Kenneth John Macksey

II. DÜNYA SAVAŞI'NDA ASKERİ HATALAR

Çeviren: M. Tanju Akad

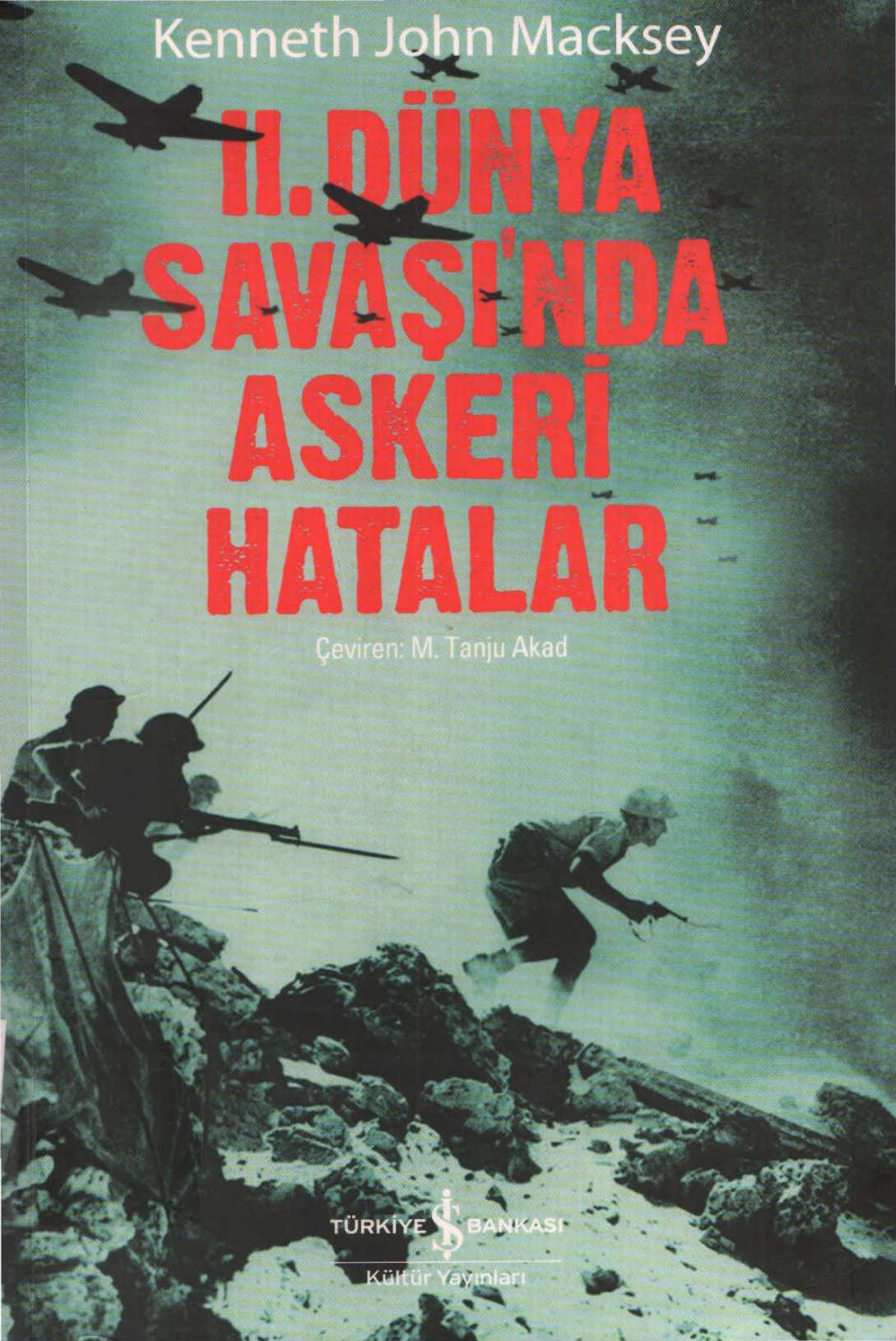

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

HARP TARİHİ

KENNETH JOHN MACKSEY
II. DÜNYA SAVAŞI'NDAKİ ASKERİ HATALAR

ÖZGÜN ADI
MILITARY ERRORS OF WORLD WAR TWO

COPYRIGHT © KENNETH MACKSEY, 1987
İLK KEZ ARMS & ARMOUR PRESS, LONDON TARAFINDAN YAYIMLANMIŞTIR, 1987.

İNGİLİZCE ÖZGÜN METİNDEN ÇEVİREN
M. TANJU AKAD

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2012
Sertifika No: 11213

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM: MAYIS 2012

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
SERTİFİKA NO: 11931

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Kenneth John Macksey

II. Dünya Savaşı'ndaki Askeri Hatalar

Çeviren: M. Tanju Akad

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İÇİNDEKİLER

Haritaların Listesi VII
Giriş 1

I
Kaygısızlık ve Kibir Günahları
1940 Öncesindeki Olaylar 7

II
Hayal Edilmesi Zor Bir Sefer
Almanya'nın Batı Avrupa'yı Fethi 23

III
Ölümcül Erteleme
Britanya Savaşı 41

IV
Rusya'ya Doğru Yan Adımlar
İstilanın Ön Hazırlıkları 49

V
Aşırı Güvenin Sonucu
Rusya'daki Muharebeler, 1941 59

VI
Yeteneksizlikten Kaynaklanan Sıkıntılar
Batı Çölü Seferleri, Aralık 1940'tan Şubat 1942'ye 81

VII
Egonun Fesadı
Gazala'dan El Alameyn'e, 1942 105

VIII
İlham Kuruntuları
Atlantik Muharebesi, İlk Aşama 125

IX
Hayal Gücü Olmayanlar İçin Cezalar
Atlantik Muharebesi, Nihai Aşama ____ 139

X
İnisiyatifin Bedeli
Japon Müdahalesi, 1941 ____ 177

XI
Almanya Üzerine Yanlış Düşünceler
Avrupa'da Bombardıman Taarruzu, 1940-1943 ____ 183

XII
Berlin İçin Kararlar
Bombardıman Taarruzu, 1944 ____ 203

XIII
Arnhem'de Kumar
Hava İndirme Taarruzu, 1944 ____ 219

XIV
Yenilmezlik Kuruntuları
1942 Pasifik Seferi ____ 247

XV
İntihar Dürtüleri
Leyte Körfezi Muharebesi ____ 261

XVI
Hatalarının Toplamı ____ 287

Bibliyografya ____ 297
Dizin ____ 299

Harita Listesi

1 1940 Yılının Batı Seferi 26

2 Doğu Cephesi: Almanların İlerleme Eksenleri, 1941 ve 1942 62
Ekte: Balkanlar'ın Fethi, 1941 Yaz Ayları

3 Batı Çölü'ndeki Seferler, 1940 -1941 84
A. Wavell'in Taarruzu, 9 Aralık 1940 ile 7 Şubat 1941 arası
B. Rommel'in İlk Taaruzu, 24 Mart ile 30 Mayıs 1941 arası
C. Auchinleck'in Taarruzları: 18 Kasım ile 31 Aralık 1941 arası: "Crusader" Operasyonu
D. Rommel'in İkinci Taarruzu, 21 Ocak ile 4 Şubat 1942 arası

4 Kuzey Afrika'daki Seferler, 1942 -1943 110
A. Gazala'dan Alam Halfa'ya: Rommel'in İkinci Taarruzu 13 Haziran ile 30 Eylül 1942 arası
B. El Alameyn'den Mareth'e: Montgomery'nin Taarruzu, Kasım 1942 ile Şubat 1943 arası
C. Torch Çıkarmaları ve Tunus'un İşgali, Kasım ve Aralık 1942
D. Tunus Seferi, Ocak-Mayıs 1943

5 1943 Mart'ının Konvoy Muharebeleri 162
A. Atlantik'teki Durum, 9-11 Mart 1943
B. Atlantik'teki Durum, 15-17 Mart 1943

6 Batı Avrupa'daki Hava Savaşı 186

7 Normandiya'dan Ren'e, 1944 yılında Ağustos'tan Eylül'e 222
Ekte: "Market Garden" Operasyonu, 17-25 Eylül

8 Pasifik'te Savaş: Mercan Denizi ve Midway Seferleri, Mayıs-Haziran 1942 252
Ekte: Leyte Körfezi Muharebesi, 23-25 Ekim 1944

Giriş

Hatasız savaş ve muharebe yoktur; bunun başka hiçbir nedeni olmasa bile, bir tarafın hatasızlığı, kaçınılmaz olarak hasmını yanlışa iter. Anında bulunan çözümlerin birleşmesinden meydana gelen bir sanat olarak savaş, komutanlar ve halefleri ne kadar usta veya yaratıcı olursa olsun, hataların çoğalacağı bir ortam yaratır. Genellikle bilinmeyen arazide gerçekleşen ve çarpışanların zihinlerinde belirsizliğe yol açan bir korkuyla birlikte gelen muharebenin önceden bilinemezliği, provası olmayan bir kaosun garantisidir. Mükemmel olmayan koşullarda hata yapmak illa da utanılacak bir şey değildir – yeter ki her ihtimal öngörülerek tedbirleri alınmış ve komutanlar bu görev için elde bulunanların en iyileri arasından seçilmiş olsun. İyi niyetli ve vicdanlı adamlar ellerinden gelenin en iyisini yapıp, yine de başarısız olurlarsa, affetmek mümkündür. Fakat yetersizlik ve tembellik kaçınılması mümkün olan hatalara yol açınca, eleştiri ve kınama kaçınılmazdır.

Kamuoyunda yerleşmiş alaycı ve hor gören inanış, askeri liderlerin bir bütün olarak, yapıları ve yetiştirilmeleri itibariyle katı, eğitimsiz ve sorumsuz kişiler oldukları yolundaki yaygın kanıdır. Bu yaygın kanı halk inanışlarında ve tarihte çok derin bir şekilde yerleşmiş olup, ayrıntılarıyla anlatılmasına çoğu zaman günah keçilerinin aranması eşlik eder. Olaylardan ve liderlerle yönetilenleri

ezen baskılardan haberdar olunmaması bir yana, askerlik sanatı konusundaki cehalet de bu görüşlere hak verilmesini sağlar. Muharebenin karmaşıklığını ve gerilimini bilenlerin sayısı az olduğu gibi, bunu anlayanların sayısı daha da azdır ve son iki yüzyılın teknolojileri yayıldıkça, muharebelerin karmaşıklığı ve bilinmezliği daha da artmaktadır. İktisadi nedenlerle sadece bir avuç asker, havacı ve denizci harp akademilerindeki eğitimden yararlanabilmekte, onların saflarından da sadece elit bir grup yüksek komutanlık için seçilebilmekte ve terfi ettirilmektedir. Buna rağmen yetenekli amatörün eğitimli profesyonel karşısındaki doğuştan üstünlüğüyle ilgili yanlış yaygın kanı kolay kolay yıkılmamaktadır; komutanların olumsuz koşullarla ne kadar sık uğraşmak zorunda kaldıklarının onları eleştirenler tarafından bilinmemesi bunun nedenlerinden biridir. Ancak, komutanların ölümle alışveriş yaptıkları ve böylece insan hayatının israfı nedeniyle kamuoyu tarafından kınanmaya açık olmalarının da bir neden olduğu akla gelmektedir. Bununla birlikte, bu görüşe sahip olanların çoğu zaman görmezden geldikleri şey, amiraller, generaller ve hava komutanlarının da kendileri gibi et ve kemikten meydana geldikleri ve (sıkı bir eğitime rağmen) yanılgıya düşebilmelerine ve yetersiz kalabilmelerine rağmen, çoğu zaman akla hayale gelmeyecek derecede dehşet verici koşullar altında görevlerini yerine getirmek zorunda olduklarıdır.

Tüm bunlara rağmen, amacım İkinci Dünya Savaşı'nda yapılmış bir dizi komutanlık hatası arasından seçtiklerimi öne çıkarmak ve nasıl oluştuklarını göstermektir. Bunları seçerken dayandığım temel, her bölümün kara, hava ve deniz savaşlarının yürütülmesinde temel olan ve bu savaşların yönünü belirleyen yanlarını aydınlatması ve bunların da önemli can kaybı, maddi tahribat ve politik değişime yol açacak şekilde savaşın süresini nasıl uzattığını ve kapsamını nasıl genişlettiğini göstermesidir. Bana göre savaşın ana yönünden fazlaca ayrı kalmış veya ele alınmaları halinde bu kitabın ana konusundan –yani savaşın eleştirel bir incelemesini görev edinmek yerine hataları ele almak olan amacından– uzaklaştıracak muharebelerden mümkün olduğu kadar kaçınmaya çalıştım. Bu şekilde, her ne kadar doğal olarak komutanların kendi adlarına

yaptıkları her şeyden sorumlu oldukları hatırda tutulsa da, sadece tek tek komutanların performansına değil, tüm komuta sistemlerinin gaf ve hatalarına bakmaktayım. Doğal olarak kişisel yetersizliklerin delillerini ve bunların nasıl ortaya çıktıklarını ele alıyorum, ama bireyin etkili veya mantıklı bir şekilde çalışmasını olanaksızlaştırmasa da çok zor hale getiren bir dizi diğer etkeni göz önüne almak da aynı derecede önemlidir. Bu listede, kişilik çatışmalarının yanı sıra, askeriyenin ne önerdiği veya ne yaptığıyla haklı olarak büyük ölçüde ilgilenen müttefiklerin, devlet adamlarının ve ulusların çatışan fikirleri de yer almaktadır. Bir dizi akla hayale gelmez teknik yenilikten veya değişen koşullardan oluşmuş bir bulutun içinden geleceği görebilmenin olanaksızlığı yaşanırken, geliştirilmiş ve iyi kavranamamış olan doktrinlerin etkileri ortaya çıkmış, bunlar sadece yetersiz ekipman teminine yol açmakla kalmayarak, aynı zamanda komutanlığın gerçek fonksiyonunu işlemez hale getirmese dahi, en azından engelleyen örgütlenmeler ve yöntemlerin kabul edilmesine yol açmıştır. Tüm bunların ele alınarak, muharebeye hazırlık, komuta ve kontrol sistemleri, bilgi toplama ve güvenliğin korunmasının yanı sıra değerlendirmelerin, planların ve emirlerin hazırlanması, lojistik sistemler ve diğer konulardaki etkilerinin görülmesi gerekir. Tüm bunların eğitim standardı üzerinde etkisi olduğu gibi; kendilerini makul bir başarı ve hayatta kalma şansına sahip olarak hazırlayan ve muharebeye gönderen yetkililere daima bağımlı olan sıradan savaşçıların moralleri üzerinde de etkisi bulunmaktadır.

Seçilmiş olan örnekler, hasımların karşılıklı etkileşiminin ilgililer tarafından yapılan hataları nasıl birleşik halde çoğalttığını ve bunların oluşturdukları siyasi ve askeri tepkileri göstermeyi amaçlamaktadır. Japonya ve Almanya'nın daha sonra İtalya tarafından şiddetlendirilen ilk başta silaha sarılma şeklindeki iğrenç ve nafile hatalarını bir kenara koyarsak, bütün dünya için en tehlikeli an, Almanya'nın 1940 yılında batı Avrupa'nın büyük kısmını (ama hepsini değil) fetihlerindeki şaşırtıcı başarı olarak görülmelidir. Şayet (açıkça teknik alandaki şaşırtıcı üstünlüklerinin farkında olmayan) Almanlar kumar oynamasalar ve Fransızlar ile İngilizlerin

inanılmaz derecedeki yeteneksizliği nedeniyle kazandıklarıyla yetinmiş olsalar, bunu izleyen gelişmeler, yani 1941 yılında Rusya ve ABD'nin savaşa girmesi hiç gerçekleşmeyebilirdi. Almanlar 1940 yazında Batı Avrupa'da engellenebilselerdi, Ruslar ve Amerikalılar kendilerine saldırıldığı zaman düşmüş oldukları hataları yapmayabilirlerdi. Bu, kuşku yok ki bugün için de ibret alınacak bir durumdur. Bununla birlikte, eğer Adolf Hitler 1940 yılında İngiltere'yi istiladan kaçınmasaydı (şayet bunu Fransa'ya yaptığı ilk taarruz ile sonu buraya varacak şekilde bütünleştirebilseydi, kolayca yapabilirdi), Amerikalılar 1941 yılında ve sonrasında yaşayacakları travmalardan kurtulabilirlerdi. Ve aynı şekilde dünya faşizm ile aynı derecede nefret uyandıran Rus güdümlü komünizmden kurtulabilirdi.

1940 yılının olayları her ne kadar şaşkınlık uyandırıcıysa da, bunu otomatik olarak takip eden diğer olaylardan daha şaşırtıcı oldukları söylenemez. Rusların 1941 yılında, Almanların 1940 yılındaki yöntemlerini inceleyerek öğrendikleri derslerden yararlanacak kadar hızlı örgütlenmeyi beceremeyeceleri ve sayısal üstünlüklerine rağmen büyük araziyi terk etmeden onları durduramamaları ilk olaydır. İkincisi ise, Amerikalıların 20 yıldır bu olay için hazırlanmakta olmalarına rağmen müttefikleriyle birlikte Uzakdoğu ve Pasifik'te Japonların ilk ilerleyişiyle başa çıkmayı başaramamalarıdır. Bu iki felaket belki de en büyük bilinmeyenleri oluşturur. Öte yandan, burada anlatılan destanın geri kalanını kaçınılmaz hale getirmiş olan olaylar da şunlardır: Atlantik'teki şiddetli ve uzatılmış denizaltı savaşı (ki şayet Amiral King Amerikan savunmasını yanlış yönlendirmeseydi bu daha kısa sürebilirdi); Almanya üzerindeki hava savaşları (burada politikalar ve kişilikler çok tahripkâr şekilde birbiriyle çatışmaya girmişlerdir); Batı Avrupa'yı geri almak için yapılan çok zayiatlı muharebeler ve bunların devamı olan Arnhem'deki gereksiz başarısızlık ve Almanya'nın büyük kısmını Batı'nın hâkimiyetine alacak şekilde savaşın 1944 yılında sona erdirilmesinin başarılamaması; ve Pasifik'te her iki tarafın da olağanüstü garip nedenlerle dikkat çekici hatalar yaptıkları son muharebeler.

Muharebe alanı performansının bilimsel operasyonel analizlere tabi tutulmasından ve yeni teknolojinin önlem alınmasını sağlayan evrimci etkisini göstermesinden önce, komutanlar kararlarını tarihe, sezgilere ve esinlenilmiş tahminlere dayandırmak zorunda kalırdı. Eskisi kadar olmasa da, bir dereceye kadar durum hâlâ budur. Eğitim ve seçme süreçleri etkilerini göstermiştir ve bu etki, teknik gelişmenin çok daha yavaş olduğu 20. yüzyıl öncesinden daha büyüktür ve böylece yeni silahların kullanılmadan önce anlaşılabilmeleri için daha fazla zaman ve fırsat sağlamaktadır. Savaşta karar alma konusunda daha bilimsel bir yaklaşımın komutanların 1939 ve 1945 arasındaki müdahalelerini ne ölçüde değiştirdiğini düşünmek ve yargılamak, hatta arzu ederse Birinci Dünya Savaşı'nın deneyimleri ve derslerinin etkilerini ikincisiyle karşılaştırmak okura kalmış bir şeydir. Daha sonra, bu düşünceleri savaşın yürütülmesi gibi ölümcül bir faaliyet konusunda günümüze kadar uzatılabilir ki, şimdi (her ne kadar sersemletici ölçüde bir karmaşıklık varsa da) çok daha fazla bilgi ve veriye sahibiz. Eğer bu çalışmanın sonuçları gelecekteki analizlerde güven sağlarsa, okur, karar alanların yanı sıra geniş halk kesimlerine de aktarılacak uyarıların boyutlarının, çatışmaların tırmandığı her durumda ikna edici bir caydırıcılığı olacağı sonucuna varabilir.

Bu kitabın hazırlanmasında birçok eski dost ve meslektaşımın muazzam yardımlarını gördüm ki, bunlar arasında David Brown (Britanya Savunma Bakanlığı Donanma Tarihi Bölümü Başkanı) ve Savunma Bakanlığı Askeri Kütüphanesi ile Kamu Arşivi Dairesi'nin görevlileri yetenekleri ve nezaketleri ile ön plandadır. Birçok diğer çalışmada olduğu gibi ilk taslağı okuyup eleştirdiği için Yarbay Bill Woodhouse (RTR) ile kaba taslaklarımı çözüp yazıya dökmekteki sonsuz sabrı için Felicity Northover'a çok derin şükran borçluyum.

I

Kaygısızlık ve Kibir Günahları 1940 Öncesindeki Olaylar

Londra'daki Birleşik Devletler Büyükelçisi Joseph Kennedy'nin 1940 yazında gönderdiği raporlara bakılırsa, durum, Başkan Franklin Roosevelt'e, Almanlar her an İngiltere'yi istila edebilecek ve daha birkaç hafta öncesine kadar dünyada istikrarı sağlayan en büyük güç olan Britanya İmparatorluğu çökecekmiş gibi görünüyordu. Fakat bu kadar umutsuz bir anda, zor durumdaki imparatorluğa destek verip vermemek veya Adolf Hitler'in yükselen ihtiraslarıyla uzlaşma gibi korkunç bir ihtimalle karşı karşıya kalmak arasında hayati bir karar alınması gerekirken, ABD hükümetinin bu felakete yol açan hataların nedenlerini incelemek gibi, yarar sağlaması pek de mümkün görünmeyen bir uğraş için vakti yoktu. Roosevelt Kennedy'nin Britanya'nın ayakta kalma şansının yüzde elliden az olduğu şeklindeki –çok da yanlış olmayan– değerlendirmesini kale almamaya karar verdiği zaman, yanlış giden şeyleri anlama çabası, bir dizi tahmin ve öngörülü spekülasyonun çılgınca birbirine karıştığı bir çabaya girişen yorumculara, gazetecilere ve akademisyenlere kalmıştı.

Eylül ayında, kötü hava ve uzayan geceler istila olasılığını azaltınca, Almanların, bütün olanaksızlıklara rağmen İngiltere'yi niçin istila etmedikleri sorulabilir miydi? Görünüşe bakılırsa, bunun nedeni Luftwaffe'nin Britanya Muharebesi'nde Royal Air Force tarafından yenilgiye uğratılmasıydı. Fakat olayları mükemmel hava koşullarının ve dalgasız denizlerin hâkim olduğu bir yaz boyunca geriye doğru izlediğimiz zaman, Kraliyet Donanması, ordu ve RAF'ın Norveç, Dunkerque ve Fransa'daki bozgunlardan sonra pek çok kişinin tahmin etmiş olduğu gibi en zayıf oldukları anda Almanlar neden gelmemişlerdi? Sonuçta, Almanlar elbette sayı saymasını biliyorlardı! Yitirilen ve hasara uğrayan gemi sayısının (ki çoğu açıkça kabul edilmişti) yüksek olduğunu anlamış; muharebe alanında tahrip veya terk edilmiş binlerce top, tank, silah ve taşıtı görmüş; yerde yakalanmış veya düşürülmüş yüzlerce uçağın enkazını not etmiş ve tüm bunlardan, düşman gücünün büyük kısmının yok edildiğini hesaplamış olmalıydılar. Şayet silahlarını yitirmişlerse, 330.000 İngiliz, Fransız ve Belçikalı askerin mayıs ayında Dunkerque'ten tahliye edilmiş olmasının ne önemi vardı. Ve bir başka soru daha: Alman ordusu ve Luftwaffe (zayıf Alman donanmasının küçük etkisi bir kenara konulsa da) Dunkerque'i ele geçirmeye hazırken, denizdeki kaçış yollarını kıyı toplarıyla hâkimiyet altında tutabilirken ve kuşatılmış savunmasız orduları teslim oluncaya kadar bombardıman altında tutabilecekken, bu adamlar kaçmayı nasıl olup da başarmışlardı?

Bu sorulara kesin yanıtlar bulmak kolay olmayacaktı – söz konusu dönemde ise olanaksızdı. Buna rağmen o günlerde ve izleyen on yıllar içerisinde yapılan incelemeler, görünüşte savaşa hazır olmayan Almanya'nın üç ay içerisinde dünyanın en güçlüleri olarak addedilen İngiliz-Fransız kuvvetlerini nasıl olup da bozguna uğrattığını ve sadece 22 yıl önce Almanya'nın kendisini tarihin en büyük savaşında bozguna uğratan uluslar dokusunu nasıl paramparça ettiğini ortaya çıkarmaya çalışan siyaset uzmanları ve tarihçilerin yanlış varsayımlarıyla ve çoğu zaman yanlış izlere saplanıp boşa çıkarak, hayret uyandıran bir çabaya dönüştü. Almanlar sadece on ila on iki mekanize tümen ve birkaç yüz bombardıman

uçağı ile nasıl olup da kendilerinden birkaç kat daha büyük ordulardan daha iyi manevra ve muharebe yapıp ateş gücünü daha iyi kullanmışlardı. Dahası, Alman düşmanları kadar modern tank ve topu muharebeye sürdükleri ve performansı daha iyi olmasa da, en azından aynı derecede iyi olan yaklaşık aynı sayıda uçağı konuşlandırdıkları halde, müttefikler bu duruma nasıl düşmüşlerdi. İnsanlar bilgiç bir edayla politik sistemleri nedeniyle Fransızların morallerinin çöktüğünü ve Birinci Dünya Savaşı'nın dehşet verici kayıplarının savaşma iradelerini zayıflattığını söylüyorlardı. Fakat, aynı şekilde, Almanlar da acı verici kayıplara uğramışlar, iç çatışmalar ve ekonomik sorunlarla parçalanmışlar ve eğer Berlin'den gelen haberler doğru ise, Führerlerine bağlılıkta da hiçbir şekilde birleşmemişlerdi. O halde, hata ve ihmallerin nasıl bir bileşimi, bir zamanların muazzam Fransız ordusunun, 1870'de olduğu gibi Almanya karşısında boyun eğmesine yol açmıştı. Ve, zırhlı muharebede öncülük ederek, tank geliştirmede lider olan tümüyle mekanize İngiliz ordusu, müttefiklerine yardım konusunda neden daha fazlasını yapmamıştı?

Geçmişe uzanan hafızalar gazetelerdeki haritalarda Fransa'yı boylu boyuna geçerek Abbeville'de ve kuzeye doğru Dunkerque yakınlarında denize kadar uzanan Alman oklarını anımsar ki, bu oklar Dunkerque yakınlarında, bilinmeyen bir nedenle limanın hemen dışında sona ermekteydi. İngilizlerin Boulogne ve Calais'de gösterdikleri sert direnişin bunun nedeni olduğu iddia edilmişti. Fakat kısa bir süre kuşatma altında kalan bu limanlardan kaçan askerler bu ihtimali devreden çıkartır. Savunma, kahramanlık dışında herhangi bir anlam taşımayacak kadar kısa sürmüştü. Gözler doğuya, Almanların taarruza geçtiği 10 Mayıs'tan bir hafta geçmeden yapılmış olan uğursuz bir açıklamaya çevrildi ki, sanki her şey bununla başlamış gibiydi. Bu açıklamaya göre Sedan yakınlarında çok övülen (ve geçilmez olduğu güvenle ifade edilen) Maginot Hattı'na bir giriş yapılmıştı ve bu uzantının ortadan kaldırılması için yapılan girişimlerde ağır çatışmalar devam ediyordu. Nisan ayında Norveç'teki yenilgiyi ve 14 Mayıs'ta sadece dört gün muharebe ettikten sonra Hollanda ordusunun teslim olmasını hatırlayan kuş-

kucular ve gerçekçiler, bu bültenden en kötü ve doğru sonuçları çıkardılar. Yanlış giden bir şeyler vardı. Almanların kendilerinden gelen bir üstünlükleri, belki de Fransızların ve İngilizlerin sahip olmadıkları bir silahları vardı. 13 Mayıs akşamı, Fransız 55. Tümeni'nin, Sedan'da Meuse Nehri'ne bakan yamaçlardaki siperinde çömelmiş duran bir piyadesi, belki de bulmacanın bir yanının çözülmesine kilit önemde bir katkıda bulunabilirdi. Çünkü uzun bombardıman sonrasında subaylarını ve arkadaşlarını pençesine alan azgın paniğe, daha önce hiçbirisinin duymadığı, görmediği ve beklemediği bir yırtıcı sese ve etkiye sahip olan bir şeye şahit olmuştu: Her şeyden önce, kendi silahları susarken, çoktan nehri geçip kendi mevzilerini karşı konulmaz şekilde kuşatmaya başlamış olan tanklar duyulmaktaydı.

Fakat, aralarında sadece birkaç tanesi düşmanla ilgili bir şey görmüşken ve gerçekte, duymuş (fakat görmemiş oldukları) tanklar, karşı hücuma hazırlanan kendi araçlarıyken, Fransız piyadesi ve topçularının niçin kaçtıklarını sormak, adeta iddiayı ispatlanmış varsaymaktan başka bir şey değildi. Bunun nedeni, yanıtlanması gereken bir başka temel sorunun varlığıydı. En az üç Alman zırhlı tümeni ile bir mekanize piyade alayı, binlerce araç ve yüzlerce top ile yoğun ormanlık Ardennes arazisini geçerek, Fransızların güçlü örtme birliklerine rağmen, o kadar çabuk şekilde bu noktaya nasıl ulaşabilmişlerdi? Çünkü, o güne kadar hem Fransız, hem de Alman ordularının üstatları ve genelkurmayları arasında mekanize bir ordunun bu tür bir geçişi yapmasının imkânsız olduğu konusunda neredeyse genelgeçer bir mutabakat bulunmaktaydı. Bu nedenle, soruşturma turumuzu bir aşama daha geriye çekerek, bilinen ve önemli istisnalar dışında, üst hiyerarşinin bu nesline ait en iyi beyinler nasıl olup da bu kritik hesap hatasına düşmüş ve bir anda kendilerini hayal edilemez ve yıkıcı sonuçları olan bu baskın durumuyla karşı karşıya bulmuşlardı?

Denizciler, askerler ve havacılar, ülkeleri yöneten devlet adamlarının ve politikacıların hizmetindedir veya öyle olmalıdır. Bu nedenle, aynı zamanda yönetimi de üstlenmemiş oldukları taktirde, ellerindeki kuvvetin durumu veya donanımından tek başı-

na sorumlu tutulamayacakları doğaldır. Kesin olarak "komuta" yanlışlarını incelemeyi amaçlayan bu kitapta "politik" yanlışlara sadece geçerken değineceğiz. Bir yanlışın hangi kategoriye gireceği konusunda görüş ayrılıkları tabii ki ortaya çıkacaktır –ki örneğin bu kişisel beceriksizlik, teknik yetersizlik veya tamamen şanssızlık olabilir– ve bu arada –tenis terimleriyle ifade edersek– söz konusu hatanın basit hata olup olmadığına da gereken dikkat sarf edilecektir.

Bu noktada, geçmişin büyük askeri komutanlarının ellerindeki kuvvetleri donatmak, eğitmek ve muharebede yönetmek için gerekli tedbirlere karar verebilmek amacıyla eski dönemin muharebelerini inceleme eğiliminde olduklarına değinmekte muhtemelen yarar vardır. Örneğin ülkesinin 1914 yılında Fransa ve Rusya'ya karşı seferini yönetecek stratejik planlarını tasarlayan Alman Genelkurmay Başkanı von Schlieffen, Hannibal'ın M.Ö. 216 yılında Cannae'de elde ettiği zaferin benzerini kazanma arzusu içerisindeydi ve von Moltke'nin 1860 ve 1870'lerdeki muzaffer seferlerini incelemişti. Keza, 1939 yılında savaşa giden komutanların zihinlerinin, 1914 ile 1918 arasında genç birer subay olarak yaşadıkları daha önceki mücadelelerin dersleriyle meşgul olması şaşırtıcı değildir. Ancak iyimserlik temelinde iyi işleyebilen bir mesleğin başarılar üzerine yoğunlaşması gayet doğaldır. Bu süreçten ayrı düşünülmeyecek tehlike, nihai başarının şanlı havasının her iki tarafın yaptığı hataların görülmesini engellemesidir ki, bu anda bütün ihmaller, yanlış hesaplar ve geri adımlar unutulmuş, "en az hata yapan savaşı kazanır" şeklindeki basmakalıp klişe, bir mazeretler bulutuna bürünmüş olan kuruntuları saklamıştır.

1918 sonrası askeri düşüncenin 1940 Mayıs'ındaki planları ve tepkileri nasıl bir duruma getirdiği, 1930'ların yeniden silahlanma safhasında orduların ve hava kuvvetlerinin nasıl şekillendiğinde bulunabilir. Basit savaş oyunlarının ötesinde, silahlı kuvvetlerde operasyonel analizin hiçbir şekilde bilinmediği bir dönemde, askerlerin ne yapabilecekleri sorulabilir? Bununla birlikte politikacılar ve askerler arasında, bir önceki çatışmanın muharebe gemilerinin deniz üstündeki hâkimiyetini ispatladığı konusunda; denizal-

tılar ve mayınların su altından yarattıkları tehdidin büyük ölçüde kontrol altına alındığı konusunda; karada ise güvenilmez bir araç olan tankın ve giderek gelişen mekanize savaşın tahkim edilmiş mevzilerden açıktaki düşmana karşı yapılan savunmanın mevcut üstünlüğünü değiştirmediği ve nihayet hava gücünün deniz ve kara operasyonları üzerinde artan, ama hâlâ sınırlı bir etkiye sahip olduğu konusunda endişeler bulunmaktaydı. Aynı zamanda, kehanet sahiplerinin oldukça büyük bir kısmı nüfus, sanayi ve iletişim merkezlerini hedef alan bir hava gücünün düşmanın savaşı sürdürme olanakları ve sivil halkın morali üzerinde yıkıcı etkileri olacağı konusunda fikir birliği içerisindeydi. Bu nedenle, koşullar gerektirdiğinde ve "bütün savaşları sona erdirecek savaşın" sonrasında silahlanmayı genel olarak reddetmeyi düşünen politikacılar ile hazine görevlileri büyük bir kıskançlık içerisinde para çıkarttıkları zaman; satın alınan silahlar, birkaç istisna dışında, yüzeysel olarak ele alınmış fikirlere uygun oluyor; daha ileri fikirlerin bilimsel olarak araştırılması ve geliştirilmesi için çok az kaynak ayrılıyordu.

Donanmalar daha gelişmiş zırhlılar, kruvazörler ve muhripler yapmaya devam ediyor ve ispatlanmamış denizaltısavar silahlarına, denizaltıları geliştirmekten daha fazla ilgi göstermiyorlardı. Uçak gemilerine ciddi bir önem veriyorlar, fakat aynı zamanda bunların taşıdığı bombardıman ve torpil uçaklarının, kendilerinin uçaksavar korumasını ihmal etme eğiliminde olduğu yüzey gemilerini ciddi ölçüde tehdit edeceğini görmüyorlardı. Ordular, özellikle de konu üzerindeki saygın otorite olarak muzaffer Fransız ordusu, piyade ve topçunun muharebe alanında en etkili güç olacağı konusundaki ısrarlarını sürdürüyorlardı. Mevcut güvenilmez tankların sadece piyadeye yardımcı olabileceğini ve sabit istihkâmların hareketli güçlerden –ki bunların arasında subayların çok büyük bölümünün duygusal bağı olan "atlı" süvari de bulunuyordu– çok daha garantili bir emniyet sağladığını ileri sürüyorlardı. Sadece hava kuvvetleri, çok etkili bir propaganda sayesinde, donanmaların ve orduların geleneksel rolünden bağımsız eylemlerle savaşı kazanma potansiyeline sahip oldukları konusunda insanların büyük bölümünü ikna etmeyi başardılar. İddialarına göre bu iş sade-

ce sanayi hedeflerine ve nüfus merkezlerine hücum edip sivil halkın direnme iradesini kırarak değil, aynı zamanda çok sayıda gemiyi batırarak ve hava üstünlüğünden vazgeçen güçler üzerinde hâkimiyet kuracak kadar çok miktarda top, tank, kamyon ve atı imha ederek gerçekleştirilecekti.

Böylece Fransa, önde gelen askerlerinin benimsediği savunma politikasına sadakat göstererek, 1930'larda Almanya ile kuzeydeki sınırında muazzam beton ve çelik kalelerden oluşan Maginot Hattı'nı inşa etmeye girişti ve bunun masraflarını karşılayabilmek için geri kalan kuvvetlerini ihmal etti. Bu arada Britanya, İtalyan Generali Giulio Douhet tarafından son derece ikna edici bir şekilde ortaya konularak, Hava Kuvvetleri Komutanı Trenchard tarafından kabul edilmiş bulunan her şeye kadir bağımsız hava gücü teorisini kabul etti. Buna göre bombardıman uçağı, avcı uçakları ve uçaksavarların gayretine rağmen genellikle hedefine ulaşacağı için, muhtemel bir saldırganın bombardıman filosuna karşı en iyi tedbir, caydırıcı olacak güçlü bir bombardıman filosuydu. Bunun sonucunda, 1930'ların ortalarında yeniden silahlanma ciddi olarak başladığı zaman, Kraliyet Donanması'na ayrılan geleneksel pay ve Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin giderek artan orandaki tahsisatı göz önüne alındığında, İngiliz ordusu öncelikler listesinin sonunda kalarak ciddi şekilde kaynak sıkıntısı çekti. Bu kasti bir karardı, çünkü etkili bir politik çevre İngiltere'nin gelecekte Avrupa kıtasına karışmasının engellenmesi gerektiği görüşündeydi. Böylece orduya verilen iş, karmaşık bir Avrupa savaşına katıldığı taktirde kendisini dezavantajlı kılacak ekipman ve metotlarla, imparatorluğun polis gücü olarak görev yapmaktı.

Merkezileşmiş savunma bakanlıklarının olmadığı ve her kuvvetin bakanlık seviyesindeki temsilcileri vasıtasıyla fonlardan payını almak için mücadele ettiği günlerde, kaynakların pazarlıklar yoluyla dengelenmesi son derece gelişigüzel ve çoğu zaman askerlik sanatında eğitimsiz olan politikacıların kaprislerine bağlı olarak yürüyordu. Kara ve hava kuvvetlerinin çatışan iddiaları konusunda emsali olmayan son derece karmaşık bir tartışmanın sürdüğü ve objektif bir kesin görüş almanın neredeyse olanaksız olduğu bir

zamanda, duygusal tutumların tartışmayı kazanma şansı bilimsel olanlarla aynı düzeydeydi. Politikacıların neredeyse hiçbirinin bilimsel ve teknik eğitim almadığı, kıdemli asker ve havacıların ise çok azının böyle bir eğitimden geçtikleri düşünülürse, bu özellikle geçerliydi. Mekanize ve zırhlı vasıtalar, hava kuvvetlerinden bile daha fazla, ancak elit bir grubun uyum sağlayabildiği bir desteğin peşinde koşuyorlardı. Bunun nedeni, havacıların ve mekanize kuvvetlerin Birinci Dünya Savaşı'nın başında muharip güçlerin en devrimci kesimi olarak varlık bulmalarından beri birbirleriyle sadece kaynaklar için rekabet etmekle kalmayıp, muharebede de çatışan unsurlar olmayı sürdürmeleriydi ve birlikte çalışmak zorunda kaldıkları zaman da birbirlerini tamamlayıcı kuvvetler olarak muharebeye giriyorlardı. Bunun aşikâr bir husus olduğu, zırhlı birlikleri savunanlar tarafından öne sürülen; hava kuvvetlerinin yardımlarıyla istihkâmları aşabilecekleri, hareketliliği tekrar sağlayabilecekleri ve düşman gerisine sarkan uzun menzilli akınlarla düşman iradesini felce uğratarak topyekûn zaferi elde edebilecekleri şeklindeki iddialardan kaynaklanmaktaydı.

İngilizler, 1914 yılının başından beri zırhlı muharebedeki liderlikleri sayesinde ve 1916 yılında tankları ilk kullananlar olarak, önde koşmaya devam ettiler. 1920'lerde ve 1930'ların başlarında bağımsız mekanize ve zırhlı birliklerle yaptıkları deneyler, saatte 20 millik hız, 100 mile varan hareket yarıçapı, esnek ateş gücü ve çok artırılmış güvenilirlik ile zırhlı bir gücün, o dönemde geliştirilmekte olan tanksavar silahların çok baskın hale gelmemesi şartıyla, pekâlâ işlevli olabileceğini göstermişti. *Göreceli* korumasızlık meselesi, o dönemde uçaklarla ya da zırhlı muharebe araçlarıyla (ZMA) mukayesesinde çok kritik bir noktaydı. 1930'ların başlarında saatte 200 milin üzerinde hıza sahip (ve böylece o dönemde var olan avcı uçaklarından daha hızlı) bombardıman uçakları ortaya çıktığında, bombardıman uçağının düşürülmesinin neredeyse olanaksız olduğu ileri sürülebilirdi. Öte yanda, kara vasıtalarını savunanlar, ne kadar hızlı hareket ederlerse etsinler, hiçbir zaman en son yüksek namlu çıkış hızına sahip tanksavar silahlarının ateşinden kurtulabilecek kadar hızlı olamayacaklarını ve tanklarını

her türlü silaha karşı kalın zırhla koruma çabalarının başarısız ve son derece pahalı olacağını kabul etmek zorunda kalıyorlardı.

Ellerindeki silah stoku neredeyse hiç işe yaramaz olan ve çelişkili doktrinlere sahip ulusların yeniden silahlanma problemleri için 1940 yılının rakiplerinden daha iyi örnek bulunamaz. Bunlar Adolf Hitler'in 1933 yılında iktidara gelmesinden sonra hava kuvvetleri ve ordularının silahlandırılması işini ellerinden geldiğince hızlandırmış olan Britanya, Fransa ve Almanya'dır. 1918'den kalan silahlarının işe yaramaz olduğu açıkça belli olduğu için hepsi neredeyse sıfırdan başlamak zorundaydı. Derin bir ekonomik durgunluk sırasında, aşırı harcama ile azgın bir enflasyona yol açma korkularının hâkim olduğu bir dönemde, hepsi mali kaynaktan yoksun oldukları hissine kapılmışlardı. Doğal olarak, yönetimlere hâkim olan şahsiyetler, usandırıcı bürokrasiler ve politik kararsızlıklar karşısında aslan payını almakta farklı derecelerde başarı gösterdiler ve bazen de radikal tedbirler aldılar. 30'lu yılların ortalarına gelindiğinde, doktrinler, örgütlenmeler ve imal edilecek silahlar her açıdan kararlaştırılmış buluyordu. Fransa ve Almanya, tasarımları köklü şekilde farklı olan zırhlı araçlara sahip büyük ordularına destek rolü oynaması düşünülen hava kuvvetlerinin inşasına giriştiler. Britanya dört motorlu bombardıman uçaklarından oluşan bir stratejik hava kuvvetine ve Birleşik Krallık'ın korunmasını radar adı verilen yepyeni bir tarama cihazının temin ettiği bilgilerle radyo vasıtasıyla kontrol edilen avcı uçaklarıyla yapan ayrıntılı bir savunma sistemine öncelik verdi. Bunun sonucunda, Avrupa'ya gönderilecek bir orduya tahsis edilecek olan kaynaklar ve bu güce katılacak olan ZMA*'ların sayısı ve tipleri sınırlandı. Bu güce katılacak olan vasıtalar piyade desteği için 50'den az sayıda "ağır" (20 tonun üzerinde) tank, derin yarma operasyonları için yaklaşık 100 adet "orta" (10 ile 20 ton arasında) tank ve yaklaşık 6 tonluk birkaç yüz adet hafif tanktan ibaretti. Hafif tanklar keşif için yararlı olmakla birlikte herhangi bir başka rolde ölüm tuzağından başka bir şey değildi.

---

* Zırhlı Muharebe Araçları günümüzde tanklardan daha hafif araçlar için kullanılan bir terim olmakla birlikte, yazar burada terimi bütün zırhlı araçları kapsayacak genel bir anlamda kullanmaktadır. Ç.n.

İleri teknoloji (veya bunun olmayışı) hava gücünün kullanımı ve donatımı üzerindeki tartışmayı sona erdirdi. Birinci Dünya Savaşı'nın bir hava ası ve Hitler'in en güvendiği ve kıdemli astı olan Hermann Goering hâlâ gizli olan Alman hava kuvvetinin müstakbel başkomutanı olarak 1919 Versailles Antlaşması ile yasaklanan hava gücünü yaratmak için kolları sıvadığı zaman, orijinal İmparatorluk hava kuvvetinden kalma birkaç "Eski Kartal"ın yanı sıra, ordu ve donanmanın en parlak askeri düşünür ve örgütçülerinden oluşan bir kadro devraldı. Bu kadronun başında genelkurmayın iki eski üyesi, Walther Wever ve Albert Kesselring bulunuyordu. Hem zırhlı savaş, hem de stratejik bombardımanın savunucusu olarak Wever, Alman hava kuvvetinin kurmaybaşkanlığına tek aday oldu ve RAF gibi dengeli bir kuvvet yaratmayı hedefleyen bir program başlattı. Bu kuvvet anavatanı savunacak, donanma ve ordu ile işbirliği yapacak, dört motorlu bombardıman uçakları kullanarak stratejik hücumlar yapacaktı. Ne var ki Wever 1936 yazında, Almanya'nın İspanya İç Savaşı'na karışmasının hemen öncesinde kendi pilotaj hatası sonucunda bir hava kazasında öldü. Onun yerine geçen Albert Kesselring derhal bombardıman gücünü iptal etme zorunluluğunu duydu. Bunun ilk nedeni, Hitler'in hırsının Almanya'yı, ordunun 1943 yılı için planlanan tam hazırlık tarihinden önce topyekûn bir savaşa sokacağını hissetmiş olması ve bunun sınırlı kaynakların orduya verilmesini zorunlu kılmasıydı. İkinci olarak, eski 200 mil/s hıza sahip çift kanatlı avcı uçaklarının yerine yakında hizmete girecek olan 300 mil/s'ten daha hızlı ve topla silahlanmış tek kanatlı avcıların karşısında bombardıman uçaklarının gündüzleri çok savunmasız kalacağının görülmesiydi. Ve üçüncü olarak da, bu bombardıman uçaklarının gece uçuşunda hedeflerini bularak yeterince hassas şekilde vurmalarını sağlayacak teknoloji henüz ortada yoktu. Geriye bakarak, Kesselring'in kararını bir hata olarak kınayacak kişiler olacaktı. Zaman, hem onu, hem de diğerlerini hem haklı, hem de haksız çıkaracaktı. Haksızdılar, çünkü İngilizlerin çok geç anlayacağı şekilde, en ağır şekilde silahlanmış bile olsa, kendi avcıların refakatinde olmayan bombardıman uçaklarının gündüz operasyonlarında avcılara karşı hayatta

kalamayacağı ve gece yapılan operasyonlarda yıldız navigasyonunun ve mevcut nişan alma cihazlarının ancak geniş alan bombardımanı için kullanılabileceği anlaşılacaktı. Haklıydılar, çünkü zaman içerisinde çok büyük bir hayat, malzeme ve para kaybından sonra söz konusu sorunlara çözümler bulunacaktı.

Benzer şekilde, ordular da belirsizlikten zarar görüyorlardı. Gerek kamuoyu önünde, gerekse de kapalı kapılar ardında yapılan ateşli tartışmalar Fransız ve İngilizlerin piyade destek silahlarının yerine yeni nesil ZMA'ların kullanıma alınmasını, Almanya'da ise kurulması öngörülen ve gizli tutulan zırhlı tümenlerin donatılmasını engellemekteydi. Verdun'deki ve başka yerlerdeki savunma muharebelerinin kahramanı olan ve Birinci Dünya Savaşı sırasında alelacele yapılan başarısız piyade hücumlarında o kadar Fransızın yitirilmesine esef eden Mareşal Petain, kütle halinde mevzilenen en son tanksavar silahları tarafından tankların toptan imhasını ve böylece taarruzun durdurulmasını öngören General Narcisse Chauvineau'nün yazılarıyla vurdumduymaz bir şekilde desteklenmek suretiyle, pasif bir savunma kavramına inatla sarılmaktaydı. Fakat 1936 yılına gelindiğinde Fransızlar o dönemde hizmette olan yüksek hıza sahip 20 ila 50 mm arasındaki tanksavarlar mermilerinden etkilenmeyecek kadar kalın zırha sahip bir tank filosunun imalatına girişmiş olup, taarruz operasyonlarının sadece mümkün olduğuna değil, ordu moralinin pasif bir yaklaşımla zayıflaması engellenecekse, bunların kesin gerekliliğine de karar vermişlerdi. İngilizler bu felsefeye itiraz etmeyecekleri gibi; stratejik derin yarma operasyonları doktrininin tutsağı olmalarına rağmen, tıpkı aynı zamanda ZMA'ların piyade desteği ve süvari tipi keşiflerde kullanımı şeklindeki Fransız düşüncesine daha da yakınlaşacaklardı. Öte yandan, Almanların bu konuda kendilerine ait farklı düşünceleri bulunmaktaydı.

Yenilik yapma isteklerinin bir sembolü olarak, Alman ordusu, en yetenekli ve dik kafalı genelkurmay subaylarından biri olan Heinz Guderian'ı mekanizasyon teknolojisi ve tekniklerini incelemesi konusunda teşvik etmişti. Bir muhabere uzmanı olan Guderian, savaşan adam ve eğitimli stratejistin özelliklerini 20. yüzyı-

lın teknik kavrayışıyla mükemmel bir şekilde birleştirmiş bir avuç Alman subayı arasındaydı. Aleyhinde çalışanların, rakiplerinin ve müstakbel düşmanlarının aksine, hayal gücüne sahipti. Almanların, o sırada Fransa, Britanya ve ABD'de var olan tam da aynı tipteki muhafazakâr muhalefete rağmen bütün sınıflardan oluşan, ZMA'ların hâkimiyetinde ve savaşın her aşamasında hazır ve nazır bir rol oynayacak eşsiz zırhlı tümenleri yaratmaları onun bu konuyu dinamik bir şekilde savunmasıyla mümkün olmuştu. Bunlar her şeyden önce, düşmanın direnişine karşı veya bu direnişi kuşatan büyük mesafeler katetme kabiliyeti olan; öncü birliklerle birlikte giden ve astlarıyla şifreli radyo vasıtasıyla veya araçlar ilerledikçe hızla döşenen güvenli kara hatlarıyla konuşan komutanların kontrolündeki hızlı birliklerdi. Bunun gibi güçlü yöntemler için çok rollü uygulamalara uygun ZMA'lara gereksinim bulunmaktaydı ve fon olmadığı için Alman ordusu bunlardan büyük ölçüde yoksun bırakılmıştı. Guderian piyadeyi desteklemek için yavaş ve ağır tanklar isterdi, ama bunları ancak hızlı zırhlı tümenler için gerekli daha çok sayıda araçtan fedakarlık pahasına elde edebilirdi. Bu nedenle, piyade ve süvari birliklerine ZMA'lar verilmesinden vazgeçerek zırhlı tümenlerini yeterli sayıda hafif ve orta tankla donatma yolunu seçti ki, bunlar ya makineli tüfekler ve yüksek hızlı tanksavar silahlarıyla ya da makineli tüfekler ve bir adet düşük hızlı obüsle silahlanacaktı. Bu araçların hiçbirisi, normal muharebe mesafesi olan 500 yardadan atılacak yeni tip tanksavar mermisini etkisiz kılmaya yetecek kalınlıkta bir zırha sahip değildi.

İspanya İç Savaşı'ndan, her zaman İkinci Dünya Savaşı'nın teknikleri ve teknolojisini test etme fırsatı olarak söz edilir ve gerçekten de bazı eksiklikleri kesinlikle ortaya çıkarmıştır. Tek kanatlı avcılar ve hızlı bombardıman uçakları karşısında eski çift kanatlı avcıların çaresizliği ve özellikle de kütle halinde değil de, küçük gruplar halinde muharebeye sürüldükleri zaman hafif tankların en küçük tanksavar top karşısında savunmasız kalması bunlara örnektir. Fakat, hava bombardımanının abartılmış etkileri gibi birçok yanlış ders de öğrenilmişti. Bombardıman tecrübesiz askerlerin dengesini bozuyordu, ama havlamasının ısırmasından daha

kötü olduğu bir kez anlaşıldıktan sonra dehşete düşürme gücünü yitiriyordu. Ayrıca askerler, en yeni Alman pike bombacılarının bile nokta hedeflerine karşı hassasiyetlerinin şüpheli olduğunu fark ediyorlardı. Benzer şekilde, İspanya'daki Alman tanklarının komutanı Albay von Thoma'nın ZMA'lar için radyonun gereksiz olduğu şeklindeki değerlendirmesi orduda Guderian'dan kaynak kaçırmaya çalışanların onayıyla karşılanmış olmakla birlikte, zırhlı birliklerle muharebede en hayati unsur olarak gördüğü bu gereçler için fon sağlamaya çalışan bu subayın öfkesine neden olmuştu. Guderian'ın bu konuda haklı olduğu ortaya çıktı, fakat onun da piyade birliklerine uygun bir ZMA vermeyi reddetmekte hatalı olduğu anlaşılacaktı.

KRİTİK HATALAR

- ❒ **Yeni silahların tasarım ve geliştirilmesi, bunların teknikler ve taktiklerle ilişkisi konusunda yetersiz operasyonel analiz.**
- ❒ **Hava gücünün etkisinin aşırı derecede abartılması ve radyo ile kontrol edilen mekanize kara kuvvetlerinin etkinliğinin hafife alınması.**
- ❒ **Kuvvet komutanlarının birçoğunda teknik eğitime karşı direnç.**

1939 Eylül'ünde Almanya'nın Polonya'yı işgali –ki bunun, kaçınabileceği bir dünya savaşına yol açtığı için Hitler'in en ölümcül politik hatalarından biri olduğu ortaya çıkacaktı– Almanya'nın 1939 öncesi komuta kararlarının bilgeliği konusunda ilk sınavdı ve İspanya macerası gibi, doğru olanlar kadar hatalı olan birçok hususu da göstermişti. Polonya Hava Kuvveti her ne kadar 3'e 1 oranında sayısal dezavantaja sahip ve teknik olarak da daha geri bir durumda ise de, erken uyarı sistemi ve bazı hava alanları işgal edilinceye kadar Luftwaffe karşısında iki hafta boyunca ayakta kalmayı başardı. Luftwaffe (Kesselring komutasında 1. Hava Filo-

su) gündüzleri bile Polonya uçaklarını yerde tespit edip vurmakta güçlük çekmişti. Keza yoğun bombardımanla Polonya ordusunu veya halkını sindirmeyi ve muharebenin ön saflarında tayin edici bir rol oynamayı da başaramamış, düşmana birkaç darbe indirmekle birlikte dost birlikleri yanlışlıkla çok sık vurmuştu. Guderian Führer'in bazı düşman toplarının pike bombardıman uçakları tarafından safdışı edilip edilmediği sorusuna karşılık olarak "Hayır, bizim zırhlıları vurdular" diye yanıt verirken bu bir gurur ifadesinden daha fazlasını temsil ediyordu. Kara kuvvetlerinin hâlâ işgalin yanı sıra tahrip açısından da hava gücünden daha olumlu sonuçlar elde ettiği daha savunulabilir bir iddiaydı.

Bununla birlikte, Hitler bir aylık seferin sonunda kıdemli ordu komutanları gibi piyadenin atalarının şevkiyle muzaffer bir şekilde ilerlemeyi başaramadığı şikâyetini dile getirip, ZMA'ların piyadeye yakın destek olarak kullanılmasını talep etseydi, haklı olacaktı. Birinci Dünya Savaşı başka hiçbir şey öğretmemiş olsa bile, sadece hafif silahlar ve topçu ateşiyle desteklenen piyadenin, bırakın açıkta ilerlemeyi, siperlerde hayatta kalmak konusunda bile zorluk çekeceğini ispat etmiş; fakat ZMA'lar ile desteklendiği zaman nadiren başarısız olduğunu göstermişti. Tersinden bakacak olursak da, ZMA'ların hücumuna uğrayan piyade metanetini yitirip kaçma eğilimindeydi. Bu nedenle, Polonya savaşının sonrasında piyadeye zırhlı birliklerin eklenmesi konusunda ısrar edilmiş, Almanlar işe yaramaz hale düşmüş hafif tankların zırhlarını artırarak ve ön tarafına sadece sınırlı dönüş açısına sahip bir top eklemek suretiyle ucuz bir piyade tankına yönelmişlerdi – bu makineler kundağı motorlu hücum topu olarak anılacaktı.

Her iki tarafta da taviz vermez muhafazakârların kapsamlı bir revizyona karşı sürekli direnişine rağmen hem Almanlar hem de Fransızlar Polonya seferinden yararlı dersler çıkardılar. Almanlar uçaklar ile kara kuvvetleri arasındaki işbirliğini geliştirmek için çok ciddi tedbirler aldılar ve atlı süvari liderlerinin, atın bir hücum vasıtası olarak sonunun geldiği konusundaki reddedilemez delillere rağmen, ikinci bir süvari tümeni kurulması için bulundukları girişime direnmeyi başardılar. Ve görüleceği gibi, aynı şe-

kilde, kıdemli Alman subaylarının hepsi henüz zırhlı tümenin bütün potansiyelini kavramış değildi. Fransız başkomutanı General Gamelin'in kavradığı ise açıktı. 1936 yılından beri zırhlı tümenle baş edebilecek bir birlik oluşturma çabalarında başarısızlığa uğramıştı. Eğitimi itibariyle bir asker olan ve "Tanrı bilir hangi maceranın peşinde koşmak için cephenin önüne fırlayıp gezinmenin" aptallık olacağını söyleyen savaş bakanı tarafından reddedilmiş ve orijinal fikirleri daireler arasındaki tartışmalar ve iptaller ile etkisizleştirmekte uzman olan bir bürokrasi tarafından çileden çıkartılmıştı. Nihayet, Polonya'dan sonra önü açıldı ve dört adet sözde zırhlı tümeni (DCR) kurdu. Bunlara tahsis edilen ağır piyade destek tankları verilen görev için çok yavaştı. Ayrıca onları istenilen şeyler konusunda ikna etmek mümkün olsa bile, subay ve erleri, bu işte gerekli olan teknikler konusunda yetiştirmek için süre fazlasıyla kısaydı.

II

Hayal Edilmesi Zor Bir Sefer Almanya'nın Batı Avrupa'yı Fethi

İki Luftwaffe subayı, Reinberger ve Hoenmanns adlı binbaşılar 10 Ocak 1940 tarihinde kötü havada Belçika'ya mecburi iniş hatasını yaptıkları ve böylece Belçikalılara Fransa'nın Hollanda ve Belçika üzerinden işgali için planları sunmuş oldukları zaman, Alman bakış açısından bu, oldukça talihli bir olay haline dönüşecekti. Aslında, Müttefikler, aralarında Alman Askeri İstihbaratı'nda çalışan M-54 olarak bilinen casusun da bulunduğu üç mükemmel bilgi kaynağı sayesinde zaten gelişmeleri değerlendirmişlerdi. Fakat iki subayın (asla uçarken yanlarına almamaları gereken) kâğıtları imha etmekte başarısız olmaları Alman niyetleri konusunda esaslı bir teyit oluşturarak Hollanda ve Belçika birliklerinin seferberliğini başlattı. İstila iptal edildi, yola çıkmış olan birlikler kışlalarına döndüler ve esas itibariyle açığa çıkmış olan planlar topyekûn bir yenilemeye tabi tutuldu. Adeta kader tarafından belirlenmiş bir hata Almanya için çalışıyordu, çünkü yitirilen planın onlara sağlayacağı çok şey yoktu; öyle ki, bu, Almanlar tarafından 1914

yılında uygulanan ve Marne Muharebesi'nde mağlubiyetleriyle sonuçlanan müttefiklerin zaten bekledikleri Benelüks ülkelerinden geçen meşhur çarkın orijinal olmayan, genişletilmiş ve modernize edilmiş bir biçiminden başka bir şey değildi. Tam anlamıyla bu tür hareketsiz bir savaş için eğitilmiş olan askerlerini bir dizi su engelinin arkasına mevzilendirmiş düşmana karşı dümdüz saldırıya geçirmenin ve düşmanın en çok beklediği ve güç yığdığı hat üzerinde yapılacak operasyonun pek başarı şansı olamazdı.

Savaşa koşullarını olgunlaştırmadan girmiş olan Almanya'nın temel zaafı, kuvvetlerinin nispi zayıflığı bir yana (1939 yılında dünya çapında bir mücadele şöyle dursun, potansiyel olarak Avrupa çapında bir mücadele için dahi yeterli sayılamayacak 4.000 birinci hat uçağı ve yaklaşık 300 modern tankı bulunuyordu), bütünlüklü bir stratejiye sahip olmayışıydı. Hitler'in devlet başkanı ve silahlı kuvvetler başkomutanı olarak genel yönetimi altında ve ilk başlarda sekreterlikten fazla bir şey olmayan Oberkommando der Wehrmacht (OKW – Silahlı Kuvvetler Başkomutanlığı) üzerinden çalışmasıyla, Almanlar doğuştan politikacı olan bir kişinin fırsatçı kaprisleriyle bir fetihten diğerine atladılar. 1938 Mart'ında Avusturya'nın işgalinden önce 1938/39'da Çekoslovakya'yı ilhak için bir plan olmadığı gibi, Mart 1939'da Çekoslovakya yutuluncaya kadar da, Polonya'nın fethi için bir plan bulunmuyordu. Ve Fransa ile İngiltere'nin Polonya için savaşa girmeyeceği varsayıldığı için de, 1939 Ekim'ine kadar Almanya'nın batı komşularının hakkından gelmek için hazırlanmış bir plan bulunmuyordu. O zaman dahi, Fransa'ya hücum için hazırlanmış olan planlar 1940 Nisan'ındaki bir başka ani operasyonla, yani Danimarka ve Norveç'in işgaliyle geriye bırakılmıştı. Bu operasyonlar her ne kadar başarılı olmuşsa da hem düşüncenin, hem de kaynakların, özellikle de deniz ve hava unsurlarının dağılmasına neden olmuştu. Bunun sonrasında, her zaman stratejik planlamanın temeli olan ve daima Alman Genelkurmay'ına ait mükemmeliyetin simgesi olan dikkatle düşünülmüş uzun vadeli bakışa rağbet edilmiş, bu durum aceleyle yapılan hatalara yol açan bazı oldukça gereksiz dahili gerilimler yaratmıştı. Fransa'ya esas taarruzun Ardennes üzerinden

yapılması ilk olarak 1939 Ekim'inde General Gerd von Rundstedt komutasındaki A Ordular Grubu'nun Genelkurmay Başkanı olan Korgeneral Erich von Manstein tarafından Ordu (Kara Kuvvetleri) Komutanlığı'na (OKH) teklif edilmişti. Bu teklifin çok iyi karşılanmaması muhtemelen gerilimi artırmasından kaynaklanmaktaydı, ama aynı zamanda bunun başkomutan ve onun kurmay başkanına yapılmış hoş karşılanmayan bir eleştiri olarak algılaması da rol oynamış olabilirdi. Ayrıca, sağ kanatta esas darbeyi indirecek olan B Ordular Grubu'nun kaynaklarını da azaltacaktı (ki bu gruba kaynakların arslan payı verilmiş olduğu gibi, komutanı Fedor von Bock da kendisine saygısı olan tüm generaller kadar hırslıydı); ve fazlasıyla muhtemeldi ki, bu müdahalede General Guderian'ın parmağı görülmüştü. Çünkü Hitler de benzeri bir önseziye sahip olunca Guderian OKW tarafından görüşü alınanlar arasındaydı ve bu planı sıkı bir şekilde desteklediği biliniyordu. Daha ötesi, Guderian, von Manstein'ı bu hücum için gerekli olan üç mekanize tümeni iki katından fazla artırmaya ikna etmişti. Bununla birlikte, şayet Luftwaffe subayları "suçlarını" işlememiş olsalar ve von Manstein'a doğrudan Hitler ile görüşmek için bir fırsat verilmemiş olsa, Manstein planı yine delik deşik edilmiş olacaktı.

Dönemin en ironik paradokslarından birisi de şuydu: Von Manstein bir piyade kolordusunun komutanlığına gönderildikten sonra (ki bu Ardennes planını savunurken sesini kısması için yapılmıştı) şubat ayında plan uyarlanmak üzere kabul edildiği zaman; kendisini büyük ölçüde genişletilmiş olan bu planı uygulamanın eşiğinde bulan –ve bundan dolayı pek de mutlu olmayan– kişi, daha önce von Manstein'in komutanı olarak bu planı desteklemiş olan von Rundstedt'den başkası değildi. Gerçekten de, bu kez Ordu Kurmay Başkanı olan Tümgeneral Franz Halder bu plandaki dehayı takdir eder hale geldikçe, kıdemli komutanlardan oluşan bir çoğunluk Ardennes'in geçilebilir olduğunu kabul etmekle birlikte, bu işe ayrılan üç zırhlı kolordunun, büyük ölçüde tahkim edilmiş olan Meuse Nehri hattını yeterince topçu getirilmeden ve güçlü savunma mevzilerini etkisizleştirecek geleneksel cephane atışını yapacak uzun bir ara verilmeden aşabileceğine inanmıyor-

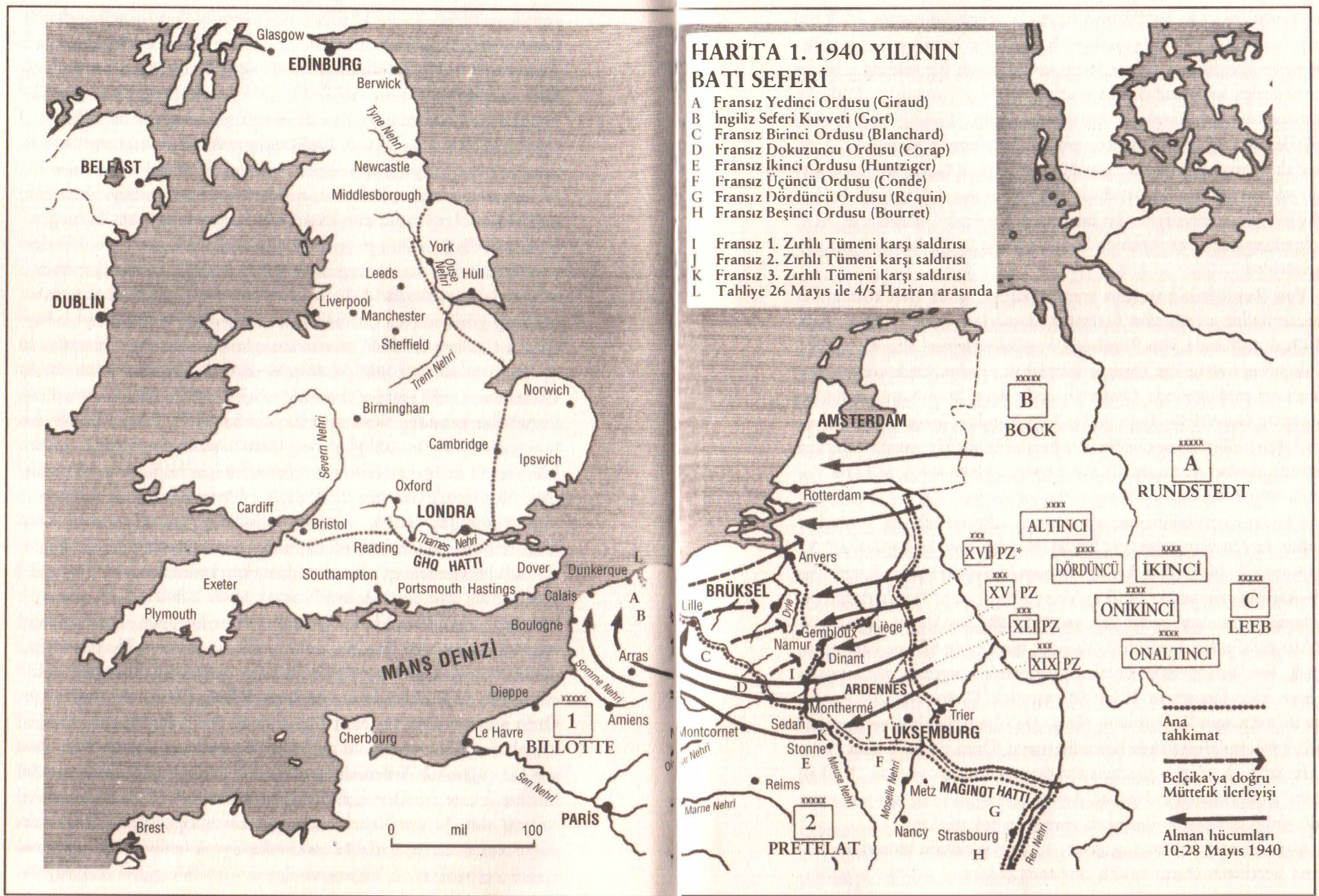
HARİTA 1. 1940 YILININ BATI SEFERİ
A Fransız Yedinci Ordusu (Giraud)
B İngiliz Seferi Kuvveti (Gort)
C Fransız Birinci Ordusu (Blanchard)
D Fransız Dokuzuncu Ordusu (Corap)
E Fransız İkinci Ordusu (Huntziger)
F Fransız Üçüncü Ordusu (Conde)
G Fransız Dördüncü Ordusu (Requin)
H Fransız Beşinci Ordusu (Bourret)
I Fransız 1. Zırhlı Tümeni karşı saldırısı
J Fransız 2. Zırhlı Tümeni karşı saldırısı
K Fransız 3. Zırhlı Tümeni karşı saldırısı
L Tahliye 26 Mayıs ile 4/5 Haziran arasında
Glasgow
EDİNBURG
Berwick
Tyne Nehri
BELFAST
Newcastle
Middlesborough
York
Ouse Nehri
Hull
Leeds
DUBLİN
Liverpool
Manchester
Sheffield
Trent Nehri
Norwich
Birmingham
Severn Nehri
Cambridge
Ipswich
Oxford
Cardiff
LONDRA
Bristol
Thames Nehri
Reading
GHQ HATTI
Dover
Dunkerque
Southampton
Exeter
Portsmouth
Hastings
Calais
Plymouth
Boulogne
MANŞ DENİZİ
Arras
Somme Nehri
Dieppe
Amiens
Cherbourg
Le Havre
BILLOTTE
Sen Nehri
PARİS
Brest
0 mil 100
AMSTERDAM
B
BOCK
A
RUNDSTEDT
Rotterdam
ALTINCI
XVI PZ*
DÖRDÜNCÜ
İKİNCİ
Anvers
XV PZ
ONİKİNCİ
C
LEEB
BRÜKSEL
Lille
Dyle
XLI PZ
Gembloux
Liège
Namur
ONALTINCI
Dinant
XIX PZ
ARDENNES
Monthermé
Trier
Sedan
LÜKSEMBURG
Montcornet
Stonne
Meuse Nehri
Reims
Moselle Nehri
Metz
MAGINOT HATTI
Marne Nehri
Nancy
Strasbourg
Ren Nehri
PRETELAT
Ana tahkimat
Belçika'ya doğru Müttefik ilerleyişi
Alman hücumları 10-28 Mayıs 1940

du. Doğal olarak, hatalarının kaynağı bombardımanın etkilerini değerlendirmelerinde yatmaktaydı, öyle ki, bombardımanın Polonya'da kendilerini feda edecek kadar ateşli bir şekilde savaşan yurtseverler karşısındaki nispi etkisizliğini görmemişler, Hitler'in Fransızların "muharebede kararlılığa sahip olmadığı" şeklindeki değerlendirmesine önem vermemişler ve Fransız savunması hakkındaki Alman istihbarat raporları ile General Guderian'ın verdiği esin ve teşvikle birlikte aralıksız bir hücumun sağlayacağı baskın etkisini görememişlerdi. Bu hucümda General Guderian'ın XIX. Kolordusu güney cephesinde Sedan'a karşı kritik hamleyi gerçekleştirecekti.

Von Rundstedt başından sonuna kadar, şimdi Sarı Plan'ın bir parçası haline gelmiş olan Ardennes planından sıkıntı duymaktaydı. 21 Ocak tarihinde, von Rundstedt'in yönlendirmesi altında araştırıcı bir savaş oyunu için perde arası olarak yapılan sözde sosyal *Herrenabend* toplantısında Guderian ordu grup komutanı tarafından mekanize kuvvetlerle derin yarma konusundaki inancını savunması için kışkırtıldıktan sonra öfkeli ve hasta bir şekilde yatağa giderken karısına sunları yazmıştı: "Karşı tarafın anlayışsızlığı ve hatta Polonya seferinden sonra oluşan nefret dolayısıyla bir fayda çıkmasını olanaksız gördüğüm bir tartışmaydı... Bu iyi bilinen 'yoldaşlar' grubundan herhangi bir şey beklemek hiçbir yarar sağlamaz." Ve daha sonraki bir tarihte, Hitler'in onayı için nihai sunum hazırlıklarına katıldığı zaman ve bırakın Manş Kanalı veya Paris'e doğru bir zorlama yapmasını, nehri bile geçebileceğinden kuşku duyan yoldaşları tarafından kızdırıldığı zaman, büyük bir öfkeye kapılmıştı. Şimdi von Rundstedt'in onları barıştıracak konumda olması tabii ki işleri kolaylaştırmıştı. Fakat 64 yaşındaki Ordular Grubu Komutanı ile astlarının bir kısmının planı tam olarak benimseyememeleri felaket tohumlarını içinde barındırıyordu. Daha popüler olan "Hızlı Heinz"a ek olarak Guderian'ın bazen anıldığı şekilde, "Öfkeli Heinz"ın korkusu içindeydiler. Ayrıca von Rundstedt hayranlarının iddia ettiği gibi esnek düşünceli olmaktan çok uzaktı.

Alman bombardıman uçakları 13 Mayıs sabahı yüksekten hücuma geçtikten sonra sabah boyunca şiddetini artıran bombar-

dıman, pike uçaklarının sümsük kuşları gibi yüksekten dalarak bölgelerini hayal edilemeyecek yükseklikteki sirenler ve gümbürtülerle terörize etmesiyle öğlen saatlerinde doruğa ulaştığında, Fransız 55. Tümeni'nin askerleri von Rundstedt'in haksız ve Guderian'ın haklı olduğunun farkına varan ilk kişiler olacaktı. Düşmanın önceki akşam nehrin kıyısında o kadar kolay bir şekilde ortaya çıkmasıyla şaşırmışlar ve nehrin karşısından geriye çekilen birliklerin anlattığı tanklarla ilgili endişe dolu hikâyelerle sarsılmışlardı ki, bunlar gerçekte sadece çok az sayıda tank ile karşılaşmışlardı. Fransız sistemini derinden derine tüketmekte olan tembellik virüsleri harekete geçmiş olup, onların kontrolsüz çoğalmasına neden olan savaş öncesi yılların hatalarını açıkça ortaya çıkarıyorlardı. Sedan sektörünü savunmakla görevli General Gransard'ın X. Kolordusu'na bağlı 55., 71. ve 3. Kuzey Afrika Tümenleri'nin silahları eksik olup, ikinci sınıf subay ve erlerden oluşmaktaydı ki, bizzat Gransard bunlar arasında "çalışma ve eğitim şevki ile savaş isteği son derece nadirdi... erat gevşek ve yavaştı... Topçuda erat daha yaşlı olup eğitim orta seviyedeydi..." demişti. Pekâlâ, entelektüel yeteneği parlak bir subay olan İkinci Ordu Komutanı General Charles Huntziger niçin onları yeterince tahkim edilmemiş bu sektöre koymuştu da, daha iyi birliklerini onların sağına, Maginot Hattı'nın çok daha kuvvetli bir kısmına çekmemişti? Ve niçin tehdit açıkça ortaya çıktıktan sonra Sedan'ın takviyesini hızlandırmamış ve astlarına bir acillik duygu iletmemişti? İfade edilmesi gerekir ki, bunun tek nedeni, zırhlı tümenlerin konuşlanma ve hücum temposu ve gücü konusunda, onların Polonya'daki zaferlerine ilgi duymuş olmasına rağmen yabancı olan von Rundstedt kadar bilgisiz olmasıydı. Veya belki de bir başka neden vardı. Çünkü okuduğu raporlar Fransız Ordusu'nun Zırhlı Birlikler Genel Müfettişi olan General Keller'e aitti. Bu subay Almanların Polonya'da olduğu gibi Fransa'da *Blitzkrieg*'e, yani yıldırım savaşına kadir olmadıklarını ve gelecekte tankın esas rolünün geçmişte olduğundan farklılık göstermeyeceğini yazmıştı. Tanklar ardı ardına hedeflere ulaşmada piyadeye yardımcı olacaktı.

Şayet bu düşüncelerden haberdar olmuş olsalardı, topçuları hava hücumu altında ateş edemez hale düştükçe (toplar nadiren doğrudan isabet alıyor, topçular ise kendilerini korumak için dağılıyorlardı); nehir hattını koruyan tahkimli silah mevzileri karşı kıyıdan açıkta nişan alan yüksek hızlı uçaksavar toplarının doğrudan ateşiyle etkisizleştirildikçe ve düşman piyadesi hiçbir topçu veya tank desteği olmadan nehri geçmeye başlayınca, tüm bu fikirlerin yanlışlığı 55. Tümen'in askerleri tarafından çok çarpıcı bir şekilde anlaşılmış olurdu. Gün ışığı altında, etrafta tek bir tank yok iken (çünkü bunlar henüz ileri hatlara getirilmemişti) Alman piyadesi bir köprübaşı elde etmiş ve tepelere doğru sızmaya başlamıştı. Ve gece yaklaşırken, ilerleyen muharebelerin sesleri, düşman tanklarının nehri geçtiğine ve ilerlediğine dair teyit edilmemiş bilgiler nedeniyle çekilmesine izin verilmiş olan kendi topçularının kasvetli sessizliğiyle birleşince, X. Kolordu dağılıverdi. Bu nasıl olmuştu? Yine oldukça basit bir şekilde zayıf bir eğitim ve savaş azminin yokluğunun yanı sıra, bazıları ricat emrini aldığı yalanıyla bozgunu yayan subayların beceriksiz komuta ve kontrolü ortaya çıkmıştı. Çünkü her ne kadar etrafta tanklar varsa da, bunlar gerçekte bir karşı saldırı için yola çıkmış olan Fransız tanklarıydı ve bunlar pekâlâ mükemmel eğitimli ve savaş tecrübesi olan Alman piyadesini geri sürebilecek olmakla birlikte, komşu birliklerin piyade, topçu ve komutanları arasında paniğin yayılmasından korkularak durdurulmak zorunda kalınmıştı.

Çöküntüye neden olan hususlar arasında Almanların 1917 ve 1918'de sıkıntısını çektikleri, fakat Fransızların ilk kez karşılaştıkları "Tank Terörü" psikozu bulunmaktaydı. Bunun varlığından habersiz, eğitim sırasında kendilerini buna alıştıracak herhangi bir tedbir almadıkları açıkça görülmekteydi. Bir başka terör olan ve nispeten zararsız olan pike bombardımanı ile sarsılmış olan moralleri, yıkılmaya açık hale gelmişti. Böylece, ertesi gün Alman tankları, gece boyunca inşa edilmiş köprüler ve sallarla nehri geçerek gerçekten ortaya çıktığı zaman, onları tutacak herhangi bir şey kalmamıştı. Muharebenin en ön safında bizzat gördüklerini değerlendirerek, Guderian düşman cephesinde bir delik açıldığını gördü

ve bu konuda emir almamasına rağmen bunun Manş Kanalı'na doğru tam hız atılmak için uygun an olduğuna karar verdi. Dahası, nehrin aşağısında Monthermé ve Dinant'da Korgeneral Reinhardt'ın XLI. Kolordusu ile Korgeneral Hoth'un XV. Kolordusu da nehri geçmiş olup, darmadağınık bir düşman karşısında batıya doğru ileri harekât başlamıştı.

Fransız Birinci Ordusu sağındaki Dokuzuncu Ordu'yu eksen alarak Belçika'ya doğru ilerlediği zaman oluşan durum da aynı derecede önemliydi. Burada 14 Mayıs'ta General Prioux'nun perdeleme görevi icra eden Süvari Kolordusu* ve Hannut yakınlarında Korgeneral Hoeppner'in XVI Kolordusu'nun ileri unsurlarıyla karşılaştı. Her iki kolordu ikişer zırhlı tümenden oluşuyordu. Fransız DLM'lerin (divisions légères mécaniques/hafif mekanize tümenler) her birisinde 174 tank bulunuyordu ve bunlar arasında iyi bir araç olan SOMUA'lar da vardı. Alman tümenlerinin her birisinde yaklaşık 300'er adet hafif ve orta tank olup, hiçbirisi zırh ve top itibariyle SOMUA'ya eşit güçte değildi. Burası, Almanların tüm silahların bir arada kullanılması doktrininin, Fransızların eski moda, tankları at gibi kullanma şeklindeki tutumu karşısındaki üstünlüğünü gösterdiği muharebe oldu. Fransız tankları Birinci Ordu cephesi önünde yayılarak ve bir kez bile toplu harekate girişmeden veya mekanize piyade birlikleri ve topçu ile işbirliğine yönelmeden, Fransız cephelerinin gerisindeki hayati bölgeye ilerlemeden önce direniş odaklarını ortadan kaldıran gruplar halinde manevra yapan hasımları karşısında kendilerini parça parça imha ettirdiler. Buraya ilerleyince DLM'lerin komuta sistemini bozdular ve lojistik desteklerini ortadan kaldırdılar. Dahası, Fransızlar tankların birbirleriyle olan muharebelerinde de yenildiler, çünkü SOMUA ve DCR'lerindeki (Divisions Cuirassées de Réserve) bir kişilik tareti olan Char B'ler dahil olmak üzere, tanklarının donatımında temel bir tasarım hatası vardı. Burada, tek bir kişinin tanka komuta etmesi, topu doldurması, nişan alması ve bunları hızlı ve etkili bir şekilde gerçekleştirmesi neredeyse imkânsız hale gelmekteydi.

* Birçok orduda atın kaldırılmasından çok sonraları dahi motorlu –sonraları helikopterli– çevik birliklere süvari adı verilmesine devam edilmiştir. Ç.n.

Öte yandan Alman Mark III ve IV tanklarının üç kişilik taretleri; komutan, top nişancısı ve doldurucu arasındaki görev bölüşümü, hem hızlı bir şekilde, hem de ekipmanın balistik ve optik sınırlamaları içerisinde oldukça hassas bir şekilde ateş edilmesini mümkün kılmaktaydı. Fakat Alman ZMA'larına esas avantajı sağlayan şey her tankta bulunan güvenilir setlerle birlikte, kapsamlı radyo ağlarıydı. Fransızlara gelince, tanklarının sadece % 25'inde (oldukça güvenilmez) bir radyo bulunmaktaydı. Bu koşullarda, Dokuzuncu Ordu komutanının DLM'lere ait tankların piyade ile paylaşılması konusundaki ısrarı, Fransız Süvari Kolordusu'nun Hannut'da parça parça yenilgiye uğratılmasını tam bir bozguna dönüştürmüştü. Bu gün içerisinde hem dost, hem de düşman tarafından bu şekilde kötü muameleye tabi tutulmaları nedeniyle hem bu iki DLM (hafif mkz. tümen) hem de Yedinci Ordu'da bulunan üçüncüsü bir daha toparlanamadılar ve daha sonra Arras yakınlarında bir araya gelmelerine izin verildiğinde dahi bu gerçekleşmedi.

Bunu takiben sıra Fransız DCR'lerin, yani, bir Guderian'ın vizyonuna sahip olmayan liderlerin komutası altında hiçbir zaman kolordularda ikili veya üçlü olarak bir araya getirilmeyen ve usullerince sık sık kendilerini farklı birliklere dağıtılmış bulan sözde zırhlı tümenlerin imhasına gelmişti. Ayın 14'ünde Hoth'un XV. Kolordusu'nu durdurmak üzere Dokuzuncu Ordu tarafından ileri sürülen 1. DCR, ayın 15'inde, yakıt sıkıntısı içerisinde bekledikleri benzin kamyonları tam gelmekte iken, 5. ve 7. Zırhlı Tümenlerin birleştirilmiş muharebe grupları tarafından ezilmişti. Günün sonunda gücü 150 tanktan 50'ye inmiş ve sonra batıya kaçarken tümüyle imha olmuştu. Ayın 15'inde 2. DCR'nin muharebe kademesi, Fransızların bulundukları tahmin edilen yerin kilometrelerce ilerisinde bulunan Guderian'ın XIX. Kolordusu ile aniden karşılaşınca idari kademesiyle bağlantısı koptu. Örgütlü ikmalden yoksun kalan muharebe kademesi tanklarıyla birlikte piyade arasına dağıtıldı ve böylece birlik olarak varlığını yitirerek zafer coşkusu içerisindeki Almanlar tarafından bin bir parçaya ayrılarak imha edildi. Ayın 14'ünde XIX. Kolordu'nun Sedan'daki köprübaşına karşı taarruz emri alan 3. DCR, Fransız taarruz kollarının tipik

özelliği olan hazırlıksızlık, yavaşlık ve yeteneksizliğin bütün özelliklerini taşıdığını gösterdi. Birliklerine bir uyarı emri vermeyi ihmal eden tümen karargâhları bir plan yapıp da gerekli emirleri gönderirken oyalandı ve taarruz çıkış noktasına keyfi bir yürüyüşle intikal edilmesini takiben benzin ikmalinde gecikti. Bu nedenle hücum ertelendi, sonra iptal edildi ve her zamanki dağıtma süreci başladı. Ertesi gün aynı şeyi yapmaya tekrar zorlanınca, aynı ağırkanlılık aynı sonuçlarla birliklere yayıldı. Şu veya bu noktada, özellikle de Stonne'da, Char B tankları muharebeye girerek kalın zırhlarıyla Alman tanksavarcıları üzerinde derin bir etki bıraktılar. Fakat Guderian ve üstü olarak XIX. ve XLI. Kolordulardan oluşan Zırhlı Gruba komuta eden General von Kleist üzerindeki etkileri son derece sınırlıydı. Stonne'daki çatışmadan gerçekten endişe duyan tek kişi von Rundstedt idi.

General Charles de Gaulle komutasındaki eksik kadrolu 4. DCR ve Süvari Kolordusu'nun gücünü yitirmiş kalıntılarının dışında, Fransız ordusunun vurucu gücü 48 saate kalmadan ortadan kaldırılmıştı. Böylece, Fransız bakış açısından sefer şimdiden yitirilmiş olup, ordunun komuta ve kontrol mekanizması dağınıklık içerisindeydi. Yüzbaşı André Beaufre, çöküşün haberleri geldikçe, Kuzey Doğu Cephesi Komutanı General Georges'un karargâhındaki atmosferi aktarır. Beti benzi atmış olan Georges şöyle der: "Cephemiz Sedan'da yıkıldı. Tam bir çöküş meydana geldi.... Kendisini bir sandalyeye attı ve gözyaşlarına boğuldu." Alman hücumunun temposu, telgraf ve bir ölçüde güvenilir olmayan (şifreleri Alman kriptologlar tarafından çoktan kırılmıştı) radyo ağından oluşan eski moda haberleşme ağının üstesinden gelemeyeceği kadar hızlanınca, bu onun da, ordunun geri kalan kısmının da bir daha toparlanamayacağı bir darbe oldu.

Modası geçmiş tekniklerle kazanılmış eski zaferlerin yan ürünü olarak yerleşen kendini beğenmişlik ve tatmin duygusunun yanı sıra, birçoğu modern savaşın hızı, gerginliği ve gerilimleriyle baş edemeyecek kadar yaşlı komutanlar arasında idraksizliğe yol açan ve yetersizlik üreten tembellik, Fransız ordusunu ve milletini yıkıntının eşiğine getirmişti. Şimdi hata üzerine hata yapılacaktı ve

zırhlı birliklerin aman vermeyen saldırılarını izler ve 14 Mayıs'ta Hollanda'nın kombine bir hava-kara saldırısıyla düşüşünü kaydeder ve von Bock'un ağırlıkla piyade ve topçudan oluşan B Ordular Grubu'nun Belçika'da üstünlüğü ele alışını dikkatle takip ederken, artık bu hataların üzerinde daha fazla durmamıza gerek bulunmamaktadır. Şimdi incelememiz gereken tek şey Alman ilerleyişidir ve onların cephesinde niçin her şeyin düzgün gitmediğine bakmamız gerekir.

Ayın 14'ünde üç kolordu köprübaşlarından fırlar fırlamaz, çok etkili iki subay, güney cephesinin çok uzaması nedeniyle bir Fransız karşı saldırısının yaratabileceği tehlike üzerine endişelenmeye başladılar. Savaş oyunlarında bu durumla ilgili endişeler ifade edilmiş, ancak bu, şimdi olduğu gibi Hitler tarafından dile getirilmemişti. Ne var ki ayın 16'sında 3. DCR'nin Stonne'daki bölük pörçük hücumları üzerine von Rundstedt ile birlikte yaygara kopartan oydu. Birbirleriyle görüş alışverişinde bulundular ve 17'sinde bu endişelerini, o tarihe kadar gelişmelerden dolayı memnun olarak serinkanlı kalmış olan Ordu Genelkurmayı'nın Başkanı Halder'e ilettiler. O gün, von Rundstedt'in (ama Ordu Başkomutanlığı'nın (OKH) değil) emriyle hareket eden von Kleist, Guderian'a bulunduğu Montcornet'de durmasını emretti ve çok ileri giderek, talimatların ötesine geçtiği için azarladı. Büyük bir tartışma oldu ve "Öfkeli Heinz" komutanlığından istifa etti ve von Kleist istifasını kabul etti. Olayın bilgisi radyo ile von Rundstedt'e ulaştı ve o da Guderian'ı tekrar görevinin başına getirmek üzere General Siegmund von List'i gönderdi – ve ilerleme de cebri keşif bahanesi altında sürdürüldü. Guderian, radyo haberleşmesinde izlenmemek için kendi karargâhı ve iki cenahındaki birliklerle sadece bir kablolu teleks ve irtibat subayı aracılığıyla bağlantı kuruyordu. Bununla birlikte, bu yanlışlıklar komedyasında zaman ve moment yitirilmişti ve Halder'in ifade ettiği şekilde, bu Hitler'in kendi başarısından korkmasından kaynaklanmıştı.

Deşifre edilen düşman haberleşmesi ile hava ve yer keşfinden çok iyi bilgi alan Almanlar hedeflerine doğru adeta kusursuz bir güvenle ilerleyebiliyorlardı. XV. Kolordu ayın 20'sinde Arras ya-

kınlarına, XLI. ve XIX. Kolordular da birkaç saat sonra Manş Kanalı kıyısına ulaştılar. Ayrıca bunu lojistik sıkıntıyla karşılaşmadan yaptılar, hiçbir zaman yakıt veya cephane sıkıntısı çekmediler ve tanklarının en azından yüzde ellisi çalışır durumda olup, geri kalanının büyük çoğunluğu da sadece birinci veya ikinci kademe tamir gerektiriyordu, çünkü muharebede kaybedilen tank sayısı nispeten azdı. Her tarafta ne yapacağını şaşırmış düşmanlar tankların şimdi güneye dönüp Paris'i mi ele geçireceğini, yoksa kuzeye dönüp birkaç savunmasız limanda sırtları denize dayanmış İngiliz, Fransız ve Belçika birliklerini mi esir alacaklarını bilemeden bekleşiyorlardı.

Almanya'nın düşmanlarının, bu ülkenin savaşı kaybettiği gün olarak kutlamaları gereken bir gün varsa, bu 21 Mayıs olmalıdır. O gün, Hitler ve von Rundstedt'in açık kalan (fakat asla ciddi bir tehdide maruz kalmayan) güney cephesi korkusuyla bunalan OKW ve OKH tartışmak üzere beklemeye girince, son derece hayati bir zaman yitirilmiş oldu. Sonunda piyade tümenleri güney cephesini sağlamlaştırırken kuzeye, Dunkerque'e doğru hücuma karar verdiler. XVI. Kolordu von Kleist'ın gurubunu kuvvetlendirmek üzere döndürüldü ve B Ordular Grubu çekilmekte olan Müttefikleri Arras'ın kuzeyine itti. Bu, 70 ağır tank refakatindeki küçük bir İngiliz piyade gücüyle Fransız Süvari Kolordusu kalıntılarının, 7. Zırhlı Tümen'in açık kalan cenahına darbe indirmek üzere Arras'dan güneye ilerleyerek öğleden sonra tekrar harekete geçen XV. Kolordu'da panik yarattıkları gündü. O gün yine (Müttefikler tarafından) Boulogne, Calais, Dunkerque ve Ostend limanlarına garnizon yerleştirilmesinin kararlaştırıldığı gündü. Bu ilk başta güneydeki ana üslerle ilişki kesildiğinden ikmal getirmek için düşünülmüş olmakla birlikte, şimdi yenik orduları tahliye amacı güdüyordu, tabii eğer bu arada tamamen kuşatılıp teslime mecbur bırakılmamışlarsa.

Bu sırada, İngilizler ordularının pekâlâ kuşatılabileceğini, sadece muharebe alanı istihbaratından değil, aynı zamanda yeni ve kritik bir kaynaktan, yani Luftwaffe'nin üst düzey şifreli radyo iletişimi (Red adıyla bilinen) genel anahtarından açıkça anlamışlardı. Enigma adı verilen Alman elektro mekanik telli şifreleme makinesi

İngilizler tarafından birkaç yıldır biliniyordu ve şifre anahtarları "Bombe" adı verilen bir Polonya cihazı tarafından oldukça yavaş kırılıyordu. Ne var ki, Norveç'in istilası sırasında İngilizlerin geliştirdiği yüksek hızlı Bombe, bu sefer boyunca Alman ordusu ve hava kuvvetleri tarafından kullanılan anahtarı (Yellow) düzenli olarak kırmaktaydı. Fakat 20 Mayıs günü, (Alman kullanımında verilen açıklar sonucunda) Bombe hızla Luftwaffe Red anahtarını kırdı ve bunu savaş boyunca sürdürerek 22 Mayıs'tan itibaren günde 1000'e yakın değeri ölçülemeyecek mesaj temin etti.

Ayın 21'indeki istenmeyen duraklamaya ve 22 Mayıs'ta (Müttefiklerin Arras'daki sözde karşı taarruzunun yenilenme olasılığına karşı tedbir gerekmesi nedeniyle) kuvvetlerin Dunkerque karşısında geçici ve anlaşıldığı kadarıyla gereksiz sapmasına rağmen, von Kleist Grubu hızla ileri atıldı. İngiliz Ultra [sinyal istihbaratı] örgütünde Bombe cihazından gelecek hiçbir istihbarat Müttefiklerin felaket durumunu değiştiremezdi. Tüm kuvvetleri Belçika'da karmakarışık bir vaziyette bulunuyordu ve bunlar şimdi, karşısında bir kısmı İngiltere'den sevk edilmiş olan hafif kuvvetlerden başka bir güç bulunmayan von Kleist'in önünü tıkamak üzere geri getirilemezdi. Bu umutsuz anda, İngilizlerin önüne gelen bir başka şans, yine bir güvenlik ihmalinden kaynaklanmıştı. Ayın 25'inde bir Alman irtibat subayı cephe yakınlarında, Almanlar tarafından Belçika ordusunun çekilmesiyle oluşan Ypres boşluğuna yapılacak bir taarruzun planlarıyla birlikte ele geçirildi. Bu bilgi, birliklerin yeniden konuşlandırılmasıyla söz konusu boşluğun doldurulmasına ancak yetecek bir zaman sağladı. Fakat gelecek için değeri ölçülemeyecek kadar önemli bir başka şey, bu kâğıtlar arasında Alman ordusunun tüm kuruluş şemasının bulunmasıydı ve bu, savaşın tüm cephelerinde Alman konuşlanması üzerinde hayati öneme sahip bir istihbarat temeli teşkil etti.

21 Mayıs'ta Almanlar tarafından yapılan belki de en büyük hata Hitler ve Donanma Kurmay Başkanı Amiral Erich Raeder tarafından müştereken işlendi. Birkaç hafta içerisinde Kuzey Burnu'ndan Biarritz'e kadar bütün kıyıların Almanların eline geçeceğini fark eden ve Hitler'in bir sonraki istila hedefinin İngiltere

olacağını düşünen Amiral, Hitler'e bu tür bir girişimin pratikte olanaksızlığı konusunda anlaşmaya varılmış olduğunu hatırlattı. Korktuğu girişimin reddedilmesini yürekten dileyerek "Fakat ya şimdi?" diye sordu ve Hitler durumu kısaca düşündükten sonra İngiltere'nin umutsuz durumunun onu barış istemeye sevk edeceğine karar vererek "Hayır" yanıtı verince son derece müteşekkir oldu. Onun bu çok önemli kararına tekrar döneceğiz, ama burada bir kez daha başkomutanın rasyonel askeri planlamanın gereğini yerine getirmeyerek hataya düştüğünü ifade etmekle yetinelim.

Her şeye rağmen, Britanya Savaş Bakanlığı'nın da kabul ettiği gibi, İngiliz Seferi Kuvveti'nin, Fransız Birinci Ordusu'nun kalıntılarıyla birlikte Dunkerque'in kaçınılmaz düşüşünü takiben imha edileceği ve bu durumda ulusun direnişe devam azminin yok olabileceği sonucuna varmak için yeterli neden bulunmaktaydı. Boulogne'un savunmasız olduğu görüldü ve 24 Mayıs sabahı 2. Zırhlı Tümen tarafından ele geçirildi. 1. Zırhlı Tümen Calais'ye girmeden pas geçti ve bu limanın ele geçirilmesini, ayın 26'sında bir İngiliz tugayına karşı sıkı bir muharebe yaptıktan sonra gerçekleştiren 10. Zırhlı Tümen'e bıraktı. 24 Mayıs sabahı 3. Zırhlı Tümen ve iki motorize piyade tümenine eşit bir güce sahip von Kleist Grubu, Dunkerque'e 15 mil mesafede olup, kentin 24 saat içerisinde kuşatılmasını engellemeye çalışan tek bir düşük nitelikli Fransız piyade tümeni ile zayıf bir İngiliz piyade gücünün karşısında geniş bir cephede ilerliyordu. Su baskınlarının yollar dışında ilerlemeyi zorlaştıracağı konusunun bir önemi yoktu, çünkü yollar yeterince savunulamıyordu. Ayrıca İngiltere'den yapılan ilk hava hücumlarının ilk gösterileri de rahatsızlığa yol açmanın dışında bir etkiye sahip değildi. Dunkerque'i almalarının önünde hiçbir engel yokken birdenbire dur emri alındı.

Alman tarafındaki bu dalalet için sayısız neden ortaya atılmış olup, en yaygın olanı bundan Hitler'i sorumlu tutmaktır. Burada şimdi tarihçiler tarafından genellikle kabul edilen ve emrin, korkuları Hitler tarafından beslenen von Rundstedt'den kaynaklandığı ve OKH tarafından denetlenmediği görüşünü desteklemek için basit bir şekilde emirlerin kronolojik sırası anlatılacaktır. 24 Mayıs

günü öğle sonrasında, birlikler arasındaki boşlukları kapatma endişesi içerisindeki von Rundstedt, kıyının çok yakınındaki mekanize birliklerin sürekli hareket halinde olmasına rağmen dur emri gönderdi ve bunu A Ordular Grubu'nun çekiç, B Ordular Grubu'nun ise Dunkerque'in doğusunda örs olacağı talimatını vermiş olan OKH'nın talimatlarına rağmen yaptı. Bu emir 24'ü akşamı, Ordu Başkomutanı von Brauchitsch, Führer ile son derece sevimsiz bir görüşme yapıncaya kadar onaylanmadı, ancak Dunkerque'teki düşmanın imhasının Luftwaffe tarafından tamamlanacağı emriyle birlikte Hitler'in onayını aldı. Ordunun durdurulması konusunda açıklanan gerekçeler, von Rundstedt'in kuruntularını ve mekanizasyon konusundaki cehaletini en mükemmel şekilde yansıtmaktadır ki, bu endişeler güneyden gelebilecek tehdit, tank gücündeki % 50 oranındaki azalma (ki elde hâlâ hızla tamir edilebilecek çok sayıda tankın yanı sıra 1.500 hazır tank bulunmaktaydı) ve ordunun Fransa'nın fethini tamamlamak üzere güneye yapması gereken hücum için güç tasarruf etme isteklerinden kaynaklanıyordu. Meşalenin Luftwaffe'ye teslim edilmesi ise bu kuvvetin başkomutanı olan Mareşal Hermann Goering'in fırsatçılığıyla ilgiliydi ve Luftwaffe'nin bu işi yapacak hazırlığa ve güce sahip olmadığının açıkça görülmesine rağmen kendi kuvvetine zafer itibarı sağlamak için ordunun huzursuzluğunu altın bir fırsat olarak görmüştü. Kayıplar ve bakım eksikliği nedeniyle zayıflamış olan bombardıman gücü (denizden tahliyenin büyük kısmının yapılacağı) karanlıkta operasyon yeteneğine sahip değildi ve kısa menzilli avcı kuvveti de ileri hava üslerinin henüz yeterince tesis edilmemiş olması nedeniyle kısıtlamış durumdaydı. Fakat, bir Alman yetkilinin ifade etmiş olduğu gibi, işin nihayetinde Goering'in askeri yeteneği hiçbir zaman bir tabur komutanının üzerine çıkmamıştı ve her halükârda, Luftwaffe'nin o çok övülen cesaretinin kırılganlığı ve tek başına sonuç alacak bağımsız bir kuvvet olarak yapısından gelen sınırlılığı o dönemde henüz ortaya çıkmamıştı.

Halder'e göre ayın 26'sında "bütün bunlara artık dayanamayan" von Rundstedt zırhlı birliklerinin harekât yapacağı araziyi bizzat tanımak için cepheye gittiğinde her şey için çok geç olmuş-

KRİTİK HATALAR

- ❒ **Almanların uzun vadeli bir stratejik plana sahip olmamaları.**
- ❒ **Özellikle uçak ve tanklarla karşı karşıya kaldıkları zaman Fransız birliklerini moral yıkıntı ve operasyonel yetersizlik içerisinde bırakan eğitim eksikliği.**
- ❒ **Fransız mekanize birliklerinin dağıtılması ve ordularının sabit mevzilere dayanmayı tercih etmesi.**
- ❒ **Bazı önemli Alman komutanların karada mekanize birliklerle yapılan derin yarmaların mümkün olduğunu ve bunun etkilerini kavramamış olmaları.**
- ❒ **Almanların ve özellikle de Luftwaffe'nin radyo iletişimini çok fazla ve emniyetsizce kullanmaları.**
- ❒ **Goering'in Dunkerque'te sonucun sadece hava gücüyle tayin edilebileceği şeklindeki iddiasındaki yanılma payı.**

tu. Sık sık von Rundstedt ile temas halinde olan Hitler, kısa bir süre sonra "daha fazla tahliyeyi önlemek üzere" ordunun tekrar Dunkerque'e doğru ilerlemesine izin verme konusunda yumuşadı. Fakat bu zamana kadar kalenin çevresi doğudan getirilen güçlü Müttefik kuvvetleri tarafından işgal edilmişti ve Luftwaffe de gemileri batırma konusunda zorluk çekmekteydi; zaten bu iş için ciddi bir eğitim almamıştı ve bu çaba, kötü hava koşulları ve o kadar olmasa da, RAF avcıları tarafından daha da zorlaştırılarak engellenmekteydi.

Alman ordusunun nefret dolu bakışları altında, Müttefik orduların Dunkerque'e erişebilmiş olan unsurları açılıp gittiler; topçu ateşi ve bombardıman onlara engel çıkardı, ama durduramadı. Bu sırada hareketli kuvvetler Fransa'nın istilası için hazırlanmak üzere geriye alındılar, ancak bu kaçınılmaz olarak bir formaliteden ibaretti, çünkü karşı tarafın kuvvetleri arasındaki en iyi unsurların or-

tadan kaldırıldığı kesin olarak biliniyordu. General Kesselring'in, her zaman hırslı şefi Goering'in desteği ile savunduğu görüşe göre, İngilizleri denizin ötesine, İngiltere'ye kadar kovalayarak, yeterli savunma tedbirleri alınmadan adayı işgal etmek için doğru zamandı. Fakat 21 Mayıs tarihinde Britanya'nın işgal edilmemesi kararı ile Hitler'in İngilizlerin uzlaşmaya yanaşacağı konusunda güveninin pekişmesi bunu gündemden kaldırdı. Her şey Fransa'ya karşı kullanılacaktı. Gerçek durum ancak Fransa'nın haziranda teslim olmasından sonra ve temmuzun ilk günlerindeki zafer şenliklerinin parıltıları altında, fakat Britanya Başbakanı Winston Churchill'in ölesiye direnecekleri yolundaki açıklamalarıyla bozulan tedrici bir süreç içerisinde kendisini göstermeye başladı. Ve o zaman da, tıpkı Dunkerque öncesindeki günlerde olduğu gibi, moment kaybı ve etraflı bir stratejinin geliştirilmemiş olması, nihai yenilginin tohumlarını atmıştı.

III

Ölümcül Erteleme
Britanya Savaşı

Almanya'nın 1940 yılında Britanya'yı istila edememesinin temel nedeni pek muhtemeldir ki bu konuda önceden tasarlanmış herhangi bir istek veya iradenin olmamasında, dolayısıyla bu sorunun ancak savaşın patlak vermesinden sonra düşünülmesinde yatar. Fransa çöküşün eşiğinde ve BEF (İngiliz Seferi Kuvveti) imhaya mahkûm görünürken geride durmanın bir başka nedeni de, istihbaratın yetersizliğinde yatmaktaydı. Böyle bir niyetin olmaması nedeniyle, Britanya'ya karşı sadece çok temel düzeyde bir istihbarat toplama operasyonu düzenlenmişti. 1940 yazında Almanlar bırakın moral durumu ve planları, İngilizlerin gücü ve düzeni konusunda ancak gelişigüzel bilgilere sahiplerdi ve ortada, hiçbir zaman dolduramayacakları bir istihbarat boşluğu vardı.

Çaba eksikliği söz konusu olmasa da, her ne kadar haziran ayında bir istilanın çok yakın olduğuna kesinlikle ikna olmakla birlikte, Britanya da Almanya'nın durumu konusunda son derece bilgisizdi. 1939 Kasım ayında Almanların İngiliz Gizli İstihbarat (SIS)

ajanlarını dikkatsizlik nedeniyle ele geçirmesi ve buna bağlı bir dizi felaketin Avrupa'nın Almanlar tarafından ele geçirilmesiyle birleşmesi İngilizleri en iyi istihbarat kaynaklarından yoksun bırakmıştı. Britanya İstihbaratı Resmi Tarihi'ne göre, Britanya Muharebesi öncesinde ve bir ölçüde de sırasında İngilizlerin Alman ekonomisi ve sanayi üretimiyle ilgili tahminleri hatalı çıkmış, bu sapma bazen yaklaşan bir çöküşe işaret edecek yönde olurken, mevcut askeri güç, özellikle de Luftwaffe'nin gücü büyük ölçüde olduğundan fazla tahmin edilmişti. Doğal olarak, Batı'nın fethi tamamlanınca, Almanya'nın ekonomik gücünün ölçülemeyecek kadar arttığı anlaşılmış, fakat diğer yandan 1 Ağustos 1940 tarihi itibariyle gerçekte 2.800 uçak varken 5.000 uçaklık bir tahminde bulunulması Avcı Filoları Komutanı Hava Mareşali Sir Hugh Dowding'in savunma tedbirleri üzerinde kısıtlayıcı bir etki yapmıştı.

İki taraf da baştan itibaren başarılı bir istilanın hava gücüne dayanacağını anlamış bulunuyordu. Haziran ayında İngilizler Almanların Kesselring'in istediği şekilde hava indirme birlikleriyle bir akın yapmaları ihtimalinden büyük korku duyuyorlardı. Alman hatasının büyüklüğünü ölçmek için Dunkerque'in hemen sonrasına veya en geç temmuz başına göz atmak gerekir ki bu dönemde Anavatan filosu uzunca bir süre en zayıf konumundaydı. Bu filo kıyıları korumak, Almanların eline düşmeden önce Fransız filosunu etkisiz kılmak ve denizaşırı kaynaklardan ülkeye gıda, hammadde ve silah getiren konvoyları korumak için olanaklarını en sonuna kadar zorlamaktaydı. Ordu ise sadece 200 kadar ağır ve orta tank ile 300 kadar daha hafif tip tankı muharebeye sürebilecek durumda olup, Fransa'dan tahliye sonrasında hâlâ karışıklık yaşayan birliklerin elinde sadece 786 sahra topu ile 167 adet tanksavar topu bulunmaktaydı. Hava kuvvetlerine gelince, radar erken uyarı sistemi henüz tamamlanmamıştı; Fransa'daki muharebelerde ciddi şekilde sayısı azalmış olan tek motorlu avcı kuvveti (bu muharebeler ihtiyat depolarındaki avcıların sayısını 4 Haziran itibariyle 36'ya indirmişti) yaklaşık 1.000 adet olup bunları uçurabilecek eğitimli pilot sayısı 1.200'den azdı. Bu arada avcı uçağı üretimi günde yaklaşık 15 adet, eğitimli pilot sayısı ise günde 6 adetten ibaretti.

Doğal olarak, Almanların İngiliz zaaflarının ne kadar büyük olduğunu bilmelerine hiçbir şekilde olanak bulunmamaktaydı, fakat kendi tek motorlu avcı uçaklarının İngiliz avcıları karşısındaki hafif teknik üstünlüğünün farkına varmışlardı ve ayrıca pilotlarının daha fazla tecrübe ve daha sağlam taktiklere sahip olmasıyla övünüyorlardı. Yine, Fransa'da ellerine düşen malzemeden, meydana gelen kaybın ne kadar büyük olduğunu hesaplamak zor değildi. Sadece bu bilgi bile Almanların, daha gerçekçi bir değerlendirmeye ulaşmalarını sağlamalıydı ve keza bombardımanla elde edilen sonuçların incelenmesi de, mevcut teknolojik koşullar altında, hava gücünün iddia ettiği tahrip gücüne sahip olmadığını ortaya çıkartabilmeliydi. Bu halde, başında olduğu Luftwaffe'nin Polonya'daki kusurlarına ve batıda düşman erken uyarı sistemleri ve hava meydanları fiziki olarak işgal edilinceye kadar hava üstünlüğünü sağlamayı başaramamasına rağmen, Goering kendi örgütünün tek başına İngiltere'ye boyun eğdirebileceğini ve bu sayede donanma ve ordunun Manş Kanalı'nı geçmesinin bir formaliteden ibaret olacağını ileri sürüp böbürlenmekte başı çekiyordu. Ordu ve donanma, harekete geçmeden önce bu iddiayı bir ön koşul olarak ileri sürdüler. Donanma yüksek komutanlığı hava kuvvetlerinin başarısız olmasını ve onları umutsuz bir girişimden kurtarmasını umuyor, ordu ise tüm bu işi, uygulamada mükemmelliğe ulaştıkları bir nevi büyütülmüş nehir geçişi olarak hayal etmek suretiyle ümitli bir bakış açısı taşıyordu.

Almanlar temmuz başında istilaya başlamadıkları için, İngiliz mevzilenmesinin ne kadar kötü yönetilmiş olduğunu hiçbir zaman keşfedemediler, halbuki 21 Mayıs günü Raeder bu soruyu Hitler'e yönelttiği zaman olumlu bir karar alıp hazırlığa başlasalar, bunu pekâlâ yapabilirlerdi. Alman konuşlanması hakkında büyük ölçüde, düşman planları hakkında ise tümüyle bilgisiz olan İngiliz İstihbaratı, ekim ayına kadar ana istila gücünün Baltık ile Kuzey Denizi limanlarında toplanacağını ve esas çıkarmayı Doğu Anglia'ya yapacağını varsaymaya devam etti. Bu kestirime nasıl varmış olduklarını kimse söyleyemez, çünkü ekim ayında son model yüksek irtifa Spitfire keşif uçakları Baltık limanlarının hava fotoğ-

raflarını elde edinceye kadar Baltık limanlarından hava fotoğrafı alma imkânı bulunmamaktaydı. Bu karar muhtemelen Dunkerque öncesinde var olan konuşlanmayı haklı göstermek için uydurulmuş olup, kimileri de Birinci Dünya Savaşı öncesinde tam da böyle bir planı anlatan Erskine Childer'ın *The Riddle of the Sands* adlı romanından esinlenildiğini ima etmişlerdir. Durum nereden kaynaklanmış olursa olsun, Almanlar Dover Boğazı üzerinde açıkça görülebilen en kısa, en kolay desteklenebilecek yoldan gelmeyi tercih ettiler ki, avcı uçaklarıyla yapılan dikkate değer ve talihli savunma haricinde, istihbaratın saflık içerisinde yaptığı yanlış tahminler doğrultusunda hazırlanan İngiliz savunmasının en zayıf olduğu yer, burasıydı.

Bu savunmanın ne kadar yanlış tasarlandığı, istila halinde donanma ve ordu tarafından planlanmış tedbirlerden çıkartılabilir. Anavatan filosu komutanı Amiral Sir Charles Forbes, Amirallik Dairesi'nin onayı ile, Alman filosunun ana unsurları denize açılıncaya kadar muharebe filosunu Scapa Flow'da tutma niyetindeydi. Kuzey Denizi'nin savunması Tyne ise Sheerness arasında uzanan dört limana dağıtılmış destroyer ve kruvazörlere dayanıyor; Dover ve Portsmouth'a beşer adet destroyer bırakıyordu. Forbes ne olursa olsun, çok mantıklı bir şekilde büyük gemilerini Manş Denizi'nin enkaz ve mayın dolu sığ sularında bulundurmak istemiyordu. Öte yandan Dover üzerine yoğun hava saldırıları başlar başlamaz bir destroyer yitirilip, birkaç tanesi de hasara uğrayınca destroyerleri buradan Portsmouth'a çekerek Kent ve Sussex'in kapısını açmış oldu. Almanların ilk gün havadan ve denizden dört tümen indirmeyi planladıkları Kent'in savunması içinse, sadece bir adet donanımı eksik ve tecrübesiz tümen kıyıyı savunuyordu ve düşman köprübaşı elde ettiği taktirde –başka çareleri olmayacağı için– sözde Londra'yı savunan asılsız GHQ Hattı'na çekilme emrini almışlardı. Temmuz ayında güneydoğu İngiltere'yi savunanların kafa yapısı bu olup, eylül ayında günbegün hava fotoğrafları Anvers ile Cherbourg arasında toplanan gemileri göstermeye başlayınca ve Dover kayalıklarındaki kıyı gözetleyicileri kanaldan aşağı seyreden istila teknelerini sayabildikleri zaman bile, fazla değişme-

mişti. Donanma kurmayları, önyargılarına sarılarak bu konvoyları normal ticaretin bir parçası olarak önemsememişler, bunların "belki de" kanal ve nehirlerde seyrin engellenmesi nedeniyle oluşan problemleri hafifletmek üzere denizden yol aldıklarını veya 12 Eylül tarihindeki bir öneride olduğu gibi trafiğin bir kısmının nihai varış noktalarının İspanya veya Portekiz kadar uzakta olabileceğini söylemişlerdi.

Eylül ayında, Almanlara karşı direniş temmuz ayına göre çok daha çetin olurdu. Bu tarihe gelindiğinde Almanların Manş Denizi'ni geçebileceği İngiliz komutanların zihinlerinde de daha kuvvetli bir şüphe olarak belirince, güneydoğu sahillerine ciddi bir birlik kaydırması yapıldı. Geceler uzuyor ve hava sertleşiyor, Alman donanmasına verilen görev giderek daha tehlikeli hale geliyordu. Her şeyden önce, Luftwaffe temmuz ve ağustos aylarında radar kapsamını uzatacak zamana ancak sahip olabilmiş, yaklaşık1.000 kadar yeni uçak imal etmiş ve hayati noktaları korumak için birkaç tane daha uçaksavar topu üretmiş olan İngiliz hava savunmasının üstesinden gelme konusundaki yeteneksizliğini sergilemişti. Dahası, Luftwaffe komutanları bir başka askeri günah işlemişler, RAF'ı yenmek olan esas amaçlarını bir kenara bırakarak, bütün askeri talimatnameler ve kurmay okullarının talep ettiği "seçilmiş hedefte ısrar" prensibini yerine getirmekte başarısız olmuşlardı.

Bununla birlikte, Britanya Muharebesi, Britanya Resmi Tarihi ve birçok diğer anlatımda kabul edilenden çok daha zorlu koşullarda yürütülmüş ve çok daha küçük bir marjla kazanılmıştı. 6 Eylül'de istila filosunun hemen hemen hiçbir bir direnişle karşılanmadan toplanmayı sürdürdüğü bir noktada, kurmayların hazırladığı, kendi pilotlarının düşürülen düşman uçaklarının sayısı konusunda abartılı ve doğrulanmamış iddialarına dayanan yanlış istihbaratla doldurulan Goering, RAF'ın yenilmiş olduğu şeklinde bir yanlış sonuca ulaştı. Bunda haklılık payı yok değildi – ama tam değil. Bazı havaalanları kullanılamaz hale gelmiş, diğerleri de kraterlerle delik deşik ve kötü durumdaydı. İletişim sistemi zorlanmaktaydı ve erken uyarı sistemi tehdit altında bulunuyordu. Gerçekten de, eğer Almanlar daha önceki girişimlerine dayanarak, radar tesisleri-

nin bombardımanla tahrip edilmesinin imkânsız olduğu şeklindeki hatalı sonucu çıkarmış olmasalardı, avcı uçaklarının kontrol zincirindeki bu hayati unsur tamamen devre dışında bırakılabilecekti. Hal böyleyken bile, avcı filoları Alman karşıtlarından daha fazla uçak yitiriyor ve bombalanmış hava alanlarındaki yetersiz bakım tesislerinin kötü etkisini hissedebiliyorlardı. Daha da endişe verici olan, iyi yetişmiş pilotların çok az olmasıydı ki, bunlar arasında sadece tecrübeli bir azınlık düşman uçaklarını düşürebiliyorken, çoğunluğu oluşturan çaylaklar daha kalabalık ve daha iyi eğitimli hasımlarına daha kolay birer hedef oluyorlardı. Eğer Almanlar avcı alanlarını dövmeye devam etseler ve zayıf düşen RAF'ı Fransa'dan kalkan Alman avcılarının menzili içerisinde muharebeye zorlasalar, Hava Mareşali Dowding'in Avcı Komutanlığı güney İngiltere'deki istila bölgesini terk etmek zorunda kalabilirdi. Bu durumda bir köprübaşı elde edilmesi mümkün olurdu.

Goering aniden hücumları havaalanlarından Londra limanı ve bizzat başkente kaydırınca her şey değişti. Bu akınlar, amaçlandığı şekilde, halkı sindirmeyi başaramadığı gibi, havaalanları da tekrar etkili hale getirilmeleri için yeterli olan bu aradan yararlanma fırsatı buldu ve hava muharebelerindeki tüm avantaj dengesi tersine döndü. Bombardıman uçaklarına Londra'ya kadar refakat ederken menzillerinin son noktasında harekat yapan Alman avcıları sadece kendi seçimleri olmayan bir hava sahasında muharebeye zorlanmakla kalmıyor, fakat hasımları yüksek irtifaya tırmanmak için yeterli süre bulabildikleri için daha iyi pozisyon alabiliyorlardı. 7 Eylül'de Londra'ya yapılan ilk hücumla oluşan krizi izleyen bir hafta içerisinde RAF avcı gücünü tekrar toparlamıştı. Bir hafta sonra Luftwaffe yenilgiyi kabul etti ve vur-kaç taktiklerine ve dağınık gece bombardımanlarına döndü. Kaçınılmaz olarak istila önce ertelendi ve nihayet iptal edildi.

İngiltere'yi istila ederek savaş dışına itmeyi başaramamanın Almanya için sonuçta ölümcül olduğunu söylemek abartı değildir. Eğer 1940 yılında bu amacı gerçekleştirebilmiş olsaydı, Hitler'in eli ülkeleri ele geçirme politikasını sürdürmek üzere serbest kalır ve bunu birer birer ve kendi zamanlamasıyla yapardı. Muhtemelen

KRİTİK HATALAR

- ❒ **İngilizlerin kararlılıklarını ve zaaflarını tespit etmeyi başaramayan zayıf Alman istihbaratı Dunkerque'in hemen sonrasında Almanları Britanya'yı istiladan alıkoydu.**
- ❒ **Alman gücü ve niyetlerini doğru bir şekilde değerlendiremeyen ve temelde hatalı olan İngiliz İstihbarat tahminleri.**
- ❒ **Almanların, İngiliz erken uyarı radarını etkisizleştirmeye ve RAF Avcı Komutanlığı'nı tahrip etmek üzere yoğunlaştırmaya odaklanamamaları.**

Alman hegemonyası altında bir Avrupa Birleşik Devletleri kurarken, Britanya İmparatorluğu'nun kilit noktaları Almanların eline geçerdi. Bu durumda, ABD Başkanı da Büyükelçi Kennedy ile fikir birliğine vararak Britanya'ya yaptığı bütün yardımlardan vazgeçer ve ana kıtasal güç ile antlaşmayı tercih edebilirdi ki, şayet bu güç (Hitler'in zaten karar vermiş olduğu gibi) Sovyet Rusya ile hesaplaşmayı seçerse, bu seçenek karşı konulmaz hale gelebilirdi.

IV

Rusya'ya Doğru Yan Adımlar İstilanın Ön Hazırlıkları

Hitler'in Rusya'yı istila niyetini açıklaması veya istilayı fiilen başlatması üzerine beyan edilen sayısız reaksiyon arasında fazlasıyla öne çıkmış bir tema vardır. İnanılmaz bulmak! Kendi yakın çevresi ve kesinlikle de kendi komutanları arasında, sadece bir yıldan az bir süre önce dostluk antlaşması imzalanan son derece uçsuz bucaksız bir ülkeyi istila ederek yeni kazanımlarını riske atmasından dolayı şaşkınlık. İngilizler yenilmemişken bu muazzam projeyi tasarlayarak, tam da kaçınılması için üzerinde o kadar sık bir şekilde yalandan yemin edilmiş olan iki cepheli savaş durumunu yaratmak. Britanya Muharebesi'ni takip eden günlerde Rusya'nın yeni kurban olabileceği yolundaki deliller arttıkça düşmanları arasında da şaşkınlık vardı. Ne var ki hayret içerisinde kafayı kaşıyanlar için yapılacak tek şey, 1918 sonrası mücadeleleri içerisinde onların ajanlarına karşı silaha sarıldıktan sonra Führer'in komünist tehdidiyle ilgili söylediklerini ve yazdıklarını okumaktan ibaretti. Politik görüş itibariyle orta ve sağ kanatta yer alan Almanlar için

komünizm, ulusu kanlı bir iç savaşa sokmuş, düzenli bir toplumu yıkıntıya uğratmış ve ekonomiyi altüst etmiş, nefret edilecek bir şeydi. Hitler ve Nazi partisinin yanı sıra subayların birçoğu için de komünizm yok edilmesi gereken bir tehdit olmakla birlikte, bu özel dönemeçte bunu güç kullanarak yapmaya çalışmak sorgulanmaya açık bir girişimdi.

1940 Temmuz'unun ortalarında Hitler'in en yakın çalışma arkadaşlarına yaptığı açıklamaların politik ve psikolojik yanlarını bir kenara bırakırsak, Hitler ve komutanlarının tartışmalı da olsa dünyanın en güçlü ve büyük askeri kuvvetini yenebileceklerine nasıl inandıklarını sormak gerekir. İşin temelinde, doğal olarak şimdi kendi askeri mekanizmalarının mutlak yenilmezliğine inanır hale gelmiş olmaları vardır ki, Polonya, Norveç, Hollanda, Belçika ve Fransa'da üstünlüğünü kanıtlamış ve Britanya'yı ezmesi sadece Manş Denizi sayesinde önlenmiş olan örgütün yanı sıra, subay ve askerlerin yiğitlik ve sadakatlerine haklı olarak mutlak bir güven sağlanmıştı. Rusya haritada ve kâğıt üzerinde son derece büyük görünmekle ve son on yılda silahlanmaya büyük yatırım yapmış olmakla birlikte, Polonya seferinin son aşamasında karşılaştıkları zaman Almanların onlarda gördükleri şeyler ya da 1940 başlarında Finlandiya'ya yapılan Rus hücumundan öğrendikleri hiçbir şey etkileyici değildi. Subay heyeti çok zayıf (Josef Stalin'in 1930'lardaki temizlik hareketi sonrasında bu hiç de şaşırtıcı değildi) ve askerler kötü eğitilmiş olup, ekipmanlarının modası geçmişti. Mançurya'daki çeşitli sınır çatışmaları üzerine Japonlardan elde ettikleri bilgiler de Rus performansının derme çatma olduğu yönündeydi. Ancak Almanlar dikkatsizlik göstererek, Japon kuvvetlerinin son derece iyi eğitimli ve donanımlı olduğunu ve Fin savaşının son aşamalarında Rusların oldukça iyi performans gösterdiğini değerlendirmediler.

Rusların elindeki birliklerin sayısı, konuşlanması, yeni ekipman, iletişim ve ekonomik durumla ilgili somut istihbarat konusunda büyük eksiklik vardı. Nasıl İngiltere'ye yeterli dikkati göstermemişlerse, esasen ketum tabiatları ve son derece sıkı güvenlik tedbirlerinin bu tür faaliyetleri son derece zor bir hale getirdiği

bu ülkeyle ilgili bilgi toplamak için fazla yatırım yapmamışlardı. Daha ötesi, OKH'nın Sovyet güçlerinin durumunu izlemekten sorumlu kurmay subayı birçok başka göreve bakıyor, Sovyetler Birliği veya Kızıl Ordu üzerine herhangi bir uzmanlığa sahip bulunmuyor ve Rusça konuşamıyordu. Bu nedenle elde edilen yegane ayrıntılı bilgilerin karadaki devriyelerin ve uçakların sık sık gizlice ve tamamen illegal yollarla sızdıkları sınır bölgelerindeki keşiflerden geliyor olması şaşırtıcı değildi. Bunun sonucunda istihbarat değerlendirmesi genelde çok sıradandı. Zaman geçtikçe, dolaştırılan raporlara kimsenin güveni kalmamış olup, durumu düzeltmek için yapılan girişimler de doğrusuyla ve yanlışıyla çoğu zaman gevşekti. İşte kendine aşırı güvenmenin sonuçları böyledir. Gerçek durum şudur ki, Wehrmacht Rusya'ya dalarken 200 Rus tümeninin mevcut olduğu izlenimi altındaydı ve iki ay içerisinde bu sayı 360'a yükselmiş olup, 1941 Aralık ayının başlarında gözden geçirilerek 400'ün üzerine çıkarılmıştı. Ve Rus demiryollarının genişliğinin Almanya'nınkinden farklı olduğu ve yolların kalitesizliği bilindiği halde, her departmanda istenilen düzeyin altında kalan idari ve lojistik planlamada bu kritik faktörleri telafi etmek üzere yeterli gayret kesinlikle gösterilmemişti.

Britanya ve ironik olarak daha az oranda Rusya, sayısız kaynaklardan gelen bilgilerle Almanların niyetleri ve gücü konusunda çok daha fazla bilgi sahibi olmakla birlikte, inanılmazlık teması ile sınırlandırılmış olarak önlerine serilen delilleri kabul etme konusunda büyük isteksizlik göstermişlerdi. Fransa'nın düşüşünden bile önce Rusya'ya yapılacak bir Alman hücumu konusundaki spekülasyonun yanı sıra, Almanya'nın doğu sınırında güç artırımı ve Almanya'nın Rusya'ya yaptığı ihracatta azalma eylül ayında ortaya çıktı. Bunu takiben hızlı bir artış gösterdi ve aynı şekilde çoğu halde Almanlar tarafından yayılan ve Britanya'nın istilasının hâlâ birinci öncelik olduğu şeklindeki çelişkili raporlarla istikrarlı olarak geçersizleştirilmeye çalışıldı. Rusya'yı Almanya ile ittifaktan ayırmak için sürekli olarak memnuniyetsizlik tohumları ekmeye çalışan İngiliz politikası nedeniyle, Londra'dan Moskova'ya geçilen istihbaratın çoğu, çapraşık yollara sapma huyu kökleşmiş olan

Stalin tarafından sadece İngilizlerin bir başka dolambaçlı girişimi olarak görüldü. Doğal olarak İngilizler Stalin'e bütün bildiklerini söylemeye cesaret edemezlerdi (ve bazen onu yanlış yönlendirmişlerdi), çünkü önemli bazı bilgiler Enigma şifrelerinin Ultra tarafından çözülmesiyle elde edilmişti ve bu kaynağın varlığı Almanya ile ittifakının törenlerini yapan bir ulusa açıklanamazdı.

Çok karmaşık bir hikâyeyi kısaca aktarmak için, Ruslar 1941 Nisan'ında Almanya'nın bir istila planladığını teyit eden muazzam miktarda delile sahiplerdi. Ancak yönetimin bütün iplerini elinde tutan ve başkomutanlığı üstlenmiş olan Stalin bunlara inanmayı reddetti ve asgari düzeyde tedbir aldı. Genellikle inanılan şey, onun Alman şeytanlığının kendisininkiyle yarış ettiğini düşünmesi ve saldıracak gibi davranmakla birlikte istilaya kalkmak gibi bir aptallık yapmayacakları yolundaydı. Diğer yandan, Viktor Suvorov delillerle desteklenen* ilginç bir fikir ortaya atmakta ve Stalin'in kendisinin 10 Temmuz'da başlamak üzere Almanya'yı istila etmeyi planladığını ve haziran ayında Rusya'nın batı sınırındaki kuvvetlerin hazırlıksız yakalanmasının bir nedeninin onların savunmaya değil, saldırıya göre pozisyon almaları olduğunu iddia etmektedir. Eğer Suvorov haklı ise, Stalin'in hatası ikiye katlanmaktadır, çünkü 21 Haziran'ın son saatlerine kadar silahlı kuvvetleri acil hazırlık durumuna çağırmak üzere yapılan tüm profesyonel talepleri reddetmişti ve daha da dikkat çekici olan, ancak son anda firar edip sınırı geçen bir Alman çavuşunun ertesi gün olacaklar konusundaki ikna edici ifadesi üzerine nihayet son anda durumu kabul etmiş olmasıydı.

22 Haziran Pazar gününün ilk saatlerinde Alman uçakları motorlarını ısıtır ve ordu kafileleri sınırı geçerken Moskova'daki Kızıl Ordu karargâhı tehdit altındaki hava meydanları ve sınır birliklerine bir uyarı göndermek için çılgınca çabalıyordu. Fakat büyük ölçüde telefon ve telgrafa dayanan ve oldukça kalitesiz radyo cihazlarıyla desteklenen Rus iletişim sistemi son derece düşük trafik kapasitesiyle tanınıyordu. Her halükârda bu, aralarında sorumlu subayların da bulunduğu çok sayıda kişinin neşeli bir cumartesi akşamı ve sonrasını geçirdikten sonra uzun bir uyku çektikleri sa-

* RUSI dergisinde Haziran 1985'ten itibaren yayımlanan makaleler.

bah saatleriydi. Bombalar, yayılmadan ip gibi yan yana dizilmiş uçakların üzerine düşmeye başlarken ve top mermileri sınır noktalarını vururken ve Alman tankları ile askerleri gözlerinden uyku akan Rus piyadelerini biçerken, uyarı sinyallerinin sadece birkaç tanesi gönderildikleri yere ulaştırılabilmişti.

Eğer Rusya'ya yapılan Alman hücumu Britanya'yı kontrol altında tutmak için gerekli olanlar haricinde başka kaynaklar dağıtılmadan yapılmış olsaydı, Otto (ve nihayetinde Barbarossa olarak bilinen) operasyon pekâlâ başarılı olabilirdi. Ancak burada eğer (bir zamanlar ciddi olarak tartışılmış olduğu gibi) Hitler Britanya Muharebesi'ne devam yerine bunu 1940 Eylül'ünde başlatabilseydi, bunun sadece kış koşulları nedeniyle başarısız olacağı şeklinde bir düşünce payının da bırakılması gerekir. Olayların geliştiği şekilde, birçok şaşırtmaca eldeki güçlerden zaman ve kaynak çaldı; bunların azımsanmayacak bir kısmı Britanya Adaları'nı fethetmeyi ihmal etmenin doğrudan sonuçlarıydı.

Çok büyük kuvvet gerektiren muazzam Barbarossa çabası ortada dururken aman vermeyen İngiliz tehdidi Almanları, durumlarını zorlayacak yan operasyonlara itti. Planlar henüz tamamlanmadan Almanya'nın güney kanadı Hitler'in beklediğinden çok daha fazla dikkat gerektirmeye başladı. Hitler İspanya'nın göz yumması veya desteği ile batı ucundaki Cebelitarık'ı ele geçirmek suretiyle İngiltere'yi Akdeniz'den tecrit etmeyi ummaktaydı. Ne var ki İspanya diktatörü Franco ülkesini mahvetmiş olan savaştan bıkmıştı ve işbirliğine yanaşmadı. Aynı zamanda Hitler diktatör dostu Benito Mussolini tarafından Mihver'in boynuna geçmiş olan ağır değirmen taşıyla uğraşmak zorundaydı. Güneşli haziran ayında İtalya Almanya yanında kazanılmış gibi görünen savaşa katıldığı zaman, durum zararsız görünüyordu. Fakat sonbaharın soğukları geldiğinde, bırakınız Yunanistan'ın habersiz (ve aynı zamanda onaysız) işgalinin çetin bir direnişle karşılaşmasını takiben kepaze olup Arnavutluk'a çekilen İtalya'yı desteklemek, sadece bu ülkeyi savaşta tutmak için bile Almanya'nın pek de büyük olmayan stoklarından buraya silah ve hammade kaydırmak gereği açıkça ortaya çıkmıştı. Bu gerilemenin arkasından, aralık ayında Britanya

ordusunun Kuzey Afrika'daki İtalyan ordusunu ezici bir yenilgiye uğratacağını (ki buna daha sonra döneceğiz) ve Mısır sınırından Bingazi'ye kadar paldır küldür bir çekiliş geleceğini kim bilebilirdi? Kuzey Afrika imparatorluğunun tümüyle yitirilmesini takiben İtalya'nın savaş hevesinin sönmesi gözardı edilemezdi.

Hitler, hiç de istemeden, Barbarossa'nın güney kanadını emniyete almak için ek tedbirler almak zorunda kaldı. Macaristan, Romanya ve Bulgaristan güç diplomasisi kullanılarak, Rusya'nın işgali ve hayati öneme sahip Romanya petrollerinin savunması için birer üs olarak mihver kümesine sokulmuşlardı. Şimdi, Yugoslavya'nın diplomatik yollarla ele geçirilmesi ve Yunanistan'a yapılacak bir istila hareketi için sıçrama tahtası haline gelmişlerdi. Aynı zamanda, Afrika Korps olarak bilinen iki mekanize tümen (Korgeneral Erwin Rommel) bir bölümü 5 Şubat tarihinde İngilizler tarafından Beda Fomm Muharebesi'nde imha edilerek paniğe kapılmakta olan İtalyan ordusunun ayakta kalmasını garanti etmek üzere Trablus'a gönderildi. Güneye doğru her yayılma Barbarossa'ya ayrılan gücün azaltılması ve aynı zamanda uygulanmasında bir gecikme nedeni haline gelmekte, bu kuvvet azalması İngilizlerin diplomatik entrikayla Yugoslavya'da hükümeti deviren bir darbe yapması ve ülkeyi direniş göstermeden Mihver hâkimiyetine sokacak antlaşmayı ortadan kaldırmasıyla, endişe uyandıran boyutlara ulaşmaktaydı. İngiliz birliklerinin yanı sıra bombardıman uçaklarının da Romanya ve Barbarossa ikmal hatlarının menzili içine gireceğine işaret eden sayısız gösterge varken, Yugoslavya ve Yunanistan'a yapılacak büyük çaplı bir istila kısa sürede gerçekleştirilmek zorundaydı.

Bunlar, dikkafalı Führer'in gücünü gösterme fırsatını bulduğu günlerdi ve silahlı kuvvetlerinin yiğitliğinden duyduğu kibir, Yugoslavya ve Yunanistan'a yaptığı amansız istilanın birkaç hafta içinde fetihle sonuçlanması üzerine yeniden yükselişe geçmişti. Ve, tam da bu anda, bunu talimatlara açıkça karşı gelerek yapması nedeniyle beklenmedik bir şekilde, General Rommel Kuzey Afrika'da savunmada kalmak yerine hücuma geçti ve İngilizlere ağır kayıplar verdirerek onları Mısır sınırına kadar sürdü. İlerlemeler birbirleri-

ne moment kazandırıyordu. Askerlerinin açıkça karşı konulmaz görünen muharebe sanatına kendisini kaptırarak ve ordunun stratejik planını hiçe sayarak Hitler Girit'in istilasına izin verdi ve ele geçirilmesi için iki hava indirme tümeni tahsis etti.

Girit Goering'in prestijli girişimlerinden birisi olup, XI. Hava İndirme Kolordusu'nun hırslı komutanı Korgeneral Kurt Student tarafından şan kazanmak namına tasarlanmıştı. Student bunu Goering'e önermiş, o da bir tehdit oluşturmadığı için Girit'e dokunmamak konusunda daha önce verilmiş olan karara rağmen, işi çabuk bitirmek koşuluyla mayıs ayında adaya hücum etmek için nisan ortasında Hitler'in onayını almıştı. Luftwaffe'nin Yunanistan'da hücum için gerekli havaalanlarını hazırlaması ve yaklaşık 1.200 uçağı buraya toplaması çok dikkate değer olmakla birlikte, bu avantaj istihbarat toplamak için yeterli zamanın olmaması nedeniyle dengelenmişti. Bir aydan kısa sürede toplanabilen yegâne bilgi, keşif uçaklarının elde edebildiğinden ibaretti ve bunlar da oldukça büyük olan garnizonun gücü ve konuşlanması konusunda hiçbir şey bulamadıkları gibi, bu gücü olduğundan 3 veya 5 kat daha az tahmin ettiler. Almanların bu dezavantajı İngilizlerin olup bitenlerden son derece iyi haberdar olmalarıyla çoğalmış bulunmaktaydı.

Ultra, Norveç'te ilk kez kullanıldığından beri norm haline gelmiş olduğu gibi ve Dunkerque'ten beri sürekli olarak ve artan akıcılığıyla birlikte, özellikle Akdeniz'de Y radyo dinleme servisinin ciddi ölçüde gelişmesiyle desteklenmiş olup, bir kısmı kodlu ve bir kısmı da açık dille yapılan Luftwaffe taktik trafiğini dinliyordu. Daima hevesli olan radyo haberleşmecilerinin yanı sıra, Enigma şifresinin kırılamaz olduğunu düşünerek korkunç bir hata yapan Luftwaffe, Alman ordusundan çok daha büyük bir ölçüde (ki onlar da bu hataya kendi katkılarını yapmamış değillerdi) değeri ölçülemeyecek istihbaratı bol miktarda temin ediyordu. Bu istihbarat hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde İngiliz ordusunun büyük bölümünün Yunanistan'dan çekilmesine yol açmış ve tamamen Luftwaffe denetiminde bir operasyon olan Girit'e yapılacak hücum konusunda kesin bir uyarı sağlamıştı.

Ultra tarafından düşman indirme bölgelerinin tam ayrıntılarını ele geçirmiş, ancak inecek birliklerin sayısını olduğundan fazla tahmin etmiş olan İngilizler, aynı zamanda, 1940 yılında eğitim talimatnamelerini ele geçirmiş oldukları hava indirme birliklerinin iniş tekniklerini de iyi biliyorlardı. Dahası, İngilizler düşmanın bilinen hedefleri üzerinde rahatlıkla yoğunlaşabilmelerinin yanı sıra, sahip oldukları birkaç tank da onlara –muhtemelen yetersiz olmakla birlikte– ek bir avantaj sağlamaktaydı; öyle ki, düşman indikten hemen sonra, daha durumunu sağlama almadan derhal karşı saldırıya geçebilirlerdi. Öte yandan, Almanların bu işe ayırdıklarından daha fazla kuvvete sahip olmalarına rağmen, İngilizlerin elinde hemen hemen hiç uçak bulunmamaktaydı ve topçuları da son derece azdı. Ayrıca o kadar az telsizleri vardı ki, tugay seviyesinin altında bağlantılar çoğu zaman güvenilirliği kuşkulu birer cihazla sınırlıydı. Bu eksikliklere rağmen, özellikle de düşmanın iç bölgelerdeki üç indirme bölgesi hakkındaki yüksek kaliteli istihbaratın bu noktalara güç yığılmasını mümkün kıldığı da göz önüne alınarak, uzmanlar bu hücumun defedilmiş olması gerektiğini düşünmektedir.

O halde ada komutanı Tümgeneral Bernard Freyberg niçin esas tehdidin kıyıya denizden yapılacak bir istila olduğu ve Alman uçaklarının plajlara ineceği şeklinde bir karara ulaştı? Ronald Lewin'in işaret etmiş olduğu gibi, Freyberg "savaşan bir general"di. Orta-

KRİTİK HATALAR

- ❒ **Almanya'nın Britanya'yı bertaraf etmeden Rusya'yı istila etmesi ve bununla bağlantılı olan şu hususlar:**
- ❒ **Bu ülke ve kaynakları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadan ve söz konusu görev için yeterli kaynak ayırmadan Rusya'nın fethine girişmek.**
- ❒ **Balkanlar'a ve Akdeniz harekât alanına ek kuvvet ayırmak suretiyle Alman gücünü daha fazla bölmek.**
- ❒ **İngilizlerin Girit'te eldeki istihbarattan yararlanmayı başaramamaları.**

doğu Kuvvetleri Başkomutanı General Wavell tarafından aniden onun üzerine yıkılan Girit'in komuta problemleri onun için çok büyüktü – ki bu General Wavell'in komutan seçiminde kritik bir hata yaptığını söylemenin bir başka biçimidir. Freyberg en basit şekilde hava indirme kuvvetlerinin özelliklerini ve sınırlarını anlamamıştı ve tüm Alman harekâtının bunlara dayandığına bir türlü kendisini inandıramamıştı. Hava alanlarının ve özellikle de Luftwaffe'nin ana hedefi olan Maleme havaalanının hayati önemini değerlendiremediği için, astlarına da bunların savunmasının önemini dayatmadı. Maleme'nin 5. Yeni Zelanda Tugayı'na bağlı ve iki ağır Matilda tankı tarafından desteklenen 22. Y. Z. Taburu (Albay Andrew) tarafından savunulması "hayati" öneme sahip bir husus olarak değerlendirilmemiş ve garnizon çok sayıda paraşütçü ve planörle inen birlikler karşısında yalnız bırakılmıştı. Bölükleriyle herhangi bir haberleşmesi olmadan tugay karargâhı ile giderek zayıflayan radyo bağlantısı nedeniyle Andrew (Birinci Dünya Savaşı'nda bir Victoria Cross kazanmıştı) her iki tankını da başarısız bir karşı saldırıda yitirdikten ve havaalanına hâkim olan bölükleriyle irtibatını yitirdikten sonra mevzilerini elinde tutmaya devam edemeyeceği sonucuna varmıştı. Halbuki bu sırada düşman baskısının önlenebilir ve mevzinin savunulabilir durumda olduğu tartışılabilirdi. 5. Tugay'dan yaptığı takviye talepleri reddedildikten ve her ne pahasına olursa olsun mevziyi tutma şeklinde bir emir almamış olduğundan, Andrew havaalanına hâkim olan bölüğe mevziini terk etme emri verdi. Maleme'de 23. Y. Z. Taburu'nda savaşan Yeni Zelanda resmi tarihçisi şu görüşü öne sürmüştür: "107 numaralı nokta ile havaalanından çekilmek suretiyle Andrew düşmana elde etmiş olduğu mevziden yararlanabileceği yegane şansı vermiş oldu." Bu, korkunç koşullar altında mazereti olan bir hata idi, ama her yerde yenilmekte olan ve denizden yaklaşan güçleri o gece neredeyse imha edilecek olan Almanlar bu hatadan yararlanmayı başardılar.

Maleme'deki havaalanı, Student'in takviyeleri göndereceği ve ilerleyerek Girit'i ele geçireceği çıkışı yapacağı bir üs olacaktı. Fakat bu Almanlara 170 JU 52 nakliye uçağı ile, ölü veya kayıp

olarak 4.000 kadar elit askere mal olan bir Pirüs zaferiydi ve bu askerler ile araçların mevcudiyeti, görülebileceği gibi, bir ay sonra Rusya'da tayin edici bir öneme sahip olabilecekti. Bu arada Alman stratejisi üzerinde uzun dönemli bir etkisi olan başka bir olay da, ağır kayıpların Hitler'i büyük ölçekli bir hava indirme harekâtının pratik olmadığı konusunda ikna etmesi ve onu bir daha herhangi bir hava indirme birliği tarafından yapılacak büyük bir hücuma onay vermekten alıkoyacak olmasıydı.

V

Aşırı Güvenin Sonucu Rusya'daki Muharebeler, 1941

Askeri konularda bilgiçlik taslayanlar tarafından kaleme alınan birçok kitapta, Savaş Prensipleri arasında en başta gelen konu, bir operasyonda hedefin tanımlanması ve hedefi elde edinceye kadar ısrar edilmesi yer alır ve ayrıca buna bağlı olarak sadece ve sadece tek bir hedefin seçilmiş olması gerekliliğine de değinilir. Rusya'yı istilalarından önce Almanlar her birisi diğerlerinin üzerinde öncelik sahibi olan üç askeri hedef benimsemişlerdir ki, bunlar bir arada, esas hedefin eksikliği, kargaşa ve Barbarossa'nın yönetiminde ciddi çekişmelere yol açmıştır. Berlin'i korumak ve doğu Almanya'yı hava hücumundan korumak için mümkün olduğunca Rus toprağı işgal altına alınacaktı. Rus ordusu imha edilecekti. Leningrad, Moskova, Ukrayna ve Donets Havzası gibi hayati öneme sahip politik ve ekonomik merkezler işgal edilecekti. En basit şekilde, bu hedefleri elde etmek için geniş bir cephe üzerinde ilerlemekle her üçünün de sağlanabileceği söylenebilirdi. Ancak Almanların sayıca azlığı bunu imkânsız hale getirmekteydi. 1.000 millik bir cephe

boyunca kullanılabilecek sadece 2.700 adet uçak vardı (1940 yılında batıya karşı kullanılandan daha az) ve 2.000 adet iyi Mark III ve IV tankı ile çok sayıda daha hafif araç ve hücum topu (1940 yılında elde olandan daha büyük bir güç) bulunuyordu. Akılcı bir yaklaşımla tespit edilecek ilerleme eksenleri, en kârlı sonuçları temin etmek üzere seçilmiş hedeflere doğru tasarruflu bir biçimde yönlendirilmeliydi. Verimli görünen birkaç ilerleme hattı arasında seçim yapılırken hataya yer yoktu.

İşin başında şunu ifade etmek gerekir ki, Fransa'da olduğu gibi Rusya'da da hataların çoğu savunmada olan tarafa aitti. Ruslar Almanlar karşısında sadece havada ve karada ateş gücü, hareketlilik, muhabere, eğitim, taktikler ve muharebe tecrübesinin her alanında genel bir teknik ve taktik olarak dezavantajlı durumda olmakla kalmıyor, aynı zamanda, yukarıda söz etmiş olduğumuz nedenlerle 22 Haziran sabahı tümüyle sürprizle karşılaşmış bulunuyorlardı. Doğal olarak teknik zayıflıklarının bir nedeni de uçak ve ZMA üretimine Almanlardan üç veya dört yıl önce başlamış olmalarıydı. Miktar olarak Almanlardan üç ila beş kat üstün olabilirlerdi, ancak modası geçmiş araçların kalitesindeki düşüklük, üstün silahlar karşısında vuruş güçlerini azaltmanın yanı sıra çoğu zaman muharebede hayatta kalma şansını da azaltıyordu.

Havada, Ruslar her alanda yenilgiye uğradılar. İyimser Goering bile Kızıl Hava Kuvvetleri'nin seferin başındaki kayıplarıyla şaşkına dönmüştü. İlk 24 saat içerisinde yalnız iki Alman uçağı yitirilirken, havada düşürüldüğü iddia edilen 300 uçağın yanı sıra yerde 1500'e yakın enkaz sayılmış olup, ilk haftanın sonunda 179 Alman uçağına karşı yaklaşık 5.000 uçağın tahrip edildiği ileri sürülmekteydi. Bu, sadece yaz seferi boyunca Luftwaffe'ye istediğini yapma olanağı tanıyan bir felaket değil, her şeyden önce, ordular arasındaki boşluklarda, yerden yapılacak keşifle doldurulması mümkün olmayan son derece değerli hava keşfi olanakları sunan bir gelişmeydi. Hava kuvvetlerinin tüm yapısı, mürettebat ve yer ekipleri üzerinde uzun vadeli etkisi olan bir çöküştü. Kızıl Hava Kuvveti hiçbir zaman bu darbenin etkisinden tam olarak kurtulamadı. Luftwaffe batıda etkili olamayacak modası geçmiş uçakla-

rını neredeyse 1944 yılının sonuna kadar Rus Cephesi'nde kullanabildi. Öyle ki, Hitler, Goering ve onun Teknik Bölüm Müdürü olan General Ernst Udet tarafından yapılmış olan daha eski hata ve ihmallerin 1941 yılının coşkulu yaz aylarında Luftwaffe'yi muharebe kabiliyeti açısından hasımlarının gerisine düşürmeye başladığı göz önüne alındığında, bunun gerçekten oldukça talihli bir gelişme olduğu söylenebilir.

Savaşın ilk beş ayında Rusların ZMA kayıpları da her açıdan uçak kayıpları kadar muazzam idi – bir sayıma göre 2.700 Alman aracına karşı yaklaşık 17.000 adet. Bunun 22 Haziran itibariyle her iki tarafın elindeki toplam ZMA gücünün yaklaşık yüzde 65'ini temsil ettiği düşünüldüğünde, bu ilginç bir rakamdır. Fakat maharet konusunda en büyük karşıtlığı söz konusu ZMA'ların taktik kullanımında görebiliriz. İyi talimli ve radyo ile kontrol edilen Alman birlikleri bunlardan yoksun hasımlarını tamamen alt ediyordu. Teknik üstünlük karada önemliydi elbette, ama hayati öneme sahip olduğu hava muharebelerinde olduğu kadar değil. Her halükârda, hizmete alınmakta olan yeni KV1 ve orta T34/76 tankları, Almanların acıyla öğrenecekleri şekilde, Alman araçlarından üstündü ve bunları tahrip etmek son derece zordu. Ancak, Fransa'da olduğu gibi, önemli olan komuta, kontrol ve teknikti. Rus mürettebatın iyi eğitilmedikleri ve nişancılıklarının kötülüğü gerçekten ortaya çıkmıştı. ZMA'lar tepe çizgisini izliyorlar ve siluetleri ortaya çıktığı için kolayca avlanıyorlardı. Korunmalı ateş mevzilerine girmeyi başaramayan tank komutanları araçlarını açıkta düşmana hedef haline getiriyorlar ve iyi talim edilmiş muharebe becerilerinden habersiz görünmeleri nedeniyle topçu, piyade ve istihkamcılar ile koordinasyon ve işbirliğini beceremiyorlardı. Fakat profesyonel uzmanlar karşısında ne yapacağını şaşırmış halde kalanlar esas başta, Stalin başkanlığındaki yüksek komutanlık olup, subay ve eratın eğilimindeki kusur ve ihmalden sorumlu olanlar da onlardı.

1930'larda Kızıl Ordu'nun kendi otoritesini tehdit etmesini önlemek için en iyi eğitimli ve en zeki subayları acımasızca tasfiye eden Stalin, zırhlı birliklere daha fazla zarar verme eğilimi göster-

HARİTA 2. DOĞU CEPHESİ: ALMAN İLERLEME EKSENLERİ 1941 ve 1942

A Finlandiya Cephesi
B "Stalin Hattı"
C 1941 Eylül'ü sonunda cephe hattı
D 1941 Aralık başında cephe hattı
E İstikrara kavuşmuş cephe hattı, 1942 ilkbaharı
F 1942 Eylül'ünde Alman ilerlemesinin sınırı

G İtalyan On İkinci Ordusu (Ambrozio)
H Alman İkinci Ordusu (Weichs)
I Macar Üçüncü Ordusu
J Alman On İkinci Ordusu (List)
K Alman Birinci Zırhlı Grubu (Kleist)
L Alman XI Hava İndirme Kolordusu (Student)
M Afrika Kolordusu (Rommel)
N İngiliz Batı Çölü Kuvveti

– 1941 yazında Balkanlar'ın Fethi

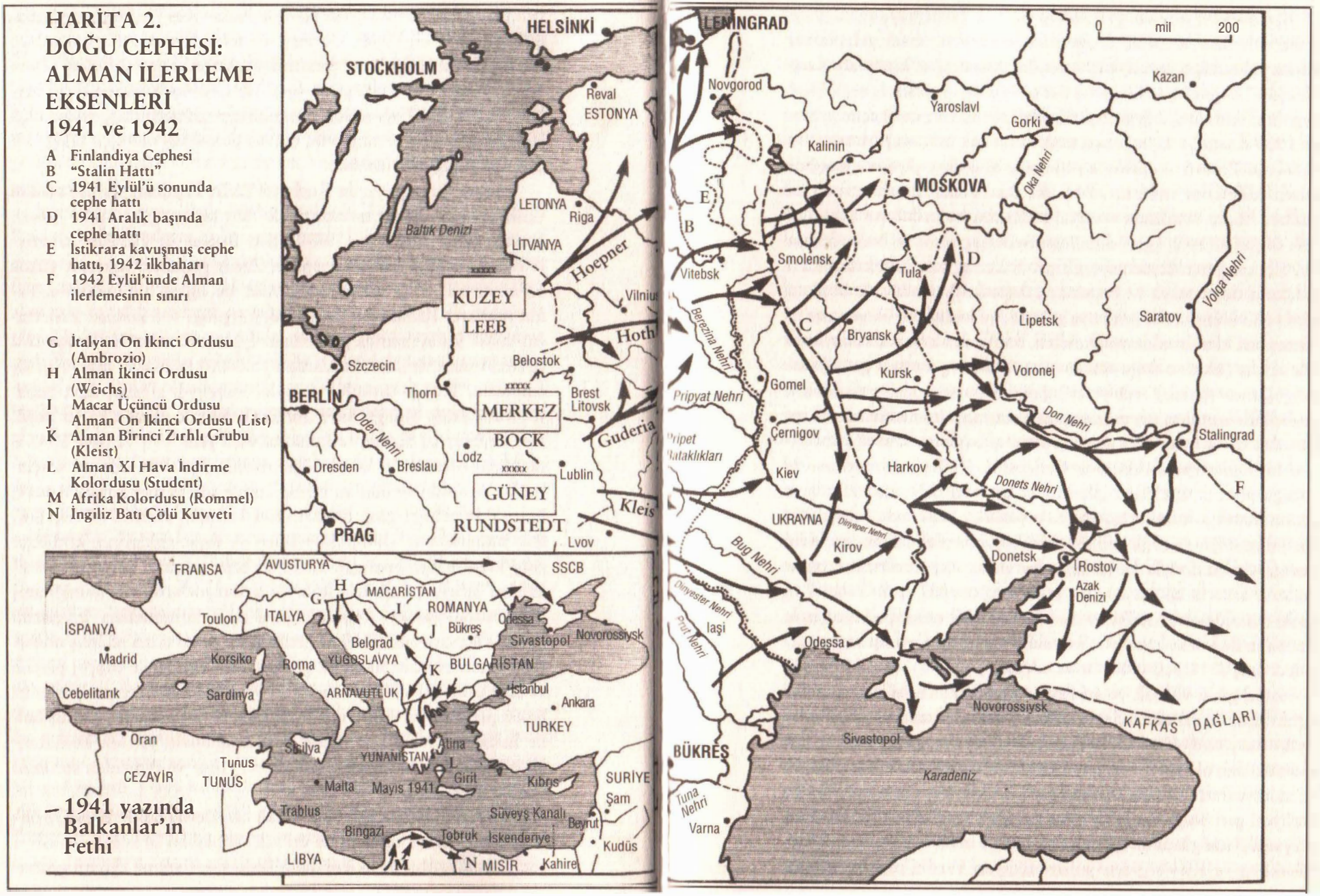

mişti, çünkü bu sınıf en iyi liderlere sahipti. Terör, hayatta kalanları ihtiyatlı olmaya zorlarken, politika belirleyenlerin de yalpalamalarına yol açmıştı. İspanya İç Savaşı'nın dersleri ve Japonlara karşı "olaylar" bağımsız zırhlı kuvvetler tarafından yapılan harekâtların uygulanabilir olmadığı görüşünün ileri sürülmesine yol açınca, Stalin 1939 Kasım'ında bağımsız tank kolordularının dağıtılmasını ve tankların Fransız modelinde olduğu gibi sadece piyade desteğine tahsis edilmesini emretti. 1940 ilkbaharındaki Alman zaferlerini takiben bütün sınıflardan oluşan mekanize kolorduların daha önceki örgütlenmesine geri dönülmesine karar verdi ve bunu devasa bir ölçekte gerçekleştirmeye girişti. Fakat iş çok büyük birlikleri araçlarla donatmaya ve hepsinden önemlisi her seviyede bunlara işinin ehli komutanlar atamaya gelince, bu kadar büyük ve uzmanlaşmış birlikleri bırakın yönetebilen, bunlardan anlayan subayların bile sayıca çok az olduğu ortaya çıktı. Yüksek görevlere getirilenlerin çoğunun muharebede yetersiz, ancak parti çizgisine tutunarak ve ihtilaflı konuları üst makamlara aktarmayı huy edinerek rakiplerinden daha uzun süre hayatta kalmış başarısız kişiler oldukları ortaya çıkmıştı. Aralarında General K. K. Rokossovski'nin de olduğu yüksek nitelikli kişilerin çok azı temizliği atlatabilmiş ve sıkıntı arttıkça komuta görevlerine yeniden atanmıştı. Inisiyatifin zor bulunduğu ve çoğu zaman politik komiserler tarafından idam mangası tehditleriyle boğulduğu bir ortamda, tecrübesiz komutanların askerlerini yaratıcı bir şekilde eğitmeleri ve bir cehalet ve baskı çölünde cesur tedbirler almaları için bir umut beslenemezdi. Ve Stalin ile korku içindeki çevresinin temel hatalarının acısını çekenler küçük rütbeli subaylar ve erlerdi.

Hayal gücü yüksek ve saldırgan Alman komutanları –bir dizi zırhlı birlik lideri arasında von Bock ve Guderian en öne çıkanlarıydı– karşısında Kızıl Ordu çaresizdi. Derin yarmalar ve çifte kuşatmalardan oluşan bir fırtına içerisinde zırhlı kolordular, yürüyen ve at arabaları kullanan Alman piyade tümenlerinin çok önünden ilerliyor, geri bölgelere geniş yollar açıyor, aptallaşmış insanlardan oluşan devasa güruhları çeviriyor, araçları imha ediyor; Leningrad, Moskova ve Kiev'e giden yolları tıkayan Kızıl Ordu birliklerini

tamamen imha ediyordu. Zırhlı birlik liderleri bir kez daha, hareketliliklerin, büyük kitlesi oldukları yerde imha edilen bir düşman tarafından engellenmediğini görüyor, ayakta kalan çok az sayıdaki ZMA'yı ve topları, koordine edilmemiş mülteci grupları halinde orman ve bataklıkların oluşturduğu korumalı alanlara sığınmaya mahkûm ediyordu.

Moskova'yı hedef almış olan kuvveti Alman stratejisinin temel bir örneği olarak ele alırsak, von Bock'un Merkez Ordular Grubu'nun harekâtları, en başından itibaren uygulama gücünün Rus hatalarından tümüyle yararlanmayı nasıl başardığını ve yönlendirme konusundaki yalpalamaların ölümcül hatalara nasıl yol açtığını göstermektedir. Başlangıçtan itibaren Ordular Grubu'nun iki zırhlı ordusu (Guderian komutasındaki İkinci Zırhlı Ordu ve Hoth komutasındaki Üçüncü Zırhlı Ordu) Fransa'da olduğu gibi, yaya ilerleyen piyadenin çok ilerisinden geçmiş, fakat bu kez 1940 yılındakinden çok daha uzun bir darbe indirilmiş ve bunların yoğun bir düşman kitlesini tümüyle kuşatmasına izin verilmişti. Polonya ve Doğu Prusya'dan harekete geçen bu ordular bir hafta içerisinde kıskaçlarını Minsk'de kapatarak piyadenin daha sonra hazmetmesi için 27 kadar Rus tümenini ağın içine almışlardı. Bunlar olurken bile hareketli ileri unsurlar daha doğuya ilerliyor, Smolensk ve Moskova yönünde piyadenin bir haftalık yürüyüş mesafesi ilerisine geçmiş bulunuyorlardı. On yedi gün ve 250 mil (400 km) sonra İkinci Zırhlı Ordu, psikolojik anlamda olduğu gibi, iletişim ve sanayi merkezi olarak da hayati öneme sahip görülen Smolensk'e ulaşmış olup, bu kentin işgali 12 ila 14 tümende bulunan tahmini 300.000 Rusun çekilme yolu üzerinde bir tıkaç yaratmıştı. Bu, görünürde von Bock ve Guderian için bir zaferdi. Fakat bu ancak, söz konusu cep tamamen çevrilebildiği, tüm bu kuvvet imha edilebildiği ve düşman (yapmaya çalıştığı gibi) bir karşı saldırıyla durumu düzeltmeden önce veya Moskova yolundaki Yelnya ve Yartsevo'da sağlam savunma mevzilerini yeniden kurmadan ilerlemeye tekrar geçilebildiği takdirde gerçekleşmiş olabilirdi.

Bu aşamada, Alman komutanların İngilizlerin kaydedip çözmeyi başardığı Enigma kodlu mesajlarla gönderdikleri raporlarda,

yorgunluk ve endişe belirtileri göze çarpmaya başladı. Güneyden Guderian'a ve kuzeyden Hoth'a yönelen karşı saldırılar tahmin edilenden çok daha güçlüydü ve bunları yenmek için Smolensk cebini sızdırmaz kılarak buradan çıkışı önlemek için kullanılması gereken zırhlı kolordu ların sevk edilmesine gerek duyuldu. Dahası, Hoth'un en öndeki zırhlı kolordusundan kaynaklanan bir hata nedeniyle Smolensk'in kuzeyinde Guderian ile birleşilmesi gereken noktada bir boşluk oluştu ve bunun sonucunda düşman birlikleri buradan akmaya başladılar. Boşluktaki bu hareket İkinci Hava Filosu'na komuta etmekte olan Mareşal Kesselring tarafından bizzat yaptığı uçuş sırasında görüldü ve o da iki zırhlı ordu komutanına müşterek harekâta geçmeleri için acil bir çağrıda bulundu. Fakat Hoth, Velikiye Luki'deki düşman tehdidine karşı bir kolordu ayırmış olup, boşluktan henüz haberdar değildi. Guderian ise başka birlik ayıramayacağını söylemekle birlikte bu hareketi topçu ateşiyle durdurmaya çalıştı ve Kesselring'e daha yoğun hava saldırısı için çağrıda bulundu ki havacılar buna ancak kısmen uydular, çünkü çok iyi bildikleri gibi hava saldırıları gün boyunca ancak marjinal bir etki yapabilirken, gece tümüyle etkisizdi. Bu noktada özel niyeti Yelnya'yı ele geçirerek bunu –henüz ilerleme izni verilmemiş– Moskova yolunda bir sonraki adımı olarak kullanmak olan Guderian'ın söz konusu boşluğu mahsus ihmal ettiği yolunda bir kuşku oluştu. Von Bock'un boşluğun kapatılması yolundaki çağrıları ilk başta etkili olmadı ve Kesselring'in Goering'e şahsen başvurarak Hitler'e bu amaçla baskı yapması çağrısı da bir sonuca ulaşmadı. Sorunun kökeninde asker eksikliği kadar malzeme eksikliği de yatmaktaydı ki, bu durumun nedeni kötü yolların şiddetli yağmurda bozulması ve ana arterlerin hiçbirisi arazi kabiliyetine sahip olmayan çok fazla araç nedeniyle tıkanmasıydı. Ne yazık ki, Kesselring'in üzüntüyle işaret ettiği gibi, bu boşluğu kapatabilecek olan XI. Hava İndirme Kolordusu Girit'de aldığı yaraları sarmaya çalışıyor ve harekât kabiliyetini yitirmiş bulunuyordu. Bu, Goering, Student ve Luftwaffe'nin daha fazla şan kazanması için Girit'te yapılan operasyonun ne kadar gereksiz olduğunu en etkili bir şekilde göstermektedir.

Kesselring'in tahminlerine göre Smolensk boşluğundan kaçan Rus askerlerinin sayısı yaklaşık 100.000 olup, bu her ne kadar Merkez Cephesi'nde veya herhangi bir başka yerde Alman momentinin yitirilmesinin temel nedeni değilse de, Alman hesabına zimmetlenen başarısızlıklarla ilgili kabaran bir listeye eklenmişti. Temmuz ayından sonra Alman ilerlemesinin duraklamasının temel nedenini ararken, önceden yapılmış olan hesap hataları ile bakanlık ve yüksek komutanlık düzeyinde o dönemde yapılmakta olan kabahatleri derinlemesine araştırmak gerekmektedir. Alman silahlı kuvvetleri şimdi, hazırlıklarını tamamlamadan büyük bir savaşa girmenin çok yüksek bedelini ödüyorlardı. Wehrmacht her ne kadar 1939 ve 1940 yıllarında zamanın gerisinde kalmış hasımlara karşı son derece etkili bir performans göstermiş olmakla birlikte, endüstriyel ve lojistik temeli derinlikten ve zenginlikten yoksundu ve bu görüntü Hitler, Goering ve tüm diğer parti üyelerinin sorumluluğu paylaşmak zorunda oldukları bir görüntü arz ediyordu. Bu sorumlular arasında aşırı gitmiş bir blöfe çok kolayca inanmış olan Wehrmacht subayları da bulunmaktaydı.

Wehrmacht'ın yapısındaki çatlaklar ağustos sonlarında, seferin başlamasından yaklaşık on bir hafta sonra ortaya çıkmaya başladı ve şurası son derece önemlidir ki, bu, 1918'den o tarihe kadar Alman ordusu tarafından yürütülen en uzun seferden birazcık daha uzun bir süreydi. Polonya seferi dört hafta sürmüş, Norveç dokuz, Hollanda, Belçika ve Fransa yedi ve Balkanlar üç haftada sona ermişti. Bu çıkışların hepsinden sonra ordunun ekipmanı büyük bakım ve yenileme için ülkeye geri getirilmiş; bu süre, her halükârda günlük tamirlerden daha fazlası için hazırlanmamış olan sahra tamirhanelerinden ağır bir iş yükü istenmesinden kaçınmak için ancak ucu ucuna denk gelmişti. Daha da kötüsü, fabrikalar toplam kayıpları karşılayabilecek bir üretim temposuna sahip değillerdi. Yeniden silahlanma döneminde parasal enflasyonun önlenmesi için tedarik ve üretimin sınırlandığı hatırlanırsa, bu hiç de şaşırtıcı değildir. Şimdi yedek ekipman ve malzeme stokları düşük bir seviyeye iniyordu. Dahası, can alıcı önem taşıyan bazı ekipmanın Rusya koşullarında yetersizliği ortaya çıkıyordu – ve

bu, uç iklim koşullarına ve ilkel ulaştırma olanaklarına sahip son derece uçsuz bucaksız bir ülkede yapılacak saldırgan bir savaş için hazırlanma talimatı almamış olan tasarımcıların kabahati sayılamazdı. Hava filtreleri stepin tozuyla başa çıkamadığı için motorlar zamanından önce yıpranıyordu. Sağanak yağmurlar düşük seviyeli yolları tekerlek izleriyle dolu çamur deryasına dönüştürünce iki çekişli kamyonlar çamura gömülüyordu. Tank paletleri yumuşak toprakta veya sert kış koşullarında iyi çalışmıyordu. Madeni yağlar da çok soğuklarda sorun yaratıyordu. Yakıt rezervleri giderek azalıyordu. Taarruz yeteneğinin yanı sıra, hayatta kalabilmek için de daha önce hiçbir orduda olmadığı kadar makinelere dayanan bir güç için bunlar felç edici eksikliklerdi. Bu aksaklıkların çoğu önceden görülmüş ve çoğu kez tasarruf nedeniyle ya da Hitler ve komutanlarının çoğu kendilerini kış kurbanlarını almadan çok önce savaşın kazanılacağı hayaline inandırdıkları için, görmezden gelinmiş veya bir şey yapılmamıştı.

General von Leeb'in Kuzey Ordular Grubu tarafından Leningrad kapılarına kadar ulaşan bir ilerleme, Minsk ve Smolensk'de büyük güruhların kuşatılması ve von Rundstedt'in Güney Ordular Grubu tarafından Ukrayna'ya yapılan mükemmel bir saldırı Kızıl Ordu'yu darmadağın etmiş, fakat Büyük Rus halkını mücadeleyi terk etmek ve Stalin'i barış istemek zorunda bırakmayı başaramamıştı. Moskova'nın ele geçirilmesini hedefleyen müşterek bir ilerlemenin belki de bunu sağlayabileceği tartışılabilir, fakat ileride görüleceği gibi, bu yönde bir ilerleme ağustos başında durdurulmuştu. Çok daha muhtemel olan, zaten fethedilmiş olan topraklarda yaşayan halkların Rusların baskısından kurtulup bağımsızlıklarını kazanmak için Almanlar ile işbirliği halinde bir haçlı seferine katılabilecekleriydi. Eğer Hitler ve Nazi partisi Yahudi ve Slav halklarını, zulümle düşmanlaştırılacak iğrenç birer haşarat olarak gören ırkçı fikirlere sahip olmasalar ve onları Stalin'in kollarına geri atacak imha politikalarına yönelmeselerdi, Almanları kurtarıcı olarak karşılamış olan Estonyalılar, Letonyalılar, Litvanyalılar, Beyaz Ruslar, Ukraynalılar ve binlerce Polonyalı onlara yardımcı olurdu. Şayet Hitler, OKW ve OKM'nin desteği ile komiserler ve komünist

intelligentsiyanın yakalandıkları anda imha edilmelerini öngören meşum Komiser Emri'ni yayınlamamış olsaydı, Büyük Ruslar arasında bile çatlaklar ortaya çıkardı. Bu talimat Almanlarınki kadar acımasız tedbirlerle durumlarını koruyarak ve direnişe devam ederek yitirilecek hiçbir şeyi olmayan Sovyet liderliğinin güçlenmesine neden oldu. Düşmanı bir köşeye sıkıştırıp, aynı anda ona en ufak bir hayatta kalma umudu bile tanımamak savaşta yapılacak en büyük ahmaklıktır. Ne var ki bunlar savaş boyunca bütün tarafların şu veya bu zamanda benimsemiş oldukları politikalardır. Ruslar, Almanlar ve Japonlar sadece en büyük aşırılıkların suçunu taşımış olup, kuşkusuz ki kısa vadede kendi direnişlerini artırmayı amaçlamışlar, fakat uzun vadede halklarının ahlaki çürümesine neden olmuşlardır.

Süregelen Rus direnişinin gölgesi altında ve lojistik eksikliklerinin farkında olarak ve stokların ileri taşınıp ekipmanın bakıma alınacağı bir mola ihtiyacı içerisinde olan Alman Yüksek Komutanlığı, söz vermiş oldukları zaferin tamama erdirilmesi için en iyi yolu ararken yalpaladı. OKH'nın hedefi şimdi Moskova'nın ele geçirilmesine odaklanmış olup, bu Kızıl Ordu'yu (giderek görüldüğü gibi çatışmalardan kaçınmak yerine) durup savaşmaya mecbur kılacak bir tehditti, çünkü bu kentin yitirilmesi Sovyet hükümetinin işleyişini bozacak, önemli sanayi ve ulaşım merkezlerinin kaybına yol açacak, ülkeyi etkili olarak ikiye bölecek ve morali ciddi ölçüde bozacaktı. Fakat şimdi Hitler'in amacı sapkın bir aksilik içerisinde yerel eylemlerle düşman kuvvetlerinin imhasına yönelmişti ve bu aynı zamanda , vakti geldiğinde değerli toprakların elde edilmesini sağlayacaktı – ancak temmuz sonunda Ruslar Smolensk yakınlarında ağır ve beyhude karşı taarruzlarını yapmaya mecbur kalınca, bu planlar askıda kaldı.

Patırtı, 15 Ağustos tarihinde, Hitler Moskova'ya karşı yapılacak bir başka ilerlemeye şiddetle karşı çıktığı zaman koptu. Hitler OKH ve Merkez Ordular Grubu'nu ümitsizliğe düşüren bir karar alarak, Guderian'in İkinci Zırhlı Ordusu'nun Moskova yerine güneye ilerleyerek Güney Ordular Grubu ile işbirliği yapması ve Ukrayna'yı savunmak üzere konuşlanan dört Rus ordusunun çe-

peçevre sarılması konusunda ısrar etti. Aynı zamanda Führer'in Doğu Cephesi'ne yeterli ZMA takviyesi yapılmayacağı şeklindeki beyanı ve onun daha önceki kuşatmalarda düşmanın yüzde 25'ine varan oranlarda kaçıp kurtulduğu şeklindeki çıkışmaları göz önüne alındığında, insanın, Hitler'in generallerini ezip emirlerini hükümsüz kılmaktaki ısrarının, Rusları yenmeye çalışmanın önüne geçtiğini düşünesi geliyor. Prusyalılar ile güneyli Almanlar arasındaki geleneksel antipati göz önünde tutulduğunda, savaş zamanında hiçbir zaman onbaşı rütbesinin üzerine çıkamamış başarısız bir Avusturyalı sanatçının, aristokrat bir Prusyalı mareşalin karşısında efendilik taslamaktan keyif alıyor olması hiç de olanaksız bir şey değildir. Bu tarihe gelindiğinde çatlak o derece belirginleşmişti ki, von Brauchitsch ve (bir Bavyeralı olan) Halder ciddi şekilde istifayı düşünmeye başladılar, fakat Hitler'in düşüncesini değiştirme ümidiyle göreve devam etmeye karar verdiler. Moskova'yı almak üzere muhtemelen bencilce kararlılıkları sarsılmayan Merkez Ordular Grubu Komutanı von Bock ve onun en karizmatik ordu komutanı Guderian, OKH'yı Führer'in düşüncesini değiştirme girişiminde desteklemek için çabaladılar.

23 Ağustos tarihinde Rastenburg'da yapılan bir toplantı, bırakınız seferin, savaşın dönüm noktasını teşkil eder. Halder, Hitler'i Moskova'ya ilerleme konusunda ikna edebilecek tek kişi varsa, onun, yıllardan beri Hitler'in kulak verdiği ve yine o sıralarda gizliden gizliye Brauchitsch'in yerine başkomutanlık için iyi bir aday olarak öne sürülen Guderian olduğunu düşünmekteydi. Pek medeni cesareti olmayan bir kariyerist olan von Brauchitsch, Hitler'in hiddetine karşı çıkmaya muktedir değildi. Bu toplantıda von Brauchitsch Guderian'ı Hitler ile Moskova sorununu tartışmaktan men etti. Fakat sadece Hitler ile OKW'nin kıdemli subayları arasında geçen bir tartışmada Guderian konuyu gündeme getirdi ve Hitler tarafından ardı ardına sıralanan bir dizi ilgisiz ekonomik, politik ve askeri argümanla ve "Generallerim savaşın ekonomik yanlarıyla ilgili hiçbir şey bilmiyorlar" şeklinde büyüklük taslayan bir görüşle birlikte reddedildi. Guderian bu uzun tirad karşısında "karar verilmiş bir konuda Devlet Başkanı ile refakatindekilerin yanında

tartışamayacağı" şeklindeki eski Prusya geleneğine uygun şekilde boyun eğdi. Hiç kuşku yok ki, Guderian sert bir tartışmanın kendisinin başkomutanlık şansını ve bunun sağlayacağı Almanya'yı felaketten kurtarma fırsatını ortadan kaldıracağı korkusuyla geri adım atmıştı. Fakat Ukrayna'ya yapılan sapmaya göz yumuyor görüntüsü içerisindeki Guderian, Halder'in başkomutanla birlikte haftalardır yapamadıkları şeyi, tek bir toplantıda gerçekleştirebildiği için onun (Halder'in) sonsuz düşmanlığını kazandı. Bunun ötesinde Guderian'a Merkez Ordular Grubu'nu güneye yönlendirme emrinin, tercihan Orgeneral Guderian komutasındaki güçlü bir kuvvetle yapılması uyarısıyla birlikte zaten gönderilmiş olduğunu söylemeyi ihmal etti. Fakat yanlış anlamalar ve kıskançlıklardan oluşan bu kara komedinin nedeni ne olursa olsun, sonuç yaklaşan bir felaketi.

Ukrayna'nın fethi ve Leningrad'ı kuşatma hazırlıkları öncelik alırken, Moskova'ya yapılacak ilerleme askıda kaldı. Bununla birlikte, Alman ağı yeniden muazzam bir esir ve malzeme ganimetiyle doldu. Ve bir kez daha büyük gruplar kaçmayı başardı ve Moskova yolu üzerindeki mevziler, her ne kadar ekipmanları yeterli olmasa da, tükenmeyen insan gücü ihtiyatından gelen askerlerle doldurulduğu. Fakat, 16 Eylül'de Ukrayna cebinin kapatılması Hitler'e en azından Moskova'ya ilerleme izni vermesi için bir katalizör oldu ki, bu kent Smolensk'den sadece 200 mil (320 km.) mesafede, yani zırhlı ordunun normal ilerleyiş standartlarına göre kara kışın kamçısı inmeden kolayca erişilebilecek mesafedeydi. Fakat Rus kışları Batı Avrupa standartlarına göre anormaldir ve 30 Eylül'de tekrar doğuya dönen Alman ordusu seferin başından beri liderleri tarafından işlenen hata birikimi için tam ceza ödemenin eşiğindeydi.

Tüm bunlara rağmen taarruz iyi başladı ve Ruslar beklemedikleri bir baskına uğradılar ki nedeni muhtemelen kendilerini bu kadar inanılmaz bir şeyin olabileceğine inandıramamalarıydı. Halbuki Londra 10 Eylül'den itibaren çözdükleri şifrelere dayanarak Hitler'in merkezdeki ordularını imha etmek üzere hazırladığı "büyük plan" konusunda yeterli uyarı göndermişti. Bunu izleyen Rus yenilgisi çok fazla ekipman kaybının yanı sıra kuvvetlerinin kötü

yönetilmeye devam etmesine bağlanmalıdır. Savunmadaki ordulara tüm yerel karşı taarruzları bırakıp durdukları yerde savaşmaları emri gönderilince, karşılarındaki üç zırhlı ordunun liderleri gibi hareketli savaşın büyük üstatları karşısında bu bir intihar reçetesi anlamına gelmekteydi. Almanlar, sahip oldukları 14 zırhlı ve 8 mekanize piyade tümeni ile Rusların etrafında daireler çizdiler ki, Rusların zırhlı kolorduları ve tank tümenlerini fiilen ortadan kaldırarak tankları piyadeyi destekleyen tugaylarda yeniden toplama politikasına dönmeleri bu gelişmeyi kolayca mümkün hale getirdi. Ne var ki Kızıl Ordu'nun fakir düşmüş hali göz önüne alınarak, çok fazla bir şey yapılmasına da olanak bulunmuyordu. Fabrikaların işgal edilmesi ve daha doğuya kaydırılmakta olan elde kalan tesislere yönelmiş tehdit, her türlü ekipman imalini ciddi şekilde azaltmakta olup, ancak bir avuç mekanize birliğin idamesini mümkün kılıyordu. Bunlar subay kesimini iğdiş etmişti ve Hitler'in, kendisi kadar acımasız olmakla birlikte başka bir düşünce şekline sahip olduğunu anlamaktan aciz olan Stalin'in daha önceki temel hatalarının acı sonuçlarıydı. Tüm bunlar iktidarı başkalarıyla paylaşmaktan korktuğu veya bunu yapmaya muktedir olmadığı için aşırı merkeziyetçiliğin barındırdığı tehlikelere işaret eder. Aşırı merkeziyetçilik insiyatifin düşmanı, terör ise yaratıcılığa indirilen bir darbedir.

Kış ve idari öngörü eksikliği Moskova'ya yapılan son Alman taarruzunu yenilgiye uğrattı. Rusların kış gelmeden topyekün yenilgiye uğratılacağı şeklindeki (gerçekleşmesi olanaksız olan hesaba dayanan) varsayımı bir kenara bırakacak olursak, askerlere kışlık giysi ve araçlara aşırı soğuktan koruma sağlanmaması için hiçbir mazeret yoktur. Bu tam anlamıyla beceriksizlikti. İster kaybetsinler, ister kazansınlar, ordu ve Luftwaffe 1941/42 kışında Rusya'da nöbette olacaklar ve sadece garnizon görevi yapsalar bile eksi 30 derece soğukta onları yazlık üniformalarından daha sıcak tutacak bir şeylere ihtiyaç duyacaklardı. 5 ve 7 Ekim arasında ilk karlar düştüğü ve yollar kaosa döndüğü sırada askerlerin ve araçların etkinliği ciddi bir düşüş gösterince kış etkisinin ne kadar önemli olduğu iyice anlaşıldı. Almanlar bu sırada Vyazma'da yaklaşık

600.000 mevcutlu altı Rus ordusunun yanı sıra Bryansk'da ayrı iki orduyu daha kuşatmışlardı. Bu anda, çöküntü halindeki Batı Cephesi'nin komutanı General Jukov durumu sonradan şöyle hatırlamıştı: "...işin esası Moskova'ya giden tüm yollar açıktı" ve başkentten kitle halinde kaçış başlamışken, Almanlar savaşçılarının yaratmış olduğu bu fırsattan yararlanmaktan acizdiler.

Yaz taarruzlarını engellemiş olan kuşatılmış kitleleri temizlemek şeklindeki bildik sorun, şimdi kar yağışıyla birlikte sonbahar taarruzunu durdurmuş, Kızıl Ordu komutanlığına, direniş hatlarını başkentin daha yakınında tekrar kurmak için ucu ucuna yetecek zamanı kazandırmıştı. Ruslar bir bakıma zaman kazanmak için toprak ve insan hayatı veriyorlar; elle savunma mevzileri inşa eden halkın teri ve cephede feda edilen ölü ve esir yığınları Alman savaş makinesinin tükenmesi için çalışıyordu. Zafer için insanların hayatlarını serbestçe değiş tokuş ederken, bu en sert komutanların bile vicdanını yaralayan bir denklemdi. Burada, değişen hava koşullarına dayanan bir olaylar örgüsü meydana geldi. Sert soğuklar çamur deryası halindeki yolları ve tarlaları sertleştirince, Almanlar ileri atılıyor ve ancak ara sıra, kısa 50 mm'lik toplarının ateş gücünün yenmeye yetmediği Rus KV-1 ve T-34 tanklarının ateşiyle sarsılıyordu. Bu durum Guderian'ın, daha güçlü bir top monte edilmesi için önceki dönemlerde yaptığı önerilerin, gereksinimin yeterince büyük olmadığını ve öne çıkan ekonomik kısıtlamalar gibi uzak görüşlülükten yoksun gerekçelerle hasıraltı edildiğini öne sürerek şikâyetlerini dile getirmesine yol açacaktı. Fakat buzlar çözülüp de her şey durunca, ateş gücü etkisizleşti ve savunma ayakta kaldı.

Merkez Ordular Grubu'nun ileri unsurları dura kalka 5 Aralık tarihinde Moskova'yı görecek mesafeye geldikleri zaman savaş en kritik aşamalarından birisine girmiş olup, bu durum savaşın yönünün ve gücünün başkalaşması açısından Polonya'nın işgali, İngiltere'nin istilasından vazgeçilmesi ve bu durumla alakalı olarak Rusya hücum kararı ile mukayese edilebilirdi. Almanlar son imkânlarını kullandıklarının farkına varmışlardı. İnsanlar ve makineler yüzde 20 etkinlikle çalışıyor ve Guderian geceleri uykusuz kalıp "bu korkunç havada korumasız kalan zavallı askerlerime nasıl yardım

edebilirim; durum hayal edilemeyecek kadar korkunç" diye zihnine işkence ediyordu. Taarruzu mutlaka durdurmak gerekiyordu. 6 Aralık günü Merkez Ordular Grubu Hitler'in onayı ile Moskova'nın iki yanındaki tehlike altındaki çıkıntıların terk edilerek savunulabilir mevzilere doğru taktik ricat emri verdi. Aynı anda Rus karşı taarruzu başladı. Ertesi gün Japonya Pearl Harbor'daki Amerikan filosunu vurdu ve Pasifik ile Uzakdoğu'da ABD, Britanya ve Hollanda'ya karşı genel bir savaş başlattı. 11 Aralık günü Hitler, önceki ağustos ayında Japonya'ya söylemiş olduğu gibi, yanına Mussolini'yi alarak kendisi de Amerika'ya savaş ilan etti.

Karşılıklı suçlamalar ve kararsızlıkların doğuda tayin edici bir zafer için elde kalmış şansın kayıp gitmesine neden olduğu 1941 Ağustos'u, Alman takviminde akıldışı bir ay olmuştu. Başlatmış olduğu kan gölüne batmış olan Hitler yine o günlerde Guderian'a, "panzer generali"nin 1937'de Rusların hizmette 17.000 tankının olduğu şeklindeki kestiriminin doğruluğuna inanmış olsaydı istilaya girişmeyeceğini söylemiş ve ayrıca Japonlara, ABD ile çatışmaya girdikleri takdirde sonuna kadar destek vereceğini ifade ederek onları savaşı dünya çapında boyutlara taşımaya, dolayısıyla da dünyadaki en büyük sanayi ulusunun hiddetini ve sınırsız kaynaklarını savaş için serbest bırakmaya teşvik etmişti. Ağustos ayında Moskova üzerine yoğunlaşmış bir ilerlemenin başlamış olması halinde, bunun hedefine ulaşmış olacağı konusunda çok az kuşku bulunmaktadır. Bunun savaşı sona erdirip erdirmeyeceği ise bir başka tartışmalı konudur, fakat gerçekleşmiş olan dağınık gayretlerin sonucunda ortaya çıkmış olan başarısızlıktan çok farklı bir durum ortaya çıkabilirdi. Benzer şekilde von Brauchitsch'in Guderian veya Hitler'e karşı direnme ihtimali olan birisiyle değiştirilmesi yerine ordu başkomutanlığı görevinde kalması her ne kadar ancak komuta kararlarının iyileşmesine yol açabilecek bir gelişme olabilirse de, bu hiçbir şekilde megaloman Hitler'in inatçı yöntemlerini terk edeceği anlamına gelmezdi. Fakat Guderian en azından dışa karşı sükûnetini korumaya muktedir değildi. 5 Aralık 1941 tarihinden önce birçok kez göstermiş olduğu gibi her zaman bir patlama ihtimali mevcuttu ve 24 Aralık tarihinde hatalı emirlere

karşı korkusuz bir karşı çıkışla bunu tekrar yapması nedeniyle görevden alınmıştı. Birçok kişi, ebediyen Hitler'in kapısında paspas gibi yüzükoyun yatıp ayağına kapanmaktansa bunun evla olduğunu ve örnek teşkil ettiğini söyleyeceklerdir.

1942 öncesindeki savaş yılları, sıkıntılı durumlarda harp eden bir tarafın askeri hatalarının kamuoyu önünde kınanıp büyütüldüğü, zaferde ise görmezden gelindiği veya affedildiği şeklindeki teoriye şayet inandırıcılık sağlamışsa; çoğu zaman, İkinci Dünya Savaşı'nın esas tarafları arasında talihin döndüğü dönem olarak görülen 1942 yılı da, bir denge anında karşılıklı hatalarının birbirini nasıl götürdüğünü ortaya koymuştur. Hitler taraftarlarının gözünde prestijini muhafaza edebilmek için bir dizi yüksek komutanı karalayarak görevden aldı ve bunlar arasında başkomutan, üç Ordular Grubu komutanı ile yaşlarının ve son iki yılın, özellikle de son iki ayın büyük yorgunluğunun etkisini gösterdiği bazı başka komutanlar da vardı. Devlet başkanı ve başkomutanlık sıfatlarının yanına ordu başkomutanlığını üstlenerek, izinsiz olarak yerel çekilmeleri bile yasaklayan esneklikten yoksun "bulunduğunuz yerde kalın" emrini yayınlamak suretiyle teorik askeri mantığa aykırı bir tutuma girdi. Bunu yaparak taktik çekilme bahanesi altında tüm ordunun kaçarak bozguna uğramasına yol açabilecek bir gelişmeyi durdurdu. Bu, Napoléon'un 1812 kış çekilmesini incelemiş olan iyi eğitimli subayların benzer bir felaket öngörüp dizginleri yitirmeye başladıkları bir anda alınmış kurnazca ve psikolojik olarak doğru bir karardı. Kararsızlık gösterenler, şimdi hırsları henüz halkın alkışlarıyla tam olarak tatmin edilmemiş ve geri çekilmenin affedilmez olduğunu açıkça söyleyen Hitler'in gözüne girmek için şanslarını deneyecek olan daha sert komutanlar tarafından disipline edilebilecekti. Böylece subaylar savunmalarını stratejik noktaları denetleyen yerleşim yerlerine dayandıracak; buralarda hava koşulları ve düşman ateşine karşı az da olsa korunma sağlanabilecek ve bu noktalar elde kalan bir avuç ZMA ile düşman girmelerine karşı zırhlı karşı-saldırı yapılabilecek üsler olacaktı. Gerçekte, bu yaklaşım, hem geçmişte, hem de gelecek on yıllar içerisinde birçok savunma sistemine temel olacaktı.

Her iki tarafın da maddi kaynak açısından ellerindeki stokların dibine vurdukları bir noktada ve Ruslar paramparça ama yine de zafer kazanmış güçlerinin hiyerarşisini ve organizasyonunu tekrar inşa etmek için son derece büyük bir ihtiyaç içerisindeyken, Stalin ocak ayında bütün cephelerde topyekün bir taarruza karar verdi. Bu karar, yeni komuta heyetini temsil eden Jukov'un tavsiyesine karşı alınmış olmakla birlikte, yetersizlikleri ve Stalin karşısındaki büyük dalkavuklukları 1941 yılındaki yenilgileri derinleştirmiş olan eski komutan ve politik komiserler tarafından desteklendi. Stalin'in sarsılmış Almanlara bir an önce darbe indirerek yeterince toparlanmalarını zorlaştırma ve böylece ilkbaharda yapacakları taarruzlarını önleme düşüncesine, Jukov (böylece kendini tehlikeye atmaktaydı) uğradıkları aksiliklere rağmen hâlâ iyi savaşmaya devam eden düşmanı yenmek için çok az top ve tank olduğu gerekçesiyle karşı çıktı. Ve eklemek gerekirse, bunlar Sovyetlerin eline düşme ihtimalinden doğan bir dehşetin yarattığı umutsuzluk hissiyle gerçekten iyi savaşıyorlardı. Öte yanda, Ruslar da aynı nedenle, Almanlar tarafından imha edilme korkusundan dolayı inat gösteriyorlardı.

Dalkavukları tarafından desteklenen Stalin'in kararı kesindi. Yeterince eğitim görmemiş, silahlandırılmamış ve desteklenmeyen piyade yığınlarını inatla savaşan ve muazzam kayıplar verdiren hasımları karşısında dümdüz hücuma geçirtti. Bunlar, en sert ve kararlı olanları dışında herkesin moralini ve gücünü tüketen sıfırın altındaki hava koşullarında açığa bırakılan hedefler halinde telef oldular. Mart başlarında kudretin tükenmesinden dolayı taarruz duraklayarak bitmeden önce, önemli toprak kazanıldığı söylenmekle birlikte, Stalin'in hedeflediğinin tam tersi bir gelişme meydana geldi. Silah ve araç yerine ikame edilen insan gücünün utanmazca israfı, alt düzeydeki komutanlar ve askerleri kaçınılmaz taktik hatalara yöneltmişti. Alman direnişinin şiddetinin yanı sıra, Ruslar kendilerinin iyi bilinen ateş gücü ve lojistik destek eksikliğinin sıkıntısını çekiyorlardı ki, bu sorunlar düşman savunmasını aşmalarını engelledi ve onları elde etmiş oldukları bazı başarılardan yararlanmalarını sağlayacak güçten de yoksun bıraktı.

Gerçekte, levazım yollarını kontrol eden merkezi noktaların ele geçirilememesi, Alman savunma hatlarına sızan Rus birliklerini etkili bir zamanlamayla becerikli bir şekilde ekonomik tarzda yönetilen Alman karşı taarruzlarından önce, çok kötü hava koşullarında ve düşman ateşi altında büyük kayıplara mahkûm etti. Almanlar minimum efor ile kendi güçlerini korurken, Rusların insan gücü israfından yararlandılar ve gerçekte Kızıl Ordu'yu havalar düzeldiği zaman dinlenmiş ve yeniden donatılmış zırhlı orduların darbelerine dayanamayacak kadar zayıflatmış oldular.

Böylece, Hitler'in tartışmalı ama doğru olan "bulunduğunuz yerde kalın" emri, Stalin'in hesapsız ve basiretsizce aşırı hırslı karşı taarruzundan yararlanmış oldu. Tarihte birçok kez olduğu gibi, başarısızlığın altında maddi kaynakların yetersizliği yatmaktaydı. Ve geçmişte o kadar sık görüldüğü gibi, taraflardan birisinin moral kaybı, hasmının aşırı güveni sayesinde bir güven duygusuna dö-

KRİTİK HATALAR

- ❒ Almanların stratejik hedeflerin seçimi konusunda kararsızlık göstermelerinin ana hedefin elde edilmesinde başarısızlığa yol açması ve tüm bunların Hitler'in komutayı giderek OKW ve kendi uhdesinde birleştirerek aşırı merkezileşmeye gitmesi.
- ❒ Stalin'in savunma tedbirleri alınması için, güçlerini zamanında uyarmaması.
- ❒ Rus hareketli kuvvetlerinin taktikler açısından olgunlaşmamış olması.
- ❒ Rusya'nın doğu bölgelerinde potansiyel olarak dost bir nüfusa karşı barbarca davranan Alman düşmanlığı.
- ❒ Almanların kış seferine hazırlanmamaları.
- ❒ Rusların, Stalin'in uzatılmış 1942 kış taarruzunda ısrarı nedeniyle daha da zayıflamış olmaları.
- ❒ Mihver ortaklarının uyumlu hareket etmeyi başaramamaları.

nüşmüştü. Ruslar zayıflarken, Almanlar kendilerini tekrar taarruza geçecek kadar güçlü hissettiler ve Rusya'nın derinliklerine daha derin bir şekilde dalarak Kafkasya'nın petrol kuyuları ile Volga kıyısında ismi ölümcül cazibe taşıyan Stalingrad kentine yöneldiler.

Burada Rus cephesinde 1942 yılında yapılan hataları ayrıntılı olarak tartışma niyetinde değiliz. Kızıl Ordu'nun birliklerini Alman taarruzunun ilk aşamalarında hatalı bir şekilde kullanması ve Stalingrad'da köşeye sıkıştırılıncaya kadar yapılan hatalar bir yana, en büyük hata Almanların pek az stratejik öneme sahip bir yeri ele geçirmek için oldukça gereksiz olan girişimleriydi. Almanların en kuvvetli yanı hareketlilikleri iken, prestij nedeniyle durağan bir mücadeleye girip bunu kaybetmeleri, tek insanın politik sezgileri ve üstün ırk küstahlığından kaynaklanan bir aptallığın özüydü.

Bununla birlikte, savaşın 1942 yılındaki genel gelişimi çerçevesinden bakılınca, Almanların Kafkaslar'a ve Ortadoğu'ya ve Hindistan'ın kapılarına doğru ilerlemesi bir başka boyut getirmektedir – ya da, şayet Mihver güçleri stratejilerini birlikte planlamış olsalardı getirmiş olacaktı demek gerekir. Çünkü, 28 Haziran'da Almanlar doğuya doğru harekete geçtikleri zaman Almanya, İtalya ve Japonya arasında gayretlerini koordine etmek ve belki de Hindistan alt kıtasında birleşmek için üzerinde etraflıca düşünülmüş ve anlaşmaya varılmış bir plan yoktu. Sadece birkaç kişinin zihninde ve kâğıda dökülmüş bazı taslaklarda bulunan Doğu Planı (Plan Orient) 1941 Haziran'ında Hitler'in talimatı üzerine yapılmış olup, Kafkaslar'dan güneye yapılacak bir hücum ile Mısır'dan kuzeye yapılacak bir ilerlemenin nihai koordinasyonu için hazırlık mahiyetindeydi. Fakat ne o aşamada, ne de bir yıl sonrasında, imparatorluğunu Avusturya'yı vuracak kadar genişleten ve Hindistan-Burma sınırına kadar ilerlemiş olan Japonya ile yapılacak bir işbirliğinden bahis yoktu. Bir ittifak olarak, Berlin-Tokyo münasebetlerinin askeri alanda gerçek bir işbirliği konusunda iftihar edebileceği çok bir şeyi yoktu. Hitler Pearl Harbor'dan dört gün sonra Amerika'ya savaş ilan ederek Japonya'nın yanına koşunca, buna karşılık olarak Japonya'nın Rusya'ya savaş ilanı gibi bir ey-

lem bulunmamaktaydı. Japonlar, ihtiyatlı bir şekilde Stalin'e karşı sadece tehdit yoluyla baskı yapmayı seçtiler. Karşılıklı fiili desteğin olaylar kendilerini ortaya koyuncaya ve iki taraf da karada birbirlerine daha fazla yaklaşıncaya kadar bekleyeceği karşılıklı olarak varsayılmış gibi görülmektedir. Karanlıkta kalan Doğu Planı'nın Mihver'e sağladığı yegane avantaj, Müttefik güçlerin bunun gerçekten var olduğuna inanmaları ve Kafkaslar'dan gelecek bir istilaya karşı Suriye, Irak ve İran'ı savunmak için büyük gayret isteyen, kaynakları saptırıcı karşı tedbirler talep etmeleriydi. Bununla birlikte, 28 Haziran 1942 tarihinde, Kafkaslar'dan yapılacak ilerleme kendisini gösterdiği zaman, gerçekten de devasa ve stratejik bir kıskaç hareketinin gelişmesini beklemek için iyi bir neden bulunuyordu. Çünkü tam da bu anda, kıskacın güney kolu, hem Mihver devletlerini hem de Müttefikleri şaşırtan bir şekilde, tesadüfler, hatalar ve akılsızlıklardan oluşan bir kargaşalık içerisinde Kahire ve Britanya İmparatorluğu'nun ana damarı olan Süveyş Kanalı'nın taktik alanı içerisine girmişti.

VI

Yeteneksizlikten Kaynaklanan Sıkıntılar Batı Çölü Seferleri Aralık 1940'tan Şubat 1942'ye

İtalyanların müttefik olarak sağladıkları yararlara değinirken, bir Alman general, yazarın bildiği bir konuşmada şöyle demişti: "Pekâlâ, gelecek sefer onları alma sırası sizde." Küçültücü bir ifade kullanıyordu ve tabii ki hiçbir şekilde tam olarak haklı değildi. İnandıkları bir amaç olduktan sonra İtalyanlar birçokları kadar iyi veya daha iyi savaşırlar. Mussolini'nin 1940 Haziran'ında yaptığı hata onları halkın heves duymadığı bir amaç için ve İtalya'nın hazır olmadığı bir savaşa sürüklemesiydi. Bununla birlikte savaşa Almanya'nın tarafında girmek güvenli bir seçim gibi görünmekteydi. Fransa yenilmiş olup, Britanya'nın teslim olma noktasına geldiği varsayılıyordu. Bu nedenle, İtalya'nın büyük bir savaşı yürütmeye yetecek çelik, petrol ve kömüre sahip olup olmaması (ve ek stok için Almanya'ya muhtaç olması); donanmasının iyi gemileri için depolanmış yakıtının bulunmadığı ve hava kuvvetleri ile ordu ekipmanının neredeyse tamamen işe yaramaz olması pek

önemli değildi. Uçaklarının performansı RAF'ın uçaklarınınkinin çok altındaydı, tanklarıysa makineli tüfek taşıyıcılarından daha iyi değildi ve toplarının bazı tipleri 19. yüzyıldan kalmış olup, müzede sergilenmeye daha uygundu.

Britanya savaşmayı sürdürüp, Akdeniz, Kuzey ve Doğu Afrika'daki kuvvetlerini istikrarlı şekilde modern ekipmanla donatmaya başlayınca, İtalyanların cesaretinin giderek kırılması şaşırtıcı değildi. Ve İtalya, Mısır, Sudan ve Yunanistan'daki ilk taarruzlarının boşa çıkmasını takiben bir dizi darbeye maruz kaldıkça, liderlerinin Britanya'nın onlara yapacağı ve bunun sonucunda da Almanların onlara ne yapacağı korkusuna düşmeleri de şaşırtıcı sayılmazdı. Bu korkular 1940 Aralık ayında sadece 30.000 iyi yetişmiş İngiliz askerinin yalnızca birkaç düzine modern ZMA ve uçak ile Mısır'daki İtalyan ordusunu bozguna uğratıp bunları dümdüz Sirenaika'ya sürmesiyle doruğa çıkmış oldu. Doğu ve Kuzey Afrika'daki kabilelere karşı yeterli olmuş taktikleri uygulayan İtalyanlar tamamen çaresiz kalarak İngiliz ilerlemesinin Bingazi ve Trablus'a doğru uzamasına karşı hiçbir savunma geliştiremediler. İtalyan Kuzey Afrika'sının tümüyle yitirilerek Orta Akdeniz'in kontrolünün İngilizlere geçmesi ve savaşın İtalyan anakarasında devam etme ihtimali gerçekten de büyüktü.

Ne var ki, 1940 yılı sona ererken, Londra'da, Sicilya açıklarındaki Pantelleria adasının ele geçirilerek İtalya'yı savaşın dışına itmeye veya 5.000 komando ile Roma'ya akın yaparak Mussolini ve hükümetini ele geçirmeye yönelik iddialı planlar, son derece haklı nedenlerle gerçekleşmesi olanaksız işler olarak değerlendirildi. Bu sırada Kahire'de Ortadoğu başkomutanı Sir Archibald Wavell, fırsat çıktığı taktirde Avrupa anakarasına yapılacak bir çıkıştan önce, arkasında bulunan İtalyan Doğu Afrika imparatorluğunun tasfiyesine aklını takmıştı. Mısır'a yapılacak İtalyan istilasıyla ilgili olarak, Batı Çölü'ndeki kuvvetlerin komutanı Korgeneral Sir Richard O'Connor'a düşman ilerlemesini Mersa Matruh limanı önlerinde durdurmasını ve bunu çok ustaca yaptıktan ve elindeki gücün bir kısmını tasarruf ettikten sonra İtalyanların taarruz hevesini tamamen yok etmek için, tümüyle savunmaya yönelik olarak

gördüğü bu cephede durdurulan düşmanın üzerine beş günlük bir akın yapmasını emretmişti.

Eğer Wavell tüm Kuzey Afrika kıyısının ele geçirilmesini, Akdeniz'in İngiliz seyrüseferine tekrar açılmasını ve Ortadoğu ile bütün ulaşımın Ümit Burnu'ndan dolaşılarak yapılmasını önlemek suretiyle hayati öneme sahip ulaştırma kapasitesinde devasa bir tasarruf sağlanmasını düşündüyse de, bu konuda hiçbir açık işaret vermedi. Gerçekte, Batı Çölü kuvvetini ziyaret edip durumu gözleriyle görmeye bile zahmet etmedi. Ve hatta, O'Connor akının başlangıcında, 9 Aralık tarihinde ezici bir zafer kazandıktan sonra bile, ana gücü olan bir zırhlı ve bir piyade tümeninin bu zaferden yararlanacak harekatı sürdürmesi için hiçbir ciddi idari tedbir alınmamış olduğunu keşfetmekle kalmamış, her halükârda piyade tümeninin doğu Afrika'ya gönderileceğini ve yerine gelecek olanın en az iki hafta sonra cepheye ulaşacağını öğrenmişti.

Her ne kadar Londra'da Winston Churchill'in baskısı altında bulunan Wavell en sonunda O'Connor'a İtalyanları izleyecek ve nihayet şubat başlarında ordularını Beda Fomm'da imha edecek olanakları sağlamışsa da, hiçbir zaman işi sonuna kadar götürüp ilerlemenin Trablus'a kadar uzamasını sağlayacak bir planı gündeme getirmemiştir. Bunun yerine, Alman istilası tehdidi açık hale geldiği zaman, Yunanistan'ın İtalya'ya karşı mücadelesinde desteklenmesi fikrine sarılmıştı. Yakın bir süre öncesine kadar, zorlukla ayrılabilen İngiliz birliklerinin ve uçaklarının 1941 Mart'ında Yunanistan'a gönderilme sorumluluğunun Churchill'e ait olduğu düşünülmekteydi. Fakat Ronald Lewin'in Wavell'in biyografisi olan *The Chief* adlı kitabında göstermiş olduğu gibi, bu Ortadoğu kuvvetleri başkomutanın kendi seçimiydi. Ona esas gayretini Sirenaika'ya yoğunlaştırması için diğer işlerden çekilme izni tanınmıştı ve SIGINT (sinyal istihbaratı) ve Ultra tarafından burada ocak ayından beri artan Luftwaffe varlığı ile ilgili açık deliller gösterilmiş olup, bunları şubat ayında ordu birlikleri izlemişti. Şurası tabiidir ki, Beda Fomm'dan Trablus'a yönelik iyi planlanmış bir seferin, Yunanistan'a ayrılan kaynaklarla desteklendiği taktirde tam başarı sağlayacağını kesinlikle söylemek mümkün değildir.

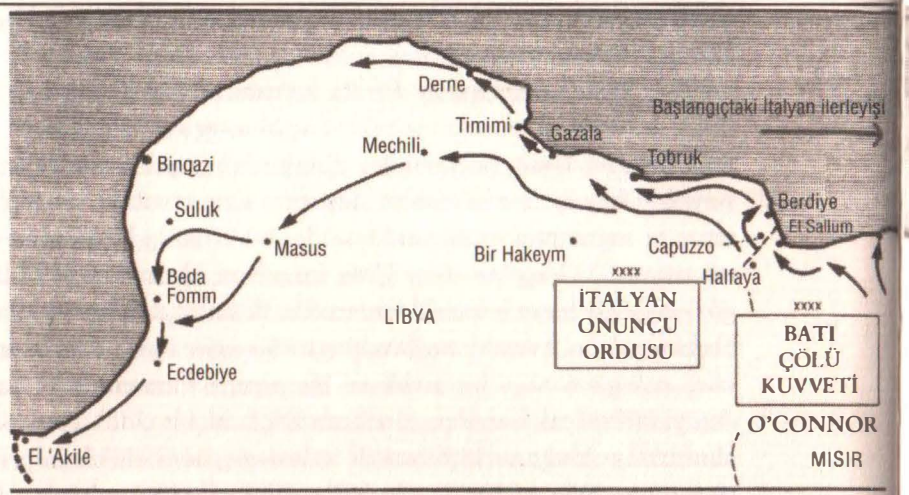

A. Wavell'in Taarruzu, 9 Aralık 1940'dan 7 Şubat 1941'e

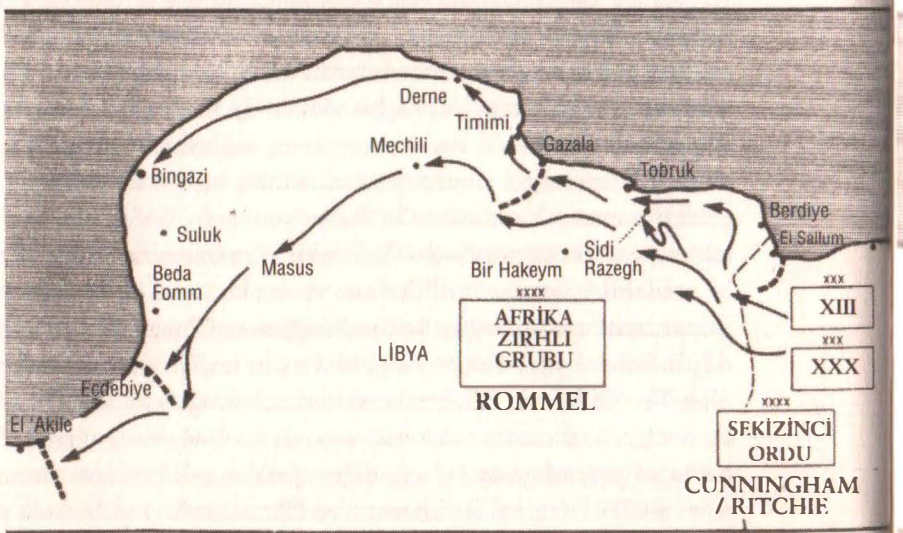

C. Auchinleck'in Taarruzları, 18 Kasım ile 31 Aralık 1941 arasında: Crusader Operasyonu

HARİTA 3.
BATI ÇÖLÜ'NDE SEFERLER 1940-41

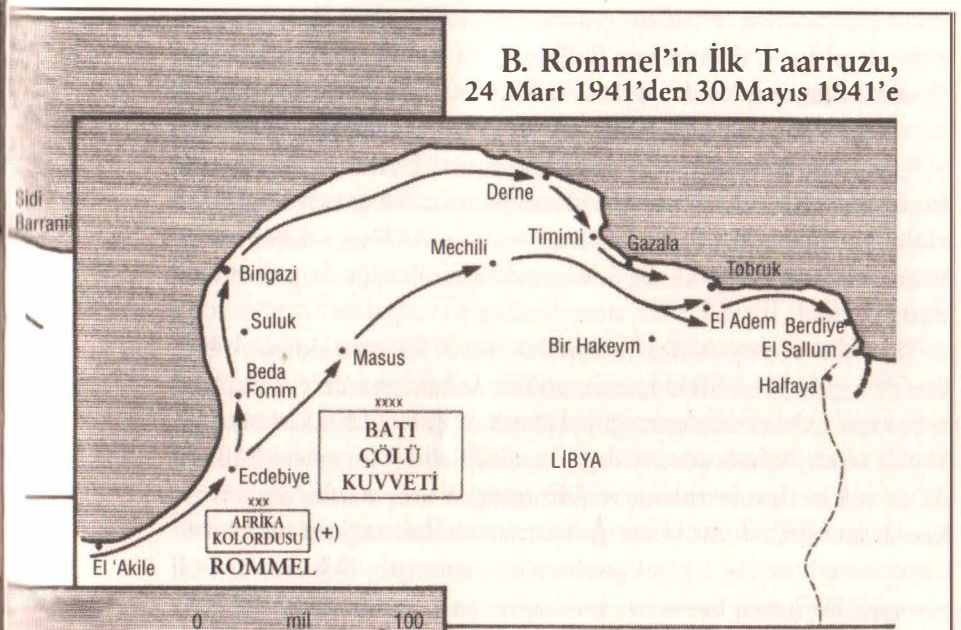

B. Rommel'in İlk Taarruzu, 24 Mart 1941'den 30 Mayıs 1941'e

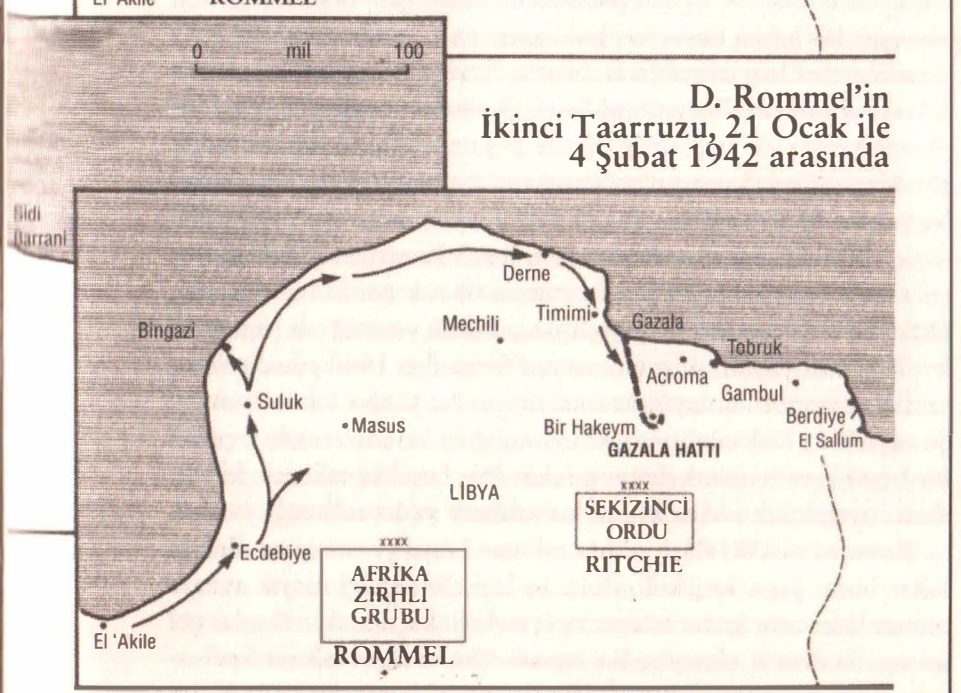

D. Rommel'in İkinci Taarruzu, 21 Ocak ile 4 Şubat 1942 arasında

Fakat İtalyanların moralinin ve askeri gücünün son derece düşük seviyede olduğu, Almanların Balkanlar ve Rusya seferlerine hangi ölçüde bağlandığı ve dolayısıyla Afrika için çok az Alman birliğinin derhal hazır olacağı (bir hafif mekanize tümen ve bir ay sonra bunu izleyecek olan tek bir zırhlı tümen) akılda tutulduğunda, başarı şansının yüksek olduğu görülmektedir. Ve ayrıca Bingazi ve Malta'ya üslenecek Kraliyet Donanması ve RAF'ın, asker ve malzeme nakliyatını büyük ölçüde engellemiş olacağı da göz önüne alınmalıdır.

Wavell'in Kuzey Afrika'yı ikinci derecede bir role indirerek Balkanlar'a giriş yönündeki kararı, politik anlamı son derece kuşkulu ve savaşın gelecekte izleyeceği yol üzerinde çok ciddi etkisi olan, en büyük stratejik hata olarak değerlendirilmelidir. Bu eylem Balkanlar'da çok az dost kazanmış ve Almanlara Kuzey Afrika'da, Süveyş Kanalı'na tehlikeli bir tehdit geliştirebilecekleri sağlam bir köprübaşını neredeyse hiç karşı konulmadan sunmuştu. O kadar önemli olmayan bir başka husus ise, bu olayların dünyanın dikkatini etkisi entelektüel kapasitesinin fazlasıyla üzerinde olan bir komutana çekmiş olmasıydı. Korgeneral Erwin Rommel son derece cesur bir piyade subayı idi ve Pour le Mérite Nişanı sahibi olmakla birlikte elit Alman Genelkurmayı'na alınmaya uygun bulunmamıştı. Hiçbir zaman Nazi partisine üye olmadığı halde daha sonra bir zırhlı tümen komutanlığına yükselmesini, Reich Propaganda Bakanı Josef Goebbels tarafından bir kahraman olarak desteklenmesine ve Hitler'in koruyuculuğuna borçluydu. Taktik yeteneği ve (onu Hitler ile benzer yapan) sınır tanımayan fırsatçılığı 1940 yılında Fransa'daki başarıları dolayısıyla ona yaygın bir şöhret kazandırmıştı. Şimdi Afrika Kolordu'sunun komutanlığına atanması sadece çekici bir fırsat yaratmakla kalmıyor, fakat Rus harekat sahnesinde yardımcı oyunculuk yerine küçük bir sahnede yıldız rolü sağlıyordu.

Rommel'in OKH'dan aldığı talimat Libya'yı emniyete almak, fakat bunu yaparken kolordusu ve lojistik desteği mayıs ayında tamamlanıncaya kadar hücuma geçmekten kaçınmaktı. Bunlar çöl savaşında deneyi olmayan bir kuvvet için, savaşın tali bir operasyon alanında mantıklı emirlerdi. Bu strateji aynı zamanda Kahi-

re'deki Genel Karargâh tarafından gerçekçi bir şekilde beklenmiş olup, bu nedenle Bingazi'ye hareketli olmayan bir koruma kuvveti konuşlandırılmış, El 'Akile'deki Sirenaika mevzilerinin tutulması için de tecrübesiz bir zırhlı tümen tahsis edilmişti. Britanya istihbaratının karşılıklı kuvvetlerin durumuyla ilgili hesap yanlışlığı, İtalyan yuvası içerisinde büyümekte olan Alman guguk kuşunun üstün eğitimi konusuna ancak çok küçük bir pay ayırmış olup, hakkında çok az şey bilinen Rommel'i herhangi bir şekilde hesaba katmamıştı.Yunanistan'a yoğunlaşmış olan Wavell, belki de aşırı iyimser bir düşünceyle "muhtemelen çok abartılmış" olarak değerlendirdiği Alman tehdidini olduğundan çok daha küçük görmüştü.

Rommel kuralları çiğneyerek, askeri mantığa ve emirlere aykırı olarak ve her an lojistik iflasın eşiğinde ve askerlerinin fiziki tükenme sınırında olmasına rağmen, İngilizleri aşama aşama geriye sürerken, keskin bir taktik kavrayışın, böyle bir esinlenmeden yoksun bir İngiliz ordusu karşısındaki avantajı açıkça ortaya çıkmaktaydı. Örneğin Mersa Brega'daki güçlü İngiliz mevzii önündeki hücumu piyade tarafından durdurulup zırhlı birlikler tarafından yapılacak bir karşı hücuma açık hale gelince, İngiliz tümen komutanı tereddüt etti ve havanın kısa süre içinde kararacağını öne sürerek çekilmeye karar verdi. Bu geri adım şişenin mantarını çekerek, hareketli savaşı pervasızlığın sonuna kadar uygulayan muzaffer bir Rommel için geniş çöl arazilerine kısıtlanmamış bir erişim sağladı. O ne İngiliz zırhlı birliklerinin taktik yeteneksizlik kadar mekanik arızalar nedeniyle de sıkıntı çektiğini, ne de çok sayıda birliğin Yunanistan'a gönderilmesi nedeniyle hasmının güçlü ihtiyatlardan yoksun kaldığını biliyordu. Sadece düşmanın çöküşünü sezmek ve İngilizlerin kullandıkları birkaç radyodan yansıyan paniği dinlemek, ona bilmek istediği her şeyi anlatmıştı. Bununla birlikte Bingazi ve Tobruk limanlarına ve bunların gerisindeki Mısır'a doğru hamle yaparken, bundan sonraki seferlerindeki performansının niteliğini ortaya koymuş oldu ki, bu İngilizlerin dengesini ardı ardına bozarak onları hataya sürükleyecek olan kumar oynama eğilimiydi.

İleriki yıllarda Rommel'e karşı savaşırken İngilizlerin niçin bu kadar çok hata yaptıklarını anlamak için, büyük mekanize kuvvet-

lerin muharebede idaresiyle ilgili teknik ve uygulamaların çöldeki komutanları tarafından ancak çok yüzeysel şekilde kavrandığını hatırda tutmak gerekir. Bu durum özellikle İtalyanlar ile savaşırken epey çok şey öğrenmiş olan O'Connor ve diğer liderlerden bir veya ikisi Tobruk'a ilerlediği sırada Rommel tarafından esir edildikten sonra belirgin olarak ortaya çıkmıştı. Savaştan önce zırhlı savaşı geliştirmiş olan radikal öncülerden hiçbirisine Ortadoğu'da komutanlık verilmemişti. İngiltere'den taze birliklerin ve düzenlerin komutasından gelenler arasından çok azı, üretim gecikmeleri ve muharebe kayıpları nedeniyle elde çok az ekipman kalmış olmasından dolayı, bu yeni sanat ve ekipman üzerinde tecrübe kazanma olanağı bulabiliyordu. Dahası, üst düzey subayların çok azının istenilen çapta olduğu ileri sürülebilirdi. Mekanizasyona uyuma direnen veya yavaş kalan, kıdemli süvarilerden, tank alayından, topçu ve piyade sınıflarından gelen yaşlı subayların çoğunun, aşağıdan gelen ve birliklere ve birimlere komuta etmeyi öğrenen uyuma daha açık gençlere yer açmak üzere görevden alınmaları gerekmekteydi. Yenilginin gölgesi altında yepyeni bir askeri teknik ve gelenek yaratmak bir gecede başarılabilecek bir görev değildi. İngilizler, arkalarında birden fazla muzaffer sefer olan ve çok sayıda yetenekli yedek personele sahip yırtıcı Alman komutanlar için oldukça kolay bir avdı.

En iyi İngiliz komutanlar bile hızlı ve hatasız emirler vermelerini önleyen zayıf karargâh çalışmaları ve iletişim sistemleri tarafından birçok kez engellendiler. Ayrıca, etkili operasyonel eylemlerin dayanağı olan düşman hakkındaki bilgi ve istihbaratın anlık iletiminden yoksun bırakılmışlardı. Dahası, mesajların çoğu halde güvensiz yollarla gönderilmesi nedeniyle, düşman bunlardan işine yarayacak ve harekâtına temel olacak değerli bilgileri süzebilmekteydi. Fakat haberleşme oldukça iyi çalıştığı zaman bile, silahlardaki zaaflar İngiliz birliklerini taktik bir dezavantaj içerisinde savaşmaya mahkûm ediyordu ki önemli ölçüde savaş öncesi hataların ürünü olan bu durum, taktik alandaki yanlış kavrayışlarla daha da şiddetleniyordu.

1940 yılında Fransa'da olduğu gibi, mekanik arızalar ZMA'ların tam potansiyelinden yararlanılmasını olanaksız kılıyordu. Son

model Crusader tankı güvensizlik konusunda eşsiz olma unvanını hızla kazanmıştı ve bu, Ortadoğu'ya gönderilmeden önce su pompasının boşaltılması ve indirildikten sonra tekrar doldurulmasının unutulması gibi basit bir hatadan kaynaklanıyordu. "Küçük bir bağlantı eksikliğinden mi?" Bununla birlikte, operatörün güven ve moralinin yıkılması bir yana, bir aracı bozan ve muharebe etkinliğini ciddi ölçüde azaltan şey çoğu zaman çok küçük bir arızadan ibaretti. İki tarafın tank mürettebatları arasında genellikle cephanenin korunmasız olması yüzünden araçlarının tutuşma eğilimi konusunda ZMA'larından haklı şikâyetler olup, ayrıca hedefin mesafesini bulma ve büyük miktarda cephane harcamadan hedefleri vurmakta zorluktan kaynaklanan bir huzursuzluk bulunmaktaydı. Bu konuda Almanlar daha iyi sonuç alıyorlardı, çünkü onlar durarak ateş etmeyi tercih ederken İngilizler hareket halindeyken ateş etme şeklindeki, hassas olmadığı açıkça görülen bir yöntemde ısrar ediyorlardı. Bunun yanı sıra, İngilizler toplarının Alman zırhını delemediğini söyleyerek acı acı şikâyet ederken, bu durum şüphe yaratmalıydı, çünkü Almanlar da 40 mm'lik topun yaklaşık 457 metreye kadar mesafelerden delebildiği Mark III ve Mark IV tanklarının 30 mm'lik zırhının gücünden kuşkulanmaya başlamışlardı. Almanların üstün, kaplamalı zırh delici mermileri ve İngiliz mermilerini çarpma anında toza dönüştüren yüzeyi sertleştirilmiş zırhları sayesinde elde ettikleri çifte avantajın takdir edilmesindeki gecikme, teknik alanda kimseye itibar sağlamamaktaydı.

İngiliz ordusunun teknik aksaklıkları gecikmeden ele alma konusundaki ataletinin temelinde, savaş öncesi dönemde, tankçıların çoğu da dahil olmak üzere, birçok subayın teknik konularla ilgilenmeye tenezzül etmeme şeklindeki felaket getirici yaklaşımı bulunmaktadır. Çok azı bir teknik eğitim almıştı. Çoğu doktrinlerini anlamadıkları ve nefret etme eğiliminde oldukları teknoloji uzmanlarından uzak duruyordu. Bu nedenle, teknik eğitim almış veya teknik konulardan haberdar olan subayların, savaş zamanında bile reform başlatmakta son derece büyük zorlukla karşılaşmalarına şaşmamak gerekirdi. Örneğin, Savaş Bakanlığı 1940 Haziran'ına kadar bir ZMA Dairesi kurulmasına başarıyla direnmiş ve

sonrasında da düşük kaliteli araçların tasarım ve üretimine izin veren bir sistemi sürdürmek için elinden gelen her şeyi yapmıştı. Benzer şekilde, Ortadoğu Başkomutanlığı da 1941 Kasım'ına kadar, tankların muharebedeki çok açık aksaklıklarıyla yerinde ilgilenecek ve gerekli düzelmeleri yapacak bir ZMA (Teknik) Dairesi kurmamıştı. Bu daire için çok acil gereksinimin bir örneği olarak, 1941 yılı Nisan ayında İngilizlerin eline geçen bir Alman Mark IV tankının yüzeyi sertleştirilmiş zırha sahip olduğunu inceleme ve keşfetme külfetine katlanacak bir kişinin bulunması için 1942 Mart'ına kadar beklendiğini ifade etmek yeterlidir.

Bilimsel inceleme yerine çoğu zaman tahmine dayanılarak ulaşılan ve kaçınılmaz olarak yanlış yönlendiren teknik bilgiler, taktikleri kötü yönde etkilemekteydi. Her ne kadar 1940 Mayıs'ından beri Almanların çok güçlü 88 mm uçaksavar topunu aynı zamanda tanksavar olarak kullandıkları bilinmekteyse de, yetersiz deneyler sonucunda bu topun ağır Matilda tankını yaklaşık 400 metreden daha uzun mesafeden delemeyeceği şeklinde bir kuruntu süregelirken, gerçekte bunu 1828 metreden yapabiliyordu. Bunun sonucunda, İngilizlerin 1941 Mayıs'ında Mısır sınırından giriştikleri Battleaxe adlı karşı taarruz operasyonda Matilda'lar güvenle 88'liklerin karşısında gönderildiler ve paramparça oldular. Aynı anda, daha hızlı ve daha hafif zırhlı ZMA'lar ise 40 mm'lik toplarının düşman zırhını deleceğinin söylendiği yaklaşık 457 metrelik mesafeye yaklaşmaya çalışırken ecellerine gönderilmiş oldular, çünkü, (a) hareket halinde iken hedeflerini vurma olasılıkları çok azdı ve (b) vurdukları zaman da düşman zırhını delmeleri pek mümkün değildi. Ne var ki, düşman zırhlı kuvvetlerini muharebede yenerek kuşatma altındaki Tobruk'u kurtarmayı ve Sirenaika'yı Mihver kuvvetlerinden temizlemeyi hedefleyen 1941 Kasım'ındaki İngiliz Crusader taarruzu için kabul edilen yöntemler, bu tür taktiklerle koşullanmıştı.

Diğer yanda, Rommel de zaman zaman İngilizlerin görevini kolaylaştırmak için elinden gelen her şeyi yapmaktan kaçınmamıştı. OKH tarafından onun kuvvetine öncelik verilmemesi ve sık sık gemilerini batıran İngilizlerin yaptıkları tahribat nedeniyle her za-

man personel, araç ve malzeme sıkıntısı içerisindeydi. İngilizler sadece Enigma'yı okumakla kalmıyor, aynı zamanda İsveç tasarımı C38M makinesini kullanan İtalyanların düşük dereceli şifrelerinden bilgi ediniyorlardı ki, bunlar bir arada ele alınınca gemilerin rotaları konusunda yeterli uyarının yanı sıra, şimdi Afrika Zırhlı Kuvveti adı verilen oluşumun gücü ve Rommel'in niyetleri konusunda da bilgi sağlıyorlardı. Bunun sonucunda, İngilizler eylül ortasında Rommel tarafından cebri keşif adı altında yapılan girişimi bertaraf etmeye tam olarak hazırlıklı idiler. Burada iki muharebe grubu Mısır'da bulunduğuna inanılan (ancak var olmayan) bir İngiliz malzeme deposunu hedef almakta olup, İngilizler kendileri zarar görmeden bunları kayba uğratacaklardı. Fakat Rommel'in basiretli bir şekilde çekilmek yerine hızla doğuya dönüp hafif düşman kuvvetlerine hücum edeceğini, yakıtsız kalacağını, yoğun topçu ve hava hücumu altında ağır kayıplara uğrayacağını ve peşinde terk edilmiş malzemelerden oluşan bir iz bırakmak suretiyle zar zor esaretten kaçacak kadar şanslı olacağını pek tahmin edemezlerdi. Rommel İngilizlerin Mısır'da daha geriye çekileceklerini gösteren bir belgeyi ele geçirdiği için kendini tebrik edecek ve bu durum onun Tobruk üzerine uzun bir planlamaya dayanan esaslı bir taarruz yapmasına olanak verecek, ancak, 21. Zırhlı Tümen'in 110 tanklık gücünden 67 tanesini yitireceği için daha da sıkıntılı hale gelen bir yenilgi yaşayacaktı. Bunun sonucunda, kasım sonuna kadar bir taarruz operasyonu yapamayacak ve İngilizler SIGINT aracılığıyla bundan haberdar olacaktı.

Rommel'in ayın 18'inde Sirenaika'da başlayan İngiliz taarruzuna tepki vermekte son derece yavaş kalması, kısmen bir kuruntuya dayanarak hareket etmesinden, kısmen de düşmanın gücü ve ilerlemesinin yönü ve kapsamı konusundaki bilgisizliğinden kaynaklanmaktaydı. Çünkü, İngilizler ilerlemeye başlayıp da radyo sessizliğini bozuncaya kadar gizliliklerini korumayı başarmışlar ve bu arada Rommel hakkında, onun kendileri hakkında olduğundan çok daha fazla bilgi sahibi olmuşlardır. Bu durumda, Alman/İtalyan kuvvetlerinden çok daha fazla tank ve topa sahip oldukları halde, İngilizler niçin onları kısa sürede yenilgiye uğratamadılar?

İlk olarak, kütle halinde kullanılan zırhlı birlik kavramına dayandırılan İngiliz planı hatalı idi. İhtiyatlarla desteklenen 730 civarında tanktan oluşan İngiliz zırhlı kuvveti, durumu bilinen ve çok az yedeği olan yaklaşık 385 tanka sahip düşman gücünü tanka karşı tank muharebelerinde imha etmeyi düşünebilirdi. Burada ne İngiliz tanklarının tank avcısı olarak bu işi yapabilecek teknik kapasiteye sahip olmadığı ne de düşman taktiklerinin doğrudan tanka karşı tank muharebelerinden kaçınmayı öngördüğü ve esas tank avcılığı rolünü toprağa gömülmüş (88'lik topların yanı sıra) en son model uzun namlulu 50 mm güçlü tanksavar toplarına bıraktığı hesaba katılmamıştı. Böylece, Rommel'in topçuları daima bilinen mesafelerden ve kendi seçtikleri can alıcı noktalara yerleştirilmiş gizli mevzilerden, "ara ve yok et" politikası nedeniyle açıkta gezinmek zorunda olan ve dağınık halde "öldürme bölgelerine" giren hasımlarına baskın tarzında ateş açma avantajına sahiplerdi. Ve İngiliz zırhlı gücü Alman karşıtlarına rastladığı zaman dahi, yaklaşık 365 veya 457 metrelik zorunlu zırh delme menziline erişmek için hareket halinde hassas olmayan bir ateş açmak zorunda kalmaktaydı. Bu hatalı taktiklerin nedeni, 1918 yılındaki ilk tanka karşı tank muharebesinden beri tanka karşı tank dövüşünün nihai kaçınılmazlığına olan İngiliz inancının geçmişinde ve Birinci Bölüm'de anlatmış olduğumuz tank tasarım felsefesindeki kusurlarda bulunabilir. Fakat esas olarak suç, bir dizi neden veya tesadüfün eseri olarak, kıdemli İngiliz komutanların tüm sınıfları içeren mekanize savaşın temellerini anlamamalarında yatmaktadır.

Tek bir istisna dışında, yeni Ortadoğu Başkomutanı General Sir Claude Auchinleck'ten tümen düzeyine kadar, kıdemli komutanlar zırhlı muharebe pratiğine sahip değillerdi. Auchinleck Hindistan ordusundan gelen ve İngiliz ordusunda çok az deneyimi olan, zırhlı kuvvetlerle ilgili olarak ise hiç deneyimi olmayan bir piyade subayı idi. Şimdi Sekizinci Ordu adı verilmiş olan Batı Çöl Kuvveti'nin komutanlığına atanmış olan General Sir Alan Cunningham daha ehliyetli olup, moralsiz İtalyanlara karşı ezici bir zafer kazanıp onları Habeşistan içlerine doğru çok parlak bir kovalama harekâtı yaptığı Doğu Afrika'dan yeni gelmişti. Fakat, bir topçu

olarak, piyade muharebeleri konusundaki bilgisi ZMA'lardan çok daha derin olup, zırhlı muharebeyle ilgili kavramları da buna göre şekillenmişti. XIII. Kolordu komutanı bir piyade subayıydı; XXX. Kolordu komutanı ise Kraliyet Tank Alayı'nın (aday gösterilmiş) bir üyesi olarak büyük istikbal vaat eden çok yetenekli bir subaydı, ama ne yazık ki muharebeden kısa bir süre önce muharebe deneyimine sahip kurmay başkanı ile birlikte bir uçak kazasında hayatını kaybetmişti. XXX. Kolordu'nun lideri olarak halefi, yeni gelen 1. Zırhlı Tümen'in komutanı Tümgeneral C. W. Norrie olup, zırhlı birlikler muharebesiyle ilgili yegane deneyimi Fransa'da 1940 yılında alay seviyesinde kalmıştı. Geri kalan subaylar, yeni gelenlerden ve piyadelerden oluşmaktaydı. Yanlış giden her şey için bu kişilerin suçlanması ne kadar doğal ise de, bunların yüksek komutanlık içerisinde yer almaları savaş öncesi sistemin ve onları modern operasyonlara uyumdan alıkoyan İngiliz düşünce sisteminin ürünüydü.

İngilizlerin temas kurmak için dağınık şekilde ilerlemeleri ve Rommel'in bunu ciddiye alarak Tobruk üzerine ilerlemeyi terk etme ve güçlerini muharebe için yoğunlaştırma konusundaki isteksizliği karşılıklı hatalarla dolu bir durum yaratmış olup, bunu izleyen son derece karmaşık ve düzensiz çatışmanın temel nedenidir. İngiliz XXX. Kolordusu Tobruk yönünde çöl tarafından açılarak ilerledi ama Afrika Kolordusu ile beklenen çatışma gerçekleşmedi çünkü, Rommel bu kuvvetin komutanı General Ludwig Crüwell'in güçlerini bir araya toplamasına mani oldu. Her iki taraf da Sidi Razegh havaalanına bakan yüksek tahkimatın çevresinde bölük pörçük çatışmalara girdiler. Manevraya nirengi noktası teşkil edecek araziye hiçbir özel önem vermeyen İngilizler mevzilerle yerleştirilmiş Alman tanksavar toplarıyla defalarca karşı karşıya kalıp paramparça edildiler veya hareketsiz düşman tanklarına karşı hücuma geçip aynı akıbete uğradılar. Ne var ki Norrie orijinal plana sadık kalıp XXX. Kolordu'yu Gabr Saleh yakınlarında toplu halde tutsaydı bu hiçbir zaman meydana gelmeyebilirdi. Bunun yerine düşmanı avlamak üzere zırhlı tugaylarını bölerek tam tersine Rommel ve Crüwell'in onları avlamasına yol açtı. Şayet

XXX. Kolordu, daha ileri atılmak isteyen Norrie ile ağırlıkla piyadeden oluşan ve kıyıdan ilerleyen XIII. Kolordu Komutanı General Godwin-Austen'in istekleri arasında, Cunningham tarafından bir uzlaşma çözümü olarak seçilen arazi yerine, hayati öneme sahip bölgeye konuşlanmış olsaydı, Rommel yemi yutarak imha edilebilirdi.

Norrie tanklarını dağıttığı için hatalıydı ama ilk yanlış, XIII. Kolordu'nun korkularının XXX. Kolordu'nun hareket serbestisini kısıtlamasına neden olan hatalı konuşlanmaya göz yumması nedeniyle Cunningham'a aitti. Böyle hareket ederek, bu ve bundan sonra yapılacak birçok muharebenin şeklini belirlemiş, yani düşman tanklarından en ufak bir tehdit belirtisi geldiği zaman kendi tanklarını yardıma çağıran piyade komutanlarının tekdüze sızlanmalarına izin vermişti. Bununla birlikte bu sızlanmanın belli bir haklılığı vardı, çünkü ellerindeki 40 mm'lik miadı dolmuş tanksavarlar daha iyi zırh taşıyan yeni Alman tanklarına karşı etkisizdi. Ancak şurası hatırlanmalı ki, ağlayarak yardıma çağırdıkları tanklar da kendileri gibi sadece 40 mm'lik bir topa sahipti. Piyadenin gerçekten hata yaptığı yer, ellerinde bulunan diğer toplardan –çok hassas olmadığı ifade edilen 25 pounder (83.4 mm) sahra topları ile her açıdan tam olarak Alman 88 mm'liği kadar etkili olan 3.7 inçlik (93 mm) uçaksavar topları– tam olarak yararlanmamaktı. Fakat gelenekçi İngiliz topçuları 3.7 inçliklerin uçaklara karşı yoğunlaşmak üzere onlara verildiği ve tanklara karşı ancak acil durumda kullanılmaları gerektiği konusunda ısrarlıydı. Böylece, kendisi de bir topçu olan Cunningham dahil, hiç kimse onlara karşı gerekli emirleri vermedi.

Rommel ve Crüwell de gereksiz hatalar yaptılar ki bunlar arasında en kötüsü 23 Kasım'da Afrika Kolordusu'nun büyük bölümünün Sidi Razegh'in güneyinde XXX. Kolordu'nun topçusu ve Güney Afrikalıların 40 mm'lik tanklarının önüne yaptıkları hücumdu. Bu saldırıda her iki taraf da çok ağır kayıplar verdi, ancak mevzilenmiş İngiliz piyadesinin, belli bir bedel ödemekle birlikte, tanklarla desteklenmeden tek başına Alman zırhlı birliklerine karşı koyabileceğini gösterdi. Ne var ki, İngiliz kuvvetinin 44 tanka inmiş olduğu bu anda, Rommel, tank gücü 100 adede inmiş oldu-

ğu ve ikmal durumu fevkalade umutsuz olduğu halde, her zaman yaptığı gibi abartılı bir işe yöneldi. Crüwell ve karargâhını umutsuzluğa düşürerek, İngiliz kuvvetlerinin büyük kısmının arkasına sarkıp onları sınırda kuşatmak ve istediği gibi imha etmek üzere çölde güneyden bir harekete girişti. Bunu içgüdüyle yaptı, çünkü bu tür hareketlerin daha önce İngilizlerin kararlılığını bozduğunu görmüştü. Ve bunu İngilizlerin bu şekilde imha için olgun hale gelip gelmedikleri konusunda herhangi bir geçerli gösterge olmadan ve Sidi Razegh çevresinden ayrılmakla sadece hayati öneme sahip araziyi İngilizlere terk etmekle kalmadığını, kendisinide zaferin meyvelerinden yoksun bırakmakta olduğunu hesaplamadan yaptı. Muharebe alanında yatan sayısız ZMA arasında hızla tamir edilebilecek olan çok sayıda araç bulunmaktaydı. Rommel bir yandan terk edilmiş İngiliz araçlarını ele geçirmek veya tahrip etmek için, değer yanda da kendi araçlarını kullanılabilir hale getirmek üzere bekleseydi, tayin edici bir avantaj yakalamış olurdu. Bunun yerine İngilizlere hayati öneme sahip arazide güçlerini toparlama ve yerine yenileri konulamayacak olan Alman ZMA'larını tahrip fırsatı vermiş oldu. Bu sırada Africa Kolordusu Mısır sınırı yakınlarında büyük bir hataya düşerek, arızalar nedeniyle ve İngiliz toplarına dümdüz saldırmak suretiyle daha da fazla tank kaybetti.

Bununla birlikte "Dikenli Tellere Doğru Koşu" adıyla anılmaya başlanan olayda neredeyse psikolojik hedefine ulaşmış oldu. Alman kolları İngiliz idari kademelerinin kaçmakta olan unsurlarıyla karışınca ve XXX. Kolordu Karargâhı da kaçanlara katılınca, Cunningham kararsızlığa düştü. Sidi Razegh yakınlarındaki olağanüstü tank kayıplarıyla ilgili raporlar onun Dunkerque yakınlarında von Rundstedt'in yaptığı şekilde, aynı teknik cehalet içerisinde tepki göstermesine neden oldu. 7. Zırhlı Tümen Karargâhı'nda Alman topçusunun ateşi altında kalınca ve otomobil ve uçak ile ucu ucuna kaçmaya mecbur kalınca; XXX. Kolordu'nun yenilgisine şahit olmak mecburiyetinde kaldı ve bunların tümü soğukkanlılığını yitirmesine neden oldu. Kendi kurmay başkanı ve durumu yerinde görmek için ileri hatlara gelen Auchinleck onun asabi çöküşüne açıkça şahit oldular. Auchinleck'in tükenmiş Cun-

ningham'ı görevden alması ve taarruzun devamında ısrar etmesi genellikle büyük bir komutanın riskli, ama sağlam tutumuna örnek gösterilir. O iyi bir komutan olmakla birlikte SIGINT'in onu Alman lojistik sıkıntıları konusunda bilgilendirmiş olduğu kaydını düşmek gerekir ki, burada Rommel'in Africa Kolordusu'nu sınır bölgesinde tutmaya devam etmesi halinde Mihver kuvvetlerinin imhasının muhtemel olduğuna da işaret edilmekteydi. Gerçekten de Auchinleck bu kritik anda Rommel'in aceleciliği içerisinde çölde kaybolduğunu, araçsız kaldığını ve karargâhıyla bağlantısı olmadığını bilseydi kendini çok daha güvende hissederdi. Bu ortamda Almanları burada giderek artan İngiliz yığınağı tehdidine karşı tedbir almak üzere Sidi Razegh'e çekilme emrini vererek kurtaran kişi de, komutanın talimatlarına aykırı olarak divanıharbi göze alan cesur bir kurmay subay oldu. Bu olaylar Cunningham'ın yerine bir komutan bulmak zorunda olan ve aynı anda sonucu sürüncemede kalan bir muharebeyi kazanma ikilemiyle karşı karşıya kalan Auchinleck için ikinci derecede önem taşıyan hususlardı – ve bu ikilemler arasında bir sonraki komutanın seçimi, o günün ve sonrasının olayları üzerinde çok daha etkili olacaktı.

Daha kolay koşullarda Auchinleck kolordu komutanlarından birisini Sekizinci Ordu'nun başına geçirebilirdi, ama muharebeler son hızla devam ederken bu pratik olarak imkânsızdı. Hiçbirisi harekât alanında bu iş için gerekli olan tecrübe ve kıdem kombinasyonuna sahip değildi; bu nedenle Auchinleck bir ara çözüm olarak kendi Kurmay Başkan Yardımcısı Tümgeneral Neil Ritchie'yi tayin etti. Daha sonra uygun bir subay atanıncaya kadar onun vasıtasıyla kendi iradesini ve niyetlerini pratiğe geçirmeyi amaçlıyordu. Mevcut koşullarda, bu düzenlemeye işlerlik kazandırıldı. Rommel Sidi Razegh önünde beceriksizce elden çıkardığı mevzileri geri almak için boşuna uğraşırken, Sekizinci Ordu'yu uzaktan şahsi kontrolü altına alan Auchinleck'in aralıksız talimatları ve mektupları nedeniyle Ritchie'nin uyguladığı amansız baskıyla yıprandı. Ne var ki bunun sağlam bir komuta sistemi olduğu söylenemezdi, çünkü Ritchie'ye bağlı komutanlar ne kadar isterlerse istesinler, esas patronun kim olduğundan asla emin olamıyorlardı.

Bunun sonucunda, Cunningham zamanında adeta iltihaplanmış olan kuşku duyulan fikir ve emirler, şimdi kronik bir hastalığa dönüştü, ama bu durum kendi tehlikeli durumunun farkına vararak Rommel'in nihayet Sirenaika'dan çekilmek zorunda kalmasıyla gelen yerel zafer sayesinde kısmen gözlerden gizlendi.

Muharebenin kapanış aşamalarında Ritchie'nin komutası altında tank kayıpları ağır olmaya devam etti ve aynı önceki teknik zaaflar ve taktik yeteneksizliklerden kaynaklandı. Bir İngiliz tank sürücüsünün günlüğüne yakınarak kaydetmiş olduğu gibi: "Samimi olmak gerekirse, bu açıktan hücuma geçme konusunda pek hevesli değildim" – ve birçok yoldaş, mevzilenmiş düşman tankları ve toplarına adeta altlarındaki araçlar Balaclava'daki süvariymiş gibi yaklaşmaları istenince benim gibi düşünürdü. Bununla birlikte açıktan hücumların sonuna kadar devamı emredildi ve bunun felaket getiren sonuçları oldu. Rommel ricatının son aşamalarında bile Bingazi'ye yeni indirilmiş olan tank sevkiyatını iyi kullanmak suretiyle (ki bu İngiliz istihbaratı tarafından rapor edilmemişti) kendisini izleyen İngiliz tanklarını iki kez tuzağa düşürerek ağır kayıplar verdirdi. Söz konusu Alman tanklarının istihbaratı yapılmadan ortaya çıkmaları Ritchie'nin kusuru değildi. Genel Karargâh'taki istihbarat görevlileri bir sevkiyatın tankları da içerdiği konusundaki bir SIGINT raporunu gözden kaçırmışlardı ve Ultra'dan çıkmış istihbaratın kullanıcılara güvenle aktarılması için gerekli sistemin karmaşıklığı ihmal ve karışıklıklara neden olmuştu. Ne var ki İngilizlerin Rommel ve askerleriyle başa çıkma konusundaki başarısızlıklarının sorumluluğu Auchinleck ve Ritchie'nin üzerine kalmaktadır çünkü komuta eden onlardı. "Kralın üzerinde – sorumluluk her zaman kralın üzerindedir."

İlk başta Auchinleck "Crusader" (operasyonu) sonrasında Ritchie'nin yerine, İngiltere'den bile getirilebilecek daha yetenekli birisini atamak yerine onu komutanlıkta bıraktığı için eleştirilebilir. Zaman, daha iyi generallerin olduğunu gösterecekti. Dahası, her ikisi de eldeki istihbaratı daha iyi değerlendirebilir ve eğitimi daha iyi hale getirmenin yanı sıra harekât usullerindeki eksikliklere karşı tedbir alabilirlerdi – her ne kadar Rommel onlara bunu yap-

maları için çok kısa bir süre tanımışsa da. Diğer yandan, doğruyu söylemek gerekirse, Rommel'in 21 Ocak 1942 tarihindeki karşı darbesi iki katına çıkarılmış bir gizlilik perdesi arkasındaydı, çünkü o bu niyetleriyle ilgili bilgiyi, tehlikeli fakat iyi hesaplanmış risk içeren eylemini veto etmelerinden korktuğu için hem İtalyan müttefiklerinden hem de Alman Güney (cepheleri) Başkomutanı Mareşal Kesselring'den gizlemişti. Alman planı ile İngiliz karşı hareketi arasındaki bu apaçık fark, iki tarafın da ellerindeki istihbaratı kullanma biçimlerinde yatmaktadır. Düşük seviyede çeşitli SIGINT kaynakları ile İngilizlerin güçlü ve zayıf yönlerini Washington'a bildirdiği zaman çok yararlandıkları bir kaynak olan Kahire'deki Amerikan irtibat subayının yüksek güvenlikli diplomatik kodlarını okuma yeteneği sayesinde, Rommel'in istihbarat subayları ocak ayının sonuna doğru kısa bir süre için, cephedeki İngiliz gücünün takviye edilmiş Alman kuvvetlerinden daha düşük olacağı sonucunu çıkarabilmişlerdi. Bu dengesizlik bir ölçüde İngilizlerin lojistik sorunları ve bir ölçüde de hatalı istihbarat sentezinin neden olduğu aşırı güvenden kaynaklanmaktaydı.

İngilizlerin durumu yanlış değerlendirmesinin temelinde, Hinsley'nin resmi *History of British Intelligence in the Second World War*'da [İkinci Dünya Savaşı'nda İngiliz İstihbaratı Tarihi] (Cilt 2) belirtmiş olduğu gibi, İngiliz komutanları ve karargâhlarının hayati karar alma sorununa ciddi şekilde eğilmek yerine, İstihbarat bölümüne sadece düşmanın durumuyla ilgili bilgiye gereksinimleri olduğunda başvurma huylarını henüz terk etmemiş olmaları yatıyordu. Gerçekte, Mihver güçlerinin son sevkiyat ile lojistik sorunlarının düzeldiğini gösteren yeterli SIGINT vardı ve bunlar düşmanın çok daha güçlendiği sonucunu çıkarmaya yeterdi. Bunun yerine Genel Karargâh ile Sekizinci Ordu Karargahı'ndaki istihbarat daireleri, hevesli bir şekilde sadece kendi isteklerine uyan delillere inanmayı tercih ettiler. Auchinleck'in yazdığı gibi "düşman düşünmeye cesaret edebileceğimizden çok daha büyük bir sıkıntı içerisinde" ve onun askeri istihbarat müdür yardımcısının yazdığı şekilde "Rommel avucumuzda." Bunun sonucunda Bingazi'nin ilerisine konuşlanan birlikler zayıftı – 1. Zırhlı Tümen'e ait yeni gelen

2. Zırhlı Tugay (mekanik durumu Mersa Matruh'daki demiryolu başından itibaren 720 kilometrelik bir yolculuk dolayısıyla bozulmuştu ve çöl eğitimi yetersizdi) ile tank desteği olmayan üç piyade tugayı. Bu durumda bile, hâlâ Godwin-Austen tarafından komuta edilmekte olan XIII. Kolordu daha sıkı bir yumruk oluşturabilirdi ve kabahatin çoğu fiyaskoya karışmış olan dört generalden üçünün omuzlarındadır. Bunlar morali cepheden gelen her kötü haber ve İstihbarattan gelen her iyimser mesaj ile inip çıkan Ritchie, 1. Zırhlı Tümen'e komuta eden Messervy ve Ritchie ile telsiz ve mektup ile aralıksız bir tartışma sürdüren Auchinleck'dir. İngilizler arasındaki anlaşmazlıklar çoğu zaman Alman radyo dinleme servisi tarafından saptanıyor ve doğru bir şekilde İngilizlerin büyük kayıplara uğradığı ve dağınıklık içerisinde oldukları izlenimi ediniliyordu.

Bütün bunlara rağmen, Ritchie Rommel'in petrol sıkıntısı içerisinde olduğunu belirten istihbarat raporlarını (ki harekât tarzı itibariyle çoğu zaman bu sıkıntıya düşerdi) ve savunmaya çekileceği yolundaki bildirimleri (ki bu da Rommel'in ilk başta hücum ettiği için İtalyanlardan gelecek itirazları yumuşatmak için onlara söylediği yalanlardandı) düşmanın çekilmesinin yakın olduğuna dair işaretler olarak yorumlayarak İngilizleri çok daha zor bir duruma düşürdü. Bunun "Rommel boynunu uzattığı zaman ona ciddi bir darbe indirmek için Tanrı'nın gönderdiği bir fırsat" olduğu sonucuna varan Ritchie, kötü hava koşullarında yapılan RAF keşif raporlarında sadece Mechili yönünde bir aldatma hücumundan söz edilince bunu daha da olası gördü ve XIII. Kolordu'yu Bingazi'ye ilerleyen ana Alman ilerleyişi tarafından kuşatılacak şekilde yaydı. Ortaya çıkan kargaşalıkta bir sonraki savunma hattı olan ve Tobruk'u koruyan Gazala'daki hatta hızla ricat edilirken, Rommel gerçekten yakıtsız kaldı. Ve Rommel'in ilerlemesinin ölçeğini ve ciddiyetini doğru şekilde anlamış olan General Godwin-Austen'e düşen ne oldu? Uzaklaştırma cezası! Crusader boyunca XIII. Kolordu'ya yetkinlikle komuta eden ve Sekizinci Ordu komutanlığına sicili ve kıdemi itibariyle astı Ritchie'den daha layık olan Godwin-Austen, şimdi Auchinleck'in komutanlıktan ayrılma isteğini derhal kabul ettiğini gördü. Birinci Zırhlı Tümen'in yenilmesini takiben

Godwin-Austen tarafından verilen çok mantıklı Bingazi'den çekilme kararını iptal eden Ritchie'nin bu konuda hatalı olması önemli değildi. Anlaşıldığı kadarıyla Auchinleck için önemli olan arkadaşlarına ve karargâhına sadık olmasıydı. Fakat Auchinleck için daha da önemli olan, Ritchie'yi komuta makamında tutarak Sekizinci Ordu'yu uzaktan komuta yöntemiyle kontrol edebilmesi olabilirdi ki, bu şekilde gelecekte kendi başına büyük dert olacak bir mayın yerleştirmiş oluyordu.

Savaş zamanında zafer taçları ve şöhret kazanma şansları çok kısa süreli olarak ortaya çıkar ve nadiren tekrarlanır. Bir komutan parıldayan bir ödülün kendi yeteneksizliği veya düşmanın tartışılmaz üstünlüğü –veya sadece herkesin başına gelebilecek kötü şans– nedeniyle elinden kopup gittiğini görünce, eğer hakkaniyetli ise fazla şikâyet etmez. Ne var ki, Rommel'in bazı komutanları gibi haksız yere rütbesi indirilirse veya liderlerinin yetersizliği nedeniyle esir düşerse veya liderin bir günah keçisi arayışına kurban giderse, ya da, Auchinleck'in generalleri gibi, hiçbir şekilde parlak bir subay olmayan Ritchie'ye gösterilen kayrılmaya şahit olursa, şikâyet edebilir. Adil bir şekilde ödüllendirilmedikleri taktirde, komutanlar hiyerarşi içerisindeki ilişkilerde güceniklik zehrini mayalamaya başlarlar, gelecek sefer kimin başının gideceği konusunda spekülasyona neden olurlar ve bir askeri topluluğun en değerli varlığı olan üyeler arasındaki karşılıklı güven ilişkisini kurban eden parçalanmış bir ilişkiler ağı üretirler. Düşmanları arasında temelde süren zaaflardan memnunluk duyan Auchinleck'in (memnuniyetsiz Alman generalleri arasındaki rapor edilmiş konuşmalardan) bunun yerine kendi askerleri arasında kaynamakta olan hoşnutsuzluğu ele aldığı taktirde daha iyi bir iş yapmış olacağı ifade edilmelidir.

İngilizler arasında en üst komuta düzeyinde kararsızlık ve hücuma hangi anda tekrar geçilebileceği konusunda Londra, Kahire ve çöldeki Sekizinci Ordu arasındaki uzatılmış tartışmalar veya Almanların daha önce hücuma geçip geçemeyecekleri ya da Almanların Rusya'da durdurulmuş olmakla birlikte hâlâ Kafkaslar'dan veya Türkiye üzerinden güneye ilerleyip ilerleyemeyecekleri gibi konular, daha alt düzeydeki komutanlar arasındaki hoşnutsuzluk-

larla birlikte gündemin kaynayan hususlarıydı. Zırhlı birliklerden destek alamadıklarından yakınan piyadeler; liderlerin kendilerini terk ettiği hissine kapılan, piyade tarafından engellenen ve bazen de savaşı tek başına sürdürdüklerini düşünen topçulardan destek alamayan tankçılar arasında giderek öne çıkan karşılıklı şikâyetler; tüm bunlar farklı sınıflar arasında işbirliği konusunda açık kuralları belirlenmiş ve uygulamaya konmuş ortak bir doktrinin yokluğundan kaynaklanmaktaydı. Her sınıf kendi bildiği gibi savaşırken güvensizlik artmaktaydı. Çoğu zaman komuta etmekte başarı gösteremeyen ve meseleleri adeta bir komite gibi tartışmaya açma eğiliminde olan yüksek komutanlık, yaygın olan kıskançlığın artmasına neden oluyordu. Ekipmanın kalitesizliği de buna katkıda bulunuyordu ki özellikle ZMA'lar ve miadı dolmuş 40 mm'lik (İngiliz geleneğinde "two pounder" denilen top) tanksavarın yerine çok daha güçlü bir tanksavara ihtiyaç duyulması bununla yakından ilgiliydi. Bu eksiklik yakında düzeltilecekti, fakat muharebede hayati hataların bir süre daha devam edecek olması, bazı hallerde Alman propagandasının Rommel'in imajını sadece ülkesinde parlatmakla kalmayıp, İngilizler arasında da saygınlığını artırmasından ve düşman komutanının dehası için sağlıksız bir saygının gelişmesinden kaynaklanacaktı.

Muharebe başarıları Afrika Zırhlı Ordusu'nun komutanı için zengin ödüller sağlayacak, 1942 Ocak ayında Rusya'dan sadece yenilgi ve çekilme haberleri alındıkça, zafer haberlerini heyecanla bekleyen Adolf Hitler'den birçok hediye gelecekti. Rusya'da tekrar taarruza geçilmesi ve Kafkasya petrollerinin ele geçirilmesi için yapılmakta olan planlar olgunlaştıkça, bu ilerlemeyi Mısır'ın işgali olmasa bile, en azından buraya yapılacak tehdit ile birleştirmenin avantajı açıkça ortaya çıkmıştı. Akıllarda bu varken, Kesselring, bu savaş alanı için ayrılan yeni kuvvetleri en iyi şekilde kullanmak üzere, 1941 Aralık ayında Akdeniz'e gönderilmişti. Mükemmel bir stratejist olduğundan, Rommel'in en temel sorununun lojistik olduğunu ve Malta adası ele geçirilip, buradan ikmal hatlarına yapılan saldırılar tümüyle kesilinceye kadar Mısır'a herhangi bir istila hareketine girişilmemesi gerektiğini açıkça görüyordu. Tobruk'un

KRİTİK HATALAR

- ❒ **İtalya'nın temelde hazır olmadığı bir savaşa girmesi.**
- ❒ **Wavell'in kuvvetlerini Kuzey Afrika'daki zaferinden yararlanmak için kullanmak yerine gereksiz yere Yunanistan'a göndermesi.**
- ❒ **Rommel'in lojistik faktörleri sürekli olarak önemsememesi.**
- ❒ **İngiliz komutanlarının birçoğuna, çölde hareketli kuvvetleri yönetme konusunda yeni doktrinlerin yeterli seviyede kavratılamaması.**
- ❒ **Auchinleck'in komutanlarını seçme ve kendi komuta tekniği konusundaki yetersizliği.**
- ❒ **Hitler'in Malta'yı istila konusundaki isteksizliği.**

ele geçirilmesinin istila için hayati bir önkoşul olduğu konusunda Rommel ile aynı görüşteydi; fakat Hitler, OKW, OKH, Mussolini, İtalyan Yüksek Komutanlığı ve Rommel ile birçok kez tartıştığı gibi, Malta daha önce ele geçirilmeliydi.

"Herkül" adıyla anılmaya başlanan operasyon konusunda hiç kimse Kesselring kadar hevesli değildi. Rommel Tobruk'u ilk sıraya koyuyordu. Diğerleri korkmuştu ki bunların başında Girit için ödediği bedeli hatırladıkça korkusu artan Hitler gelmekteydi. Tartışma hiçbir kesin sonuca ulaşmadan nisana kadar sürdü. Bu arada Kesselring sadece nisan ayındaki kaybı 250-300 uçağa ulaşıncaya ve bomba sıkıntısı yaşanmaya başlanıncaya kadar Malta'ya karşı hava taarruzlarını artırdı ve 11 Nisan'da Mussolini'ye "Malta'yı bir deniz üssü olarak artık hesaba katmaya gerek yok" diye böbürlenebiliyordu. Böylece ikmal malzemeleri Kuzey Afrika'ya akarken Rommel rahat bir nefes alabilirdi, çünkü İngilizlerin deniz nakliyatına karşı taarruz kapasitesi etkisizleştirilmişti. Kesselring'in Mussolini'ye akılsızca böbürlenmesi "Herkül"ün sonu oldu, çünkü Mussolini ve Hitler'e Malta'nın istilasını temmuza

kadar erteleme bahanesi yarattı. Bu durum, Rusya'da yapılacak yaz taarruzu ve Rommel'in Tobruk'a saldırısının ("Theseus" Operasyonu) gerektirdiği güç kaydırmaları nedeniyle eldeki kuvvetleri azaltırken, sürdürülmesi gereken adanın etkisizleştirilmesi işinin Luftwaffe üzerinde kalmasına neden oldu. Bu hiçbir biçimde telafi edilemeyecek olan ölümcül bir hata idi, çünkü geri döndürülmesi olanaksız bir olaylar zincirini başlattı.

VII

Egonun Fesadı
Gazala'dan El Alameyn'e, 1942

Rommel'in 26 Mayıs tarihinde, en geç akşama kadar Tobruk'un güneybatısındaki hayati öneme sahip bölgeye ulaşmak için zırhlı kuvvetlerini Fransızlar tarafından tutulan Bir Hakeym kalesinin uzağından geçirmesi üzerine Gazala'dan patlak veren muharebe, tarafların öngördüğünden çok daha farklı bir şekle bürünecekti. İstihbarat faktörü, ister istemez hatanın temelinde yer almaktaydı ve yanlış varsayımlar ile insan ilişkilerinde çoğu muharebede olduğundan daha derin kopukluklar, söz konusu hataların büyümesine yol açtı. Halbuki sadece kara kuvvetleri seviyesinde yürütülen bu muharebeler Rusya ve Batı Avrupa'da yapılmış ve yapılacak olanlardan çok daha küçük ölçekteydi. Bunların başında Rommel'in İngiliz XXX. Kolordu'ya ait zırhlı birliklerin çoğunun konuşlanmasından habersiz olması gelmektedir, ama o bu kolorduyu Tobruk dışında muharebeye çekebileceğine kesin gözüyle bakmaktaydı. Muharebe aradığı yer kıyıdan başlayarak içerlerdeki Bir Hakeym'e kadar 72 kilometre uzanan, piyade ve topçuların tuttuğu

tahkim edilmiş (box, yani kutu tabir edilen) mevzilerin gerisinde bulunuyordu. Rommel ayrıca birkaç yüz adet yeni 57 milimetrelik (six pounder) tanksavar topunun ve daha önceki İngiliz toplarından farklı olarak, zırh delici merminin yanı sıra yüksek infilaklı mermi de atabilen 75 milimetrelik topa sahip 150'den fazla Amerikan yapısı Grant tankının geldiğinden de habersizdi.

Rommel, tipik şekilde, düşmanın eskiden olduğu gibi beceriksizce davranacağını varsaydı ve tersine çevrilmiş bir "Crusader" tipi planı benimsemenin yeterli olacağını düşündü. Buna göre ana zırhlı gücünü, İngiliz zırhlı gücünü yenmek üzere onların gerisine sarkıtacak ve her zamanki gibi onları hızla bozguna uğratacaktı. Afrika Kolordusu'nun Kurmay Başkanı Albay Bayerlein İngilizlerin ilk başta muharebeye girmeyi reddedecekleri ve daha sonra da açık kalan Alman sağ kanadına yüklenecekleri olasılığından söz edince Rommel "Delisin! Onlar asla bunu yapmaz!" diyerek yanıt verdi. Ve her şeyin çok kısa sürede sona ereceğine inandığı için Bir Hakeym mevziinin (box) daha önceden ortadan kaldırılması önerisini reddetti ve böylece muharebe hatlarını tehlikeli şekilde uzatmış oldu.

Auchinleck ve Ritchie, temelde SIGINT aracılığıyla, düşmanın gücü ve zamanlaması hakkında çok daha fazla bilgiye sahiplerdi ve bir ölçüde de bu nedenle oldukça gereksiz hatalar yaptılar. Düşman hücumunun kendi taarruzlarından yaklaşık üç hafta önce başlayacağının farkındaydılar ve Almanların büyük ölçüde artırılmış olan ZMA ve uçak kuvvetini neredeyse tam olarak biliyorlardı. Yeni gelen araçlar arasında bir miktar daha güçlü bir topa ve zırha sahip son model Mark III tankı ile birkaç tane de daha tehlikeli Mark IV bulunmaktaydı. Onları huzursuz eden bir şey de beklemekte olan çıkarma ve hava indirme birliklerinin varlığıydı ki, bunların Malta için hazırlanmakta olduğu yolunda daha önce ortaya atılmış doğru bir kuşkuyu reddetmişlerdi. Öte yandan, son anda kuşku uyandıracak kadar konuşkan bir esir ve dinleme servisinin ele geçirdiği bazı telsiz mesajlarının bunu gerçekten ortaya çıkarmasına rağmen, tek bilmedikleri şey ana hücumun nereden yapılacağı idi. Bunun yerine, Sekizinci Ordu Karargâhı Auchinleck'in, daha önce

varmış olduğu hücumun kuzeyden yapılacağı sonucuna inanmayı tercih etti. Bu Rommel'in eski harekât tarzına tamamen aykırı, fakat kendi harekât tarzlarına çok benzeyen bir tutumdu. Aslında, Auchinleck ve karargâhı, bu izlenimi vermek isteyen düşman aldatma planına kanmışlardı. Dahası, alt rütbelerdeki birkaç subay, özellikle onun "kapsamlı ve çoğu zaman çok doğru bilgiler getiren istihbarat kaynakları"nın ışığı altında, başkomutana karşı çıkmayı istemişlerdi. Doğal olarak alt seviyedeki subaylar Ultra konusunda bilgilendirilmemişlerdi ve başkomutanın somut verilerle mi, yoksa şimdi yaptığı gibi sadece tahminlere dayanarak mı karar vermeye çalıştığı konusunda bir fikirleri yoktu.

Bununla birlikte Auchinleck, Bayerlein'in ondan beklediği gibi Ritchie'ye XXX. Kolordu'nun zırhlı birliklerini doğuda toplamasını söylemekle doğru bir iş yapmış, ancak Rommel'in beklediği şekilde bunların dağınık vaziyette olduğunu öğrenince de hayal kırıklığına uğramıştı. Gerçekten de, 4. Zırhlı Tugay'da yüksek oranda Grant tankına sahip olan 7. Zırhlı Tümen herhangi bir yan hücumun gelebileceği yolun çok ilerisinde, daha güneyde konuşlanmıştı. Auchinleck Ritchie'ye bu mevzilenmeyi onaylamadığını açıkça ifade etti, ama durumu düzeltmek için hiçbir şey yapmadı veya daha da iyisi Sekizinci Ordu komutanını görevden alıp başka birini atama veya görevi bizzat üstlenme yoluna gitmedi. Auchinleck'in biyografisini yazan John Connel birkaç nedenle bunun için zamanın uygun olmadığını ikna edici bir şekilde ileri sürdükten sonra şu hususu da vurgulamaktadır: "...bu onun karakterinde yoktu. Astlarına güvenirdi...Onunla aynı fikirde olmadıkları zaman bu güvenden vazgeçmezdi." Bu sırada Ritchie başkomutan ile arasındaki anlaşmazlığın çok kıdemli bir kurmay subaya "buradaki harita üzerinden yanlış bilgi verilmesinden" kaynaklandığını ve Auchinleck'in nihai mevzilenmeyi onayladığını düşünmekteydi. Ve birbirleri arasındaki çok sık yazışmanın laf kalabalığı arasında Auchinleck nihayet isteklerine uyulduğu izlenimini edindi. Bundan sonra meydana gelen muharebeyi bürosundaki harita üzerinde işaretlenen mesajlardan izleyen Auchinleck, kısmen kendi yarattığı bir aptallar cennetinde yaşıyor olacaktı.

Bu hatalı konuşlanma nedeniyle oluşabilecek zarar şimdi 7. Zırhlı Tümen'e komuta etmekte olan General Messervy tarafından kısmen giderilebilirdi, şayet 26/27 gecesi, düşmanın güçlerini Bir Hakeym civarında yoğunlaştırdığı yolundaki raporlar üzerine bir an önce tedbir alabilseydi. 4. Zırhlı Tugay'a korunaklı bölgesinden çıkıp önceden hazırlanmış muharebe mevzilerini işgal etme emrini vermekte gecikmesinin nedeni Auchinleck gibi esas taarruzun kuzeyden geleceğinden kuşkulanmasıydı. 29 Mayıs günü 02.30'da XXX. Kolordu'dan bir uyarı emri aldıktan sonra kendi inisiyatifiyle hareket etti ve XXX. Kolordu'nun 4. Tugay'ı ileri çıkarması emri gelince sabaha kadar bekledi. Tugay hareket edince, doğruca, tankları açıkta ve hareket halinde baskına uğratmaktan başka bir şey istemeyen Afrika Kolordusu'nun toplarının ağzına sürülmüş oldu. Siluetleri görülmelerini kolaylaştıran, perçinli zırhları uzun 50 mm'lik topa karşı yeterli koruma sağlamayan ve komutanları gövdeye monteli 75 mm'lik topu kullanmak için yukarıda tarete monteli 37 mm'lik topla ateş etmenin sağlayacağı korunmalı mevziden muharebe etme avantajından vazgeçen Grant tankları çok kayıp verdiler. Halbuki 37 mm'lik top, zırh delme yeteneği açısından 75 mm'likten daha iyi idi. Kısa süre sonra, hücuma uğramadan önce mevzilenme avantajları engellenen ve daha zayıf Crusader tankları Grant'lardan daha kolay tahrip olan 22. Zırhlı Tugay da benzer bir akıbete uğradı.

Günün sonunda, Rommel'in hücum kollarının uç birimleri hedeflerine ulaşmış ve tahrip olmuş veya bozulmuş araçların leşleri çöle serpilmişken, İngiliz zırhlı birliklerinin çoğunu imha ettiği inancı içerisinde zafer iddiasında bulunuyor ve dinleme servisinin ele geçirdiği mesajlar İngiliz komuta, kontrol ve moralinde yeni bir çöküşe işaret ediyordu. 7. Zırhlı Tümen karargâhının, açıktaki mevziinde akılsızca fazla oyalanarak komutanıyla birlikte esir edilmesi dışında, bu tespit doğruya işaret etmiyordu. Komuta ve kontrol sıkıca yerinde duruyor ve birlik, zırhlı araç ve silah komutanları görevlerine sıkıca sarılarak dört bir yandan Alman öncülerini sıkıştırmaya başlıyordu. Şimdi Grant'ın ateş gücünün ağırlığını hissetmeye başlayan Almanlardı ve daha önce İngiliz tanklarından

yedikleri dağınık makineli tüfek ateşinden başka bir şeyle karşılaşmamış olan tanksavar topları artık uzun menzilden yüksek infilak mermisiyle ateş eden 75 mm'lik toplar nedeniyle büyük kayıplar veriyorlardı. Ayrıca, mevcudunun % 30'u karanlık çökünceye kadar muharebe dışı kaldığı için, tank kayıpları da ciddi hale gelmekteydi. Daha kötüsü, ikmal malzemeleri ulaşmamıştı. İtalyanların Bir Hakeym'i alma girişimleri başarısız olmuştu. Uzaktan dolaşan yol dahi güvenli değildi ve Bayerlein'ın en kötü korkuları tam anlamıyla gerçek olmuştu.

Rommel ertesi gün, ayın 28'inde başlangıçtaki hedefine ulaşmak için elinden gelen her şeyi yapacak ve İngilizleri ellerindeki zırhlı birlikleri muharebeye parça parça sürdükleri için eleştirecekti ama, büyük bir kumar oynayarak kuvvetlerini aceleyle çölde dağıtmış olduğu, birliklerinin çoğuyla irtibatı kaybettiği ve yenilginin kokusunu aldığı gerçeği ortaya çıkmaktaydı. Ayın 29'unda ikmal malzemeleri son derece azalmıştı ve tank gücü yüzde 50'nin ancak üzerinde olarak geri çekilmekten başka çaresi yoktu. Fakat Bir Hakeym'in kuzeyinde, Sidi Muftah yakınlarında 150. Tugay tarafından sıkıca tahkim edildiğinden ve kendisini ikmal kaynaklarından ayıracağından habersiz olduğu (kısa süre sonra *cauldron*/ kazan adıyla anılmaya başlanacak olan) bir mevziyi işgal edecekti.

Sayısız eleştirmenin ifade etmiş olduğu gibi, bu an, Ritchie'nin birleştirilmiş güçleriyle zor durumdaki hasmına tüm gücüyle vurması gereken andı ve bu durum muharebe öncesi performansının dibe vurduğu noktadan çıkmış olan istihbarat tarafından ikna edici şekilde betimlenmişti. Yapması gereken 150. Tugay'ı desteklemek, Rommel'in mayın tarlaları arasından bir ikmal hattı açmasını engellemek ve daha sonra "kazan"ı ezici bir topçu ve hava bombardımanına tutarak tank ve piyade hücumuna hazırlanmaktı. Fakat, Kesselring tarafından takviye edilen Luftwaffe mükemmel bir şekilde yönetiliyor ve RAF için hayatı çok zor bir hale getiriyordu. Ayrıca muharebe alanının ön saflarında hava ve yer operasyonlarını koordine etme teknikleri İngilizler tarafından henüz geliştirilmemiş olup, bu, bağımsız bir güç olma felsefesine sahip RAF'ın da tamamen kusursuz olmadığı bir hususdu. Fakat, 8. Ordu, Auc-

HARİTA 4. KUZEY AFRİKA'DAKİ SEFERLER, 1942-1943

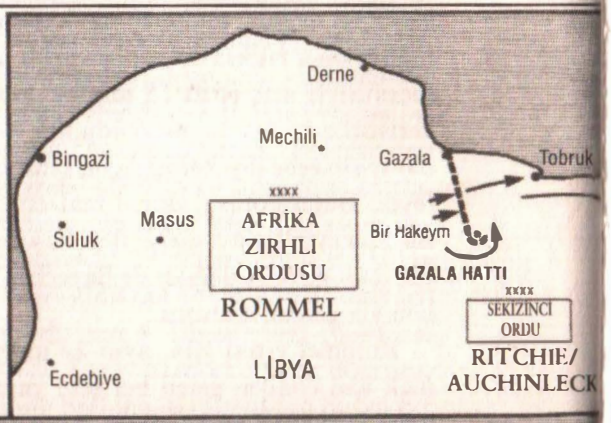

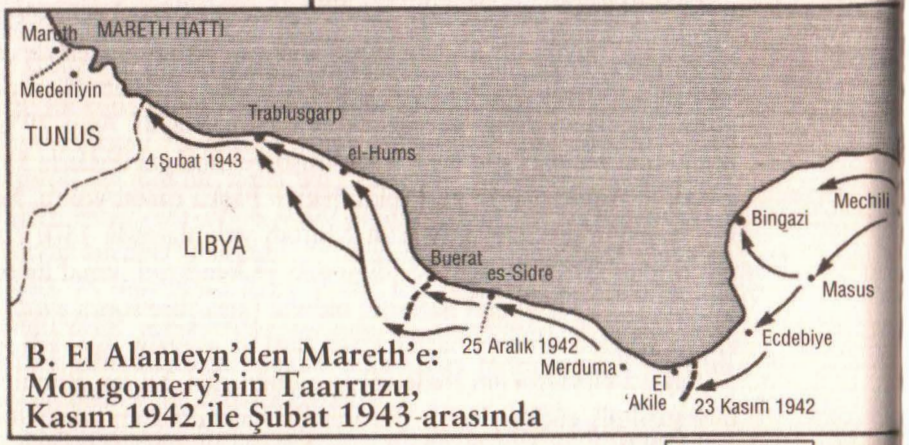

B. El Alameyn'den Mareth'e: Montgomery'nin Taarruzu, Kasım 1942 ile Şubat 1943 arasında

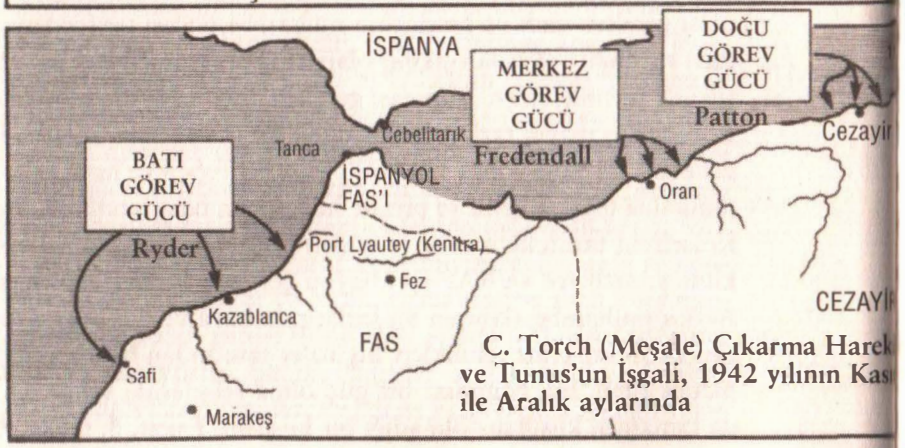

C. Torch (Meşale) Çıkarma Harek ve Tunus'un İşgali, 1942 yılının Kası ile Aralık aylarında

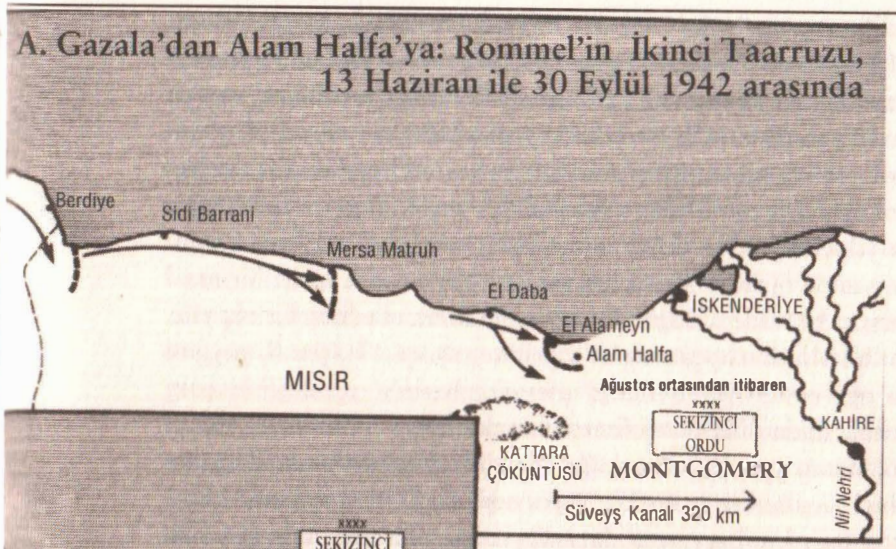

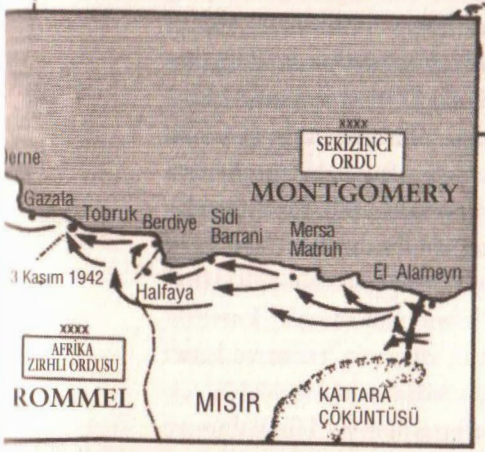

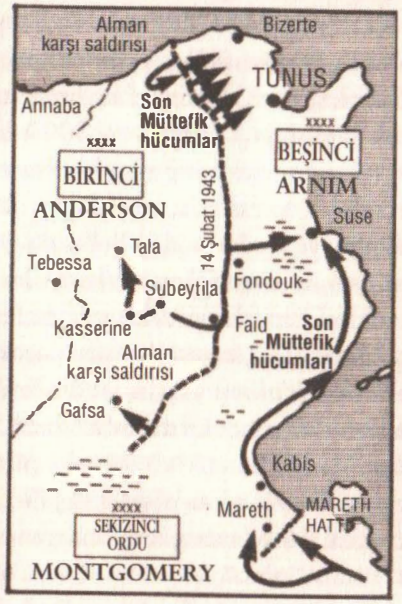

D. Tunus Seferi, 1943 Ocak ile Mayıs ayları arasında

hinleck'in teşvikiyle, kuvvetlerini kolordu ve ordu karargâhlarının gevşek gözetimi altında tümenler tarafından koordine edilen tugay gruplarına bölmek suretiyle, geleneksel komuta işlevini iptal etmiş, muharebe eforunu hızlı bir şekilde yoğunlaştırma şansını ortadan kaldırmıştı. Hiçbir sınıfta eforun dağılması, muharebe alanının tümüne çoğu 8 topluk bataryalar halinde yayılan topçuda olduğu kadar yıkıcı sonuçlar doğurmamıştı ve 24 topluk alaylara bazen rastlanmakla birlikte 72 topluk tümen topçusu çok nadir bir arada oluyor, 1918'de olduğu gibi telefonla kontrol edilen birkaç yüz namlulu kolordu topçusuna asla rastlanmıyordu ki, şimdi, yaygın radyo ağı vasıtasıyla bunların mevzilenmesinin ve ateşinin çok daha kolaylıkla düzenlenebilmesi mümkündü.

Düşmanın içinde bulunduğu zor durumun farkında iken ve Rommel su sıkıntısı ile birçok başka nedenle 24 saat içerisinde teslim koşulları için başvurma durumuyla karşı karşıya iken, Ritchie atalet içerisinde vakit öldürdü. Kuşku yok ki, İngilizlerin, ellerindeki avantajlı durumdan yararlanmak için giriştikleri çabalarda mecalsiz olmasının, Rommel'in durumunun bilinmesiyle ilgisi vardı. Tank sayısında 250'ye karşı 500 adetlik, topçuda ise çok daha büyük bir avantaja sahip olduklarının bilincinde olarak, kıdemli komutanların kafasında, ne olursa olsun düşman tecrit olduğu için yenilmeye mahkûmdu. Belki de bu nedenle izlenecek en iyi yol konusunda sonu gelmez tartışmalara giriştiler ve daima zamanın kendileri için işlediğini hissettiler. Fakat gerçek şuydu ki, Rommel'in "Kazan"a girmesi ile tam olarak koordine edilmiş kolordu seviyesinde hücumun yapılması arasında bütün bir hafta geçmişti ve bundan, Sekizinci Ordu liderliğinin komutaları altındaki cesur askerlere layık olmadıkları sonucu çıkarılmadığı takdirde, bu gecikmeye inanmak adeta olanak dışıdır.

Örneğin, 30 Mayıs günü Tümgeneral Herbert Lumsden'ın 1. Zırhlı Tümen'inin üçüncüsü yedekte beklerken iki zırhlı tugay ile "Kazan"a hücumunu ele alalım. Bu Kolordu seviyesinde olup, İngiliz tank gücünün yarısından epey fazlasını içeren boyutlardaydı. Eğer bu hücum XXX. Kolordu komutanı General Norrie tarafından ayın 29'unda başlatılmış olsaydı, Rommel'in savunmasını

zayıf durumda yakalayabilecekti. Fakat Norrie'nin sorumluluğu devretme alışkanlığı vardı ve keşif, toplanma ve bütün sınıflardan oluşan birliklerin koordineli bir şekilde muharebeye sürülme işlerinin hızla yapılmasını önleyen İngiliz muharebe usulleri gecikmeye neden oldu ve operasyon sonunda başladığı zaman, hızla dağılıp sona erdi. Bir tugay düşmanın karşı eylemleri nedeniyle hedefinden saparken, diğeri bir kum fırtınasında dağıldı ve öğleden sonraya kadar ihtiyatta tutulan üçüncü tugay tahkim edilmiş düşman mevzileriyle karşılaşınca etkili olamadı. Rommel'in savunma perdesi karşısında tank kayıpları çoğalınca hücum iptal edildi. 1 Haziran gecesi 150. Tugay'ı ikmal etmeye çalışan bir konvoy baskına uğratılarak imha edildi ve (esaretten kaçarak 7. Zırhlı Tümen'in komutanlığını tekrar üstlenen) Messervy komutasında yardım götürmek üzere hazırlanan bir gece operasyonu, ilgili piyade tugayı vaktinde hazır olamadığı için iptal edildi. Bu arada şimdi krizin atladıldığının farkında olan Rommel tarafından 150. Tugay'ın "kutu" mevziinin ele geçirilmesinin hemen ertesinde Ritchie Auchinleck'e hâlâ "durum bizim lehimize ve her gün daha iyi hale geliyor" şeklindeki görüşünü yazıyor ve iki lider arasında bir sonraki adımda ne yapılacağı konusunu tartıştıkları yeni bir uzun mesaj alışverisi başlıyordu.

"Kazan" içerisindeki savunmanın durumunu ve konuşlanmasını SIGINT sayesinde tamamen bilen ve Rommel'in İngilizlerin cepheden yeni bir hücuma geçmesini beklediğinden haberdar olan Ritchie, Messervy'nin bir önerisi üzerine tam da cepheden hücuma geçmeye karar verdi. Çöl liderlerinin en deneyimlisi olan XIII. Kolordu Komutanı Korgeneral H. E. Gott bu hücum için sorumluluk üstlenmeyi reddetti. Norrie bunun üzerine işi XXX. Kolordu'ya vererek Messervy ile 5. Hint Tümeni'ne komuta eden Tümgeneral Briggs'e bunu uygulama emri verdi, ama kendisi olayın kontrolüne karışmadı. Ritchie konferansa başkanlık etti, kararı uygun buldu ve daha sonra onayını almak üzere oturup Auchinleck'e altı sayfalık bir mektup kaleme aldı.

Bu durum, öğrencilerin yazılı sınavlarını Öğretim Kurulu'na sunup onların kırmızı mürekkeple yazdıkları görüşleri bekleyen

Harp Akademisi alıştırmalarına benzemekteydi. Aciliyet diye bir sorun yoktu. Ortaya çıkan plan ise piyade ve zırhlı birlikler tarafından yapılacak üç aşamalı hantal bir operasyon olup, 1918 modeli tipik bir piyade hücumuna son derece benziyordu. Norrie hariç ilgili bütün üst komutanların piyade sınıfından oldukları göz önüne alındığında ve piyadeler görevleri ve eğitimleri gereği savaşı sona erdirecek eylem olarak cepheden yapılacak bir hücumu esas alarak düşünmeye koşullandıkları için, bu durum adeta kaçınılmazdı. Plan 2 Haziran'da tasarlandı, 3'ünde tartışıldı, 4'ünde Auchinleck tarafından onaylandı ve 5'inde uygulandığında keşif yetersiz olduğu gibi, ilk topçu barajı da boş çöle düştü. Bunun sonucunda piyade ve zırhlı birlikler sarsılmamış bir düşmana karşı yürüdüler, İtalyanları süpürdükten sonra Alman tanksavar topçusunun önüne gelerek felakete uğradılar. Burada piyade ile zırhlı birliklerin birleştirilmesinin başarılamaması tam bir kargaşayla sonuçlandı. 22. Zırhlı Tugay ile 9. Hint Piyade Tugayı karşılıklı, birbirlerini destekleyici rollerini hiç anlamadan muharebeye girdiler. Hiçbir şey başaramadılar. Diğer bir noktada ağır Matilda tanklarıyla donatılmış olan 32. Zırhlı Tugay sadece 12 parça topun desteğinde mevzilenmiş olan 21. Zırhlı Tümen'e saldırdı ve 70 tankından 50'sini yitirdi. Günün sonunda İngiliz tank gücü yarısının altına düşmüştü. Bu sırada yeni bir şifre kodu almış olan 2. Zırhlı Tugay "batı"yı "doğu" olarak okudu ve Messervy tarafından emredilmiş olan yönün tersine ilerledi. Zaten çok açık olmayan komuta ve kontrol yetkililerin yeteneksizlikleri ve esneklikten yoksun olmaları nedeniyle çöktü ve iyi birlikler kendi başlarının çaresine bakmak zorunda bırakıldılar. Birlikler ve küçük birimler ya bu girdaptan çıkmak üzere kendi yollarını buldular ya da imha veya esarete düştüler. Ayın 26'sında Bir Hakeym'i almak üzere girişimde bulunmuş olması gereken Rommel şimdi bu işe yönelerek zaten sarsılmış olan Sekizinci Ordu'nun toptan imhası için hücuma geçti.

Rommel'in hayranı olmayan Kesselring, bir çöl karargâhını yönetme konusunda onun şaşırtıcı derecedeki yüksek uzmanlığını övdü ki, bu şimdi yenilgiye uğratmış olduğu hasımlarının sahip olmadığı bir şeydi. Bunu izleyen birkaç gün içerisinde İngiliz zırhlı

birlikleri ya paramparça edildi ya da Mısır veya Tobruk'a kadar kovalandılar. SIGINT aracılığıyla Rommel'in bütün niyetlerinden ve planlarından haberdar olan Auchinleck ilk başta Tobruk'ta yeni bir kuşatmaya karşıydı, çünkü, Almanların her an Kafkaslar veya Türkiye üzerinden yapabilecekleri bir ilerleme karşısında gerekli olabilecek birliklerin burada kapalı kalmalarından kaçınma arzusundaydı. Her halükârda SIGINT düşmanın büyük bir saldırıyı sürdürecek lojistik olanaklara sahip olmadığına işaret ediyor gibiydi ve durumun gösterdiği şekilde bu konuda Mihver Yüksek Komutanlığı ile aynı fikri savunuyorlardı. Fakat Londra'dan talimat gönderen Churchill, Tobruk'un savunulmasını beklediklerini ifade etti ve 14 Haziran günü Ritchie'den gelen ve doğru bilgiler içermeyen bir mesaj da düşmanın çölde durdurulduğu izlenimini yaratmaktaydı. Auchinleck fikrini değiştirip limanda "geçici" olarak birlik bulundurulmasına izin verdi ve bunu yaparken limanın savunma olanaklarının büyük bir kısmının Gazala hattını kuvvetlendirmek için götürülmüş olduğunu muhtemelen bilmiyordu. Burada değinilmesi gereken bir husus, Kahire'deki Auchinleck'in bazı açılardan düşman hakkındaki bilgisinin, çöldeki Sekizinci Ordu'nun gerçek durumu hakkındaki bilgisinden daha fazla olduğu idi. Çölde ise Rommel en değer verdiği hedefi gerçekleştirmek üzere Tobruk yolu üzerindeki El Adem tahkimli "kutu"sunu ortadan kaldırmaya hazırlanıyordu.

Rommel, sadece mükemmel komutanlığına dayanarak Tobruk'u alacak ve Sekizinci Ordu'ya acı verici ve İngiliz askerinin bakış açısından gereksiz bir yenilgi tattıracaktı. Bunun sonrasında başarısız İngiliz generalleri arasında bir temizlik başlayacaktı. Auchinleck'in gerekli onayı ile Messervy görevinden alındı ve bunu birkaç gün sonra yegâne günahı General Gott'un dikkatini, elindeki kuvvetlerle sınır bölgesini 72 saat tutamayacağına çekmek olan Tümgeneral Pete Rees izledi. Ayın 25'inde, limanın düşmesinden dört gün sonra sıra Ritchie'ye geldi. Hiçbir zaman kelimenin gerçek anlamıyla komuta etmemiş olan Ritchie, Rommel'in (veya herhangi bir başka Alman zırhlı birlik komutanının) temposuyla başa çıkamayacak kadar yavaştı ve modern mekanize muharebe

alanının yapısı ve özellikleri, birçok astı gibi, onun için de kapalı bir kutu idi. Onun yerini, şimdi Churchill'in onayı ile Ortadoğu Kuvvetleri Komutanlığı'nı Sekizinci Ordu Komutanlığı ile birleştiren ve tam da Almanların Kafkasya taarruzu öncesinde komutanlığının kuzey ucunda, Suriye sınırındaki birliklerini geri çekmekle meşgul olan Auchinleck aldı. Bunun nedeni Rommel'in paramparça haldeki Sekizinci Ordu'ya toparlanma fırsatı vermeyeceğini açıkça ortaya koymasıydı. Bu aynı zamanda Mareşal Kesselring için de bir şok oldu, çünkü Tobruk'un alınması için Rommel'i tebrik ettikten hemen sonra ve Malta'nın bir sonraki hedef olması gerektiğini düşünürken, şimdi Rommel'in Kahire'ye ilerlemek üzere son derece kararlı olduğunu anladı.

Mareşalliğe terfi ettirilmiş olan Rommel'in, arkasında Propaganda Bakanı Josef Goebbels'ın hiç esirgemediği destekle birlikte, planlarda yapılacak bir değişiklik için tam desteklerini almak üzere sadece Hitler ve Mussolini'ye gitmesi yeterdi. Bu değişiklik Süveyş Kanalı'na doğru yapılacak bir ilerleme amacıyla Malta'nın istilasının bir kez daha ertelenmesiydi. Luftwaffe'yi, yerinde bir hareketle, Mihver deniz ulaşımına karşı operasyonları yine artış gösteren Malta'ya karşı yeniden yönlendirmekte olan ve lojistik felaket olasılığını açıkça gören Kesselring'i çürütmek üzere, Rommel Tobruk'ta ele geçirilen devasa malzeme depolarının kendisinin de kumar olduğunu kabul ettiği bu operasyon için yeterli olacağını ileri sürdü. Protesto eden İtalyan generallerine de, sadece Mussolini'nin beyaz bir at üzerinde Kahire'ye girme arzusunu söylemesi yeterliydi. Bununla birlikte, işlerin kötü gitmesi durumunda tekrar sınıra, buradaki güvenli bölgeye çekilebileceğini söyleyerek onları yatıştırdı. Zırhlı ordusu hantal bir dev değil, çevik bir kuvvet olup tümenlerindeki insan gücü binin biraz üzerinde, tank gücü ise yüz adedin altında idi. Ne var ki SIGINT onları yaklaşan durumdan haberdar ettiği anda, İngilizler bu yokluklarının farkında değillerdi. Öte yandan Rommel sayı azlığını, bizzat örnek olarak askerlerine aktarmakta olduğu cüretkârlık ve özgüvenle telafi etmekteydi. Askerleri morali kötü komuta ve liderlik tarafından aşındırılan bir hasımla karşı karşıya bulunuyorlardı.

İngilizlerin hoşnutsuzluğunda Auchinleck'in büyük kusuru vardı. Olaylara kişisel bir şekilde karışmış ve komutanlarıyla ilişkisi açıkça ortaya çıkmıştı. Emrine en iyi personelin gönderilmediğini kabul etsek bile ve her ne kadar mesafenin uzaklığından kaynaklanan iletişim sorunları ve yanlış anlamalar nedeniyle bunların çoğunun taşıyacağı değerin kuşkulu olacağı söylenebilse de, çöl komutanlığına kim getirilmiş olursa olsun, iyi niyetli ve uzun tavsiyelere maruz kalacağı hissediliyordu. Bununla birlikte, sınırı ve uzun zamandır kullanılan Mersa Matruh mevziini terk ederek, henüz tam hazırlanmamış El Alameyn mevkiine çekilmesinin doğru karar olduğu söylenebilir. El Alameyn'de deniz ile geçilmesi olanaksız olan Kattara Çöküntüsü arasındaki cephe sadece 56 kilometreden ibaretse de, bu uzunluk dahi sayıları çok azalmış olan İngilizlerin doldurabileceği ve yanlarını koruyabileceği bir mesafenin üzerindeydi. Rommel Auchinleck'in Mersa Matruh'u boşaltma kararına dair SIGINT'i alınca ve Afrika Kolordusu ile İtalyan XX. Kolordusu 26 Haziran akşamında buradaki savunma hattını delmeye ve İngiliz telsizleri her zamanki yakınma korolarına başlayınca bu özellikle cesaretlendirici bir gelişme oldu. Fakat Gott tarafından çöl cephesini tutmakta olan emrindeki XIII. Kolordu'ya gönderilen emirlerin muğlaklığı nedeniyle yaratılan belirsizlik ortamında ve temelde bir ricat operasyonunun yaklaştığı bilgisi altında dahi, İngilizler neredeyse Rommel'i bu noktada yenilgiye uğratacaklardı. Sadece Mersa Matruh önlerinde yoğunlaştırılan top ateşiyle dahi onu durdurdular. Eğer iki yıllık aralıksız çöl hizmeti sonunda asabi çöküşün eşiğine gelmiş olan Gott ayın 27'sinde Yeni Zelanda Tümeni'nin dağılmakta olduğu şeklinde hatalı bir varsayımda bulunmasa ve kolordusuna ricat etmeleri yerine oldukları yerde kalıp savaşmalarını emretse, Alman ilerleyişi orada ve o anda durdurulmuş olabilirdi. Çünkü, Rommel'in lojistik durumu çöl kumunda aşırı petrol tüketimi nedeniyle fazlasıyla sıkıntılı bir hale gelmiş olup, kayıpları da ağırdı. Fakat Auchinleck hem elindeki gücün hem de tüm kuvvetinin içerisinde bulunduğu kargaşanın (haberleşme sisteminden hiç söz etmemeli), formunun zirvesindeki bir düşmanla muharebe riskine girmeyi basiretli bir iş olmaktan çıkar-

dığı hesabını yapmıştı. Gott'un performansı bu değerlendirmenin bilgeliğini gösterdi. Auchinleck Alameyn mevziini Sekizinci Ordu için hazırlamaya devam etti.

İngilizlerin kazanmaları için sadece Auchinleck'in ve birliklerinin kafalarını salim tutmaları gerekiyordu ve İngilizlerin gücü, şimdi onun kararlı komutası ve liderliği altında tekrar filizlenirken, geçen her saat gücü azalan Rommel'in duruşundaki temel hata giderek daha açık hale geldi. Kendisini dayanmanın son sınırına kadar zorlayan ve yanındakilerin de aynısını yapmasını isteyen Rommel'in Kahire'ye veya Kanal'a erişmek için gerçekte pek şansı bulunuyordu. Savaşmaya karar veren takviye edilmiş bir düşman karşısında asker sayısı çok azdı ve birlikleri arasında iletişim çok zayıflamıştı. Temmuz ayının büyük bölümünde devam eden ve Birinci Alameyn Muharebesi olarak bilinen mücadele, Kuzey Afrika'daki savaşın nirengi noktasını temsil etti. Dengenin bu noktasında, bir yıpratma savaşına dönüşen bu muharebede İngilizlere karşı hücuma geçince, her iki tarafın da çok sayıda taktik hata yapmaları kaçınılmazdı. Rommel'in İngilizlerin yeni oluşturdukları hattın kabuğunu kırmak için çok fazla ısrar ettiğine işaret etmek mümkün olduğu gibi, umutsuz bir hasma karşı yapılan İngiliz hücumlarının, Auchinleck rejimi altında hemen tüm muharebelerde görülen eksikliklerle aynı sıkıntıları yaşadığı gösterilebilir. Yeni fikirlerden yoksun yorgun adamların yönettiği yıpranmış orduların hata yapmaları kaçınılmazdı.

4 Temmuz günü, SIGINT ile birlikte düşmanın savunmaya çekildiğinin gözlenmesi üzerine Auchinleck'in hızla yapılmasını emrettiği karşı hücumun başarısızlığı, İngilizlere bir fırsat kaybettirdi. Bunun nedeni hem Norrie'nin XXX. Kolordusu'nun hem de Gott'un XIII. Kolordusu'nun başkomutanın istediği gayretli ilerlemeyi başaramamalarıdır. Böylece, her iki kolordu komutanının da sıfırı tükettikleri açıkça ortaya çıkmıştı ve ayın 6'sında Norrie'nin görevden alınması haklı bir gerekçeye dayanırken, bir ay sonra Başbakan ve Auchinleck'in Gott'u Sekizinci Ordu komutanı olarak atamaları şaşırtıcıdır. Burada şunu eklemek mümkündür ki, şayet etrafta dolaşıp duran bir Alman pilotu Gott'un uçağını,

komutanlığa atanmasından birkaç saat sonra düşürüp ölümüne neden olmasaydı, Rommel pekâlâ bir sonraki muharebeyi de kazanabilirdi.

Aradan geçen yıllarda, tarihçiler tarafından Auchinleck'in generalliğinin olumlu özellikleri üzerine, Birinci Alameyn'deki zaferiyle ölçülen, tarafgir ve usandırıcı bir kampanya yürütülmüştür. Bu tartışma, söz konusu zaferin ardından ve ikinci muharebeyi muhtemelen kazanmasının hemen öncesinde ve nihayet Üçüncü Alameyn Muharebesi yapılmadan Ortadoğu Başkomutanı olarak General Alexander'ın ve Sekizinci Ordu Komutanı olarak da Montgomery'nin onun yerini almasıyla bağlantılandırılır. Tartışmacılar çoğu zaman Auchinleck'in komutan ve karargâh seçimindeki bir dizi hata yapmamış olması, uzaktan kontrol nedeniyle kararsız kalmamış ve iyi tasarlanmamış organizasyonları dayatmak veya bunlara göz yummak, acemice yöntemlere başvurmak ve haberleşmenin zayıflamasına yol açmak gibi hatalar yapmamış ve bunlara ek olarak istihbaratı yanlış değerlendirmemiş olması halinde, Birinci Alameyn'in hiçbir zaman gerçekleşmemiş olacağını, çünkü Mihver güçlerinin Sirenaika'da tutulup orada nihai yenilgiye uğratılacağını unutmaktadır ki, esasen birkaç kez bunun eşiğine gelinmiş olduğu da ortadadır.

Tepenin diğer tarafında, Mihver komutanlığı da, İngilizlerin durumuyla ilgili olarak SIGINT tarafından çok iyi bilgilendirildiği halde zafer anında kendisini imhaya bu kadar riskli bir şekilde maruz bırakması nedeniyle, kolay affedilemeyecek hatalar yapmıştır. Bu konuda temmuz ortalarında Alman SIGINT'inin büyük bir darbe aldığına değinmek gerekir. Kendi SIGINT'leri vasıtasıyla bilgi sızıntısının kaynağının Kahire'deki Amerikan Askeri Ataşesi olduğunu tespit eden İngilizlerin bunu önlemesinin yanı sıra, Almanlar Alfred Seeböhm'un yönettiği uzman telsiz dinleme servisini de kaybettiler. Seeböhm İngilizlerin yerel bir hücumu esnasında cephede esir alındı. Muhtemelen olay Mersa Matruh'ta tehdit altındaki mevkiini erken terk ettiği için kınanmasından sonra, bu kez akla aykırı bir şekilde çok ileride bulunmasından kaynaklanmaktaydı. İngiliz taarruzu ise bekleniyordu. Ancak, dikkatsizlik nedeniyle meydana gelen bu son derece değerli kaynağın kaybı,

Rommel için ölçülemeyecek bir felaketti. Bundan sonra asla bu kadar iyi istihbarata sahip olamayacaktı.

Aynı zamanda, hücuma açık Mihver mevziilerinin kesilmeyi bekleyen bir boyun gibi ileri uzatılmış olduğunu görmek için fazla istihbarata gerek yoktu. Taktik olarak şimdi geri çekilme sırası Rommel'e gelmişti. Ne var ki Rommel bu olasılığı meslektaşlarıyla tartışırken ya son derece samimiyetsiz ya da saf olmalıydı. Hitler ve Mussolini Kahire'nin ele geçirilmesini kamuoyu ile paylaşılan bir hedef haline getirmişken ve Alman ordusu Kafkaslar'ın derinliklerine ilerlerken, psikolojik, politik ve stratejik olarak çekilme izni almak olanaksızdı. Benzer şekilde, Rommel'in İngiliz savunmasını aşmak için son bir girişim yapmadan, İngilizlerin sonbaharda yapacakları yeni taarruzu miskinlik içerisinde beklemesi umulamazdı. Ağustosun sonunda üç gün içerisinde yitirdiği Alam Halfa Muharebesi, Tobruk'un düşmesinin ardından Malta'nın istila edilmemesi nedeniyle yapılan budalalığın son perdesiydi. Keza Rommel bu sırada, sıkıntıları arttıkça kötü giden işler için kendisinden başka herkesi sorumlu tutmak şeklindeki tipik tutumu içerisindeydi. Fakat askeri durumun müttefiklerin lehine gelişmesinin altta yatan esas nedeni başka yerde bulunmalıydı. Bu tam da, bundan iki yıl önce, Kesselring ve bir grup aydın kişi, İngiltere derhal savaşın dışına çıkarılmadığı taktirde, Almanya'nın muhalif güçler karşısındaki nispi durumunun giderek kötüleşeceğine ve o andaki üstünlüğünün giderek yitirileceğine işaret ettikleri zaman Hitler'in anlamadığı şeydi.

Bu durumda, kendisini, Mihver kuvvetinin inisiyatifi elinde tutmak için gereken güce sahip olmadığı ilk büyük ikilemin karışıklığı içerisinde bulan kişinin Kesselring olması anlamlı bir ironi oluşturmuştu. Rommel'e gerekli ikmal malzemelerini sağlayamadığı açıkça ortaya çıktığı zaman, ona bölük pörçük destek göndermek ve örneğin yeterli petrolün temin edileceğini söylemek yerine, taarruzun iptali için uğraşması gerektiği söylenebilir. Buna karşın, Kesselring'in bütün yaptığı, herhangi bir garanti vermeden lojistik durumu iyileştirmek için elinden gelen gayreti göstermek oldu. O kadar çok sayıda ikmal gemisi ve petrol tankerinin batırılmasının

İngilizlerin hem Alman hem de İtalyan kodlarını okumasından kaynaklandığını bilmiyordu; öyle ki, İngilizler sadece en değerli gemileri batırarak güçlerini ekonomik bir şekilde kullanma yolunu seçebilirlerdi. Fakat hava yoluyla gönderilen akaryakıt konusunda tespit edilmesi gereken bir husus vardı ve bu da uçakların çok gerideki alanlar yerine cepheye yakın yerlere indirilmiş olmaları halinde, bunun yarısının cepheye taşınırken tüketilmemiş olacağı idi. Bunun nedeni kısmen Rommel'in kendisini lojistik konusundan uzak tutma alışkanlığı, bu tür işleri tersleyerek karargâhındaki ikmal amirine bırakmasıydı. Ancak bu düşmanının çok nadiren yaptığı bir hata idi ve Rommel'in birçok muharebe kaybetmesine neden oldu.

Mükemmel bir yönetici olan Kesselring belki de bu hataları tespit etmeliydi, fakat ağustos ayındaki o kritik anda enerjisini Malta'ya karşı yeni bir taarruzu kabul ettirmek için uğraşıyor ve diğer yandan da Rommel'in şimdi savaşçı ruhu (Gott gibi) körelmiş hasta bir adam olduğunu görerek onun taarruz ruhunu güçlendirmeye çalışıyordu. Kesselring burada sadece hücumdan vazgeçmenin politik olarak imkânsızlığını değerlendirmekle kalmıyor, fakat (her ne kadar bunu yapmak istese de) Rommel'i bu komutanlıktan almanın olanaksızlığını görmesi açısından da gerçekçi bir tutum içinde bulunuyordu. Bunun nedeni Afrika Ordusu Komutanı'nın halkın gözünde o derece büyük bir kahraman haline getirilmiş olmasıydı ki, Hitler ve Goebbels ikna edilmiş olsa bile o anda görevde alınması imkânsızdı.

Böylece Alam Halfa (İkinci Alameyn) Muharebesi Rommel tarafından yapıldı ve kaybedildi, tıpkı yaklaşan zaman içerisinde Üçüncü Alameyn'in de yitirileceği gibi, çünkü kuklasının iplerini çeken Hitler yılın başında Rusya'da işe yaramış olan kendi izni olmadan geriye tek bir adım bile atılamayacağı formülünün uygulanmasında ısrar ediyordu. Mihver komutanları bundan sonra Ritchie gibi üst makamların giderek yakından izleme ve müdahalesine maruz kalmanın sıkıntısını yaşayacaktı. Bu sıkıntılar, Almanya'nın çok daha az kaynağa sahip olmasının yarattığı ve giderek artacak olan tahribatla ve sadece Akdeniz harekât alanıyla sınırlı olmayan

mükemmel fakat güvensiz muhabere teşkilatı nedeniyle çoğalacaktı. Ekim ayında bu kez Sekizinci Ordu'nun taarruzuna karşı durma sırası Rommel'e gelince ve General Montgomery'nin şahsında, çok titiz eğitim ve hazırlık sayesinde o zamana kadar İngilizlere eziyet eden ve bir ölçüde selefinin yol açmış olduğu hataları büyük ölçüde ortadan kaldırmış olan bir komutanla karşılaşıldığı keşfedilince, belaya uğrayan Rommel olacaktı. Şimdi aşırı ihtiyatlı olma eğilimdeki (ve bu nedenle eleştirilmiş olan) bir hasmın darbelerine maruz kalma sırası Rommel'e gelmişti. Fakat Montgomery Rommel'den çok farklı bir tabiata sahipti ve muharebe alanını düzene sokmak için aralıksız gayret göstererek lojistik veya taktik hata olasılığını azaltmaya çalışıyor; Rommel tarafından geçmişin hatalarını yapmaya zorlanmamak konusunda kararlılıktan vazgeçmiyordu. Her şeyden önce, Rommel'i hayati öneme sahip arazi parçalarını karşı taarruzla geri almaya zorlayarak hasmını daima iyi hazırlanmış mevzilerde karşılıyor, Alman zırhlı birliklerini imha için, onları amansız bir yıpratma sürecine sokuyordu.

2-4 Kasım tarihlerinde, Üçüncü Alameyn muharebeleri sırasındaki krize eşlik eden yanlışlıklar komedisinin, hatalı haberleşme nedeniyle komutanlığı nasıl altüst ettiğine bakalım. 2 Kasım akşamında Mihver zırhlı gücü takatının sonuna gelmiş, tanksavar perdesi son sınırına kadar gerilmiş ve İtalyan piyadesi korkunç bir topçu barajının arkasından gelen yoğun İngiliz hücumları karşısında büyük gruplar halinde teslim olmaya başlamıştı. Başka bir çare olmadığı için Rommel Berlin ve Roma'ya çekilme niyetinde olduğunu söylemiş ve karmaşık bir plan çerçevesinde cephedeki piyade birliklerini azaltmaya başlamıştı. 3 Kasım günü öğle saatlerinde süreç hayli ilerlemişken Hitler ve Mussolini'den oldukları yerde kalmaları için ihtarlar gelmeye başladı. Rommel bunu bir emir, ricat mesajının reddi olarak algıladı. Gerçekte durum bu değildi. Kodlanıp çözülürken geciken mesajların sırası çakışmıştı, fakat Rommel bir yandan kalmanın tehlikelerini anlatan mesajlar gönderirken, diğer yandan da çekilişi durdurdu ve daha sonra da beklenen İngiliz esas darbesi ortaya çıkmayınca rahat bir nefes aldı. Bu gecikmenin nedeni Montgomery'nin o gece indirilecek karşı

KRİTİK HATALAR

- ❒ **İngiliz zırhlı birliklerinin Gazala'da geç konuşlanması.**
- ❒ **Rommel'in başlangıçta Bir Hakeym'i ele geçirerek ulaşım hatlarını sağlama almayı başaramaması.**
- ❒ **Rommel dengesini yitirmiş durumdayken, İngilizlerin hızla hücum etmeyi başaramaması.**
- ❒ **İngilizlerin zırhlı birlikleri destekleyen topçu ateşinin dağınık ve etkisiz olması.**
- ❒ **Auchinleck'in, ilk başta niyetlenildiği şekilde Tobruk'u boşaltmak yerine, savunulmasını kabul ederek yaptığı hata.**
- ❒ **Hitler'in Kesselring'i Malta'yı istiladan alıkoyup, Rommel'e Kahire üzerine ilerleme izni vermesi.**

konulmaz darbe ve 4'ünde yapılacak ilerleme için hazırlanmak amacıyla duraklamasıydı.

Kesselring ertesi sabah Rommel'in karargâhını ziyarete geldiği zaman, İngilizlerin toz duman eden hücumunun etkileri açıkça görülüyordu. Dramatik bir şekilde, Rommel Hitler'in karşı emri için Kesselring'i sorumlu tutan duygusal ve yanlış bir inanç içerisinde onu "hepimize kötülük yapan kişi" olmakla itham etti. Olayları daha iyi görmesini sağlayan merkezi bir konuma ve olgular hakkında daha doğru bilgilere sahip olan Kesselring heyecana kapılmış olan Rommel'i teskin etmeyi başardı ve Hitler'in emrini iptal ederek (ki Rommel bunu yapmayı hayal bile edemezdi!) kurtarıcı melek olarak bütün sorumluluğu üzerine aldı. Böylece bu enkazdan yanlış anlaşılmış sinyallere körü körüne sarılmaları halinde kurtarılabilecek olandan çok daha fazlasını çekip almak mümkün oldu. Buna rağmen, şayet dinlemeye takılan bir Alman sinyali Fuka yakınlarında güçlü bir Alman kuvvetinin varlığına işaret ederek Yeni Zelanda Tümeni'nin yoğunlaşma için zaman yitirmesine neden olmasaydı Mihver'in kayıpları çok daha fazla ola-

caktı. Keza, takip kuvvetlerinin öncüsü olan 1. Zırhlı Tümen ayın 4'ünde petrol sıkıntısı nedeniyle harekete geçmekte gecikmeseydi ve ayın 6'sında aynı nedenle düşmanı Mersa Matruh yakınlarında yakalamayı başarsaydı aynı sonuç elde edilecekti. Bunlar, iki yıllık çöl savaşlarından sonra sorunu öngörmüş olması gereken lojistik subaylarının hatalarıdır. Ölümcül hatalar olmayıp sadece zafer ile O'Connor'un 1941'de Beda Fomm'da kazanmış olduğu gibi top-yekûn zafer arasındaki farktır. Savaşın olması gerekenden biraz daha uzun sürmesini sağlayacak türden hatalardır.

VIII

İlham Kuruntuları
Atlantik Muharebesi, İlk Aşama

Savaşın büyük paradokslarından birisi, 1942 sonbaharında, Alman denizaltılarının Atlantik Muharebesi'nde açık bir avantaja sahip olduğu bir dönemde, Müttefiklerin ABD ve İngiltere'den büyük konvoylarla denize açılıp, hiçbir müdahaleye uğramadan Kazablanka ile Cezayir arasında üç yere ordular çıkarmayı başarmalarıdır. Ayrıca, 1943 yılının Nisan ve Mayıs aylarında batırılan ticaret gemilerinin sayısı azalırken sadece Mayıs ayında *U-boat* (denizaltı) kayıplarının 46 adede fırlamasıyla birlikte Alman denizaltı taarruzu çöktü. Bunu konvoy muharebelerinin dramatik şekilde Almanların lehine gelişmeye başladığı bir kış takip etti ve mart ayında tarihin en büyük denizaltıya karşı konvoy muharebesi yapıldı. Mart ayında İngiliz Amiralliği tarafından "konvoyu etkili bir savunma biçimi olarak sürdürmekten vazgeçmek zorunda kalabiliriz" şeklinde tanımlanan durum nasıl oldu da değişti ve Alman Donanması Başkomutanı Büyük Amiral Karl Doenitz, büyük bir konvoy harekâtındaki felaket getiren başarısızlık sonrasında,

23 Mayıs tarihinde aşağıda açıklanan durumu kabullenmek zorunda kaldı: "Eğer gemi batırılabiliyorsa kayıplara, hatta büyük kayıplara tahammül edilmelidir. Mayıs ayında Atlantik'te batırılan her 10.000 ton için bir denizaltıyı bedel olarak ödemek zorunda kaldık, halbuki çok da uzun olmayan bir süre önce her kayıp karşısında 100.000 ton batırıyorduk. Böylece, mayıs ayında kayıplar tahammül edilemez bir düzeye ulaştı." Ve bununla birlikte "kurt sürülerini"* merkezi muharebeden çekerek yenilgiyi kabul ederken, aynı anda da, nedeni, kendisi, karargâhı ve kendi bilim adamları tarafından bilinmeyen soruna bir çözüm aramaya başladı.

U-boat taaruzunun yenilgiye uğraması, tıpkı bir zamanlar vaat ettiği zafer gibi, Birinci Dünya Savaşı'nın sonundaki teknolojinin durumuna kadar geriye gidilerek izlenebilir ve barış yılları ile 1939'da savaşın hemen başlarında meydana gelen tartışmaların yanı sıra, bu dönemdeki teknik ve taktik gelişmelerle yakından bağlantılıdır. Söz konusu dönemin büyük bölümünde, her iki tarafta da denizaltının modern savunma tedbirleri karşısında hayatta kalabilme şansına çok da sıcak olmayan bir destek verilmekteydi. İlk başta konunun bilimsel olarak incelenmesine karşı gösterilen itirazlara ve isteksizliklere rağmen, konvoy içerisinde gemi kaybı ciddi şekilde azalmış ve konvoy sisteminin getirilmesi hasımlarının tahmin ettiği gibi ticarete zarar vermediği gibi, refakat gemileri açısından da israflı olmamıştı. "Tahmin" burada doğru kelimedir, çünkü Amirallik Birinci Lordu Sir John Jellicoe için dahi geçerlidir. Ayrıca, genel olarak (ASDIC olarak bilinen) sonar ile denizaltının tespiti ve sualtı bombalarıyla kombine edilerek yapılacak hücumun denizaltılara karşı potansiyel caydırıcı oldukları, bu nedenle denizaltıların deniz savaşlarında önde gelen bir rol oynamayacakları genellikle kabul edilmişti.

Bunun sonucunda, 1930'lardaki yeniden silahlanma döneminde ağırlık zırhlılara, uçak gemilerine, kruvazörlerine ve destroyerlere verilmiş olup, ucuz ve küçük refakat gemileri için ayrılan fonlar en aza indirilmişti. Alman Başkomutanı Büyük Amiral Erich Raeder

---

* Birlikte avlanan geçici denizaltı gruplarına verilen isim. Ç.n.

denizaltı inşasına nispeten küçük kaynak ayırarak, güçlü bir yüzey filosu inşasına girişmişti. Bu filonun, Hitler'in öngörüsüne göre Fransa'nın tarafsızlaştırılıp izole olmuş bir İngiltere ile hesaplaşmaya girişileceği 1947 veya 1949 yılına gelindiğinde hazır olması öngörülmekteydi. Fakat, coğrafi olarak Almanya'nın okyanuslara erişim olanakları o denli elverişsizdi ki, 1939'da bu ülkenin yüzey veya denizaltı akıncılarının abluka uygulayarak tayin edici bir sonuca ulaşmaları için fazla şans bulunmuyordu. Bununla birlikte, Alman denizcilik felsefesi ve stratejisi İngiltere'yi yenmenin en iyi yolu olarak güçlü bir şekilde ticaret savaşına eğilim göstermekte olup, 1 Eylül 1939 tarihinde Doenitz'in Raeder'e ifade ettiği "... ticaret filolarına karşı denizaltı savaşının temel silahı torpil taşıyan denizaltıdır" sözleri bunu yansıtmaktadır.

Versaille Antlaşması'nın denizaltılara getirmiş olduğu yasaklamaya rağmen Almanya, yeniden silahlanmanın var gücüyle tekrar başladığı 1935 öncesinde Japonya, İspanya, Finlandiya, Hollanda, Arjantin ve diğer ülkelerle ortak projeler aracılığıyla bu alandaki teknik ve taktik gelişmeleri gizlice takip etmişti. 1935 yılındaki İngiliz-Alman Donanma Antlaşması Almanya'ya bir denizatı filosuna sahip olma izni tanıyınca, bir dizi modern gemi için planları hazır olup, bunlardan ilki antlaşmanın imzalanmasından iki gün sonra denize indirilmişti. Savaş çıktığı zaman hizmette 57 denizaltı olup, bunlardan 48'i sefere hazır olmakla birlikte sadece 27 adedi okyanusa açılabilecek tipte idi. 1935 Eylül'ünde Doenitz ilk denizaltı filotillasının komutasını almış ve neredeyse derhal "kurt sürüsü" taktiklerinin geliştirilmesine başlamıştı. Bu, keşif gemileri, uçaklar, SIGINT ve tüm bilinen istihbarat kaynaklarıyla desteklenen bir kıyı istasyonu tarafından radyo ile yönlendirilen denizaltı gruplarına verilen isimdi. Kendi savaş deneyimine dayanan Doenitz, mümkün olduğu oranda yüzeyden yapılan gece hücumlarını savunuyordu ki, bu bizzat uygulamış olduğu bir teknikti. Ve 1939 Mayıs'ında, bir konvoy tatbikatında, alanda bulunan bir "sürü lideri" tarafından yönlendirilen bir denizaltı grubunun birlikte hareket ederek, gündüzleri dalıp geceleri yüzeyde harekât yaparak ne kadar başarılı olduğunu göstermişti.

Ne var ki, o dönemde gemilerinde bulunan torpillerle yapılan denemelerin, en azından eksik ve kusurlu olduklarını bilmiyordu. Kısaca açıklamak gerekirse, doğrudan patlatma için konulan kontak tabancaları hatalı olup, ya çok sayıda erken patlamaya neden oluyor ya da hiç çalışmıyordu ki, bu durum Nisan 1940'ta, bu tabancaların sadece iki denemeden sonra satın alındığı ortaya çıkıncaya kadar bilinmiyordu. Bunun yanı sıra, her ne kadar torpilin aynı derinlikte kalmasını sağlayan cihazın güvenilmez olduğu biliniyorsa da, torpilin hedefin altından geçerken patlamasını sağlayan manyetik tapanın bu eksikliği her halükârda önemsiz kılacağı gerekçesiyle bunlar yetkililer tarafından kabul edilmişti. Halbuki çoğu zaman manyetik tapalar çalışmıyordu. Haklı bir öfke içerisindeki Doenitz nisan ayında "Torpillerimizin hiçbir şeyi düzgün değil. Savaş tarihi boyunca askerlerin düşmana karşı bu derece yararsız silahlarla gönderildiği hiçbir başka örnek olduğunu sanmıyorum" diye şikâyet etmişti. Kusurun hepsi taahhütçü firmalara ait değildi ve sorumluğun büyük kısmı daha yüksek standartları dayatmadıkları için donanmaya aitti. Fakat halihazırda bütün torpillerin yüzeye yakın ve sadece kontak tabancasını kullanacak şekilde ayarlanarak atılması gerekiyordu ki, bu büyük bir taktik dezavantaj idi.

Almanlar, daha büyük bir denizaltı filosu ve güvenilir torpillerle savaşın başında muazzam bir batırma harekâtına girişebilirlerdi, çünkü İngilizler denizaltı tehdidine karşı tedbir almakta son derece yavaş hareket etmişlerdi. Doğal olarak, İngiliz yeniden inşa programı sadece Alman değil, aynı zamanda İtalyan ve Japon programlarını da dikkate almak zorundaydı ve bu sonuncusunun sadece ABD donanması tarafından etkisizleştirilmesi söz konusu olmayabilirdi. Dahası, Amirallik "konvoy sisteminin herhangi bir şekilde kullanılacağı öngörülmemektedir" şeklinde ifade edilmiş garip bir politikayı 1938 Mart'ına kadar revize etmemişti. Kuşku yok ki, konvoy sisteminin terk edilmesiyle ilgili daha önceki kararın (hiçbir zaman gerçekçi operasyon koşullarında denenmemiş olan) sonarla ilgili yersiz bir inançla ve savaş öncesinde hiçbir konvoy tatbikatı yapılmamış olmasıyla bağlantısı vardı. Fakat yeni kararın, 1938 Mart'ında aynı anda alınmış olan ve her biri değeri

ölçülemeyecek birer denizaltısavar gemisi olan iki destroyer filotillası, iki refakat gemisi, üç devriye gemisi ve dört mayın tarayıcının inşasının iptali kararı ile uyumsuz olduğu çok açıktır. Donanma Tarih Kurulu öfke içerisinde "bu yanlışlık, bunu izleyen savaş sırasındaki muharebe çabalarımızı, diğer herhangi bir etkenden çok daha olumsuz bir şekilde etkilemiştir" diye yazmıştır. 1939 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında Amirallik dairesi tehdide uyanıp balina gemilerinin tasarımına dayanan ve korvet adı verilen 56 adet refakat gemisi sipariş ettiği zaman, çok geç kalınmıştı. Bunun üzerine donanma savaşa sadece 180 adet sonarlı gemi ile katıldı ki, bunlardan 24 adedi Atlantik fırtınalarına dayanma gücü olmadığı için okyanusta kullanılamayacak şalopalardı.

İngilizlerin şansı *U-boat* filosunun teknik sorunlarla kısıtlanmış olması ve o sırada stratejik felsefesinin büyük muharebe gemileri ile ticaret gemilerine hücuma öncelik vererek, refakat gemilerini hiçbir şekilde hedef almamalarıydı. Eğer Almanlar daha güvenilir ve hızlı bir torpille silahlanmış ve öncelikle refakat gemilerini hedef almış olsalardı, Müttefik yüzey gemilerinin kısa sürede refakatsiz kalacağı ve dolayısıyla ticaret gemilerinin de hiçbir şekilde savunulamayacağı bir durum ortaya çıkardı. Çünkü bu dönemde, yüzeye çıkmış denizaltıları bulmak için radar kullanımının önemi çok az anlaşılmış olup, bunlara hücum için uçak kullanımı 1918'den beri teknik olarak çok az ilerleme göstermişti.

Savaşın ilk yılı boyunca denizaltı savaşının denge durumu her iki tarafın da savaş öncesinde yaptıkları hataların karşılıklı eşitlendiği bir denklemin ifadesi olarak görülebilir. Ancak giderek artan eşitsizlikte, Müttefiklerin daha önce anlatılan ve Batı Avrupa'daki yenilgilerine yol açan hatalarının sonucunda, Almanlar avantajlı duruma geçiyorlardı. Alman donanmasının Atlantik Okyanusu'na geniş bir erişim olanağına beklenmedik şekilde erken bir tarihte kavuşmasından önce, mayınlar Müttefik gemilerine neredeyse torpiller kadar çok kayıp verdirmişlerdi. Denizaltılar kısıtlı şekilde kullanıldığı için büyük bir kriz durumu oluşmamıştı. Her ne kadar 1940 yılının Haziran ve Ekim ayları arasında batan gemilerin sayısı artmışsa da, bu esas itibariyle açık denizlere erişim olanaklarının iyileşmesi ve

teknoloji ile taktiklerdeki genel bir ilerlemeden çok, bir avuç "as" denizaltı komutanının uzmanlığından kaynaklanmaktaydı. Doenitz konvoylara karşı yoğunlaşmaya çalıştı, ama sayı yetersizliği dolayısıyla 1940 Eylül'üne kadar bu hedefine ciddi bir şekilde yaklaşamadı. Eylül ayında sayıları beşe kadar çıkan "as" gemilerden oluşan sürüler, istenilen şekilde, devriye hattındaki gemilerin tespit ettiği konvoylarda birkaç gemi batırdılar. Bununla birlikte, Ekim ayındaki ilk büyük "sürü" hücumları denizaltıların batırdığı gemilerin 350.000 tona ulaşmasına katkıda bulunduysa da, Şubat 1941'de bu rakam ayda 200.000 tonun altına düşmüş ve yüzey gemileri ile Luftwaffe'nin başarılarıyla bu rakam artmıştı. Bu, savaşın sonucu üzerinde tayin edici bir seviye değildi. Özellikle de Luftwaffe katkılarını esirgemeseydi, bu rakam çok daha yüksek olabilirdi ve olmalıydı.

Karada olan, denizde de tekrarlandı. Goering "kendi" kuvvetini elinden geldiği kadar bağımsız ve egoist bir şekilde kullanmayı tercih etti. Raeder 1940 Ağustos'unda denizaltılara hedef bulmakta yardım etmesi için uçak tahsis etmesini isteyince, son derece isteksiz bir şekilde sadece 15 büyük deniz uçağı ile ilk başta uzun menzilli bombardıman uçağı ve aynı zamanda sivil hava yolları için tasarlanmış büyük dört motorlu FW 200 Kondor uçaklarından sekiz tanesini gönderdi. Luftwaffe'nin esas gayretinin İngiltere Muharebesi için gerekli olduğunu söyledi. Ancak, bu muharebe sona erdiği zaman, yıl sonunda Raeder'in Luftwaffe'den daha fazla yardım almak için Goering'in olmadığı bir sırada bizzat Hitler'e başvurması gerekti. Dahası, Luftwaffe'nin Britanya'nın ablukasına bütün gücüyle katılmaya mecbur bırakılması ancak 1941 Mart'ında gerçekleşti ve katkısı 83 uçağa çıktı. Bu uçaklardan sadece 21 adet Kondor gerçekten etkili olurken, 26 adet Heinkel orta bombardıman uçağı yüksek maliyetli bir başarısızlık olarak zorunluluktan geri çekildi ve çok daha etkili Junkers 88 uçaklarıyla değiştirildi. Dahası, uçak mürettebatları bu görev için eğitimsiz olup, seyir subayları deniz koşullarında deneyimsizlikleri nedeniyle sık sık yollarını kaybediyor ve konvoyların yerleri hakkında hatalı raporlar gönderiyorlardı. Şöhret peşinde olan pilotlar uçaksavar silahları artırılmış ve genel korumaları ticaret gemilerinden kata-

pult vasıtasıyla fırlatılan avcı uçaklarıyla çoğaltılmış olan gemilere karşı aptalca alçaktan hücuma geçiyordu. Bu noktada belli bir mesafeden bırakılan ve su kesiminin altından vuran hava torpidosu (daha sonra Luftwaffe'nin elinde ispat edildiği gibi) son derece büyük bir değer taşırdı. Fakat kıdemli havacılar bu pahalı düşünceye burun kıvırdılar ve tam hedef üzerinde bırakılan ucuz bombayı tercih ettiler. Keza Goering sadece itirazları desteklemekle kalmadı, fakat 1940 Kasım'ında donanmanın hava torpidosu programını durdurmayı başardı. Bu nedenle geliştirilmesi geciken bu silahın, Goering'in itirazları arasında Luftwaffe'de hizmete alınması 1942 başlarını buldu. Bu kaz kafalı inatçı itirazların sonucunda kaçan birçok fırsat oldu ki, bu da birçok diğer tutum gibi, 1940 yılının savaşın zaten kazanılmış olduğu ve (Goering'in politik olarak sorumlu bulunduğu) ekonomik tasarruf tedbirlerinin alınabileceği şeklindeki düşüncesine dayanıyordu.

Atlantik Muharebesi'nin ilk sekiz ayında kimi zamanlar operasyona müsait durumda yarım düzineden fazla Kondor uçağı bulunuyordu. Bu dönemde Luftwaffe 500.000 ton tutarında gemi batırmayı başardı ki, şayet Hitler başkomutan olarak Britanya'nın ana damarına en yüksek önceliği verse ve kuvvetler arasında işbirliğini zorlasaydı, söz konusu rakam kuşkusuz ki çok daha yüksek olurdu. Bunun yerine denizdeki savaşın bölük pörçük ve tali bir savaş olarak yürütülmesine izin vererek, donanmanın gayretinin kronik bir şekilde dağınık halde yürütülmesine göz yumdu. Rusya'nın çekiciliği stratejik düşüncelerini bulandırdı. En yakın yoldaşı Goering'e sadakat, Luftwaffe'nin işlerine karışmasını engelledi. Akdeniz'deki gelişmelere müdahale edilmek zorunda kalınması, denizaltıların daha fazla kayrılan Rommel'i desteklemek üzere bu bölgeye çekilmesine neden olarak tehlikeli Cebelitarık geçişini yapmaya mahkûm etti.

U-boat kampanyasının büyümesi ve başarılarının temelinde yeni teknolojilerin uygulanması yattığı için, buna tam destek verilmesi son derece önemliydi. Her şeyden önce çok daha uzun zaman sualtında kalabilen daha hızlı denizaltıların geliştirilmesi, hedefe yönelen daha hızlı torpiller ve bütün birimlere ulaşan bir iletişim ağı ile SIGINT dahil çok kapsamlı bir istihbarat akışı gerekliydi.

1933 yılında Profesör Hellmut Walter yüzey hızı 26 deniz mili, sualtı hızı 30 mil ve seyir mesafesi 2.500 mil olan 300 tonluk bir denizaltı için öneri getirmişti. Proje, akış çizgisi çok temiz ve biçimli bir gövde içerisinde kapalı devre gaz döngülü türbin motora dayanıyordu ve sonunda bunun hidrojen peroksit ile çalışmasına karar verildi. Araştırma ve geliştirme donanma tarafından teşvik edilmiş ama buna herhangi bir özel öncelik verilmemişti, öyle ki 80 tonluk bir tekne 1939 başına kadar sipariş edilmedi. 1940 yılı başında bu devrimci tekne 28 deniz miline ulaşan bir sualtı hızı ile hizmette olan dizel-elektrik teknelerden üç kattan daha fazla bir hıza sahip olduğunu gösterdi. 1940 Şubat'ında, Walter halen üretimde olan 12 tekneden vazgeçilmesi koşuluyla üç yıl içerisinde operasyonel bir hızlı tekne inşa edebileceği önerisini getirdi. Bu denizaltı bölümünün şeflerinden birisi olan Dr. Friedrich Schürer'in kabul edebileceğinden fazlaydı ve Amiral Werner Fuchs ile birlikte kuşkusunu dile detirdi. Motorun hem karada kapsamlı deneylere tabi tutulmasını, hem de denizde konvansiyonel standartlarda inşa edilmiş bir teknede çok titiz bir şekilde denenmesini istediler ve Walter'in önerdiği sistemi gündemden çıkararak, bu koşullar yerine getirilinceye kadar mevcut üretimin bu nedenle azaltılmasının söz konusu olamayacağını ifade ettiler. Barış zamanında haklı olabilirlerdi. Risk almanın günlük bir gereksinim olduğu savaş zamanında ciddi şekilde hatalıydılar. Fakat kusur için parmaklar Raeder ve Doenitz'e yöneltilmelidir. Her ikisi de projeden haberdardı ve ikisi de 1941 Aralık ayında orijinal 80 tonluk modeli teftiş edinceye kadar geliştirmeyi hızlandırmaları için kararlı bir gayret içerisinde olmadılar. Bu halde bile, bir deneme teknesinin inşası için Fuchs'un direncini kırmaları 1942 Şubat'ını buldu.

Tüm bu gelişmelerin temelinde, Doenitz'in ileri teknoloji konusundaki isteksizliği ile ilgili muamma vardır. Bir mühendisin oğlu olarak, 1940 yılındaki torpil skandalında hazırlıksız yakalanmış olup, hayati bir sorun teşkil eden ve konvoy refakatlarına saldırma potansiyeli taşıyan yegâne sistem olan akustik olarak hedefe yönelen torpillerin geliştirilmesi konusuna herhangi bir hız kattığını gösteren hiçbir şey bulunmamaktadır. 1934 yılında tasarlanan

bu silah 1940 yılına kadar denenmemiş ve bunu hazırlayacak özel bir bölümün oluşturulduğu 1941 yılına kadar da herhangi bir özel öncelik verilmemişti. Nihayet, bütün aksaklıklarıyla birlikte 1942 yılında üretimine geçilmişti. Doenitz ayrıca radarın önemini kavramakta da geç kalmıştı. İngilizler ilk baştan itibaren yüzeye çıkmış denizaltıları radar ile tespit etmenin mümkün olduğunu görmüş ve hatta gece hücumlarıyla bile başa çıkmanın yollarını öğrenmişken, Alman Haberleşme ve Teknik Bölümleri'nin düşman radar faaliyetiyle ilgili delil bulmak için denizaltıların seyir defterlerine bakmalarının istenmesi bile ancak 1942 yılının başlarını buldu. Tuğamiral Stummel'in durumu açıklığa kavuşturmak ve karşı tedbirler geliştirmek üzere Donanma Muhabere Başkanlığı'na bir ziyaret yapması ise aynı yılın Haziran ayını buldu. Hitler, ekonomik nedenlerle, 1940 yılında savaş kazanılmış gibi görünürken radarla ilgili gelişmiş araştırmalara karşı olmuş, ancak donanma hedef mesafesi bulma konusundaki araştırmalar sayesinde bu konuda öncü konumda olmuştu. Bununla birlikte donanma Luftwaffe'nin radar konusunda kaydettiği gelişmelerden ancak tesadüfen haberdar olmuştu ve bunun kısmi bir nedeni, Doenitz'in bu konuyu düşman tarafından gözüne sokuluncaya kadar sümen altında tutmayı tercih etmesiydi. Bunun sonucunda hem tespit, hem de erken uyarı cihazlarına çok az önem verilmiş, dolayısıyla da denizaltı komutanlığı, "mutlu zamanlarında" bile, çoğu zaman sorunlarının temel nedenini bile öğrenmeden bir teknik krizden diğerine savrulmuştu.

Muhtemeldir ki, tartışmalı bir taktik doktrini formüle ederken aynı zamanda bir denizaltı komutanlığı meydana getirmenin günlük sorunlarına dalmış olduğu için, Doenitz'in gelecekle ilgili vizyonu 1930'ların ortalarındaki teknik seviyede donup kalmış gibiydi. Doenitz bugüne uyum sağlayan, geleceğe bakan ve radikal değişim senaryoları tasarlayan Guderian'ın canlı hayal gücünün çok azına sahip olduğundan, günü yaşıyor, mümkün olduğu gösterilmiş olan sistemleri destekliyor ve bunları kendi sabit kavramlarına uydurarak daha sonra ne olabileceği konusuna ciddi bir şekilde yaklaşmıyordu. Bu şekilde, deniz keşfi amacıyla dört motorlu He 177 uçağının kullanımı için enerjik bir gayret gösterirken,

Luftwaffe Teknik Daire Başkanı General Ernst Udet'in, 1938 modasına uygun olarak buna pike bombardıman yeteneği kazandırılmasına karar vermesi ve 1940 sonundaki görüş çerçevesinde savaş kazanıldığı gerekçesiyle, uzun vadeli projelerin rafa kaldırılması talihsizlikti. Böylece He 177 Almanya'nın en büyük uçak tasarım başarısızlıklarından birisi olurken, Doenitz'i bu uçaktan alacağı yardımdan 1943 yılına kadar mahrum bırakıyordu. Fakat Doenitz denizaltıların merkezden kontrolü için istediği, kilit önem taşıyan haberleşme sistemini elde ederken şansı fevkalade yaver gidiyor, ama bir şekilde bu sistem kendisine karşı kullanılacağı için tekrar şanssız duruma düşüyordu.

Doenitz, Wilhemshaven'daki karargâhından, İngiliz İstihbarat Tarihi'nin "kapsam, bütünlük, esneklik ve etkinlik açısından askeri haberleşme tarihinde muhtemelen eşi olmayan" diye nitelediği bir iletişim sistemi tesis etmişti. Sonunda, karada ve denizde bulunan bir dizi radyo vericisi ve alıcılar vasıtasıyla düşmanla temas, konvoy hareketleri ve hava durumu hakkında muazzam miktarda bilgi alabiliyor ve emir gönderebiliyordu. Düşman radyo trafiğini izleyebiliyor ve çoğu zaman duyduklarının küçümsenmeyecek bir kısmının şifresini kırabiliyordu. Öte yandan, uzun bir süre kendi şifreleri güvenli kaldı, çünkü İngilizler orijinal Enigma makinesinde ek bir çark eklenmesi suretiyle yapılan önemli değişiklikleri keşfetmeyi başaramamışlardı. Böylece, Almanlar hiç sarsılmayan bir güvenle telsizde sohbet ediyorlardı ve 1943 yılında karargâhın her gemiye görev, varış bölgesi, rota, düşmanla ilgili bilgi ve hava tahminleri hakkında ayrıntılı talimat gönderdiği bir noktaya kadar kontrolünü giderek artırmaktaydı. Buna paralel olarak denizaltı komutanları da düşman hareketleri, hava durumu ve giderek artan şekilde (belki morallerini ve egolarını yükseltmek için) başarılarıyla ilgili böbürlenmelerini iletiyorlardı.

Kuşkusuz ki, radyo iletişimi Doenitz için hayati öneme sahipti. Denizdeki güçlerinden en fazla yararlanması için başka bir yol bulunmuyordu. Ve düşman Enigma'yı çözmenin yolunu buluncaya kadar İngilizlerin dinleme yoluyla elde edebilecekleri yegane avantaj DF (direction finder/yön bulucu) ile geminin yerinin tespit edilmesi ve bu bilgilerin gemilerin limanlara giriş çıkışlarını rapor eden ajanların ra-

porlarıyla birleştirilmesiydi. Almanlar bunun pekâlâ farkındaydılar, fakat DF tehdidini hafife aldılar, çünkü bunların sadece kıyı istasyonlarından yapılabileceğini ve bunun sonucunda denizde operasyon halindeki gemilere yapılacak yayının gecikmeye uğrayacağını ve hassas olamayacağını varsaydılar. Hesaba katmadıkları, Fransa ve Britanya'da, gemilerde taşınabilen ve kısa dalga radyo sinyallerini alarak yayın noktalarını büyük bir hassasiyetle tespit edecek radyo yön bulma teçhizatının icat edilmiş olmasıydı. 1942 yılının Ocak ayında İngilizler çok kullanışlı bir cihazı hizmete almışlardı ki, konvoy refakatçileri ile avcı grupları, operatörlerin sinyali duymaları ve işlerinde uzman olmaları halinde, bu cihazla yakınlarındaki denizaltıların yerini en ufak bir gecikme olmadan bulabiliyorlardı.

Doğaldır ki, Almanlar Enigma şifrelerinin çözülebilme olasılığının farkında idiler, ama bunun gerçekleşmiş olabileceği konusunda alarma geçmeleri çok yavaş oldu. Sistemlerinin zaaflarından birisi, tek başına operasyona çıkan gemilerinin, hem yüzey gemileri, hem de denizaltılarda kullanılan genel şifreler ile aylık Enigma anahtarların ayar kodlarını taşımalarıydı. Sadece yakalanma olasılıkları yüksek olan yüzey akıncıları özel anahtarlara sahipti. Diğer teknelerin, hatta *Krebs* adındaki küçük teknenin bile denizde tehdide uğradığı takdirde Enigma cihazları ile kodları tahrip edeceği varsayılmıştı. Ne var ki *Krebs* 4 Mart 1941 tarihinde Lofoten Adaları'na yapılan bir komando akınında sığ suda olağandışı koşullarda yakalanmış ve Almanların inanması sağlandığı gibi tamamen yanıp yok olmamıştı. Evet, Enigma makinesi suya atılmıştı, ama özel olarak hazırlanmış bir bordalama ekibi dolaplarında yedek bir çark takımı ile sadece bir önceki ayın mesajlarını değil, gelen iki ayın mesajlarını da okumaya yetecek kadar materyal bulmuştu.* Çok daha önemlisi, bunlar Alman sisteminin çalışmasıyla ilgili son derece hayati ipuçları temin etmekteydi ve ayrıca Atlantik'te yayıl-

* Devriye botu V2623 1940 Nisan'ında Norveç açıklarında yakalandığı zaman donanma Enigma şifresiyle ilgili bir kavrayış edinilebilirdi. Ne yazık ki o tarihte bu tür durumlar için standart uygulama talimatları bulunmuyordu ve bunun sonucunda arama yapılıp da sadece bir avuç son derece değerli belgenin bulunabilmesinden önce gemi baştan sona yağma edilmişti.

mış olan Alman meteoroloji gemilerinin tam konumları hakkında çok değerli istihbarat da bulunmuştu ki, her birisinin kendi Enigma makineleri ve kodları yakalanmayı bekliyordu. Bu "voli"lerden birisi olan *München* 7 Mayıs tarihinde İzlanda açıklarında Nisan ve Mayıs ayarlarıyla (ancak Enigma makinesi eksik olarak) yakalandı.

Bundan iki gün sonra konvoy refakatçisi *Bulldog* destroyeri, tecrübeli Kapitänleutnant Julius Lemp komutasındaki Alman denizaltısı *U 110*'u yüzeye çıkmaya zorladıktan sonra savaşın en şanslı ve değerli "voli"lerinden birisini vurdu. En sıkı emirlere uygun olarak Lemp "gemiyi terk edin" emrini vermeden önce tahrip kalıplarının fünyelerini ayarladı ve suya atlayan son kişi oldu. Dehşet ve ümitsizlik içerisinde kalıpların patlamadığını gördü. Daha kötüsü, düşman yaklaşırken ve tekrar gemiye çıkması imkânsızken, Enigma cihazı ile kodları, ağırlık konulmuş torbalar içerisinde denize atmayı ihmal ederek emirlere uymadığının farkına vardı. Yakalanmaktansa buz gibi sularda ölümü kasten tercih ettiğine işaret eden deliller bulunmaktadır. Bir arama ekibi tahrip fünyeleri kazaen ateşleme korkusu içerisinde nefes almaya bile çekinerek gemiyi aradı ve Enigma ile tüm kod defterlerini sapasağlam buldu ki bunlar arasında daha önce hiç bilinmeyen tipte iki özel kod da bulunmaktaydı. Bunlar ile birlikte muhtelif harita ve çizelgeler ile incelenmeye alınacak bazı makine parçaları büyük filika ile düşmana veya yakınlardaki bir konvoya görünmeden dikkatle *Bulldog*'a taşındı. Sadece en basit bir insan hatası nedeniyle, Almanlar birçok büyük deniz muharebesini aşan önemde bir yenilgiye uğramış oldular. İngilizler bir darbeyle, 28 Haziran'da ele geçirilen bir başka meteoroloji gemisi olan *Lauenberg*'de bulunan yeni materyallerle birlikte, yeni kodların ilerideki basımlarını da yeniden yapılandırarak bulma olanağını elde ettiler. Böylece, Temmuz anahtarlarının süresi geçtikten sonra ve Bombe cihazları ile kripto analizciler işe tekrar başlamak zorunda kaldıklarında dahi, donanmanın Enigma cihazının sırlarını araştırma imkânları gelişti. Ayrıca Doenitz'in karargâhının yapısı ve iç işleyişiyle ilgili derin bir kavrayış edindiler ve Ultra cihazı sinyalleri deşifre etmeyi başaramadığı zaman dahi, bazen en ufak bir delil üzerinden giderek

KRİTİK HATALAR

- **Denizaltı savaşı ve bunun sonuçlarına gerekli önemi verme konusunda İngiliz ve Almanların savaş öncesindeki eksiklikleri.**
- **Almanların refakat gemilerine saldırıya öncelik verme konusundaki ihmalleri ve Goering'in Atlantik Muharebesi'ne yeterli uçak tahsis etmekte isteksizlik göstermesi.**
- **Almanların 1940 yılında aralarında radarın da bulunduğu bazı çok önemli teknik gelişmeleri ertelemeleri.**
- **Her iki tarafın da elektronik disiplin konusundaki dikkatsizlikleri.**

Almanların niyetlerini sezmek mümkün oldu. Ayrıca, Alman istihbaratının kalitesini kontrol edebildiler ve zaman içerisinde İngiliz şifrelerinde ne kadar sızıntı olduğunu da tespit edip Almanları âciz bırakacak değişikliklere gittiler – ki tüm bunlar Almanların mahrum olduğu bir lüks idi, çünkü İngilizler güvenlikleri konusunda daha titiz davranıyorlardı.

Bütün bunlara rağmen 1941 yılı sonunda öyle bir noktaya gelinecekti ki, görünüşe bakıldığında Doenitz muharebenin lehine geliştiği konusunda kendini ikna edebilecekti. Nihayet, batırılan gemilerle ilgili istatistikler de kendi hikâyelerini anlatacaktı ve Doenitz bütün iyi liderlerin olması gerektiği gibi iyimserdi; her ne kadar bu iyimserliğin içinde kendisini aldatmaya başlamışsa da. Dahası, Japonların Pearl Harbor'ı vurup Güneydoğu Asya'da ilerlemeye başlamasından dört gün sonra, 11 Aralık günü Hitler'in ABD'ye resmen savaş ilan etmesiyle birlikte, bir yıldır ilan etmiş olduğu sahte bir tarafsızlığın arkasına saklanarak Britanya'yı açıkça desteklemekte olan bu ülkeye hücum etmek artık mümkündü. Ve o da bu fırsatı büyük bir keyifle kullandı.

IX

Hayal Gücü Olmayanlar İçin Cezalar Atlantik Muharebesi, Nihai Aşama

Her nasıl 1917 yılında Sir John Jellicoe konvoy sistemine geçişin sonuçlarını abartmışsa, karşıtı olan Alman Donanması Kurmay Başkanı Amiral Henning von Holtzendorff da ticaret gemilerine karşı sınırsız savaşa geçmenin politik sonuçlarını azımsarken maddi etkilerini abartmıştı. Ayda 600.000 ton gemi batırmanın ve tarafsız gemilerin yüzde 40'ını İngiliz limanlarını kullanmaktan vazgeçirmenin Britanya'yı savaştan çekilmeye zorlayacağı her ne kadar tartışmalı bir konuysa da, bu hedefi elde etmenin zorluğu ve hiddete kapılmış bir ABD'nin savaşa girme ihtimali çok hafife alınmıştı. Bu nedenlerle *U-boat* kampanyası başarısız kalmış ve Amerika'nın savaşa katılması, sonunda Müttefiklerin davasına çok ihtiyaç duyulan güç ve morali katmakta tayin edici olmuştu. Bu nedenle, benzer bir formülün 1941 yılında işe yarayacağı hayaline kapılmak Almanya için tarihten ders almamak anlamına gelmekteydi. Gerçekte, Hitler sınırsız denizaltı savaşının sonuçlarından o kadar korkuyordu ki, "dost tarafsızların" ve ABD gemilerinin belli sularda, özellikle de Batı

Atlantik'te batırılmasına karşı getirdiği bir dizi kısıtlayıcı talimatla komutanlarını engellemekteydi. Bu koşullarda ayda 700.000 tonluk sihirli hedef rakamı ve tarafsız gemilerin Britanya'nın uzağında tutulması hedefleri tamamen imkânsızdı ve ABD 1941 Temmuz'unda konvoylara Grönland'dan İzlanda'ya kadar refakat etmeye ve müdahale ettikleri taktirde *U-boat*'lara hücum etmeye başlayınca bu hedef daha da uzak hale geldi. Ekim ayında (sadece 100.000 ton gemi batırılmışken) ABD destroyeri *Kearney*'nin torpillenmesi ve *Reuben James*'in batırılması sadece Almanların vaziyetindeki kötüleşmeyi ve üzerlerindeki tehdidi belirgin hale getirdi.

Böylece Doenitz komutalarını kısıtlamalardan azat etme fırsatını memnunlukla karşıladığı ve neşe içerisinde onlara hücumlarını Amerika'nın doğu kıyılarında yoğunlaştırma emri verdiği zaman kafasını kuma gömmüştü. Dahası, doğu ve orta Atlantik'teki çok zor muharebelerden batı kıyısındaki kolay hedeflere geçerek, çok daha güçlü Müttefik savunma tedbirlerine karşı kaçamaklı davranıyordu. Bu tedbirler arasında refakat sınıfı uçak gemileriyle sağlanan daha güçlü hava şemsiyesi, daha fazla refakat gemisi ve yüzeye çıkan *U-boat*'ları gece-gündüz tespit eden 1.5 metre dalga boyundaki radar vardı. Doenitz'in yaptığı şey *U-boat* skor tabelasını kolay batırılan hedeflerle yükseltmek için hesaplaşma gününü ertelemekti. Japon yağmasının doruk noktasında Pasifik ve Hint okyanusları dahil savaşın bütün operasyon alanlarındaki Müttefik kayıplarının genel toplamı bu şekilde etkileyici hale getirilmişti:

1942'nin Ayları	*U-boat*'lar tarafından Atlantik'te batırılan (000 ton)	Çeşitli nedenlerden bütün harekât alanlarında toplam (000 ton)
Ocak	190	420
Şubat	290	680
Mart	350	834
Nisan	280	675
Mayıs	425	705
Haziran	405	834
Temmuz	190	618

Şubat ile haziran arasındaki seviyedeki başarılar radar tehdidini asgariye indirme ve Walter hızlı denizaltısı üzerinde düşünmeyi mümkün kıldı. Hizmete giren denizaltıların sayısının kayıpların çok üzerinde olduğu ve hizmete hazır olan gücün istikrarlı bir şekilde artmasıyla birlikte, bu durumun sayıların gücüne dayanarak daha da büyük zaferler vaat ettiği ileri sürülebilirdi. Doenitz'in 1941 Aralık ayında gözden kaçırdığı şey (Almanlar tarafından zaten ortaya koyulmuş olan) daha üstün teknolojinin sayısal üstünlüğün ağırlığını ortadan kaldırmak gibi hoşa gitmeyen bir tabiata sahip bulunduğu ve her iki tarafın lakayt tedbirlerinin işin nihayetinde birbirlerini nötralize edici bir etkiye sahip olduğu idi.

Lojistik olarak *U-boat* komutanlığı ABD kıyılarında uzun süreli operasyon yapmaya hazır değildi. 1941 Mayıs'ında *Bismarck* zırhlısının batırılmasının hemen sonrasında yüzey akıncıları ve denizaltılarını denizde ikmal eden gemilerin biri hariç hepsi –Ultra'dan fazla yardıma gerek duyulmadan– yakalandı ve İngiliz yetkililer bu kadar hızlı bir temizliğin Enigma'nın çözüldüğü konusunda Almanları kuşkuya sevk edeceğini düşünerek endişeye kapıldılar. Ancak Almanlar kayıplarını izah etmek için başka nedenler buldular ve her halükârda Enigma'nın çözülemeyeceğine dair inançlarından sapmadılar. Mevcut düzenlemeden hoşnut olan Doenitz savaştan önce tasarlanmış olan ikmal denizaltılarının yapılması için acele etmedi. *U 459* 1940 Kasım'ından önce kızağa konulmadı ve denize indirilmesi 1941 Eylül'ünü buldu. Yük aktarma kabiliyetindeki aksamalar olduğu görüldü ve operasyona hazır hale gelmesi 1942 yılının Mart ayına uzadı. Bu, uzun menzilli tip VII ve tip IX *U-boat*'ların seyirlerini uzatan bu tipteki ikmal gemilerinin ilkiydi. Fakat muharebe denizaltılarının bu elverişli görünen göreve ilk tahsisleri de gecikmeli ve hasis bir şekilde oldu. Kesselring ve Rommel'e yardım için Akdeniz'e gönderilen denizaltıların yanı sıra Hitler çok kısa zamanda gerçekleşeceğini sezdiği Norveç'e yapılacak Müttefik istilasına karşı 20 veya daha fazlasının hazır tutulmasında ısrar ediyordu. Hitler'in bu sezgisi, İngiltere'nin komando eğitimi, Kuzey Buz Denizi yoluyla açık denizlere çıkmak isteyen yüzey akıncılarına karşı harekât ve Murmansk'tan Rusya'ya ulaşan konvoylar-

la ilgili operasyonlar nedeniyle sebatla beslenmeye devam ediyordu. Elde olan 256 operasyona hazır denizaltı içerisinden Raeder'in "Paukenschlag" operasyonu için tahsis ettiği sayı ilk başta sadece yarım düzineden ibaret olup, bunların denize açılması da 2 Ocak 1942'ye kadar geciktirilmişti. Bu kadar az sayıda denizaltının bir kurt sürüsü olarak faaliyet göstermesi söz konusu olmadığı gibi, buna gerek olmadığı da ortaya çıkacaktı. Ancak bu denizaltılar 13 Ocak tarihine kadar operasyona başlayamadılar. Bununla birlikte komutanlar kendilerini hiç beklenmedik bir şekilde, sanki savaş yokmuş gibi konvoy dışında seyir yapan yüzlerce korumasız gemi arasından hedeflerini seçebilecekleri ve "İkinci Mutlu Zamanlar" olarak bilinen bir ortam içerisinde buldular.

Amerikan Donanması Başkomutanı Amiral Ernest King'in, söylendiği gibi, Kraliyet Donanması'na ikinci kemancı olmayı reddettiği ve "bir avuç İngiliz gemicisinden" öğrenecek bir şeyi olmadığını düşündüğü, prestijli US *Navy Review* da bile buna şahitlik edecek çok sayıda kişinin varlığına rağmen tartışma konusudur. Bu, King'in ABD ordusu veya her türlü ortak planlama kuruluşu dahil önüne çıkan her şeye ve herkese şiddetle çatan çok kötü tabiatlı bir kabadayı olmasına rağmen, yine de *U-boat*'ların ocaktan hazirana kadar Kuzey Amerika kıyılarında neredeyse tamamen serbest bırakıldıkları hakkında bir fikir verebilir. Gerçeğe daha yakın olan bir nokta, bu sulardan sorumlu olan Atlantik Filosu başkomutanlığı görevini kısa bir süre önce bırakmış olan King'in, refakat gücünün yetersizliği nedeniyle konvoy sistemine sırtını dönmüş olmasıdır. Teorisi, "refakatçisi yetersiz olan konvoyların hiç refakatçisi olmayanlardan daha kötü durumda olduğu" şeklindeydi. ABD donanmasının Kraliyet donanması gibi refakat gemilerine öncelik vermeyişinin ve dolayısıyla düşmanla karşı karşıya kalanların bir avuç sahil muhafaza devriye gemisi ile silahlandırılmış yat ve (İngilizlerin verdiği) balıkçı teknesinden ibaret kalmasının sorumlusu o değildi. Ya da bir miktar kalitesiz denizaltı avcısı inşa etmelerinden de sorumlu sayılamazdı. Bu kusurun sahibi, modern deniz savaşlarıyla ilgili olarak, tarihi doğru anlamamaktan ve operasyonel araştırmalarının yetersizliğinden kaynaklanan yanlış kavramsal çerçevede

aranmalıdır. Buna rağmen King'in savaştan önce, konvoy sistemini de içeren genel bir savunma sistemi için niçin bir acil durum planı hazırlamadığını anlamak mümkün değildir. Ve hem onun, hem de Doğu kıyısından sorumlu Koramiral Adolphus Andrews'un, denizaltılar her gece Amerikan kıyısının karartma yapılmayan ışıkları önünde siluetleri ortaya çıkan gemileri tam bir dokunulmazlık içerisinde batırıp dururken, nasıl olup da görüşlerinde ısrar ettiklerini anlamak mümkün değildir. Elde olan 268 Ordu Hava Kuvvetleri uçağının mürettebatı denizde görev için niçin eğitilmemişti ve uçak devriyeleri çeşitli tiplerde mevcut 173 tekne ile niçin koordine edilmemişlerdi? Roosevelt niçin bu politik sorun üzerinde daha fazla baskı yapmamıştı ve Andrews elde olan büyük destroyer kuvvetinden on beşini istediği zaman King niçin sadece yedi tanesine izin vermişti? Bu sorulara yanıt ararken Roosevelt'in King'e genellikle fazla nazik davrandığı ve Andrews'un her zaman King tarafından ezilerek itaate zorlandığı da kaydedilmelidir. Ancak bu da Andrews'un, sistematik bir denizaltı avı yapmak yerine, söz konusu yedi destroyeri bir batırma mahallinden diğerine tek bir denizaltıya zarar vermeden koşturup durmasını mazur göstermez. Servisler arasındaki rekabetle de bağlantısı olan bu acı verici durum için, kabahatin çoğunu üstlenmesi gereken kişi King'dir. Ordu ve donanma birçok konuda karşı karşıya gelmekle kalmıyor, fakat donanma ABD resmi tarihçisi Profesör Samuel Morison'ın işaret etmiş olduğu şu nedenlerle hazırlıksız bulunuyordu: "Hiçbir bilimsel arama yöntemi üzerinde çalışılmamıştı. ABD destroyerleri arama için o kadar kötü donatılmış ve hücum için o kadar kötü eğitilmişti ki, onları başıbozuk dolanan birer devriye olarak kullanmak, faydasız olarak bile nitelenemeyecek kadar kötüydü."

Faydasız olmaktan daha kötüydü, çünkü denizaltılara yapılacak saldırıları, onların en kolay bulunabileceği yerlerden, yani konvoyların yakınlarından uzaklaştırıp dağıtıyordu. Bunun yerine Almanların zamanla öğrendikleri sabit bir zaman çizelgesine bağlı olarak denizcilik hatlarında dolanıp duruyorlar, denizaltıların devriyeleri atlatmasına olanak veriyorlardı. Yine de, Amerikalıların taarruzi harekat için bu geleneksel heveslerinde, King

ve Andrews'a savunma tedbirleri olarak görünen tedbirlere karşı isteksizliklerinden kaynaklanan bir temel neden yatmaktaydı. Bu da akıl yürütmelerindeki temel hatayı ortaya koyuyordu ki, burada Birinci Dünya Savaşı'nda kendi amiralleri Sims'in şu sözlerle ikna edici bir şekilde ortaya koyduğu bilgeliğini görmezden gelmelerinden kaynaklanıyordu: "Eğer gemilerimizi konvoylarda toplar ve donanmamızla korursak, bu şekilde düşmanı, görevini yerine getirmek için deniz gücümüzle karşı karşıya gelmeye zorlarız..." Bir başka ifadeyle bu, konvoyu taarruzi stratejinin bir unsuru olarak kullanmaktı.

ABD donanması gelmekte olan Alman hücumu karşısında, İngilizlerin SIGINT sayesinde onlara temin ettiği yeterli uyarıya sahipti. Fakat taarruzun başlamasından bir ay sonra Almanlar dört çarklı yepyeni bir Enigma makinesini kullanmaya başlayınca, sadece üç çarklı tipe göre ayarlanmış olan Bombes tamamen çaresiz kaldı.* Hayati bilgiler kaçırılmaya başladı. 1942'nin ilk çeyreği içerisinde Amerikan sularında tek bir *U-boat* bile batırılamadı. Hafifletici bir neden olarak, King'in Andrews'un bizzat kendisinin zorlamasıyla benimsediği katı duruşunu destekleyerek ona sadakat gösterdiği ve Atlantik tehdidinin ağırlığına reaksiyon göstermekte gecikmesinin de deniz savaşında dengenin, çok geniş ve stratejik bölgeleri ele geçiren Japonlardan yana döndüğü Pasifik muharebe alanına öncelik verilmesinden kaynaklandığı ileri sürülebilir. Buna karşı King, her gece kaybedilen bir muharebenin yapıldığı ve bunun, dehşetleri genel bir çığlık haline gelen kıyıdaki Amerikan halkı tarafından izlendiği bir ortamda büyük bir inat ve politik duyarsızlıkla, konvoy sistemine geçiş için gereken kararı veto etmeyi sürdürdü. Şubat ayında Amerikan sularında 65 geminin batması (Atlantik'in toplamında bu sayı 71 idi), mart ayında 86 geminin hemen hepsinin burada yitirilmesi ve (ilk *U-boat*'un batırıldığı) nisan ayında 69 geminin daha kaybedilmesi gülüp geçiştirilecek

* Her ne kadar dört çarklı makine ile ilgili ilk uyarı Haziran 1941'de gelmişse de, bir Alman operatörünün 1941 Aralık ayında dördüncü çarkı yanlış kullanması ve bunu düzeltmek için hemen sonrasında mevcut üç çarklı makine ile mesaj gönderilmesi, İngilizlerin yeni makinenin işleyişini kavramalarını ilk kez sağlamış oldu.

bir şey değildir. Bununla birlikte kayıplardaki bir azalma ancak gece seyrinin nisan ortalarında (ticarete ciddi zarar vererek) yasaklanmasını takiben ortaya çıktı. Bunun üzerine Doenitz gemilerini, tahribatlarını mayıs ve haziran aylarında büyük bir şevkle sürdürdükleri Meksika Körfezi ve Karayipler'e gönderdi.

Nihayet, mayıs ortasında King tam konvoy sistemine başlamak için onay verdi ve bir ay sonra Ordu Genelkurmay Başkanı General George Marshall'a alttan alarak şöyle yazıyordu: "Öyle söyleyebilirim ki... refakatçiler denizaltı tehdidine karşı kullanılacak yollardan sadece *birisi* değildir; bu başarı ihtimali olan *yegâne* yoldur. Devriye ve av operasyonları adı verilen çabaların başarısız kaldığı defalarca ispat edilmiştir. Durum buydu veya değildi ama, King bu mektubu sanki yanıtı her zaman biliyormuş gibi kaleme aldığı zaman Pasifik'teki gerilim, mayıs ayında uçak gemileri arasındaki Mercan Denizi Muharebesi'ndeki başa baş sonuç ve 3-5 Haziran tarihlerinde Midway'de elit Japon uçak gemileri filosunun imhasını takiben gevşemişti. İhtimal ki bu satırlar, kamuoyu tepkisinin ve kayıpların "savaşın sonucu üzerinde belirleyici etki yapacak şekilde... nakliye olanaklarımızı felç edeceği..." ifadesiyle korkusunu açıklayan Marshall tarafından gelen imalı tehdit üzerine yazılmıştı.

Konvoy ilacı kısa zamanda kayıpları azalttı. Her ne kadar *U-boat*'lar mayıs ve haziran aylarında Amerikan sularında 752.000 ton gemi batırdılarsa da, temmuz ayında komutanlar raporlarında boş denizlerden veya şiddetle savunulan konvoylardan söz ediyorlardı. Yararsız görevlerde ısrar ederek personelinin moralini bozma işini nadiren yapan Doenitz, onları orta Atlantik'te mücadeleyi yenilemek üzere geriye çekti. Şayet Mahan, Fiske ve Sims gibi öğretmenlerden iyi bir eğitim almış olan bir donanmanın ürünü olan Amiral King tarihe daha fazla önem vermiş olsaydı, söz konusu yenilgi çok daha erken bir tarihte gerçekleşmiş olacaktı. Hatta, eğer işin başında sadece neler olacağını görmek için (İngilizlerin 1917'de yapmaya zorlanmış oldukları gibi) daha açık ve esnek bir zihinle bir veya iki konvoy denemesi yapmış olsaydı, her şey daha iyi olacaktı. Fakat Britanya Muharebesi'nin teknik bakışa sahip

ve muzaffer komutanı Sir Hugh Dowding o sırada (örnekleriyle birlikte) yazmakta olduğu kitabındaki "Kıdemli subaylar niçin bu kadar aptal oluyorlar?" başlıklı bölümde şöyle diyordu:

> "Beni her zaman şaşkınlığa düşüren şey, kıdemli subayların, çözülebilecek olan sorunları kontrollü deneylerle çözmeyi fıtraten [yaradılıştan gelen] itici bulmalarıdır." Belki de Washington'daki Birleşik Kurmay Başkanlığı'nda İngiliz tarafının sekreteri olan Tuğgeneral Dykes'ın King ile ilgili olarak söylediği gibi, o "çok güçlü bir karaktere ve çok küçük bir beyne sahip bir adam" idi.

Atlantik'in geri kalan bölgelerinde tekrar başlayan muharebe, Almanların lehine gelişmeye başladı. Satranç oyunundan farklı olarak, bu ölümcül oyunda taşların sayısı arttı, güçleri ise diğer tarafın çoğu zaman habersiz olduğu teknik gelişmelerin sonucu olarak dalgalanma içerisinde oldu. Gerçek güç dengesi sürekli olarak oyunculardan gizlenmekteydi. Hatalar çoğu zaman bilinmeden yapıldı ve rapor edilmedi. Müttefik hava gücünün uçak gemileri ve dört motorlu uçaklarla giderek yayıldığını ve daha iyi su bombaları ile donatılmış olarak yakında bütün Atlantik Okyanusu'nu kapsayacağını kısa sürede gören Almanlar, gecikmeli de olsa *U-boat*'ların uçaksavar donanımını yüzeyde iken uçaklarla savaşabilecek şekilde geliştirmeye başladılar. 1941 yılında İngilizlerin 1.5 metre dalga boyundaki radarlarının geceleri projektörlerle birlikte kullanılmak suretiyle yarattığı tehdidin hızla farkına varan Almanlar , 1942 Ağustos'unda buna Metox adı verilen bir cihazla çok gecikmeli olarak yanıt buldular. Şayet tecrübeli *U-boat* komutanları çoğu zaman uçaklar onları görmeden önce kendilerinin uçakları gördükleri konusunda ısrar etmemiş olsalar veya gözcünün gevşekliği yüzünden baskına uğradıklarını düşünmeseler muhtemelen bu tedbiri çok daha önce uygulamaya sokacaklardı. Ne var ki, iş Alman donanmasının Atlantik Muharebesi'ni kazanıp kazanamayacağı konusundaki temel soruya gelince, Doenitz Başkan Roosevelt'in kamuoyuna açıklanan yılda 10 milyon ton tutarında gemi inşa etme niyetini olanaksız olarak niteleyerek kale almadı. Bu ra-

Sağda: İngiltere'nin istila planının ertelenmesiyle ilgili talihsiz karar alınırken, 21 Mayıs 1940'ta Hitler Goering ile müzakere halinde (her ikisi de oturuyor). Bu hiyerarşi –örneğin Dunkerque'i Luftwaffe'ye bırakmak, Rusya'nın istilasına girişmek ve Hitler'in Almanya'nın koruyucusu olduğuna inanmak gibi– birçok başka ölümcül hatadan da sorumludur. Resimdeki diğer kişiler Generaller Jodl ve von Brauchitsch, Amiral Raeder ve General Keitel'dir. (Yazarın koleksiyonu)

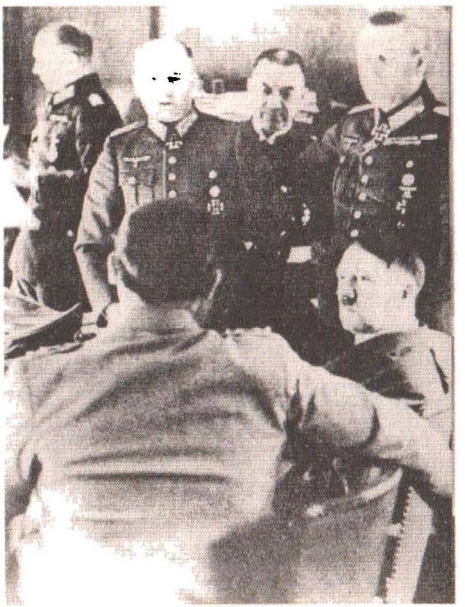

Aşağıda: Hitler'in Rusya'yı istila etmeyeceğine inanmakla temel bir hata yapan Stalin, Roosevelt ile birlikte. Roosevelt'in 1942 yılında Kazablanka'da üzerinde düşünmeden kayıtsız şartsız teslim politikasını açıklaması, savaşın yoğunlaşması ve uzamasında büyük rol oynamıştır. (İmparatorluk Savaş Müzesi)

Sağda: Von Rundstedt'in (solda) zaten yenilmiş olan Fransa'ya daima aşırı bir önem atfetmesi ve mekanizasyonun gücüne gereken değeri vermemesi (resmin sağındaki) Guderian tarafından belirtildiği gibi Dunkerque tahliyesinin önlenememesine yol açmıştır. Bu durum Almanların ilerideki seferlerde de birçok hataya uğramalarına neden olacaktı. (Guderian)

Sağda: Yunanistan'ı istila kararı Sirenaika (Derne-Bingazi) bölgesinde İtalyanlara karşı elde edilmiş olan zaferden yararlanılarak Kuzey Afrika kıyılarının ele geçirilmesini önleyen Wavell (solda), Auchinleck (sağda) ile birlikte görülüyor. Auchinleck Kuzey Afrika'da Wavell'in başarısız kaldığı yerden devam etmek istedi, ama komutan seçimindeki ve komutanlıktaki başarısızlığı 1942'de birçok yenilgiye yol açtı. (İmparatorluk Savaş Müzesi)

Sağda: Sirenaika'da 1941 yılındaki Alman yenilgisinin ertesinde Kesselring Crüwell'i karşılıyor. Arkadan onları izleyen Rommel, sabırsız ve ihtiyatsız taktikleriyle bu yenilgide büyük sorumluluk sahibiydi. (Kesselring)

Aşağıda: Kesselring, Hitler ve Mussolini'yi Malta'nın ele geçirilmesinin Kahire'nin ele geçirilmesinden çok daha büyük bir stratejik öneme sahip olduğuna ikna için boşuna uğraşırken görülüyor. Hitler'in uşaklığını yapan Keitel onu izliyor.

Yukarıda: Gazala Muharebesi öncesinde Ritchie (ortada pipo ile) sağında Norrie ve solunda Gott ile birlikte, Auchinleck'in Kahire'den gönderdiği planları etkisiz bir şekilde koordine etmeye çalışırken görülüyor. (İmparatorluk Savaş Müzesi) Aşağıda: 1941 yılında Girit'teki komutanlık sorunlarıyla başa çıkacak yetenekte olmayan Freyberg 1940 yılında seleflerinin mirası olan durumu elinden geldiği ölçüde düzeltmeye çalışan Churchill ile birlikte arkada oruruyor. Ön koltukta oturan Montgomery, Churchill'in istediği zaferleri elde etmek için seleflerinden daha az baskı altında kaldı ve onlardan daha az hata yaptı. (İmparatorluk Savaş Müzesi)

Solda: Denizaltı savaşını yeterince etkili hale getirmek için gerekli teknolojiyi hiçbir zaman elde etmeyi başaramayan Doenitz (ortada) Silahlanma Bakanı Speer (sağda) ve Jodl'un arasında görülüyor. Speer'in Almanya'nın endüstriyel kapasitesini tümüyle kullanma talimatı çok geç kalırken, Jodl'un Hitler'e dalkavukça sadakati sadece efendisinin bir dizi temel hatasına göz yumulmasına yol açtı. (İmparatorluk Savaş Müzesi)

Solda: Alan bombardımanı havarisi Harris (solda) Berlin üzerindeki gece savaşını yitirmişti. Eaker (ortada) ve Spaatz (sağda) Almanya üzerinde gün ışığında hassas bombardımana geçerek Amerikalıların ilk baştaki hatalarını nihayet düzeltmeyi başardılar ve mücadeleyi kazandılar. (İmparatorluk Savaş Müzesi)

Solda: Eisenhower ABD Ordu Hava Kuvvetleri Komutanı Arnold, Deniz Kuvvetleri Kurmay Başkanı King ve ABD Ordu Genelkurmay Başkanı Marshall'ın arasında görülüyor. Amerikan savaş eforu gibi son derece büyük bir girişimin başındaki yetkililer olarak her birisi kendi hatalarını yaptı, ama hiçbirisi çok geç oluncaya kadar Atlantik'te konvoy sistemine geçilmesine izin vermeyen King kadar büyük kayıplara neden olmadı. (İmparatorluk Savaş Müzesi)

Yukarıda solda: Arnhem operasyonunu etüt etmek için kendisine yeterli zaman verilmeyen Brereton, astlarının köprüleri ani hücumlarla ele geçirme teklifini reddetmelerine izin vererek nihai yenilgide ciddi bir pay sahibi oldu. (İmparatorluk Savaş Müzesi)

Aşağıda: Horrocks ve yukarıda sağda Browning (solda, Gavin ile birlikte). Bu iki kolordu komutanı operasyon sırasında emniyet risklerine rağmen Nijmegen ve Arnhem'deki hayati öneme sahip köprülerin ele geçirilmesinin gerekliliği konusunda ısrar etmeyerek hataya düştüler. (İmparatorluk Savaş Müzesi / ABD Ordusu)

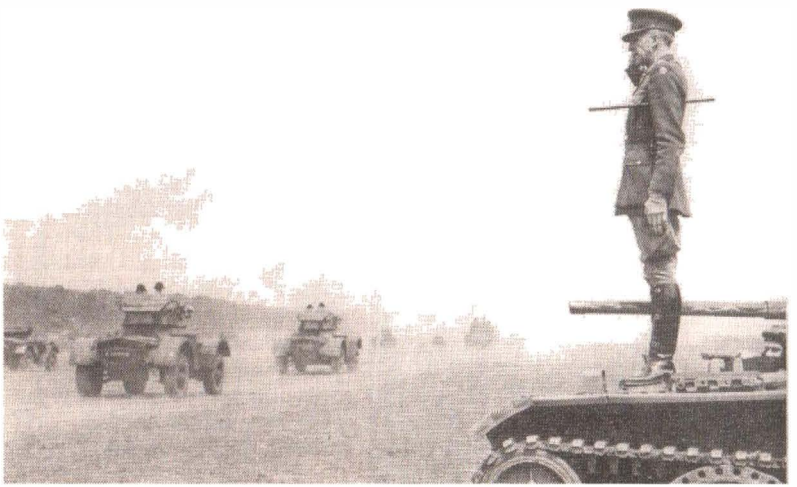

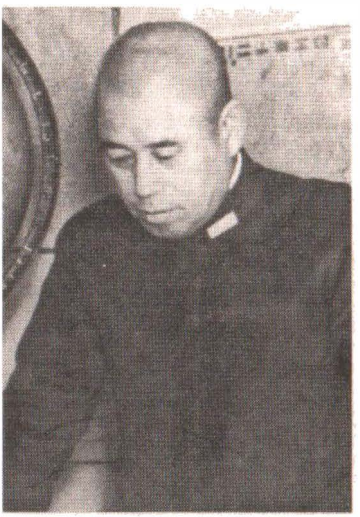

Yukarıda solda: Savaşı kazanmak üzere eksiksiz bir deniz zaferi üzerine kumar oynayan, kendi hatalı planlaması ve kıdemli komutanlarının ihmalleri yüzünden kaybeden Yamamoto.
Yukarıda sağda: Pearl Harbor ve Midway'de tamamlamadığı görevler nedeniyle Japonya'nın nihai yenilgisini hızlandıran Nagumo.

Aşağıda solda: Leyte Körfezi'nde modası geçmiş bir hava savunma doktrinine saplanıp kalması nedeniyle Japon Muharebe Filosu'nu felakete mahkûm eden Fukudome. Aşağıda sağda: Leyte Körfezi'nde Amerikan Çıkarma Gücü'nü perişan etmek için kısa bir fırsat yakalamışken kararsızlığı nedeniyle bunu elinden kaçıran Kurita. (Tümü Resmi ABD Donanması fotoğrafları)

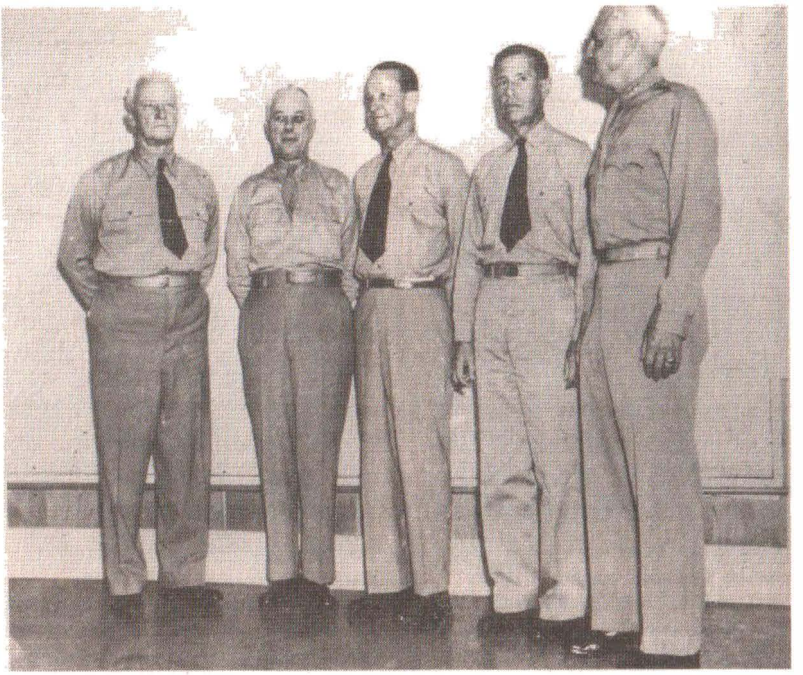

Yukarıda: Kendileri de bazı taktik hatalar yapmış olmakla birlikte muharebeleri kazanmak için Japonların yaptığı çok daha ciddi hatalardan yararlanan Amerikalı amiraller. Akıllı bir strateji oluşturan Nimitz (en solda), Mercan Denizi ve Midway'de uçak gemilerini kullanma biçimleri ile Pasifik'te nihai zaferi garantiye alan Fletcher ve Spruance (sırasıyla soldan üçüncü ve dördüncü). (İmparatorluk Savaş Müzesi)

Solda: Zafer hırsı yüzünden Leyte Körfezi'nde büyük bir felaketin eşiğine gelinmesine neden olan Halsey. (İmparatorluk Savaş Müzesi)

kam, İngiliz tersanelerinin üretimiyle birleşince, her ay 1.3 milyon ton geminin batırılması gibi erişilmesi olanaksız bir hedefin gündeme getirilmesini gerekli kılmaktaydı. Bu kasti bir hata idi çünkü tehlikenin büyüklüğünü kabul etmek, donanmanın ve her şeyden önce Denizaltı Komutanlığı'nın savaş kazanan kurumlar olma iddiasıyla varlık nedenlerini zayıflatırdı.

Doenitz alavere dalavereyle bundan sonra daima felaketin eşiğinde kalacak olan bir seferi yönetirken, kendisi de muharebe deneyi olan bir denizaltıcı olarak, mürettebatlarına mümkün olduğu kadar sadık kaldı. Onlardan en büyük fedakârlığı talep ederken hiçbir zaman kabul edilemeyecek ve mazur gösterilemeyecek ölçüde beyhude görevlere göndererek hayatlarını kolay kolay tehlikeye atmadı. Komutanlarıyla yakın teması sürdürdü, onlarla mümkün olduğunca sık görüşerek denize açılmadan önce mümkün olan her şekilde desteklendiklerinden ve görevlerinin değerinden ve mümkün olduğundan emin olmalarını sağladı. Döndüklerinde iskelede kahramanlara layık törenlerle karşılandılar ve ardından iyi bir izne çıktılar. Görev aralarında onlara mümkün olan en iyi barınma olanakları, yemek ve içkiler ile birlikte Alınan hemşireler ve kadın görevliler ile fethedilmiş ülkelerden işbirliğine hazır olan güzel hanımlar tarafından ilgi görmeleri sağlandı. Fakat "İkinci Mutlu Dönem"in ardından konvoylara karşı sürü taktikleri yine önemli başarılar kazanmaya devam ettiyse de, Doenitz bunun sadece Müttefiklerin dört çarklı Enigma anahtarını bulamamalarından kaynaklanan bir ara dönemden ibaret olduğunu bilemeyecekti. Aynı zamanda, bazıları Alman beklentilerinin ötesinde olan bir dizi yeni ve ölümcül silahın hizmete girmek üzere olduğunun da farkında değildi.

Şansın Alınan donanmasının aleyhine nasıl dönebileceği 7 Kasım 1942 tarihinde Müttefiklerin Fransız Kuzey Afrika'sına yaptıkları "baskın" tarzındaki çıkarma operasyonları ile görülmüş oldu. Kazablanka, Oran ve Cezayir'e yapılan bu operasyonların ortak adı "Torch" (Meşale) Operasyonu idi. Eğer "Torch" ile ilgili olarak Almanların eline geçen olağanüstü miktarda bilgi doğru kullanılmış olsaydı, baskın diye bir şey söz konusu olmayacaktı. Ger-

çekten de istihbarat hacminin büyüklüğü ve çeşitliliği, Almanların hatalı bir yoruma varmasının ya da ekim ayında Cebelitarık'a yaklaştıkları sırada konvoyların gerçek hedeflerini ayırt edebilmekte başarısız kalmalarının nedeni olabilir. Sicilya'ya yapılacak büyük bir çıkarmanın yanı sıra, Rommel'in El-Alameyn'de sıkışmış ordusunun gerisinde Trablus bölgesine veya Ege'de yapılacak başka çıkarmalarla ilgili dedikodu ve kehanetler birbirini izliyordu. Bir başka Malta konvoyu ile karşı karşıya bulunmaları olasılığı Kesselring tarafından iltifat gördü, ama İtalyanların hedefin Kuzeybatı Afrika olduğu yönündeki bir tahminleri, Almanların yüksekten bakan tavırları nedeniyle hemen reddedildi. Müttefiklerin SIGINT aracılığıyla söz konusu tahminlerin çoğunu okuyabilmeleri ve hiçbirisinin doğruyu temsil etmediğinden emin olabilmeleri gerçekten bir lüks sayılmalıdır. Şayet donanmaya ait Enigma'yı okuyabilseler ve Alman donanması ile Denizaltı Komutanlığı'nın büyük bir istila hareketini "askeri olarak olanaksızlığı" nedeniyle tahminler arasından çıkardıklarını bilseler daha da mutlu olurlardı.

Mihver karargâhlarının çoğunda belirsizlik sürerken, tek bir komutan veya kurmay, şüphe belirtmekten öteye geçen bir görüş hazırlamadı. Alman donanması ise denizde görülen iki konvoy ile Cebelitarık'tan gelen ve buradaki tüm gemilerin sadece iki asker nakliye gemisi ile birkaç çıkarma gemisinden ibaret olduğu yolundaki raporlara dayanarak, 4 Kasım günü, tüm harekâtın toplanmakta olan yeni bir Malta konvoyundan ibaret olduğunu çok emin bir tavırla bildirdi. Böylece, Doenitz aklı bunlarla dolu olarak, Atlantik denizaltılarını okyanusun kuzey-güney seyir örgüsündeki konvoyları bulmak üzere o bölgede rastgele kovalamacaya gönderirken, Hitler'in teşvikiyle Atlantik'ten alınan beş gemiyle takviye edilmiş olan Akdeniz filotillasını da Sardinya'nın savunulması ve Malta civarının denetlenmesi için konuşlandırdı. Bunun sonucunda, Britanya veya ABD'den Cebelitarık'a doğru yol alan konvoyların hiçbirisi ciddi bir tacize uğramadı ve Oran ile Cezayir konvoyları Akdeniz'e girdikten sonra dahi serbestçe hedeflerine ulaştılar.

Doenitz tarafından yapılan bu büyük hatanın çok sayıda nedeni vardır. Müttefikler "Torch" Harekâtı öncesinde şifrelerini değiştir-

miş ve kripto analistler bunu henüz çözmemiş olduğu için yararlı SIGINT'ten mahrum kaldılar. Ayrıca konvoyların SIGINT ve DF temel alınarak hazırlanan bir aldatmaca planına uygun rotalarda hareket etmesi ile büyük miktarda çelişkili söylenti, komutanlar ve kurmayları şaşırttı. Şayet bir önceki mart ayında zihinlerini "İkinci Cephe" olarak adlandırılan olasılığa kapatmamış olsalardı, gerçeği kavramaya çok daha yakın bir noktada olurlardı. İngilizlerin Saint-Nazaire'e yaptıkları ve Almanları Atlantik kıyısında *Tirpitz*'i alacak yegâne kuru havuzdan mahrum ederek, yeni inşa edilen denizaltı yuvalarını da nerdeyse kullanılmaz hale getiren unutulmaz komando akını sonrasında operasyon raporunda şu sonuca varmışlardı: "Büyük ölçekte başarılı çıkarma harekâtı... hâlâ olanaksız olarak değerlendirilebilir." Ve bu görüş, ağustos ayında Dieppe'e yapılan ve Avrupa'da Müttefiklerin amfibik harekât kapasitesinin zayıflığını gösteren akının başarısızlığı ile desteklenmişti. Büyük bir çıkarma olasılığına karşı böylece koşullanmış olarak, dengesiz yakalanmış bir komutanlık ve savunmanın gösterdiği tepkiler de yavaş ve kötü yönlendirilmişti. İlk *U-boat*, çıkarmadan tam iki gün sonra "büyük bir ihtiyatla" Kazablanka'ya ulaşmış olup, komutanının İkinci Dünya Savaşı boyunca korkaklık nedeniyle yargılanmış yegâne kaptan olması Almanlar için şanssız bir durum teşkil etmişti. Akdeniz'deki denizaltıların Cezayir ve Oran'daki gemi topluluklarına hücumu için de 24 saat geçmişti ve bunlar o kadar sert bir direnişle karşılaştılar ki, sadece iki gemiyi demirledikleri yerde batırabildiler. En büyük infazı gerçekleştiren Luftwaffe'nin torpil uçakları olup, bunlar örneğin Bougie'de sadece altı uçak yitirme pahasına yakınlardaki Müttefik (amfibik) taarruz gemilerinin yüzde 75'ini batırdılar ve böylece, Goering'in 1940 yılında bu hücum tarzına karşı çıkarak ne kadar ciddi bir hata yaptığını ortaya koymuş oldular.

Bunu izleyen beş ay içerisinde *U-boat* başarılarının toplamı ve gösterdikleri çabanın büyüklüğü artış göstermeye devam edecekse de, ilk büyük Müttefik çıkarmasını engelleme konusunda hiçbir etkilerinin olmaması, çok önemli bir yenilgiydi. 1943 Mayıs'ında Akdeniz'den geçen dolaysız deniz yolu Müttefik ticaret gemi-

ciliğine büyük bir tasarruf sağlayacak şekilde yeniden açılırken, aynı zamanda deniz kuvvetlerinin stratejik ve taktik esnekliğinde de ciddi bir gelişme sağlamaktaydı. Fakat psikolojik olarak hayati öneme sahip olan şey, "savaşın sonucunu tayin edici silah" olarak görülen *U-boat*'ların istilayı önleyici bir silah olarak ciddi bir itibar kaybına uğramalarıydı. En sonunda deniz yollarına sızdıkları zaman bile o kadar sıkı bir şekilde avlandılar ki, kayıpları, batırdıkları gemilerden daha fazla oldu. Karşı tarafı dinleyememek en önde gelen faktörü teşkil etti. Alman İstihbarat subayları ile Hitler, Raeder ve Doenitz 1940 yılında Fransızları Ardennes konusunda tuzağa düşüren; Wavell'i Rommel'in 1941 Mart'ında hücuma geçme olasılığı konusunda aldanmaya iten; Stalin'i 1941 Haziran'ında Almanların Rusya'yı istilası konusunda gafil avlayan ve Rommel'i Gazala'da İngilizlerin zırhlı birliklerini nasıl konuşlandıracağı konusunda şaşkınlığa iten aynı inanılmazlık tuzağına düştüler. Ve Doenitz, tam da Raeder'in 30 Ocak 1943 tarihinde Hitler ile yaptığı büyük tartışmanın akabinde istifa etmesi üzerine onun halefi olacağını öğrendiği sırada bile, yeni bir inanılmazlık nöbetinin çekiciliği zihnine sızmaktaydı.

Karada, havada ve denizde, emirlerin ve görevlerin yerine getirilmesi sırasında alt seviyelerdeki komutanlıkların yüzlerce hata yapması kaçınılmazdır. Hata yapma eğilimi, temin edilen istihbaratın kalitesiyle doğru orantılıdır. İngilizler denizlerdeki savaşta hangi hataları yapmış olurlarsa olsunlar –ki bunun içerisinde burada ele almayacağımız, ancak Amirallik Dairesi'nin tepesindeki komuta yetersizliği ve istihbaratın yanlış değerlendirilmesi nedeniyle 1942 Haziran'ında Rusya'ya giden PQ 17 konvoyunun dağıtılması ve dolayısıyla mahva uğratılması gibi çok bilinen sapmalar da vardır– onların veya Amerikalıların zihninde Enigma şifrelerinin çözülmesinin Atlantik Muharebesi'nde ne kadar önemli olduğu konusunda hiçbir tereddüt bulunmuyordu. Amirallik Dairesi dört çarklı Enigma'nın çözülmesi için 2 Kasım 1942 tarihinde "biraz daha dikkat sarfedilmesi" için çağrı yaparken, eleştirisinin ciddiyetini daha da vurgulamamak için büyük bir gayret gösteriyor, bunun kripto analizcilerin ciddi bir ölçüde etkilemediği yegâne sefer

olduğunun altını çizerek, aynı zamanda onların yardımı olmadığı taktirde savaşın kaybına neden olacak yegâne sefer olduğunu da ifade ediyorlardı. Bu konu 1941 yılında dört çarklı Bombe cihazının tasarımındaki ilk gecikme bağlamında ele alınmalıdır. İş yoğunluğunun baskısı ve personel eksiklikleri çok haklı olarak önceliği büyük sayıda farklı ve hayati öneme sahip şifreyi çözmekte olan üç çarklı Bombes cihazlarına yöneltmişti. Fakat bir dizi örgütsel nedenle, hem ABD hem de İngiltere'de başka bazı üretim gecikmeleri meydana gelmişti. Uzun ve kimi zaman üzüntü veren bir hikâyeyi kısa kesmek için, nihayet 1942 Aralık ayında uzun çalışmalardan sonra Donanma'nın dört çarklı Enigma cihazının ilk kez kırıldığı gün geldi ve o günden itibaren okunan şifrelerin sayısı yavaş yavaş artmaya başladı. Bu, ilk başta başarıların ancak ara sıra elde edildiği bir süreç olup, çoğu zaman sonuç birkaç gün gecikmeyle elde ediliyordu. Buna rağmen Almanların hataları zaman zaman İngilizlere yardımcı oluyordu ki, örneğin operatörlerine sadece üç çark için ayar veriliyor ve onlar da dördüncü çarkı nötr konuma ayarlayınca ister istemez şifrelerin çözülmesini kolaylaştırıyorlardı. Müttefiklerin bu alandaki şifre kırma çalışmalarının Alman Ordusu ve Luftwaffe kodları seviyesine ancak 1943 Ağustos ayında ulaşabildiği söylenebilir. Bununla birlikte buradan elde edilen her neyse, bir dizi yeni silah ve teknik vasıtasıyla zaten gelmeye başlamış olan toplam katkıya ancak o ölçüde ek sağlıyordu.

Daha önce söz edildiği gibi, refakat sınıfı uçak gemilerinden operasyona katılan uçakların yanı sıra, uzun menzilli bombardıman uçakları da, kıyıda üslenmiş uçakların menzili dışında kalan orta Atlantik "boşluğunu" doldurmaya başlamıştı. Bununla birlikte, tam etkileri, Metox-sonrasında denizaltıları tekrar geceleri tespit edip batırabilmeye başlamalarına kadar anlaşılamadı. Bunu yapabilme kabiliyetleri İngiltere'de 1940 yılında Dr. J. T. Randall ve Mr. H. A. Boot tarafından yapılan çok parlak bir keşif olan güçlü kavite magnetron valfı sayesinde mümkün olan santimetre dalga boyundaki radara dayanmaktaydı. İlk olarak 1941 yazında az sayıda korvete monte edilen ASV tip 271 radar, magnetron vanası ile yüzeye çıkmış denizaltıları 16 kilometreden (ve bir pe-

riskopu 1.300 yarda mesafeden) tespit edebiliyordu. Derhal sonuç veren bu buluş yapılan tespit ve hücumların sayısını artırdı. Öte yandan santimetrik setlerin ek avantajı setlerin nispeten derli toplu olması, antenlerinin küçüklüğü ve sinyallerinin Metox tarafından tespit edilememesiydi. 1943 yılı başlarında Wellington bombardıman uçaklarına takılıp da zaten yararlı olduğı ispatlanmış olan Leigh projektörüyle kalibrasyonu yapılınca, 1 Mart tarihinde, *U-boat*'lara karşı gösterilen gayretin doruğa çıktığı bir dönemde çok yararlı bir silah sistemi hizmete başlamış oldu. *U-boat* filosu 240 adetlik bir güce çıkmış olup, Doenitz bunların 50'den fazlasını aynı anda denizde tutabiliyor ve bunlara on dört adet "Süt İneği" adı verilen ikmal denizaltısı ile destek sağlayabiliyordu. Denizaltı sayısının büyüklüğü ve akıllıca koordine edilen sürü taktikleri sayesinde, batırılan gemilerin sayısı aman vermeden yükseliyordu. 1942 yılının Aralık ayında 61 gemi batırılmış olup, bunların 19'u konvoylardan avlanmıştı. Ocak ayında kötü hava nedeniyle sadece 15 gemi batırıldı ama şubat ayında batan gemilerin sayısı 48'e fırlarken en büyük konvoy muharebesinin olduğu mart ayında (bu aşağıda ele alınmıştır), toplam 105'e çıkmıştı ve bunların 72'si konvoylardan meydana gelmişti. Bu dört ay boyunca Alman ve İtalyan denizaltılarının kayıpları 8, 9, 22 ve 16 olmuştu.

Konvoy muharebelerinin en karmaşık hali *U-boat* sürülerinin, refakat gemilerinin ve en son radar, sonar ve su bombalarıyla donatılmış avcı gruplarının yavaş seyreden ticari gemi sıralarının etrafında dönüp durduğu durumlardı. Bir veya iki gemi vurma ümidiyle konvoya körlemesine bir salvo torpil gönderme tekniğine (buna "browning" deniliyordu) karşı ve 8 Aralık tarihinden sonra hücum sırasında iki denizaltının çarpışmasını ve birinin batmasını takiben sürüler sadece 13 veya 15 tekneyle sınırlanıyor, belli alanlarda yoğunlaşma ve eylem yoğunluğu kontrolsüz devam ediyordu. Refakat gemileri arasında HF radyo kullanımının artması, avcılar arasındaki işbirliğini kesinlikle basitleştirmiş, reaksiyon ve işbirliğinin artmasını sağlamıştı. Ancak birçok durumda sürü hücumlarına karşı mücadele ederken refakatçiler arasındaki düzenin kaybolduğu görülmüştü. Diğer yandan, üç veya dört gece boyunca

bir konvoya sezdirmeden yaklaşıp hücum etmenin ve bunu diğer gemilerle birlikte yapmanın denizaltı komutanları üzerinde yarattığı gerginlik de çok yüksekti ve ister istemez teknelerini tehlikeye atacak şekilde etkinliklerini azaltıyordu. Dahası muharebede Müttefik hava unsurlarının müdahalesi doruk noktasına çıkıyor, özellikle de refakat uçak gemilerinden kalkan avcı uçakları ölümcül bir tehdit oluşturduğu için, Luftwaffe'nin oynadığı rol son derece küçük kalıyordu.

Tüm bu faktörleri akılda tutarak, mart konvoylarının kritik muharebelerinin hikâyesi, Doenitz'in orta Atlantik'te 50'den fazla denizaltıyı toplamış olduğu da göz önüne alınırsa, dikkate değer bir öneme sahiptir. Bu mücadele birçok yerde anlatılmış olup, bunlar arasında Jürgen Rohwer'in 1977 tarihli kitabı muhtemelen ayrıntılar itibariyle en iyisidir ve SIGINT ile ilgili kaçınılmaz bazı eksiklikleri 1984 yılında İngiliz Resmi İstihbarat Tarihi 3. Cilt I. Kısım'ın yayımlanmasıyla giderilmiştir. Önümüzdeki sayfalarda yer alan harita konvoy hareketinin düzenini göstermekte olup, kuzey ve güney yolları ABD ile Birleşik Krallık'ı birleştirmekte ve ayrıca Cebelitarık'tan ABD ve Birleşik Krallık'a giden yollar gösterilmektedir. Burada bir dizi konvoyun düzenli aralıklarla bu rotaları nasıl izlediği, bazılarının diğerlerinden hızlı olduğu, okyanus ortasında birbirlerinin yanından geçerek çoğu zaman düşman faaliyeti, buzdağları veya hava koşulları nedeniyle rota değiştirdikleri görülmektedir. Ayrıca *U-boat* sürüleri üslerine giderken veya üslerinden ayrılırken gösterilmekte ya da bunların konvoy yollarını tarayan uzatılmış devriye hatları belirtilmektedir ki, bu konvoyların bilinen bir rota üzerindeki yaklaşım yolları Müttefik konvoy kodunu dinleyen ve çözüp okuyan Alman B Dienst (İstihbarat) Servisi tarafından hatasız şekilde tahmin edilmekteydi. Ve sonunda avının etrafını kuşatan *U-boat*'lar, "temas halindeki" bir *U-boat*'tan gelen raporlar doğrultusunda *U-boat* Komutanlığı tarafından şölene sevk edilirdi.

Her zaman olduğu gibi, ortak paydalar hava ve deniz durumuydu. Sadece dalmış durumdaki *U-boat* kötü hava koşullarından geçici olarak kaçabiliyordu ve söz konusu dönem boyunca Atlan-

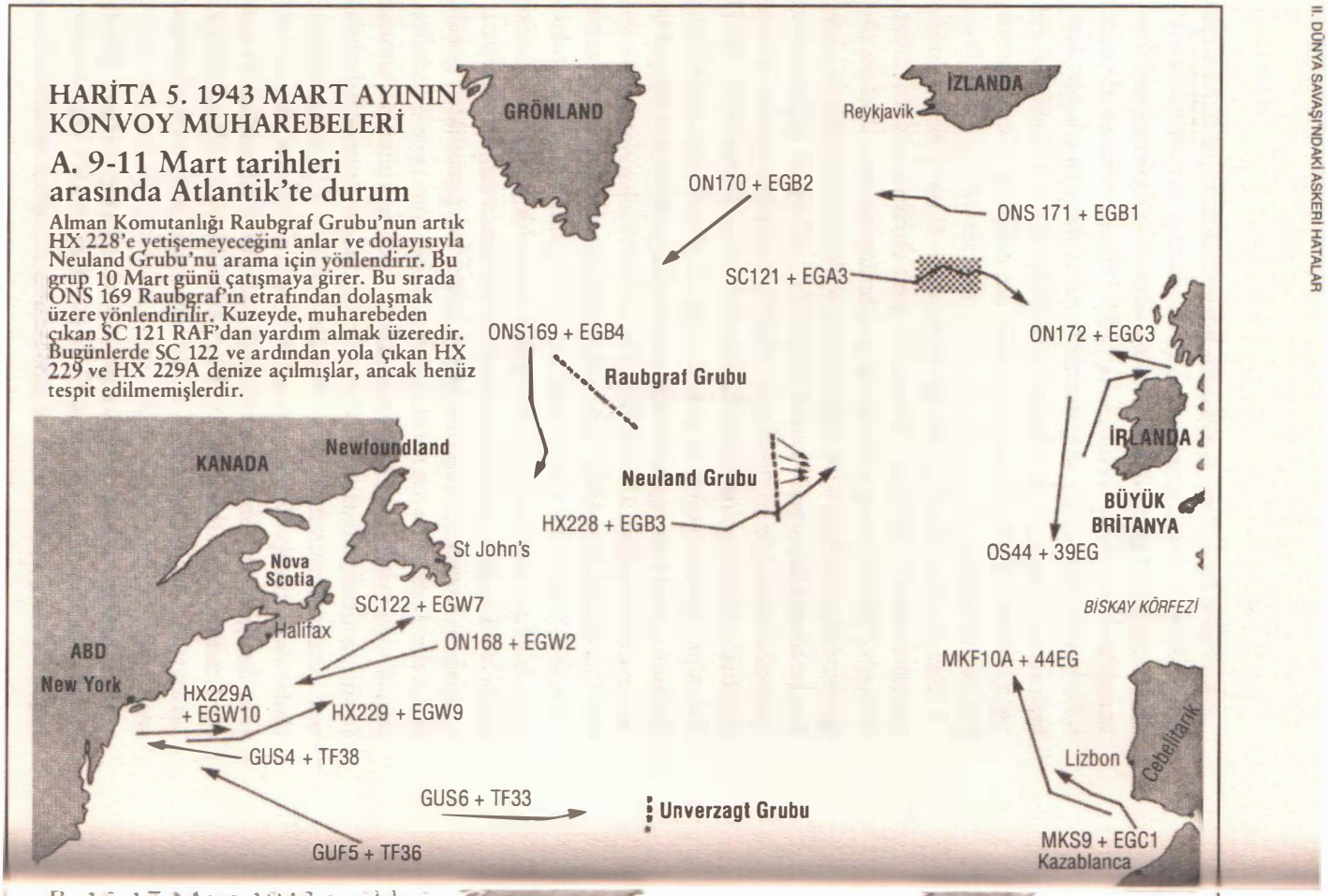
HARİTA 5. 1943 MART AYININ KONVOY MUHAREBELERİ
A. 9-11 Mart tarihleri arasında Atlantik'te durum
Alman Komutanlığı Raubgraf Grubu'nun artık HX 228'e yetişemeyeceğini anlar ve dolayısıyla Neuland Grubu'nu arama için yönlendirir. Bu grup 10 Mart günü çatışmaya girer. Bu sırada ONS 169 Raubgraf'ın etrafından dolaşmak üzere yönlendirilir. Kuzeyde, muharebeden çıkan SC 121 RAF'dan yardım almak üzeredir. Bugünlerde SC 122 ve ardından yola çıkan HX 229 ve HX 229A denize açılmışlar, ancak henüz tespit edilmemişlerdir.
GRÖNLAND
İZLANDA
Reykjavik
ON170 + EGB2
ONS 171 + EGB1
SC121 + EGA3
ONS169 + EGB4
Raubgraf Grubu
ON172 + EGC3
İRLANDA
BÜYÜK BRİTANYA
KANADA
Newfoundland
Neuland Grubu
HX228 + EGB3
St John's
Nova Scotia
OS44 + 39EG
BİSKAY KÖRFEZİ
SC122 + EGW7
Halifax
ON168 + EGW2
ABD
New York
MKF10A + 44EG
HX229A + EGW10
HX229 + EGW9
Cebeliarık
Lizbon
GUS4 + TF38
GUS6 + TF33
Unverzagt Grubu
MKS9 + EGC1
Kazablanca
GUF5 + TF36

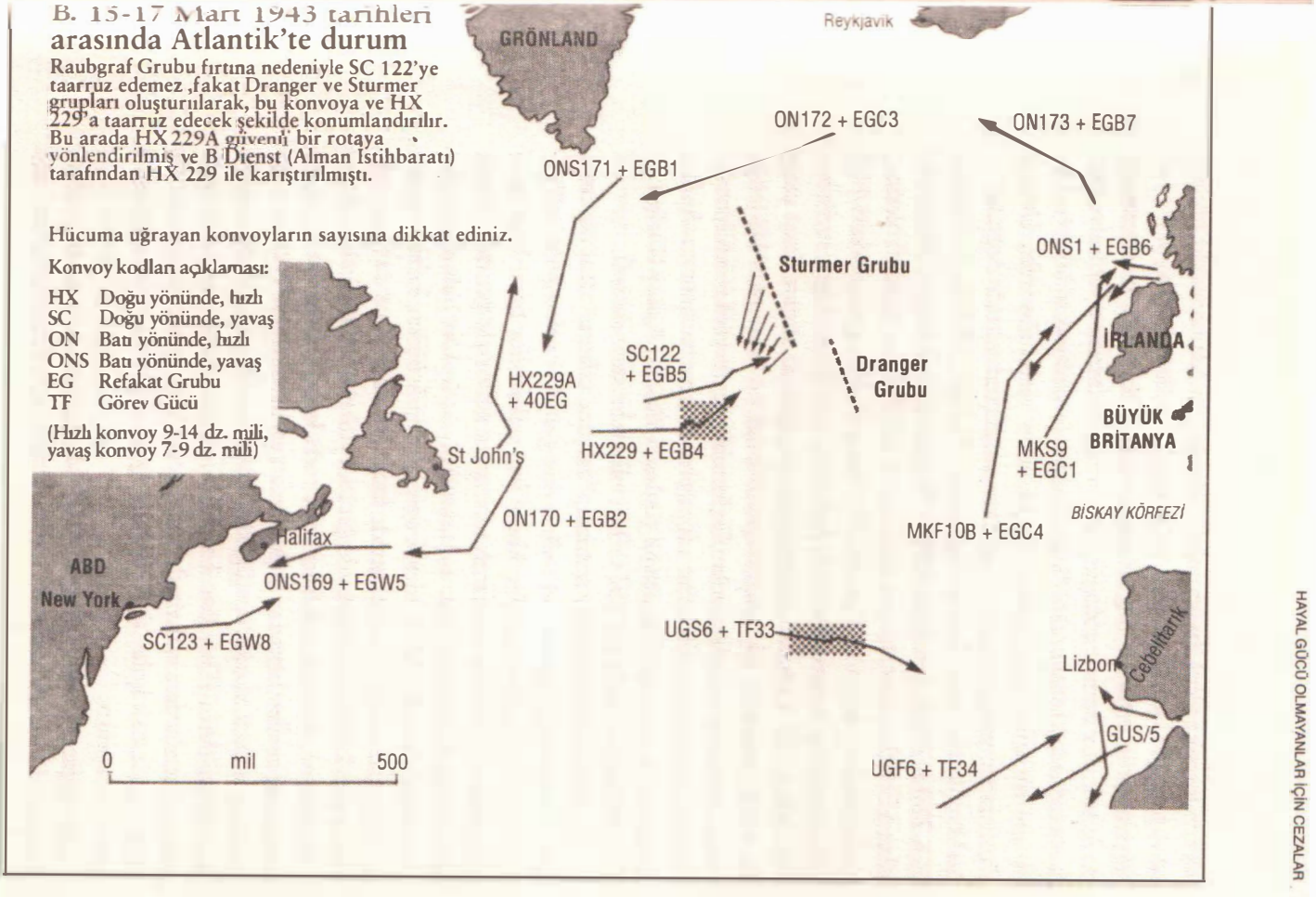
B. 15-17 Mart 1943 tarihleri arasında Atlantik'te durum
Raubgraf Grubu fırtına nedeniyle SC 122'ye taarruz edemez ,fakat Dranger ve Sturmer grupları oluşturularak, bu konvoya ve HX 229'a taarruz edecek şekilde konumlandırılır. Bu arada HX 229A güvenli bir rotaya yönlendirilmiş ve B Dienst (Alman İstihbaratı) tarafından HX 229 ile karıştırılmıştı.
Hücuma uğrayan konvoyların sayısına dikkat ediniz.
Konvoy kodları açıklaması:
HX Doğu yönünde, hızlı
SC Doğu yönünde, yavaş
ON Batı yönünde, hızlı
ONS Batı yönünde, yavaş
EG Refakat Grubu
TF Görev Gücü
(Hızlı konvoy 9-14 dz. mili, yavaş konvoy 7-9 dz. mili)
GRÖNLAND
Reykjavik
ON172 + EGC3
ON173 + EGB7
ONS171 + EGB1
ONS1 + EGB6
Sturmer Grubu
İRLANDA
SC122 + EGB5
Dranger Grubu
HX229A + 40EG
BÜYÜK BRİTANYA
St John's
HX229 + EGB4
MKS9 + EGC1
ON170 + EGB2
BİSKAY KÖRFEZİ
MKF10B + EGC4
Halifax
ABD
New York
ONS169 + EGW5
UGS6 + TF33
SC123 + EGW8
Lizbon
Cebeliarık
GUS/5
UGF6 + TF34
0
mil
500

tik'ten bir dizi alçak basınç alanı geçtiği için tek bir sakin dönem olmamıştı. Fakat sis, yağmur veya kar fırtınalarından kaynaklanan düşük görüş mesafesi hiç kimseye nefes alma fırsatı bırakmamıştı. Ayrıca, her zaman olduğu gibi operasyonlara ara verilmiyordu. Konvoylardan bir tanesi *U-boat* sürülerinin ve bombardıman uçaklarının menzilinden çıkarken yenisi onun yerini alıyordu; *U-boat* sürüleri ise yeniden oluşturulmakta ve güçleri sürekli değişmekle birlikte daima yerlerinde kalmaktaydı. Örneğin, 5 Mart tarihinde HX 229 ve 229A konvoyları New York'ta toplanırken, daha yavaş olan SC 122 denize açılmış bulunuyor ve UGF ise daha da ileride, Cebelitarık'a doğru gidiyordu. Newfoundland açıklarındaki HX 228 konvoyu hemen ilerisinde bekleyen tehlikeye doğru seyir halindeydi ve SC 121 Grönland'in güneyindeki iki sürüye karşı çetin bir savaş verirken, bir grup başka *U-boat* bu konvoyun beklenen rotası üzerinde devriye hattı oluşturmak üzere yönlendiriliyordu. Ve aynı anda ONS 169 tespit edilmiş bir devriye hattının etrafından dolaşmak üzere yeni bir rotaya yönlendirilirken, Biskay Körfezi ve Portekiz açıklarında bir dizi farklı muharebe sürmekteydi.

Bu şekilde bir sunum yapılınca, "satranç tahtası" düzgün karelere ayrılmış gibi görünmektedir, fakat gerçekte çok sayıda belirsiz kenar bulunmaktaydı. Her konvoyun arkasında hava koşulları, düşmanın eylemleri veya mekanik arıza nedeniyle geride kalarak sıkıntı içinde olan gemiler bulunmaktaydı. İmkân bulunduğu zaman bunlara kılavuzluk eden eziyet içerisinde birkaç refakat gemisi, DF, radar veya sonarla, geride kalanları arayan ya da hücumda hasar alıp konvoyu takip etme gücünü yitirmiş bir denizaltıyı tespit etmekteydi. Bu muharebenin kenarında kontrol asgariye inmiş ve sezgilerle verilen kararlar çoğu zaman en üst seviyeye çıkmıştı. Bir grubun sürekli olarak bir diğerine karşı harekât içerisinde olduğu bu manzaranın bütününe bakılınca, başarısızlıkların hangisinin gerçek hatalardan ve hangilerinin de saf kötü şanstan kaynaklandığını söylemek kolay değildi. Burada birkaç tipik olaya değinmek yeterli olacaktır.

Örneğin refakat uçak gemisi USS *Bogue*'un, iki destroyer refakatçisiyle birlikte batırılma korkusu nedeniyle fazla uzun bir süre

HX 228 konvoyunda tutulma kararı vardır. Böylece geminin uçak havalandırma ve indirme yeteneği ortadan kalkmış olmakta, hem konvoy hem de kendisi son derece ihtiyaç duyulan ve varlık nedeni olan hava silahından yoksun kalmaktaydı. Bu nedenle uçak gemisine bağımsız hareket etme, fakat konvoy yakınlarında kalma talimatı verilmişti.

Güneşe göre kerteriz alma olanağı olmayan günlerde (ve denizaltılar su altında kalmaya zorlanmaktaydı) yön bulma hataları yaygındı. Bir seferinde *U 600* ile *U 468* refakat gemileri tarafından taciz edildikten sonra ON 170'in rotasını yanlış aktarmış ve gerçek konumundan 40 mil uzakta bir nokta belirtince söz konusu konvoy sorun yaşamamış, denizaltılar da yanlış istikamete gönderilmişti. Keza basit yazım, kodlama ve kod çözme hataları da hataya yol açıyordu. Aşırı görev yükü altında bunalan ve ekipmana yabancı olan HMS *Volunteer* gemisinin DF muhabere personeli uzun menzilli Liberator bombardıman uçağına 180 derece hatalı bir istikamet gönderince, HX 229 konvoyu birkaç saat boyunca korumasız kalmıştı. Bunun sonucunda iki denizaltı gün ışığında görülmeden yüzeyde pozisyon alabilmiş ve iki gemiyi torpilleyebilmişti.

Bu muharebelerin anlatımında öne çıkan izlenim *U-boat*'ların başarıları karşısında başarısızlıklarının sayısındadır. Çoğu yerde onların hücuma uğradıklarını, bazen hasar gördüklerini ve kovalandıklarını okuyoruz. Keza birçok kez torpillerini atıyorlar ama ya hedefe isabet kaydedemiyorlar, ya da torpil patlamıyordu. Rohwer yüzde 38.8'lik bir başarı oranını aktarmaktadır. Bazen, şanslı bir komutan tek bir salvo ile birden fazla hedefi vuruyordu. Çoğu durumda *U-boat*'lar hiçbir şekilde eyleme geçmiyorlardı. Hücum ettikleri zaman da, genel olarak sonuçları abartıyorlardı. Diğer yandan, zor durumdaki refakat gemileri tarafından *U-boat* sayısının abartılması sadece ABD ve Britanya'daki Müttefik komutanlıklarının moralini bozmakla kalmıyor, fakat Almanlar şifreleri çözerek bu hatalı mesajları okudukça, Enigma'nın hâlâ güvenli olduğuna inanıyorlardı.

Mart ayının ağır kayıplara yol açan şiddetli konvoy muharebeleri İngiliz Amirallik Dairesi'nde konvoyların artık etkili bir koru-

ma şekli olmadığı konusunda korkuya neden olurken, başarılarını abartan Almanlar tarafından da zafer olarak addedildi. Ancak, beş gün boyunca 44 denizaltının tüm gayretlerine rağmen SC 122, HX 229 ve HX 229A konvoylarında yer alan 150 ticaret gemisinden sadece 21 tanesi batırılmış olup, hiçbir refakat gemisi vurulmamıştı. Sadece tek bir denizaltının battığı doğru idi ve diğer yandan sadece 15 tanesi hedefe isabet kaydedebilmiş, 7 hedef ise ortaklaşa vurulmuştu. Bu ay içerisinde konvoylarda 72 gemi batarken ve bir dizi farklı eylem meydana gelirken, bir oran duygusuna gerek duyulmaktaydı. Yüzlerce geminin bulunduğu pek çok konvoy birkaç kez hücuma uğramakla birlikte kayıp vermeden hedeflerine ulaştılar ki bu durumun diğerlerinin ihmali pahasına SC 122 ve HX 229 konvoylarına karşı çok sayıda denizaltı gönderilmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Ancak bu Almanların elinden gelen en büyük güç yoğunlaştırılması olup, yitirilen gemilerle inşa edilenler arasındaki halihazırdaki oran sürdürülse dahi bunun aşılması pek mümkün görülmüyordu. O halde zafer ne zaman gelecekti?

Biliyoruz ki, bir ay içerisinde, mart ayının kasveti Müttefikler için sadece gelip geçen bir bulut gibi görülecekti. O zaman temel soruları gündeme getirme sırası Doenitz'e gelecekti. Havaların daha iyi olduğu nisan ayında neden orta Atlantik'te sadece 25 gemi batırılırken 16 *U-boat* kaybolmuştu? Düşman uçakları ve gemileri daima yüzeye çıkmış denizatılara kilitlendiğinde ve üç günlük muharebede 15 denizaltılık bir sürünün biri batıp ve üçü hasara uğrarken sadece iki gemi batırabildikleri zaman, bazı şeylerin temelden hatalı olduğu anlaşılmalıydı. Ne var ki, Doenitz mart ayının büyük konvoy zaferlerinin sonrasında herkesi o kadar iyi eğitimli olduğu için tebrik etmişken, nisan ayındaki başarısızlıkları deneyimsiz komutanlara ve tabii ki hava koşullarına bağlayanlar ile fikir birliğine varabiliyordu.

Doenitz'in tutumuyla beslenen bu kör iyimserlik atmosferi ve örgütünde operasyon raporlarını karşılaştırıp analiz edecek bir araştırma biriminin olmayışı nedeniyle, mayıs ayının katliamı çok daha büyük şok oldu. En azından bir denizaltının kontak sinyaline yanıt vermediği bir gün geçmiyor; beş günün her birinde üçer

denizaltı kayboluyor ve bir gün için bu sayı dörde çıkıyordu. Ay sonunda acı sonuç 46 gemiye çıkmıştı. Şaşkın halde ve mürettabat morallerinin yıkılmak üzere olduğunu ve son derece sert savunma karşısında hücum etmek istemediklerini anlayarak karşı tedbirler geliştirilinceye ve 1942 yılına kadar gecikmiş olan yeni silahlar alelacele hizmete sokuluncaya kadar denizaltılarını geçici olarak geriye çekti. Her ne kadar –katkılarına rağmen– tüm kayıpların nedeni düşmanın sayısı ve varlığından kuşkulanılan yeni radar olmasa da, geçmişin hataları Doenitz'i ve sürülerini yakalıyordu.

Doenitz'in deniz kuvvetleri komutanı olduğu zaman keşfettiği gibi, Raeder denizaltılar için silah ve elektronik cihaz üretimini, mümkün olandan çok daha az desteklemişti. Raeder, bilindiği gibi daima dengeli bir donanma istemiş ve istifası da yüzey akıncılarını korumak için Hitler ile yaptığı bir tartışmanın sonucunda gerçekleşmişti. Doenitz kuvvet komutanı olarak doğal olarak denizaltıları daha çok kollamış ve bilim adamları ve sanayicilerin onlar için öncelikli alanlarda yoğunlaşmaları için derhal girişimde bulunmuştu. Bunu kuvvet komutanı olmadan yapma konusunda ciddi şekilde başarısız kalması ise onun geleceği görememesinin ve hayal gücü eksikliğinin bir başka belirtisinden ibarettir. Bu, savaştan sonra bir soruşturma yapan bir Müttefik görevlisinin söylediği şekilde, "onun kişiliğinin damgasını vurmuş olduğu" son derece sınırlı karargâh ekibinde de göze çarpmaktaydı.

Doenitz'in daha geniş bir karargâh heyeti kullanmaktaki isteksizliği, gerçekten de hemen hemen tüm Alman liderlerinin üstlendikleri yükü paylaşma konusundaki doğuştan gelen yeteneksizliklerinde bulunabilir. Otokrasi alışkanlığıyla ve her şeyin farkına varan bir tanrı kültüyle eğitilmiş olan bu liderler yeterli destekten yoksun kalmışlardı. Bunun nedeni, 1940'tan çok önce, komutanlık makamındaki üstün bireyin iyi özelliklerinin ve avantajlarının, yeni teknolojinin karmaşıklıklarıyla başa çıkmak için çok daha fazla uzmana ihtiyaç gösteren ve bunu genişleyen ve karmaşıklaşan örgütler ve yöntemlerle yapan gelişmenin temposu ve kapsamı tarafından aşındırılmış olmasıydı. Yenilgilerinin temel bir nedeninin Müttefiklerin sayısal üstünlüğü ve (başa çıkmak için pek

bir şey yapamadıkları) hava tehdidi olduğunu doğru bir şekilde değerlendirmekle birlikte, Alman bilim ve teknoloji insanları askeri efendilerinin hatalarını büyüttüler. Bilinen veya varlığından kuşku duyulan müttefik silahlarını incelerken, benzer araştırma ve geliştirme alanlarında yaşadıkları kendi sorunları tarafından koşullandıklarını söylemek haksızlık sayılmaz. Örneğin, refakatçilere karşı kullanılmak üzere hazırlanan *homing* (kendi kendine hedefe kilitlenen) torpili üretme konusunda ciddi sorunların sıkıntısını yaşadıkları için, bu tür bir silaha karşı tedbirler konusuna yeterli ilgi göstermediler. Bu nedenle Amerikalılar tarafından havadan bırakılan bir *homing* torpili vasıtasıyla mayıs katliamına yapılan üç gemilik bir katkı çok daha kolay şekilde gerçekleşti ve *U-boat*'ların batırılmasında Almanların kuşkulandıkları, ama henüz farkında olmadıkları yeni bir safha açmış oldu.

Radarla tespit konusundaki Alman çalışmaları santimetre dalga boyundaki radarı kapsamadı ve bunun basit nedeni, bilim adamlarının bunun mümkün olduğuna inanmamalarıydı. Çok arzu edilen bu proje üzerinde yaptıkları çalışmalarda, küçük bir set için yeterli güç üretmenin olanaksız olduğu sonucuna varmışlardı. Bu nedenle Müttefiklerin de aynı sonuca varmış olduğunu düşündüler! Öte yandan İngiliz bilim adamları da 1940 yılında Alman radyo ışınlarını ele aldıkları zaman benzer bir sonuca varmışlardı, ama Britanya için şanslı bir şekilde (gelecek bölümde tekrar ele alacağımız) basit bir deneyle yanlışlıkları ortaya çıkmıştı. İşin ironik yanı Almanların problemin çözümü için kilit önem taşıyan magnetron valfının bir örneğini, 1943 Mart'ından beri ellerinde bulundurmalarıydı. Fakat İngilizlerin 1941 yılında Mısır'da aylar boyunca ellerine geçmiş olan sertleştirilmiş Alman zırhı örneklerini incelememiş olduğu gibi, bu kez de onlar, düşman radarının denizdeki sorunlarının kaynağı olduğuna inanmalarına rağmen ellerine geçen örneği yakından incelemediler. İnatçılık ve kendini beğenmişlik sadece devlet adamları, politikacılar ve askeri liderlere has bir şey değildir. Bilim adamları da ahmaklığın yanı sıra bu kötü huylardan paylarına düşeni almışlardır. Kızılötesi teknolojisi konusundaki bilgi ve araştırmaları oldukça ilerlemiş olan Alman bilim adamları

hasımlarının da benzer bir yolda ilerlediklerini düşündüler ve bir şekilde bu alandaki incelemelerinde geri kalmış olmalarını umut ettiler. İngilizler bunu bildikleri için kasıtlı olarak ve incelikle onları böyle düşünmeye teşvik ettiler.

Alman bilim adamları kişisel beceri açısından mükemmel olmakla birlikte, ekip çalışmaları onların tamamen ayrı bölümlerde çalışma eğilimleri nedeniyle zarar görüyordu. Magnetron valfi deniz savaşlarında kullanılan bir uçakta ele geçirilmiş olsaydı daha önce değerlendirilebilirdi. Ancak ele geçirilen örnek Hollanda'da düşürülmüş bir Lancaster bombardıman uçağındaki H2S setine ait olup, karadaki hedefleri bulmak için kullanılıyordu. Almanlar, amacını tahmin etmekle birlikte bu aşamada valfa yeterli önem vermediler. Bunun yerine yaz ve sonbahar aylarını gölgeleri kovalatarak geçirdiler; *Wanze* adı verilen ve daha düşük frekanslı radarları tespit eden bir cihaz geliştirdiler ki, doğal olarak bu bir yarar sağlamazken; daha yüksek frekansları tarayan *Naxos* adlı cihaza daha düşük öncelik verdiler.

Bütün bunlar olurken ağustos ayında Metox'un kullanımından vazgeçmek suretiyle denizcilerini daha da dezavantajlı bir konuma getirdiler. Esir düşmüş zeki bir RAF pilotu Müttefiklerin *U-boat*'ları nasıl tespit ettikleri sorusu üzerine kafasından bir yanıt uydurarak aktif radarı nadiren kullandıklarını, bunun yerine Metox'tan yayılan sinyalleri kullandıklarını söyledi. Pilot bu 825 ile 3.300 feet arasında uçan uçakların bu sinyalleri 145 kilometreye kadar mesafelerden tespit edilebildiğini iddia etti. Metox'tan yayılan sinyallerin o kadar tehlikeli olmadığı gösteren yakın tarihli deneylere rağmen Almanlar bu masalı yuttular, çünkü esirlerden gelen bilgilerin hemen hemen yegâne değerli istihbarat kaynağı olduğu şeklinde bir görüşe sahiplerdi. Acıklı bir şekilde şu sonuca varıldı: "Bu bizi yanıltmaya yönelik bir çaba bile olsa ve özellikle de ileri sürülen menzil muhtemel görünmese ve ancak çok hassas bir alıcıyla elde edilebilecek olsa dahi, söz konusu beyanın doğru olduğu kabul edilmelidir..." Bunun sonucunda Metox terk edildi ve *U-boat*'lar yegâne anti-radar olanaklarından yoksun bırakıldılar. Ve Doenitz Hitler'e naif ve kapsamlı bir açıklama getirdi: "Esef

ve utanç verici Metox radyasyonu konusu... düşmanın *U-boat* konumlarını keşfetmesi ve açık denizlerdeki kayıplarımız gibi bugüne kadar esrarını koruyan ve açıklanamayan olayları izah etmektedir..." Bütün hastalıklar için teknolojik devalar arayan birisi varsa, bu Doenitz'den başkası değildi!

Almanlar, 1943 Haziran'ında üç günlük bir gecikmeyle Müttefik konvoy kodunu okuyabilmelerini sağlayan sürekli başarılarına rağmen, Enigma'nın neden olabileceği bir güvenlik ihlalini göz önüne almadılar. Donanma Muhabere Şefi, B Dienst aracılığıyla düşmanın Enigma'yı çözemeyeceğini göstermek için yeni deliller sundu. Makinenin Wehrmacht ve Luftwaffe Muhabere Şefleri generaller Fellgiebel ve Martinez tarafından daha ayrıntılı olarak incelenmesi de benzer bir şekilde rahatlatıcı yanıtlar ortaya çıkardı. Fakat makinenin kablolarını kontrol etmediler ve soruşturmayı, boşlukları göstermek bakımından yeni ve bilgi içeren fikirler getirebilecek bağımsız uzman ve kriptocular yerine, makineyi imal eden ve durumdan çıkarı olan uzmanlara devrettiler. Bu hatalı tutum denizdeki birçok diğer denizaltının yanı sıra "Süt İneği" adı verilen ikmal denizaltılarının da batırılmasına yardımcı oldu. Çünkü İngilizler her ne kadar Almanları Enigma'nın çözüldüğü konusunda uyarmaktan korktukları için yakıt ikmali yapılan randevu noktalarında hücum edilmesine karşı çıktılarsa da, Amiral King ve Amerikalılar bildiklerini okudular. Gerçekte, çözülen şifreler "Süt İnekleri"ne karşı oluşturulan dosyaların sadece bir kısmını oluşturuyordu ve 15 Mayıs ile 4 Ekim 1943 tarihleri arasında faal olan 12 gemiden 10'unun kötü kaderini belirleyen, radyo dinlemeleri, DF ve Almanları Enigma'yı tekrar incelemeye yöneltmeyecek olan koşulların bileşiminden oluşmuştu.

Haziranda 17 ve temmuzda 46 *U-boat*'un yitirilmesi (ki ayın 30'undaki kayıp sayısı yediyi bulmuştu) bu ay operasyonel haldeki denizaltı sayısını 207'ye indirdi ve bu ay Müttefiklerin ticaret gemisi üretimi ilk kez batan gemilerden daha fazla olmuştu. Bu durum Alman denizaltı komutanlarını panikle karışık bir bunalıma iterek art arda yeni hatalara dönüştü ve bunların bazıları gülünçlük sınırındaydı. Örneğin, gündüzleri konvoyları yüzeyden izlemek veya

onları geçmek şeklindeki temel *U-boat* taktiği, *Metox*'un tespit edemediği sürekli hava hücumları nedeniyle çok tehlikeli hale geldikçe, bunlara karşı hafif uçaksavar bataryaları vasıtasıyla savaşarak ilerleme taktiği benimsendi. Bunların denizaltılarda yol açtığı denge bozulması ve seyir sorunlarına ek olarak, söz konusu taktik onları hem hava hem de yüzey üniteleri tarafından tespit ve hücuma daha açık hale getirdi. Uçaklar mayıs ayından itibaren ateş ederken uçaksavarların menzili dışında kalma avantajı sağlayan roketleri kullanmaya başladılar. Birkaç uçak düşürüldü ama karşılıklı ateş oyunu kısa sürede çok pahalıya gelince sessizce terk edildi.

Alman donanmasının teknik dünyasının tipik özelliğine uygun olarak, daha iyi torpillerin, özellikle de akustik tipin geliştirilmesi çok lakayt bir şekilde sürdürülmüş ve akustik tip çok fazla sayıda proje üzerinde çalışılması nedeniyle karmakarışık ve sulandırılmış bir hale gelmişti. İlk Alman akustik tipi olan 20 deniz mili sürate sahip yavaş *Falke* torpili 1943 Şubat'ına kadar tecrübeye hazır hale gelmemişti. 16 Mart tarihinde bir konvoya karşı başarıyla kullanılmış ve eksikliklerine rağmen 1 Temmuz tarihinde tam kullanıma alınmıştı. Müttefikler tarafından *Gnat* adıyla bilinen ve daha fazla başarı vaat eden *Zaunkönig* torpili 24.5 millik hızıyla refakat gemilerine karşı görevleri yerine getirmek üzere tasarlanmış olmakla birlikte Alman kontak tapalarında çoğu zaman görülene benzer şekilde, VT tapası* güvenilir olmadığı için –geminin omurga suyunda erken patlıyordu– üretimi uzun süre geciktirilmişti. 1943 Mayıs'ında Doenitz'e bunun 1944'e kadar hazır olmayacağı söylendi, ama kayıpların yarattığı baskı bunların 1 Ekim'e kadar hazır olmasında ısrarını zorunlu kıldı. *U-boat* kayıpları sersemletici boyutlara yükselince, 13 Temmuz günü torpilin 1 Ağustos'a kadar hazır olmasını emretti.

Zaunkönig tam anlamıyla *Falke*'nin yerini aldı ve 20 Eylül günü iki konvoya karşı üç günlük bir operasyonda kullanıldı. Çok mutlu olan *U-boat* komutanlarına göre bu muazzam bir başarı sağlamıştı. 24 *Zaunkönig* ve çok daha büyük sayıda konvansiyo-

* Proximity fuse: Başlığı hedefin yakınında patlatan tapa. Ç.n.

nel torpil harcanmış ve bunun karşılığında on iki refakat gemisinin batırıldığı iddia edilmişti. Gerçekte sadece üç refakat gemisi ile birlikte altı ticaret gemisi batırılmış ve bir refakat gemisi hasara uğratılmıştı. Tamamen su altından kör atış yapan denizaltıların başarılarını abartması kaçınılmazdı. *U-boat Warfare in the Atlantic*'teki [Atlantik'te Denizaltı Savaşı] Almanların açısından yapılan açıklamalarda çok iyi ifade edildiği gibi: "Uskur gürültüleri, asdik tınlamaları, torpil ve su bombası patlamaları, batma sesleri ve foxer adı verilen cihazlar çıplak kulağa özel, fakat çoğu zaman etkileyici bir ses kakafonisi sunmaktaydı. Bir konvoyun yakınlarında ve bir destroyer ile çatışma halindeyken bu karmakarışık seslerden doğru sonucu çıkarmanın zorluğu, sadece bu deneyimi daha önce yaşamış birisi tarafından değerlendirilebilirdi."

Ne var ki, *Zaunkönig*'in ortaya çıkışından sonra İngilizler 16 gün içerisinde ilk karşı tedbirlerini kullanmaya başlamışlardı ki, bu "Foxer" adı verilen ve suda çekilen bir ses yayma cihazıydı. Foxer yeni torpilin etkisinin giderilmesinde çok yararlı oldu ve korkunç sesi sayesinde, dinlemede olan bazı Almanları dehşete düşürdü. Bunun nedeni Müttefiklerin *Zaunkönig* gibi bir şeyi zaten uzun zamandır beklemekte olmaları ve karşı tedbirinin kendi akustik torpilleri üzerinde yapılan çalışmalarla birlikte geliştirilmiş olmasıydı. Doenitz ve ekibi her zamanki ahmaklıkları içerisinde, hasımlarından nefret eden bilim adamları ile birlikte "Foxer" cihazlarını kale almadılar ve karanlıkta bir ışık huzmesi bulma hevesi içerisinde birkaç ay boyunca yüzeysel delilleri başarının ispatı olarak görüp, hasmın başa çıkmasını büyük ölçüde öğrenmiş olduğu silahlar üzerinde güçlerini israf etmeyi sürdürdüler.

U-boat komutanlığının 1943 yılında üzerinde çalıştığı çözümler ve cihazlar çok geç kalmış olup, başarısızlığa mahkûmdu. Her ikisi de radarları şaşırtma amacı güden aluminyum folyo taşıyan hidrojen balonu olan Aphrodite ile uzun bir sırık taşıyan *Thetis* adındaki şamandıra, modası geçmiş bir silah sistemi olan yavaş denizaltı için yararsız palyatifler oluşturdu. İşin esası, Almanların savaşa başladıkları *U-boat* operasyonel ömrünün sonuna ulaşmış olup, hiçbir yenileme onu kurtaramazdı. Müttefiklerin acilen imal

edip karşısında kullandıkları karmaşık silahlar karşısında hayatta kalabilmesi için *U-boat*'un çok daha hızlı olması, çok daha derine dalabilmesi, sualtında daha uzun kalabilmesi ve düşmanın önüne geçip ondan kurtulması ve silahlarını etkisizleştirebilmesi için daha sessiz çalışması gerekiyordu. Almanlar kapalı devre motor ve sürate elverişli gövdesiyle Walter denizaltısında bu sorunların çözümünü önce bulmuşlardı. Bu gemi 1943 yılında (1933 yılında Hollandalı bir deniz subayı olan Kıdemli Yüzbaşı J. J. Wichers tarafından bulunmuş ve ayrıca Walters tarafından teşvik edilmiş olan) şnorkel havalandırma direği ile birlikte hizmete sokulmuş olsaydı, terazinin ibresi o yılın yaz ortalarında pekâlâ Müttefiklerin aleyhine dönebilirdi.

Ne var ki, 1942 Eylül'ünde Doenitz'in ispatlanmış Walter gemisinin inşasının hızlandırılması için yaptığı çağrı, sadece kaybedilmekte olan bir muharebeyle ilgili çok geciktirilmiş bir endişenin tipik sonucu olmakla kalmayıp, aynı zamanda hâlâ kendi içerisinde bölünmüş olan bir sanayi sektörüne ulaşmış oldu. Güç ünitesi, gövde, genel tasarım ve performans açısından farklı kavramları desteklemekte olan fraksiyonlar, merkezi bir kurum tarafından bir veya iki onaylanmış tasarım üzerine işbirliğine yönlendirilecek yerde, göze girmek için çaba gösterdiler. Test modelleri için teklif çağrıları yenilendi. Donanma nihayet 1942 Ekim'inde operasyonel bir Walter gemisinin şartnamesi ve üretimi için karar aldıysa da, gemi yapım kapasitesinin sonuna kadar kullanıldığının bilinmesine rağmen 1943 Mart'ında rakip Deshimag'ın Daimler-Benz kapalı devre motorlu gemisi için bir deneme modeli inşasını onaylamaya ikna edildi. Bu şekilde, yeniden çıkışa geçen bir düşman karşısında kalan gemiciler kurban edilme sıralarını beklerken, donanma ve akredite edilmiş az sayıdaki tedarikçi firma oyun oynamayı sürdürdüler. Nisan 1943 tarihinde Doenitz Hitler'i *U-boat* inşasının geleneksel donanma kontrolünden Albert Speer yönetimindeki Silahlanma Bakanlığı'na devredilmesi için ikna ederken dahi, hedefi cari kayıpları telafi edecek şekilde aylık üretimi ayda 30 adetten 40'a çıkarmaktan ibaretti. Otomotif üretim mühendisi Otto Merker'in seçilen esas gemi modeli olan Tip XXI'in seri üretimi için iş

KRİTİK HATALAR

- ❒ Almanların, özellikle radar alanında düşmanlarının teknolojik açıdan oluşturdukları tehdidi eksik değerlendirmeleri – gerçekte düşmanlarını küçümseyerek nefret etme eğilimi içinde olmaları.
- ❒ *U-boat*'ların inşasının ağırdan alınması.
- ❒ King'in konvoy sistemini katı bir şekilde reddetmesi.
- ❒ Almanların "Torch" Operasyonu'nun hedeflerini tespit etme konusundaki değerlendirme hataları.
- ❒ İngilizlerin dört çarklı Enigma makinesini deşifre edecek bir Bombe cihazı imalinde geç kalmaları.
- ❒ Doenitz'in, çok dar bir bakış açısına sahip çok küçük bir ekip kullanmasıyla bağlantılı olarak, bazı temel sorunlarla başa çıkma konusunda esneklik gösterememesi.
- ❒ Almanların hızlı *U-boat* gemilerinin geliştirilmesine öncelik vermemeleri.

başına getirilmesi 1943'ün Ağustos ayını buldu. Fakat Walter'in akuadinamik gövdesini kullanan ve artan batarya yüküne rağmen sadece kısa süreler için hız yapabilen Tip XXI, Walter tasarımı kadar çok sayıda teknik sorun çıkardı. Bu gemilerin büyük modelinin üretiminden vazgeçilerek sadece 28 adet kıyı tipi Tip XXIII sipariş edildi. Şnorkel ile donatılan eski tip gemilerin üretimi 1944 yılında artacaktı, ama hâlâ kayıpları karşılamakta zorlanacak ve modası geçmiş *U-boat*'lar kaçınılmaz olarak avlanarak, mürettebatlarını da beraberlerinde denizin dibine götüreceklerdi.

Ayrıca, Doenitz'in anlamakta büyük güçlük çektiği yeni bir sistemin geliştirilmesinde aşırı aceleci davranılması sonucunda, inşa edilmiş olan çok sayıdaki Tip XXI kaçınılmaz olarak bir sürü hata ve eksikle birlikte rıhtıma bağlı kaldı ve hiçbir zaman operasyonel hizmete girmedi. Fakat, güç ünitesi olarak dizel-elektrik motorla donatılmış, ama Tip XXII akuadinamik gövde temel alınarak imal

edilmiş olan küçük Tip XXIII denizaltıların yedi adedi operasyonlarda kullanıldı ve 14.5 deniz millik sualtı hızıyla İngiltere kıyılarında hiç kayıp vermeden beş ticaret gemisi batırmayı başardılar. Böylece potansiyellerini ortaya koydular ve şayet Almanya 26 deniz mili hıza sahip Walter denizaltılarını iki yıl önce tedarik etseydi neler olabileceğini gösterdiler.

Alman donanmasının hayal gücü eksikliğinin ve denizaltı savaşında ileri teknoloji uygulamayı başaramamasının bir abidesi olarak (ki 1940 yılında istilayı başaramadıktan sonra Britanya'ya diz çöktürmenin yegane yoluydu) Walter gemileri en ön planda yer alır. Doenitz, modası geçmiş bir tarzı inatla sürdürerek bu yetersizliğin mimarı olmuştur. Söz konusu durumun mezar taşı kitabesi ise muhtemelen en iyi şekilde, 1944 yılı başında bilim adamları ve *Naxos* dedektörü sonunda hepsinin yanılabilirliklerini ispat ettiği zaman, Hitler'e yaptığı ünlü ve kasvetli itirafta ifade edilmiştir: "Öyle görülüyor ki İngilizlerin bulundukları yerler konusunda bütün eski fikirlerimiz hatalıydı. Tüm Alman kayıplarının nedeni 10 cm. dalga boyundaki radar idi." Böylece, gerçekliğe yaklaşmakla birlikte, aslında hâlâ ne kadar uzak olduğunu göstermekteydi.

Almanlar Müttefiklerin denizdeki *U-boat*'lara ait HF sinyallerini DF (yön bulucu) ile tespit kapasitelerinin önemini hiçbir zaman anlamamışlardı ki bunlar denizaltı avcılarına yerinde istihbarat sağlayan başlıca kaynaktı. Bunun sonucunda *U-boat*'lar bir konvoy ile temas kurduktan sonra gevezeliğe devam edince, çoğu zaman daha hücumları başlamadan art arda tespit ediliyor, taciz ediliyor, kovalanıyor veya batırılıyordu. Ancak, 1943 Nisan'ından itibaren Alman radyo izleme servisi bunu tespit ederek rapor edince tek sonuç, dosyanın radar tehdidi takıntısı içerisindeki Denizaltı Komutanlığı ve diğer makamlar tarafından bir kenara atılması oldu.

HF/DF sorununun ciddi bir incelemesinin kasten yapılmadığı hakkında bir soru veya delil bulunmamakla birlikte, tehlikenin boyutlarının tam olarak anlaşılması ve buna karşı tedbir alınması Doenitz için yürek parçalayıcı olurdu. *U-boat*'ların merkezden kontrolüyle ilgili tüm temel bir tek darbeyle yıkıntıya uğrardı.

Doenitz bundan sonra denizde satranç oynayamaz hale gelirdi. Sessiz yalnızlıkları içerisinde koordine edilmeden dolaşan yavaş *U-boat*'lar kör ve şaşkın hale gelirdi. Çok daha gelişmiş torpillere sahip olan hızlı gemiler devreye girinceye kadar, sefer boşlukta asılı kalırdı. Bu duruma gelindiğinden, *U-boat*'lar savaşın sonuna kadar felaketlerine koşmaya devam ettiler.

X

İnisiyatifin Bedeli
Japonların Müdahalesi, 1941

1943 ilkbaharında savaşın gidişatı kökten değişti. Büyük bir tahrip kapasitesine sahip, örneğin Müttefik şehirlerine binlerce ton patlayıcı yağdıracak ve önleme yapılamayacak roket sürüleri veya bilim adamlarının birçok kez ima ettikleri ve hayal edilemeyecek bir tahrip gücüne sahip bir atom bombası gibi bir mucize silaha sahip olmadıkları taktirde Mihver güçleri yenilgiye mahkûmdu. Almanya, İtalya ve Japonya için önlerindeki seçenek ya dirayetli bir şekilde savaştan çekilmek ya da ölene kadar savaşmaktı. Müttefikler için sorun, savaşı mümkün olduğu kadar kısa sürede ve bununla orantılı olarak en az can kaybı ve en az maddi zararla sona erdirmekti. Mihver kuvvetleri inisiyatiften yoksun bırakıldıkça, olayların baskısının yanı sıra kendi kusurları nedeniyle de daha çok hataya zorlanacaktı. Müttefikler, ekonomik olarak makul bir çözüm bulmak için ifrata kaçan arayışları içerisinde, hataları elemek için çabalamak zorundaydılar. Bununla birlikte, 1944 ilkbaharına gelindiği zaman dünyanın durumu giderek karmaşıklaştık-

ça ve eski hesap hataları ortaya çıktıkça, her iki taraf için de külfet daha açıkça görülmekteydi.

Avrupa için yapılan mücadele Hitler'in ısrarıyla devam etti. Alman halkı propaganda ile aldatılmış olarak, onun daha önceki hataları nedeniyle sıkıştıkları köşeden yine onun dehasıyla bir çıkış yolu bulunacağını ümit ederek Hitler'i destekledi. Her yenilgide, umutsuzluk hisleri, Joseph Goebbels'in Propaganda Bakanlığı tarafından boğazlarından aşağı itilen yalan merhemiyle hafifletildi. Yoğunlaşan Anglo-Amerikan hava hücumları kentlerini hayal edilemeyecek bir şiddetle yakıp yıktıkça, insanlar tüm boyutlarını anlamadıkları sorunlarının umutsuzluğu içerisinden bakakalmış şekilde artan bir kayıtsızlık içerisinde sığınaklara girdiler. Ruslar doğuda Almanların savaş öncesi sınırlarına yaklaştıkça ve Müttefik ordular temmuzda Sicilya ve daha sonra da 1943 Eylül'ünde İtalya'ya çıkınca, bu mutsuz ülke Mihver saflarından çekildi, ama kendisini çok daha şiddetli bir tahrip ve nefret karmaşıklığının içerisinde buldu. Muazzam bir Müttefik gücünün Fransa'ya çıkma anı yaklaşırken Batı Avrupa semalarında hava muharebeleri şiddetle devam etti.

Japonlar başka bir yoldan ve psikolojik olarak başka nedenlerle aynı kötü duruma ulaştılar. Bunun nasıl olduğu 14. Bölüm'de çok daha ayrıntılı bir şekilde anlatılacaktır. Bu noktada şunu söylemek yeterlidir ki, Japon halkının büyük bölümü geleneksel ve tarihi nedenlerle yenilmezliklerine (*Neikon Seishin*) inanıyordu. Bu durum, ifade tarzı, ilişki kurma biçimi ve politik sistemleri açısından başka örneği bulunmayan bir toplumun kaynağında yaratılmış olan bir zihin yapısıydı. Japonlar eski *bushido* feodalizmi ile modern Batı sanayileşmesi ve askeri yöntemi arasındaki gelişme çizgisinin orta noktasında bulunuyordu, çünkü günün gerçeklerinden çok, eski düşünürler ve başarılardan etkilenmiş olarak, savaşa hesaplı bir şekilde gittiler. Bu hesap Donanma Komutanı Amiral Isoroku Yamamoto tarafından 1941 Eylül'ünde Başbakan Konoe'ye şu sözlerle ifade edilmişti: "Eğer savaşa gitme konusunda ısrar ediyorsanız onlara (yani Amerikalılar, İngilizler ve Hollandalılar) bir buçuk yıl cehennemi yaşatacağıma söz verebilirim, fakat bundan sonra ne

KRİTİK HATALAR

- **Japonların kibirleri nedeniyle Amerikalıların kapasitesini ve kararlılığını doğru değerlendirememeleri ve bu durumun, yetersiz kaynaklarla Pasifik'in fethine girişmelerine yol açması.**

olacağı konusunda hiçbir garanti veremem." Bu şüphe ifadesi Donanma Kurmay Başkanı Amiral Nagano Osami tarafından imparatora söylenen şu sözlerle kesin şekilde teyit edilmekteydi: "Hükümet savaş olmadığı taktirde ulusun kaderinin kesinlikle önceden tayin edilmiş olacağı hükmüne varmış. Ülke savaş olduğu takdirde de felakete uğrayabilir. Ne var ki bu kötü durumda savaşmayı seçmeyen bir ulus ruhunu yitirmiş ve zaten mahvolmuş bir ulustur."

Böylece, Japonya'nın yayılmacı kaderinin doğal sonucu olarak görülen Çin'e karşı savaşın başlatılması militarist hükümetin gözünde ne kadar doğru ise, 1937 yılında Çin'e karşı başlatmış oldukları savaşın yaygınlaştırılması da Japonların gözünde o kadar doğru idi. Kabul edilemez yanlışı ise, bunu takiben Batı Pasifik'te hâkimiyet kurmaya uzanan fırsatçılığının, Amerika ve Britanya'nın direncine yol açan bir saldırganlıkla gerçekleşmesiydi. 1940 yılında Fransa'nın düşüşünden sonra Fransız Çinhindi'ni işgal etmek ve Amerika'nın uyarılarını, üstelik iki büyük gücün çok daha üstün sanayi potansiyelinin Japonya'nın savaşçılığını engellemek için kullanılacağı ve Japonya'nın itibarını geri dönülmez şekilde yitirmeden geri adım atmasını olanaksız kılacağı yolundaki tüm işaretlere rağmen göz ardı etmek, aptalca bir tutumdu.

Yamamoto'nun Müttefikler için 18 aylık cehennem hesabı, Japonya'nın petrol stokunun seviyesine ve savaş zamanında kendi denetimlerindeki kaynaklardan yenilenmediği takdirde, bunun tüketiliş hızına dayanmaktaydı. 1940 Eylül'ünden itibaren ABD tarafından giderek artan iktisadi yaptırımlar ile bu ülkenin 1941 Temmuz'unda Japon varlıklarını dondurmak için İngiltere ile ortak eylem içerisinde olması, Hollanda Doğu Hindistanı ve Bur-

ma'daki petrol üretim kaynaklarının ele geçirilmesini daha da gerekli hale getirdi. Japonya'nın askeri hatası tek bir büyük deniz zaferinin savaşın sonucunu belirleme potansiyeline sahip olduğuna inanmasında yatmaktaydı. Bu düşünce Japon felsefesine oldukça yakın geçmişte, 1894 yılındaki Yalu Nehri Muharebesi'nde Çin filosunu bozguna uğratmasından ve 1905 yılında Tsuşima'da Rus filosunu imha etmesinden sonra yerleşmişti. Bu zaferleri Amerika ve Britanya'yı felç edecek şekilde tekrarlamak için Yamamoto en fazla iki noktada gücünü yoğunlaştırmış bir düşmana karşı tam bir baskın şeklinde ve eksiksiz bir darbe indirilmesi gerektiğini biliyordu. Bu son derece büyük ve titiz gayret isteyen bir niyet olmasının yanı sıra, ülkesinin istikbali ile oynanacak bir kumardı. Kumarı tutkuyla oynayan bir kişi olan Yamamoto için *shogi, go, mahjong*, kâğıt oyunları ve ruletin yiyecek ve içecekten daha önemli olduğu ve iş ABD'ye karşı kritik tayin edici muharebenin planlanmasına gelince, onun karakterindeki bu kusuru kontrol edemediği söyleniyordu. Pearl Harbor'a yapılması önerilen hücum, Japon uçak gemisi filosunun Hawaii'ye çok gizli ve kolaylıkla tespit edilebilecek şekilde yaklaşması, esas darbenin tamamen hava hücumuna dayanması ve çok kısa sürede farklı hayati hedeflerin tahrip edilmesi gereği bakımından, belirsiz hava koşullarının etkisi hesaba katılmış bile olsa, temelde bir kumardı.

Japonların önemli savaş planlarının çoğu gibi, Pearl Harbor akını planı da çok karmaşık olup, başarısı tatbikatın mükemmelliğine bağlıydı. Ayrıca tepkileri itibariyle lütufkâr bir şekilde Japonların varsayımlarına göre davranacak bir düşmanla ilgili tam bir güvenliğe ve istihbarat teminine dayanıyordu. Bu, gerçekten de beklentide aşırıya kaçmaktı, özellikle de Amerikalıların bir süredir Japonların haberi olmadan onların diplomatik şifrelerini okuyup, yeri ve zamanı henüz açığa kavuşmamış olmakla birlikte, yaklaşmakta olan çatışmadan haberdar oldukları düşünülürse. Hücumdan önce, Japonlar Hawaii'deki ajanları vasıtasıyla düşmanın her iki uçak gemisinin de hafta sonunda limanı terk ettiğini öğrenmişlerdi ki bu planın açığa çıktığını düşündürten olağandışı bir uygulama idi – ve gerçekten de Amerikalılar açısından bir ön-

lem olarak gündeme getirilmişti. Her şeyden önemlisi, Japonlar 7 Aralık 1941 Pazar günü hücum başladığı sırada Amerikan uçak gemisi filosunun sadece yarısının Pasifik'te olduğundan haberdar değillerdi. Keza Japonlar Amerikan denizaltılarının değerini takdir edememişler veya liman bölgesindeki atölye ve petrol depolarına yeterince önem vermemişler, bu tesisleri zırhlılar, uçak gemileri ve kruvazörler batırıldıktan sonra üçüncü bir hücuma bırakmışlardı. Bunun sonucunda, Amiral Nagumo Chuichi düşmanın hâlâ elinde olduğu düşünülen karada ve uçak gemilerinde üslenmiş uçaklardan yapılacak hava hücumlarından kabul edilemeyecek kayıplara uğrama korkusu içinde üçüncü hücumu iptal edince, tüm bunlar sağlam kaldı. Deniz savaşlarının sonucunu tayin edecek en üstün vasıta olarak uçak gemileri yerine zırhlıları gören Nagumo, düşmanın zırhlı filosunu batırmış olmaktan yeterince memnundu. Elinde kazandığı büyük ödülle, daha fazla kumar oynamayı reddetti, ama voliyi vuramadı. Böylece ABD filosunun hızla toparlanmasını sağlayacak tesisler ve malzeme depoları, ödeyecekleri ceza gününün yaklaşması için olduğu gibi bırakılmış oldu.

İşin temelinde, Almanlar ve Japonlar içine girmiş oldukları savaşın küresel niteliğini kavramayı başaramadıkları gibi, düşmanlarının bunu ne kadar iyi anladığını ve hayati öneme sahip olan her noktada güç dengesini buna göre nasıl ayarladığını da kavrayamadılar. Berlin ve Tokyo arasında hiçbir ortak planlama yapılmadı; Washington ile Londra arasında yapılana benzer şekilde, savaş gayretinin ortak çıkarlar için koordine edilmesi için girişimde bulunulmadı. Bunun sonucunda Atlantik'te *U-boat*'ların yenilmesi Almanya karşısında olduğu kadar Japonlara karşı da kazanılmış bir zafer olup, Almanya'ya karşı savaşa öncelik verilmesi sadece bir derece farkı meselesiydi ve Japonya'yı ezecek nihai konuşlanmayı sadece birkaç ay geciktirmiş oldu. Japonlar, 1942'de Solomon Adaları ve Midway'deki yenilgilerinden sonra, Müttefik güçleri Almanya'yı bombalamaktan ya da 1944 yılındaki tarihin en büyük çıkarmasından saptırabilecek herhangi bir şey yapamazlardı. Açıkçası, savaşı sonuca ulaştırmak için mümkün olan en az hatayı yapmak Müttefiklere kalmıştı.

XI

Almanya Üzerine Yanlış Düşünceler Avrupa'da Bombardıman Taarruzu, 1940-1943

3 Kasım 1944 tarihinde Bombardıman Komutanlığı karargâhına yazılmış yarı resmi bir mektupta (bombardıman uçaklarını hedefe yönlendiren) RAF Pathfinder Gücü Harekât Şefi Hava Tümgenerali (Vice Marshall) Donald Bennett, hiçbir heves duymadıkları belli hedeflere art arda hücum etmeleri istenen bazı uçak mürettebatının bundan kaçınmalarıyla ilgili deneylerini aktarıyordu. 1943 yılında Essen ve 1943/44'te Berlin üzerine yapılan sürekli hücumlarda çoğu mürettebatın hedefe yönelmediklerini, büyük miktarda 2 tonluk patlayıcı ve yangın bombalarının Kuzey Denizi ve Danimarka üzerinde bırakıldığa değinmişti. Çok sayıda Müttefik uçağının görünüşte yolunu yitirdiği veya hasar gördüğü bahanesiyle İsveç'e indiğini ve burada enterne edilip hava alanlarında yığıldıklarını da ilave etmiş olabilirdi. Ve doğal olarak, uçak mürettebatında moral kaybı, sürekli olarak üzerinde çalışılan bir endişe konusuydu. Bu olgu, Müttefik hava kuvvetlerini, fakat

hepsinden çok Bombardıman Komutanlığı'nı, savaşın sonucunu belirlemek üzere Almanya'nın iradesini yıkacak ve hava gücünü nihai silah yaparak savaşı kazanacak güç haline getirme çabasının önündeki belirsizliğin arka planıydı.

Zirve noktalarından birisine 1943 Kasım'ı ile 1944 Mart ayı arasında Berlin'e yapılan hücumlarda ulaşan Müttefik bombardıman taarruzu, 1943 Ocak ayında yapılan Kazablanka Konferansı'nın bir ürünüydü. Burada Başkan Roosevelt, Başbakan Churchill ve ABD ile Britanya'nın birleşik kurmay başkanları, diğer hedeflerin yanı sıra savaşı sona erdirmek için bir formül belirlemişlerdi. Birinci öncelik Atlantik Muharebesi'nin kazanılması olup, ayrıca Kuzey Afrika'nın fethinin tamamlanmasını takiben 1943 yılında güney Avrupa'ya bir istila hareketi yapılması kararlaştırıldı. Ayrıca Rusya'yı desteklemek üzere ve Pasifik ile Uzakdoğu'da Japonya'ya karşı yapılacak hücum için de kaynak ayrılmaktaydı. Burada yapılan basın toplantısında Roosevelt'in Müttefiklerin Mihver güçlerinin kayıtsız şartsız teslim olmalarında ısrar edecekleri şeklindeki önceden düşünülmemiş açıklaması konuların tümüyle ilgili olup, savaşın uzatılmasına yol açacak dikkatsizce sarf edilmiş bir görüştü, çünkü düşmana imhaya uğrama korkusuyla acı sona kadar savaşmak üzere halkın azmini artıracak bir propaganda imkânı veriyordu. Kazablanka'da Birleşik Bombardıman Taarruzu olarak bilinen yönergede savaşın acımasızlığı teşvik edilmiş ve simgeleştirilmişti. Bu yönergeyle RAF ve ABD Ordu Hava Kuvvetleri'ne* Almanya'da her türlü ekonomik, askeri ve politik hedefe hücum talimatı verilmekteydi. Özellikle Berlin'den söz edilmekte olup, bu kente "... düşmanın morali üzerinde olumsuz veya Rusya için olumlu etki yapacak özellikle değerli sonuçlar için koşulların uygun olması halinde mutlaka hücum edilmesi gerektiği" ifade edilmekteydi.

Savaşın bağımsız bir bombardıman taarruzuyla kazanılması yolundaki anlayış, savaştan önce Amerika veya daha önce belirtilmiş olduğu gibi, Almanya'dan çok daha fazla Britanya'da be-

---

* ABD'de bağımsız hava kuvvetleri komutanlığı savaştan sonra kurulmuştu. Bu dönemde uçaklar ya ordu ya da donanmaya bağlıydı. Ç.n.

nimsenmişti. 1930'larda Britanya güçlü bir bombardıman gücünü, anavatana karşı yapılacak bir bombardıman hücumunun caydırıcısı olarak ele almış, Almanya ise kaynak yetersizliği ve son derece doğru bir tespitle, mevcut teknolojinin hassas bir hedef tespiti ve vuruş sağlamayacağı gerekçeleriyle bu konuyu ikinci plana atmıştı. ABD'ye gelince, Roosevelt 1938'de Ordu Hava Kuvveti'nin genişletilmesi ve orduya destek sağlamak için ayrılan birliklerin yanı sıra dört motorlu bombardıman gruplarının kurulması için ağırlığını koyuncaya kadar bu konuda tereddüt gösterilmişti. İlk başta, vuruş hassasiyetinin en iyi gün ışığında sağlanacağı bilgisi ve iyi silahlanmış hızlı bombardıman uçaklarının avcılardan daha hızlı uçup daha iyi savaşacağı inancı içerisinde, bağımsız bombardıman gücünün savunucuları, bombardıman uçağının her şeye kadir olduğu üzerine iddiaya girmişlerdi. Fakat, bu kitapta daha önce gösterilmiş olduğu gibi, gündüz bombardımanı yapan uçak avcılar karşısında, şayet kendi avcılarının refakatinde değilse, son derece korumasızdı. 1930'lu yılların ortalarında tek kanatlı avcı uçağının çift kanatlı eski uçaklarının yerini almasıyla, iki kategori arasındaki hız ve performans farkı son derece açılmıştı. Yanaşık düzende uçan bombardıman uçaklarının korunma özellikleri, İngiltere'deki gibi elektrikle hareket eden çok namlulu taretlere sahip olsalar bile, oldukça yetersizdi. Bu nedenle 1940 yılının taretsiz ve talihsiz bir şekilde adlandırılmış ilk Amerikan "Uçan Kaleleri", ümitsiz bir maceradan başka bir şey değildi.

Britanya tek başına savaştığı 1940 Haziran'ından 1941 Haziran'ına kadar olan dönemden, 1943 yılındaki Sicilya istilasına kadar olan dönemde ancak hava gücünü kullanmak suretiyle Avrupa'daki Mihver güçlerine karşı doğrudan baskı uygulayabilirdi ve bu girişimde kendisini bombardıman uçağının korumasızlığı ile sınırlanmış buldu. Almanya'da, avcı şemsiyesinin ötesindeki hedeflere karşı gün ışığında alçaktan yapılan nokta hücumlarına girişildi ve bunların, tıpkı Luftwaffe'nin İngiltere'ye karşı hücumlarında ortaya çıkmış olduğu gibi, çok pahalıya mal olduğu görüldü. Gece yapılan uzun menzilli hücumlar epey gürültü kopardı ve Bombardıman komutanlığı ile İngiliz propaganda uzmanları

HARİTA 6. BATI AVRUPA'DA HAVA SAVAŞI

tarafından övüldü, ama bunun dışında pek az sonuç elde edildi. Bu hücumlar mükemmel olarak kabul görmüştü, fakat hassas tahrip aracı olarak oldukça etkisizdi, çünkü 1939'dan önce üzerinde doğru dürüst kafa yorulmamıştı. Bu ihmalden dolayı suçlanması gereken çok sayıda politikacı ve askeri lider bulunmaktaydı. Altta yatan nedenlerden birisi ekonomik ve endüstriyel kaynakların yetersizliği iken, diğer bir neden de farklı komutanlıklar arasındaki sert çekişmelerin bölücü etkisiydi. Dünya ve Britanya krizden çıkma sürecindeydi. Kraliyet donanması, tıpkı ordu gibi, haklı olarak bütün operasyonları için hava desteği talep etmekteydi. Kendilerini özel gören bir grup RAF subayı yeni kurulmuş olan kuvvet komutanlıklarının korunması ve bunun kendi başına tayin edici bir silah haline gelmesini savunurken, yaptıkları bu mücadelenin bir yanını oluşturacak şekilde, bombardıman uçağının tahrip gücünü fazlasıyla abarttılar.

Donanma ve ordunun yanı sıra bazı RAF komutanlıklarının gereksinimlerine karşı kindar bir muhalefet güden Grup Şefi Arthur Harris 1934 yılında Havacılık Bakanlığı'nda Planlar Dairesi Yardımcı Müdürü (DDP) oldu. Görevi her şeyden önce uzun menzilli, dört motorlu ve büyük bir bomba yükü taşıyan bombardıman uçağı kavramını öne çıkarmak ve bunu gerçekleştirebilecek olan uçaklarla ilgili politikaları ve bunların özelliklerini formüle etmeye yardımcı olmaktı. Ancak Grup Lideri Bennet'ın 1937 yılında DDP makamına gelince keşfettiği şekilde, her tür hedefi en az gayret sarfıyla imha edecek bomba tipleri ve taktikler konusunda "...uygulamalı araştırma ve deneyleri ihmal ediyor gibiyiz" ifadesini kullanılmıştı. Muhtemeldir ki, dört yıl sonra Dowding kontrollü deneylere direnişle ilgili yazısını kaleme alırken aklında olan bundan başka bir şey değildi ve daha sonra Dr. R. V. Jones da Bombardıman Komutanlığı'nda bilimsel yaklaşımlara karşı bir direniş keşfettiğini yazıp bunun Dowding'in komutasındaki Avcı Komutanlığı'nın tutumunun karşıtı olduğunu kaydederken de kastettiği buydu. 1940 yılında bilim adamları ve havacıların kuşkulu yaklaşımlarına rağmen uygulamalı araştırma ile Almanların İngiltere'deki hedefleri gece uçuşlarında bulmak ve vurmak için radyo

ışınlarını yardımcı olarak kullandıklarını gösteren Jones idi. Bu Dowding'e iletilince derhal bunların köreltilmesi için emir verdi ve bundan sonra Almanların radyo savaşındaki gayretleri sürekli olarak boşa çıkarıldı.

Hedefin en az gayret sarfıyla imha edilmesi bombardıman taarruzuyla ilgili olarak ele alınmamış olan yegâne konu değildi. Her hedefi tahrip etmek için ne kadar patlayıcıya gereksinim olduğu da bilimsel olarak ölçülmemişti. 1937 yılında İspanya'da Guernica'nın Alman uçaklarıyla tahribi gibi duygusal olaylara ek olarak, hesaplamalarda patlama etkilerini zayıflatan faktörleri ele almadan patlayıcıların en kötü etkilerinin hesaplanması sonucunda, RAF her türlü koşulda meydana getirilebilecek olan hasarın son derece abartılmış hallerini gösteren "delilleri" giderek biriktirmeye başladı. Bu türden ve verilerle desteklenmemiş, adeta kristal küreden edinilmiş olarak nitelenebilecek görüşler kaçınılmaz olarak terör yoluyla politik etki yaratmaya başladı. Mihverle diplomatik pazarlıkta kritik kararlarla karşı karşıya kalan politikacıları dehşete düşürdü ve onları yanlış risk hesaplarına yönelten kuşkulu ve hatalı izlenimlere sürükledi. Ve bu arada samimi silahsızlanma hareketlerinin elini güçlendirerek Mihver tehdidine karşı savunma tedbirlerini zayıflattı ve diktatörleri cesaretlendirdi. Fakat, RAF'ın Almanya üzerinde etkili bir gece bombardımanı seferi yürütebileceği yolundaki güvenin kökünde astro-navigasyon (yıldızlardan yön bulma) ve yön-mesafe hesabıyla hedefin kesin olarak bulunacağı inancı yatmaktaydı. Amerikan Ordu Hava Kuvvetleri'nin düşüncesinin temelinde ise son model ve çok ağır silahlanmış Uçan Kalelerin Norden bombardıman cihazını kullanarak yolunu bulacağı ve hedefi en hassas şekilde vuracağı yatmaktaydı: Tatbikatlarda bunu ideal koşullarda yapmışlardı. "Daha başka ne isteyebilirsiniz?" diyorlardı.

Harris, Hava Kurmay Başkan Yardımcısı olduğu zaman, 1941 yılının Şubat ayında şu sözleri Dr. R. V. Jones tarafından not edilmişti: "Biz radyo ışınları kullanmıyoruz, ama Almanlar kadar başarılı bombalıyoruz ve Almanya'nın uzak köşelerine kadar uzanıyoruz." Bu, taraflı bile olsa, sadece istihbarat kaynakları aracılığıyla gelen ve

RAF'ın hedeflerini vurmamış olabileceğine işaret eden ciddi kuşkular olduğu için değil, fakat kendisi de Birinci Dünya Savaşı'nda tecrübeli bir gece avcı pilotu olan Harris'in geceleri düşman bir gökyüzünde uçmanın ve seyir tayininin tüm zorluklarını biliyor olmasından dolayı şaşırtıcı bir iddiadır. Harris 1939 yılında, barış zamanında yapılan tatbikatlarda, *gün ışığında* ve bulutların üzerinde yapılan seyir tayininde dahi, istikâmet ve hız hesabıyla bir uçağı hedefin 50 mil yakınına bile getirmenin büyük bir şans eseri olduğundan kesinlikle haberdardı. Dahası, ışın kullanarak veya ışınsız, Luftwaffe gece bombardımanının hassasiyeti övünmeye değecek bir şey değildi.

Vurulan ve tahrip edilen hedeflerle ilgili RAF iddiaları birçok kez istihbarat raporları tarafından yalanlanmıştı. Gecikmiş olmakla birlikte ve Bombardıman Komutanlığı'nın itirazları altında, D. M. B. Butt (Savunma Bakanı Winston Churchill'in Bilim Danışmanı Profesör Frederick Lindemann'ın yardımcısı olarak çalışan tarafsız bir sivil) hava fotoğraflarından yeterli miktarda delil toplayarak hedeflerin ancak arada sırada isabet aldığını ortaya koydu. Bu arada kameraların, bombardıman uçaklarına iddialarını yalanlayarak kendilerine çamur atıldığını ileri süren havacıların muhalefetine rağmen yerleştirildiğini de belirtmek gerekir. 1941 yılının Ağustos ayında, Butt, sadece fotoğraf delillerine dayanmadan, atılan bombaların ancak üçte birinin hedefin beş mil yakınına düştüğünü ve sıkı bir şekilde savunulan Ruhr üzerinde, bombardıman uçaklarının sadece onda birinin hedefe beş millik bir mesafeye kadar yaklaşabildiğini bildirdi. Churchill, gururu epey kırılmış hava komutanları ve bilim adamları arasında süren tartışmada bazı sonuçlara varıldı, fakat aynı zamanda havacı komutanlar savaş öncesinde öne sürülen abartılmış hasarın kristal küre işi olduğunu da itiraf etmek zorunda kaldılar. Tüm bunlar iyi bir gelişme sayılabilirdi, ama Winston Churchill'in Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı Hava Mareşali Charles Portal'a sert bir şekilde ifade ettiği gibi, havadan yapılan tahriple ilgili bu resim, savaş öncesindeki politikayı çizen devlet adamlarının moralini bozmuş ve 1938 Ağustos'unda Çekoslovakya'nın terk edilmesinde ve başka konularda etkili olmuştu.

1939 yılında Almanların ülkelerine yapılacak bir gece hücumuna karşı direnmeye iyice hazırlıklı oldukları düşünülmesin. İlk bombalar Mayıs ayında Ruhr üzerine düştükten sonra, ilk gece avcısı filosunu 1940 Haziran'ına kadar kurmadılar ve bombardıman uçaklarını izleyecek ilk radarlar da Eylül ayında devreye girdi. 1939 Ağustos'unda Almanya üzerinde hava akını fantazi olarak bir kenara atılmış ve Goering hiçbir düşman bombardıman uçağının Ruhr savunmasını delemeyeceğini iddia etmişti. Bu savunma ses takibiyle yönlendirilen projektörler ve düşürülen her uçak için binlerce mermi harcayan uçaksavar toplarından oluşuyordu ve azami menzil olan 30.000 kademe yaklaşıldıkça bu oran açılıyordu. Hava savunma bölgeleri General Josef Kammhuber tarafından hızla geliştirildi. İlk başta Ruhr üzerinde yoğunlaşmış olup daha sonra önemli merkezlere de uzanan bu savunma nihayet hepsini kapsayan meşhur "Kammhuber Hattı"nda toplandı. Bu, projektörleri, topları ve her şeyden önce avcı uçaklarını kontrol eden entegre bir radar ve radyo sistemiydi. Fakat zaferin tam da köşede beklediğinin düşünüldüğü ve herkesin iyi hissettiği 1940/41 kışında RAF bombardımanı sadece bir rahatsızlık olarak görülüyordu ve Goering ile Udet, Hitler'in onayı ile radarla ilgili geliştirme çalışmalarını yavaşlattılar. Kammhuber, bombardıman uçaklarının gece avcıları tarafından önlenmesi için en önemli unsur olarak gördüğü uçağa monte edilmiş radarı geliştirmek için bizzat Hitler'den izin istemek zorunda kaldı. Aksi halde ilk setler 1942 başlarında hazır olamayacaktı ki, bu tarih RAF'ın daha hassas vuruş yaptığı gece akınlarının ve ABD Ordu Hava Kuvveti'nin Almanya'ya o yılın sonlarında başlayacağı gündüz akınlarına hazırlığın hemen öncesine denk gelmişti.

İngiliz radyo ve radarlı seyir cihazları ile bomba nişangâh ekipmanının geliştirilmesinde itici gücün bilim adamlarından gelmesi ve Bombardıman Komutanlığı'nın çok nadiren bu tür taleplerde bulunarak, gerçekte subaylarının bunların kullanımına karşı direnmesi bu ülkedeki gelişmelerin ayırt edici özelliğidir. Ana istasyonlardan gönderilen senkronize pulslara dayanan bir radyo seyir cihazı olan GEE 1938 yılında önerilmiş, ama yeterli incelemeye tabi

tutulmadan reddedilmişti, çünkü hem menzilinin çok kısa olduğu düşünülmüş hem de Bombardıman Komutanlığı'nın bakış açısı içerisinde gereksiz addedilmişti. Hatalı seyir üzerinde vurgu yapan Butt raporu, tutucu kesimin bu tür yardımcı cihazları inatla "maceracı" olarak nitelemesine rağmen resmi görüşte bir değişikliğe neden oldu. Gerçekten de, Bombardıman Komutanlığı'nda Harris tarafından yönetilen ve teşvik edilen bir grup subay bulunuyordu ki, bunlar kendilerinin icat etmediği her şeyi lekelemeye girişiyor ve bunu yaparken egzotik sözler ve cümleler kullanıyorlardı. Fakat 1942 Şubat'ında Harris Bombardıman Komutanlığı'nı üstlenince, azami menzili 400 mil (640 km) olan GEE, Almanlar bunu öğrenip sinyalleri bozma yollarını geliştirinceye kadar, elde olan 300 civarında bombardıman uçağı ile elde edebileceği herhangi bir başarının anahtarı idi. 1941 Ağustos'undan beri küçük ölçekte operasyonel olarak denenmiş ve başarılı olduğu görülmüştü. 8 Mart tarihinde Essen'e karşı yapılan akında, Harris'in kontrolü altında (ama onun teşvikiyle değil) büyük bir bombardıman gücünün yönlendirilmesi için yeni bir tekniğin uygulanmasında merkezi role sahip olacaktı. GEE donanımlı uçaklar hedefi aydınlatma fişekleriyle işaretleyecekler, bunu takiben hedef yine GEE uçaklarından atılacak yangın bombalarıyla aydınlatılacaktı. Nihayet ana kuvvet aşağıdaki alevlerin üzerine yüksek infilak bombaları bırakacaktı. Temel olarak bu ilk kez Kesselring tarafından 1940 Kasım'ında Coventry'de kullanılan bir yöntem olup, işaret fişeği atan uçaklar radyo ışınlarıyla yönlendirilmişti. Bu yöntem savaş boyunca RAF tarafından gece yapılan kitlesel hücumların neredeyse tümünün çerçevesini oluşturacak ve "alan bombalaması" (area bombing) adı verilen uygulamanın temeli olacaktı.

Ancak, GEE bir nişan alma cihazı olarak fazla işe yaramıyordu. Telekomünikasyon Araştırma Bürosu bu amaçla Oboe ve H2S (*U-boat*'lar için büyük tehdit olacak ASW Mk III radarının santimetrik dalga boyundaki benzeri) şeklinde iki teklif getirdi. H2S santimetrik radarı uçaktan aşağı yönde tarama yaparak katot ışını (CRT) tüpünde aşağıda kayıp giden arazinin hareketli bir haritasını yeterince ayrıntılı olarak gösteriyor ve bu esas olarak navigasyon

amaçlı kullanılıyordu. Ayrıca karşı tedbirle köreltilmesi olanaksızdı. 1941 Kasım'ında Butt Raporu etrafında süregelen tartışmalar ve seyir sistemlerinin geliştirilmesi ihtiyacının dile getirilmesi sonucunda gündeme getirildi. Aralarında, beş bilim adamının bulunduğu prototip setin denenmesi sırasında deney uçağının çakılması da olan bir dizi engelle karşılaşılmasına rağmen, 31 Ocak 1943 tarihinde Hamburg'a karşı yapılan akında ilk operasyonu için hazırdı ve çok parlak bir başarı kazandı. Denemelerle ilgili bir raporun açıkladığı şekilde, H2S bulutlar arasından hedefi görmeden yapılan bombardımanın, mükemmel görüş koşullarında elde edilen en iyi sonuçlarla karşılaştırılabilecek ölçüde etkili olmasını sağladı.

Oboe H2S'den oldukça farklı olup, iki radyo şuasının kesişme noktasında bir sinyal alabilen ve böylece bombardıman nişancısına, bombalarını ne zaman bırakması gerektiğini söyleyen bir radyo cihazıydı. 300 mil (480 km.) mesafeye kadar hassas bombardımanı mümkün kılıyordu. Bu da Telekomünikasyon Araştırma Bürosu'nun bir ürünü olup, Haziran 1941'de Hava Kurmayları'nın önüne getirildiği zaman soğuk ama tamamen olumsuz olmayan bir şekilde karşılanmıştı. Bunun sonucunda geliştirme çalışmaları oldukça hızlı devam ederek 1942 yılının Aralık ayında operasyonel bir model hazır hale getirilmişti. Bombardıman Komutanlığı'nın isteği üzerine bu bombaları hedefe nişanlamaktan çok, hedefleri işaretlemek için paraşütlü aydınlatma fişekleri yerine renkli göstergeleri hedefe bırakacak şekilde hazırlanmıştı. GEE gibi, Oboe de köreltmeye açıktı ama (bir modeli kısa süre içerisinde Almanların eline düşen ve hizmete girmesinden sonra altı ay içerisinde köreltme-karıştırma tedbirleri geliştirilmiş olan) GEE'den farklı olarak Oboe bir yıl boyunca köreltmeye uğramadı. Bunun bir nedeni bir süre için Almanların eline geçmemiş olması, diğer bir nedeni de Almanların bunun bombardıman akınlarıyla bağlantısını kuramamalarıydı ve ayrıca Alınan teknoloji uzmanları tatmin edici bir körelticiyi ancak beş ayda üretebilmişti ki, bu son derece pahalıya mal olan bir gecikmeydi.

Hava Kurmay Başkanlığı'nın, Harris'e Bombardıman Komutanlığı'na atanması üzerine gönderdiği 22 numaralı direktif,

GEE'yi temel alan ve düşman nüfusunun ve özellikle de sanayi işçilerinin morali üzerine odaklanan alan bombardımanını vurguluyordu ki, bu önemli sanayi kentlerine karşı yapılacaktı. Ne var ki gerek o dönemde, gerekse de savaşın büyük bölümünde Alman morali ve ekonomisi üzerinde istihbarat son derece az ve çelişkili olup, her halükârda Rusya'daki yenilgiler gibi meselelerden etkilenecek olan zaaflar hakkında en ufak bir ipucu bile sağlamıyordu. Direktif denizlerdeki savaşla ilgili hayati hedefleri belirliyordu ve ayrıca diğer ülkelerdeki hedefler de zaman zaman Berlin üzerine yapılacak taciz hücumlarıyla birlikte hedef alınacaktı. Her ne kadar Hava Kuvvetleri Komutanı Portal alan bombardımanına vurgu yapmışsa da, belirli hedeflere yapılacak hassas bombardımanlar tamamen bir kenara bırakılmıyordu. Direktif, Bombardıman Komutanlığı'nın kendi başına tayin edici bir mücadeleye gireceği hususunda en ufak bir imada bulunmuyordu. Komutanlığın rolü topyekûn savaş gayretinin tamamlayıcısı olmaktı ve diğer kuvvetlerle işbirliği yapması beklenmekteydi.

Bununla birlikte, Harris en başından beri giderek artan bir güçle hücumlarını geliştirdi ve bombardımanla savaşı kazanmanın altta yatan hedefi olduğunu ima etti. Birçok kez diğer kuvvetlere karşı veya onu söz konusu hedeften saptıracak ya da komutanlığındaki kaynakları azaltacak her kurum veya kişiyi hedef alarak, bazen paranoya seviyesine çıkan karakteristik muhalefetini öne çıkardı. 1942 yılı Bombardıman Komutanlığı'nın sayısal ve teknik gücünün büyütüldüğü bir gelişme yılıydı. GEE yardımıyla ve örgütlenme ile eğitimin daha iyi hale getirilmesiyle, farklı akınlar halinde gelen bombardıman uçaklarının zaman ve üç boyut içerisinde koordine edilerek daima hedeflerini bulup vurmaları tekniği geliştirildi. Kammhuber savunmasının giderek artan başarısı üzerine Harris çok karmaşık bir yöntem uygulamaya zorlanmaya başlamıştı ki burada radarla yönlendirilen avcı uçakları, uçaksavar toplulukları ve sahte yangınlar sadece mürettebatları görevlerinden alıkoymakla kalmıyor, aynı zamanda giderek artan kayıp oranlarına yol açıyorlardı. Mayıs/Haziran 1942'de Köln, Essen ve Bremen'e yapılan ve büyük propaganda konusu olan Bin Uçaklık

Akınlar son iki hedef üzerinde fazla hasara yol açmadan söz konusu tekniğin mümkün olabilirliğini kanıtladılar. Bu akınlar komutanlığın dengesinin bozulması pahasına gerçekleşti, çünkü birçoğu modası geçmiş hale gelen büyük sayıda uçağı toplamak zorunda kaldılar. Ayrıca savunına da amaçlandığı gibi zor duruma sokulamadığı gibi, kayıp oranı da azalmadı.

1942 yılının geri kalanı, istikrarlı bir şekilde artan Bombardıman Komutanlığı faaliyetinin, giderek iyileşen Luftwaffe gece savunmasıyla aktif şekilde karşı karşıya kalmasının hikâyesidir. Kammhuber tarafından atılan her adım karşısında Harris bir adım önde kalmak için uygun bir yanıt bulmak zorundaydı. Doenitz'den daha esnek olan Haris, şimdi durumu önceden görerek elektronik destek cihazlarını teşvik etti ve onu hedeflerinden saptırmadan yöntemlerinde gelişme sağlayan yön-eylem araştırmalarına olumlu baktı. Daha az deneyimli bombardıman uçaklarının önünden giderek hedefi bulan ve işaretleyen uzman mürettebatlardan oluşan (Öncü) Pathfinder Force'a karşı yaygın olarak bilinen muhalefeti esas itibariyle sadece bir ölçü meselesiydi ve söz konusu elit grubun 1942 Haziran'ında Portal'ın ısrarı üzerine kurulmasını engellemedi.

ABD Uçan Kalelerinden oluşan bir grubun Ağustos 1942'de Rouen'a yaptığı ilk gündüz taarruzu Müttefik hücumlarının çeşitliliğini artırdı, şöyle ki, Almanya'nın günün ve gecenin her saatinde hücum altında kalacağı günlerin habercisi oldu. Fakat ABD Sekizinci Hava Kuvveti'nin operasyonel gücü 100 ağır bombardıman uçağını –Uçan Kaleler ve Consolidated Liberator uçakları– ancak geçmişti ki, 27 Ocak 1943 tarihinde Almanya'daki bir hedefe, Wilhelmshaven'a hücum ettiler. Ve bu tarihe gelindiğinde, Almanlar Fransa'daki hedefleri savunurken ciddi kayıp verdirmek için Uçan Kaleler'den gelen ağır makineli tüfek ateşinden korunmanın yollarını bulmuşlardı. Hedefe gönderilen 64 uçaktan üçü geri dönmezken, yedi Alman avcı uçağı düşürüldü ve bu arada bombardıman hedef üzerinde istenilen yoğunluğu sağlayamadı. Bunun ötesinde, Almanya üzerinde daha sonra yapılan akınlarda bombalama hassasiyetinde bir artış olmadan kayıplar giderek arttı. Kaçınılmaz olarak hem hava koşulları, hem de hücum edenler

güçlerini artırdıkça Luftwaffe'nin yoğunlaşan savunma tedbirleri, Amerikalıların savaştan önceki asılsız tahminlerinde öne sürülen etkiyi gerçekleştirmelerini engelledi. Savaşın acı gerçekleri gün ışığında refakatsiz uçan bombardıman uçaklarının hayatta kalmasını ve bombanın (bir zamanlar çok kolay olduğu iddia edildiği gibi) hedefe tam isabet etmesini engelledi. Ve çoğu durumda, Amerikan ağır bombardıman uçaklarının taşıdığı 8.000 librelik bomba yükü İngiliz Lancaster'in 12.000 librelik yükünün çok altında kalırken, Liberator sadece 5.000 libre taşıyabiliyordu.

Her şeye rağmen, ne kadar etkili olduğu su götürür bir ABD hava gücü ile H2s ve Oboe'yi ancak kullanıma alınanın eşiğindeki bir İngiliz gücü (GEE sistemi karşı tedbirlerle hiçbir zaman tamamen işe yaramaz hale getirilmemiş olmakla birlikte çoktan karıştırmaya uğramıştı) 1943 Ocak ayında Kazablanka'da Almanya'ya karşı büyük bir bombardıman seferine girişme direktifi aldılar. Fakat Harris ve ABD Sekizinci Ordu Hava Kuvveti komutanı olan karşıtı General Ira Eaker direktifi ne şekilde yorumlamış olurlarsa olsunlar, şu talepler ortada duruyordu: "... Alman askeri, sanayi ve ekonomik sisteminin giderek tahribi ve dengelerinin bozulması, Alman halkının moralinin silahlı direniş kapasitesini ölümcül ölçüde zayıflatacak seviyeye düşürülmesi..." Ve ayrıca öncelik sırasına göre başlıca hedeflerin Alman denizaltı inşa tersaneleri, ulaştırma, uçak sanayi, petrol tesisleri ve düşman savaş sanayindeki diğer hedefler olduğu ifade ediliyordu. Bunların yanı sıra, koşullar uygun olduğu zaman Berlin dahil olmak üzere diğer hedeflere de hücum edilebileceği ihtarı yapılmaktaydı. 22 numaralı direktifte olduğu gibi bu savaşı tek başlarına kazanmaları için verilmiş bir emir değildi. Ne var ki Harris Eaker'dan daha fazla, bunu sadece basit bir talimat olarak ele aldı, öyle ki, ortaya konmuş olan öncelikler listesine görünüşte uyarmış gibi yaptı, ama çabasını nüfus ve imalat merkezlerinin alan bombardımanı vasıtasıyla Alman sanayisine ait çok farklı hedefler üzerinde yoğunlaştırdı.

Bu tek yanlı bakışın doğal yan ürünü, Harris'in hatalı şekilde "bütün sorunları çözecek hedefler" olarak tanımladığı barajlar, elektrik santralları, ulaşım sistemleri ve petrol tesislerinin onun ta-

rafından şiddetle reddedilmesiydi, ancak bunların çoğu direktifte özel olarak belirtilmişti. Geçmişte bunların tahribi için yapılmış olan girişimler başarısız olduğu için tekrar denemenin yararsız olacağını söyleyerek yakınırken, geçmişin başarısızlıklarının şimdi giderilmekte olan temel teknik eksikliklerden kaynaklandığını unutuyordu. Portal onun yaklaşımını kabul ettiği için bir süre kendi bildiği yolda gitti. Bunun bir nedeni Portal'ın komutanlık uygulamasında muhtemelen Harris'in üzerine fazla gitmemeyi tercih etmesi olabilirdi, özellikle de bu döneme gelindiğinde Harris'in Churchill ile düzenli yazıştığını ve Başbakan'ın resmi ikametgâhının sürekli ziyaretçisi olduğunu biliyordu. Ve Başbakan Almanya'nın suçları için cezalandırılması taraftarı olmakla kalmıyor, fakat Harris gibi renkli kişiliklere daima sempati duyuyordu. Harris Churchill'in hayal gücüne hitap ediyor ve aynı zamanda uygulaması ne kadar zor olursa olsun, yaklaşmakta olan amfibik operasyonlar ve bunu izleyecek kara savaşlarındaki ağır ve kanlı muharebeler için bir alternatif sunuyor gibiydi.

1941 yazından beri Britanya'nın başlıca niyeti Luftwaffe'yi batıda muharebeye çekerek Rusya'daki operasyonlarından saptırmaktı. Luftwaffe Belçika ve Fransa üzerinde muharebeye girmekten birçok kez kaçınarak gücünü muhafaza etmeyi tercih etmişti. Ancak Müttefiklerin Almanya'yı bombalaması, Almanları şimdi çok ağır saldırı altında bulunan şehirlerini korumak için avcı uçaklarını ve özel teknolojilerini tahsis etmeye amansızca zorladı. Berlin ancak zaman zaman vuruldu. İngiltere'deki Müttefik üslerinden 580 mil (930 km) uzakta, ulaşılması ve bulunması çok zor bir hedefti ve ayrıca Ruhr'da üslere yakın mesafede ve Bremen ile Hamburg gibi limanlarda toplanmış olan hayati sanayi noktalarından yoksundu. Başkentin cazip bir hedef teşkil etmesinin nedeni sadece bir ulaştırma merkezi olması veya (bıktırıcı etkilerinin yok edilmesi çoğu Almanı memnun edecek) Alman bürokrasisinin can damarının burada bulunması ya da duygusal nedenlere bağlı değildi. Politik nedenler vardı, çünkü 1942 Ağustos'unda Josef Stalin Churchill'e Rusların bombardıman yeteneğinin dışında olan bu kentin bombalanması isteğini vurgulamıştı. Churchill bu nokta-

da olumlu tepki vermişti, çünkü o yaz Avrupa'da bir ikinci cephe açamadıkları için Stalin ile başı dertteydi. Ve 1943 Mart'ında RAF Berlin'i bombaladığı zaman Stalin Churchill'e nadir tebrik mesajlarından birisini göndermişti.

1943 ilkbahar ve yazının büyük operasyonları Ruhr ve Batı Almanya'daki şehirlere yapılan yoğun bir bombardıman çerçevesinde cereyan etti. Sekizinci ABD Ordu Hava Kuvveti bu dönemde küçük bir rol oynadı ve RAF'ın çabası beklenenin altında sonuç verdi, çünkü yeni dört motorlu bombardıman uçaklarından sadece Lancaster, Almanya üzerinden yapılacak çok zor operasyon koşullarının gereksinimlerini karşılayabilecek kabiliyetteydi. Short Stirling uçağı bomba yükü, irtifa ve hız açısından vaat edilen performansın çok altında kalmasının yanı sıra son derece güvensiz olup, Harris haklı olarak bu hatalardan imalatçıları sorumlu tuttu. Handley-Page Halifax ancak biraz daha iyi olmakla birlikte iyileştirmeye açıktı ve daha kolay hedeflere karşı kullanılabiliyordu. Haziran ayında ek bir bombardıman talimatı ve "pointblank" adı verilen bir direktif gönderilerek Eaker'a gündüz bombardımanını Alman uçak fabrikaları ve (Harris tarafından her derde deva denilerek küçümsenen) rulman endüstrisine karşı yönlendirmesi istendi. Harris'e de eskisi gibi devam etmesi, ama "mümkün olduğu oranda" Sekizinci Hava Kuvveti'ne verilen görevi tamamlayıcı şekilde hareket etmesi söylendi. Alman avcı uçağı üretimine yapılacak hücumlar ABD gündüz operasyonlarının devamı için son derece önemli görülüyor ve Bombardıman Komutanlığı'nın gece operasyonları üzerinde dahi bir etki yapıyor olabilirdi. Fakat hem Sekizinci Hava Kuvveti, hem de Bombardıman Komutanlığı için gerçek tehdit Kammhuber'in radar ile avcıların radyo ile kontrolünü etkili bir biçimde birleştirmesi olup, bunların yaptığı tahribat SIGINT vasıtasıyla Müttefikler tarafından çok iyi biliniyordu. 17 Nisan'da Bremen'deki Focke-Wulf uçak fabrikasını bombalamak için gönderilen 117 Uçan Kale'nin 16'sı yitirildi ve 46'sı hasara uğradı. RAF'ın Ruhr üzerindeki kayıp oranı ise yüzde 4.7 olup, yaralı uçak oranı yüzde 16.2 idi ve bu oranın sürdürülmesi olanaksızdı.

Bununla birlikte, 24 Temmuz ile 3 Ağustos arasında her iki hava kuvveti tarafından yapılan bağlantılı akınlar birçok amacın gerçekleşmesini sağladı. Sadece *U-boat* üretimi ile bir dizi sanayi ve ulaştırma tesisini vurmakla ve Almanya'nın ikinci kentini yıkıntıya uğratmakla kalmadı, fakat Alman hava savunma taktiklerinde yeni bir dönemi başlattı. Müttefikler ilk kez "Window" adı verilen ve Alman radarını şaşırtmayı ve Alman hava savunmasının düzenini bozmayı amaçlayan ince metalik şeritleri uçaklardan bıraktılar. Bu uygulama RAF'ın bombardıman uçağı kayıplarında belli bir düşüş sağladı ve daha önceki (Mart-Haziran) Ruhr Muharebesi adı verilen dönemde yüzde 4.7 olan kayıp oranı ilk kez yüzde 4.1'e indi, toplam kayıp oranı ilk kez yüzde 10.7 oranında azaldı. Alman liderleri ülkelerinin savaşa devam azmini yerle bir edecek bir felaketle karşı karşıya olduklarını düşündüler. O dönemde kaleme aldıkları görüşlerde bulunan yaygın şok ve karamsarlık (bunlar Albert Speer'in savaştan sonra yazdığı taraflı açıklamalarla karıştırılmamalıdır) Josef Goebbels tarafından "neredeyse çözümsüz olan" sorunlardan bahsettiği zaman özetlenmiş ve Londra'ya ulaşan istihbarat raporları ve SIGINT ile doğrulanmıştı. Almanlar kentlerinin sırayla bu şekilde mahva uğrayacağı korkusuna kapıldılar. Bu delillerin son derece cesaretlendirdiği Harris bunu yerine getirmek için elinde olan her şeyi kullanırken, Portal 19 Ağustos tarihinde şunları yazıyordu: "Savaşın mevcut durumunda, Berlin üzerinde Hamburg ölçeğinde yapılacak hücumlar Almanya üzerinde mutlaka muazzam bir etki yaratacaktır."

İşler bu şekilde gelişmedi. İlk olarak Luftwaffe Window'a karşı *Wilde Sau* adı verilen yepyeni bir avcı önleme sistemi ile derhal karşılık verdi. Bu avcı uçaklarını (AI radarı olan tek motorlu tipleri bile) bombardıman akını üzerine yönlendirmeyi ve bu aşamada yer kontrol ile bağlantısını keserek kendi başına hücum etmesini hedefliyordu. Ve bu sistem işe yaradı. 23 Ağustos ile 3 Eylül arasında Berlin'e karşı üç kez Hamburg formülüne başvuruldu, ama bu sırada *Wilde Sau* yaygın olarak uygulanmaya başlanmıştı ve bu akınlarda görev alan 1.447 uçaktan 126'sı dönmedi. 23 Ağustos tarihinde havalanan 719 uçağın sadece 625 tanesi hedefe ulaştığını

iddia etti ve 57'si geri dönmedi ki bu başka bir yerde çok daha iyi kullanılabilecek olan ciddi bir çaba israfıydı. H2S'in CRT üzerinde hedefin net bir resmini oluşturma kabiliyetinin olmamasından dolayı (ki bu zaten kesinlikle biliniyordu) bombalar dağınık bir şekilde düştü ve sadece birkaç tanesi nişan noktası etrafındaki üç kilometrelik bir dairenin içine isabet etti. Gece görevinde belirgin ve küçük hedefler üzerinde hassas bombalama yapılabileceği ise, 17 Ağustos tarihinde hedef üzerinde daire çizmekte olan bir kontrol uçağı tarafından sesle yönlendirilen 596 Lancaster ve Halifax uçağının Peenemünde roket deneme merkezinde muazzam hasara yol açmalarıyla ispatlanmış oldu. Tek bir darbeyle, Almanların uzun menzilli bombardıman gücünün yerini doldurması düşünülen roket programı birkaç ay geciktirilmiş oldu. Bu önleyici darbe Almanların tarafında olup bitenlerin sızmasını sağlayan bir dizi güvenlik ihmali sayesinde mümkün oldu. Bununla birlikte söz konusu günde RAF'ın kayıpları (bir süre için Alman avcı uçağı kontrolörlerini şaşırtan akıllı aldatma tedbirlerine rağmen) yüzde 6.37 gibi yüksek bir oranda gerçekleşti.

Kayıp oranı, basit bir performans ölçütü olarak, tabii ki hedefe isabet eden bombalar veya düşürülen düşman uçaklarının sayısından daha önemliydi. Hücumun sürekliliği açısından temel bir

KRİTİK HATALAR

- ❒ **Roosevelt'in kayıtsız şartsız teslim politikasını dikkatsizce kamuoyuna açıklaması.**
- ❒ **Stratejik bombardımanın etkileri konusunda savaştan önce yaygın olan yanlış anlayışlar ve İngilizlerin bu hatalı hesaba 1941 yılının ortalarına kadar takılıp kalmaları.**
- ❒ **Harris'in ilk başta bilimsel destek hususunda gösterdiği direnç ve hayati hedefler olarak tanımlanmış olan noktalara karşı hücum konusundaki isteksizliği.**

hususta. Eğer üç aylık bir dönemde, kazalardan dolayı mürettebat kaybı, yaralanmalar veya hastalıklar dolayısıyla ortaya çıkan normal kayıpların üzerine, muharebe kayıplarının oranı yüzde 5'i geçerse, yedekler bunu karşılayamayacağı ve eğitim standartları düşeceği için bombardıman kuvveti felç olacaktı. Aynı şey RAF için olduğu kadar Amerikalılar için de geçerliydi, öyle ki Peenemünde'nin vurulduğu günde rulman fabrikalarını vurmak için gönderdikleri gücün yüzde 16'sı olan 60 uçak yitirince bir süre için bu faaliyeti durdurmak zorunda kaldılar. Tekrar Almanya içlerine dalmaya cesaret edip de Schweinfurt'taki rulman fabrikalarına hücum ettikleri zaman tarih 14 Ekim'i gösterecekti. Buna girişirken Almanların 800 adet tek motorlu ve 725 adet çift motorlu avcı uçağını toplayabileceklerini tam olarak biliyorlardı ve gün ışığında refakatsiz yapılan bombardıman kavramı, İngilizlerin onlara en başından beri söylediği gibi, uygulanması mümkün olan bir şey değildi. Kısa menzilli refakatçiler geri dönünceye kadar Luftwaffe onlarla uğraşmaya girişmedi, ama bundan sonra 60 bombardıman uçağı düşürüldü ve havalanan 291 uçağın 138'i de hasarlı döndü. Hedefe yapılan iyi vuruşlar ve düşürülen 30-40 adet avcı uçağı (iddia edildiği gibi 186 değil) yenilgiyi tersine çevirmeye yeterli olmadı. Gün ışığı teorisi çökmüştü ve büyük sayıda güvenilir uzun mesafe refakatçileri temin edilmeden bir daha uzun mesafeli akınlarda denenmeyecekti.

XII

Berlin İçin Kararlar
Bombardıman Taarruzu, 1944

Schweinfurt katliamı Harris'i savaşın kritik muharebesi olarak gördüğü operasyon için harekete geçirdi. 3 Kasım 1943 günü, Churchill'e gönderdiği çok söz edilen bir notta, daha uzun kış gecelerinde Berlin'e yapılacak topyekûn bir taarruzdan söz etti. Burada Bombardıman Komutanlığı'nın tüm kaynakları ile Sekizinci Ordu Hava Kuvveti birlikte kullanılacaktı. Bu hedefin seçiminde, Kazablanka direktifleriyle ve "Pointblank" ile uyum halindeydi, çünkü Berlin Alman avcı uçağı üretimine katkı yapan çok sayıda fabrikaya sahipti. Bununla birlikte Amerikalıların gece bombardımanına katılmasını önerme konusunda gerçekçi değildi, çünkü ne ekipmanları ne de eğitimleri buna uygundu. Ayrıca Arnold'ın* ona Sekizinci Hava Kuvveti'ne emir dikte ettirme izni vereceğini sanıyorsa da politik olarak naif sayılırdı. Çünkü, Sekizinci Hava Ordusu'nun stratejik operasyonlarındaki başarısının üzerinde, büyük

---

* USAAF (US Army Air Force) Komutanı General Henry H. (Hap) Arnold.

ölçüde, ABD Ordu Hava Kuvveti'nin havacılarının bir gün Başkan ve Kongre tarafından tümüyle bağımsız bir hava kuvvetinin kurulmasının kabulü yönündeki arzuları yatmaktaydı. Şayet Arnold çoğu zaman Harris'e atfen onun Churchill'e söylediği, sık sık atıfta bulunulan "Eğer USAAF bize katılırsa Berlin'i baştan sona yerle bir ederiz. Bu bize 400 ila 500 uçağa, Almanya'ya ise savaşa mal olur" sözüne katıldığını ima bile etmiş olsa, bu USAAF'ın bunu gündüz operasyonlarıyla gerçekleştirmek yönündeki sıkı sıkıya bağlı olduğu tutkusuna ihanet olurdu. Ve Arnold "Pointblank" gereği olarak RAF ile koordineli çalışmayı arzu ediyorsa da, uygulaması açıkça Amerikan olan bir zafer kazanmayı çok daha tercih ederdi.

Harris'in düşman moraline yapılacak bir hücumun tayin edici olacağına inanıyor olması aslında reddedilemez olsa da, bunun nedeni bir başka soruydu. Hafızasında Britanya üzerindeki Alman bombardımanının hatırası vardı ve sığınaklar sayesinde kayıpların belli sınırlar içerisinde tutulduğuna ve yurttaşların yıkılmadan bombardıman altında yaşamayı öğrendiklerine şahit olmuştu. 1940 yılında sadece tek bir kentte çok hafif bir moral bozukluğu işareti görülmüş ve bu da sivil liderliğin zayıflığı ve kötü örmek olması yüzünden gerçekleşmişti. Öte yandan önünde Hamburg'un ve birçok diğer geniş kentsel bölgenin mahvını anlatan istihbarat raporları vardı. Churchill'e notunu yazdığı günün ertesinde Ekonomik Savaş Bakanlığı ve Hava İstihbaratı'na ait bir raporda şu sözler yer alıyordu: "Moralin yıkılmaması (Alman) yurtiçi cephesi yetkililerinin önündeki en büyük problemdir... giderek artan ölü sayısı önemli bir etkendir ve askeri başarısızlıkla birleşince genel yaklaşım her ne pahasına olursa olsun barış isteğine ve Almanya'daki diğer kentlerin topyekûn tahribinin önlenmesi yoluna yaklaşmaktadır." Dahası, üç gün sonra başka bir Hava [Kuvveti] İstihbarat Raporu bu görüşü destekliyor ama aynı zamanda bir uyarıda bulunuyordu:

"Baskı kullanılması, hasımlardan biri veya birkaçı ile uzlaşma umutları ve son üç ayın olumlu hava koşullarının genel bir moral çöküşünü önlemiş olmasına rağmen, bu tür bir çöküşün olabileceğini sonucuna varmak mantık dışı değildir. Ayrıca daha büyük

askeri başarısızlıklar ve kışın gelişiyle birlikte hava operasyonlarının Almanya içerisindeki koşullarda tayin edici bir etki meydana getirebileceği olasılığını da göz ardı etmiyoruz."

Bu, Hinsley'nin *British History of Intelligence*'da açıklandığı gibi saf bir fikir yürütme olup, o dönemde Almanya'dan sızan ve çoğu zaman tam olarak ifade edilmemiş bölük pörçük bilgi ve genellemeler tarafından desteklenmemekteydi. Yıkımın büyüklüğü kabul ediliyor, fakat Hitler'e verilen desteğin hâlâ sürdüğü kaydediliyordu. Ancak raporlarda Alman halkının moraliyle ilgili olarak sadece tek bir konuda fikir birliği bulunuyordu: Halk büyük sıkıntılar karşısında tepkisizlik ve duyumsamazlık içerisindeydi. Hava kuvvetleri komutanlığı içerisinde, istihbarattan sorumlu komutan yardımcısı, söylemeye bile gerek yok, Harris'i destekliyordu; fakat harekâttan sorumlu olan komutan ve yardımcısı farklı düşünüyorlardı. Goering'in 1940 Eylül'ünde Londra'ya yönelmesi gibi, çabanın Berlin üzerinde yoğunlaştırılmasının Luftwaffe'ye toparlanma fırsatı yaratabileceğinden korkuyorlardı ve Berlin'in Hamburg gibi yerle bir olması halinde bile Almanya'nın pes etmeyeceği, ayrıca bu girişimin başarısızlığı halinde Müttefik bombardıman gücünün ciddi olarak zayıflayacağı endişesini taşıyorlardı.

Harris, Churchill ve Portal'ın desteği ile istediği yolda ilerledi ve 18/19 Kasım gecesi 444 bombardıman uçağı ile Berlin Muharebesi'ni başlattı ve bu uçaklardan sadece 9 tanesi (yüzde 2) dönmeyi başaramadı. Dört gece sonra 764 uçaklık çok daha büyük bir kuvvet gönderildi ve bunlardan sadece yüzde 3.3'ü kaybedildi. Fakat bir sonraki gece 382 uçak yüzde 5.5 kayıp verdi. Her gece hava koşulları dehşet verici olup, bombardıman kalın bulut kümeleri arasından yapıldı ve ancak 20 Aralık'ta bulutlar arasındaki bir boşluktan hava fotoğrafları çekilebilince ciddi tahribata yol açılmış olduğu izlenimi doğdu. Ancak uygulanan muhtelif taktiklerin başarısı veya ileride hedefleme noktalarının seçiminde rehber olabilecek bilgiler edinilemedi. Harris nihai sonuç konusunda iyimserliğini sürdürdü. Hava Komutanlığı'na 7 Aralık'ta yazdığı mektupta hücumun temposunu sürdürebildiği taktirde "...sadece Lancaster kuvveti yeterli olmalıdır, fakat ancak 1 Nisan 1944 tari-

hinde Almanya'da teslimi kaçınılmaz kılacak bir yıkımı ortaya çıkarmaya yeterli olacak kadar" diyordu. Ne var ki, aynı mektupta giderek artan düşman savunmasının ölümcül sonuçları konusunda bir uyarıda da bulunmaktaydı. Bir süre için yardım beklemediği Amerikalılardan söz etmiyordu.

Alman savunması gerçekten de çok güçlü hale geliyordu ve İngilizlerin, özellikle elektronik alanındaki hatalarından ciddi destek almaktaydı. Yapılacak akınlarla ilgili uyarılar, radyolarını ısıtan mürettebat ve hücum gününde İngiltere'de yapılan operasyon öncesi uçuşların B. Dienst tarafından izlenen yayınları sayesinde her zaman elde ediliyordu. Bununla birlikte elektronik alanındaki güvenlik tehdidinin esas nedeni uçakta bulunan ve Alman uçaklarına hedefe kolaylıkla yönelme olanağı sunan aktif cihazlardı. Bundan iki yıl önce İstihbaratla ilgili Bilimsel Konular Müdür Yardımcısı Dr. R. V. Jones Dost-Düşman Tanımlama cihazıyla (IFF) ilgili uyarıda bulunmuştu. Bu cihaz İngiliz radar operatörlerine uçaklarının kimliklerini tanıtmayı amaçlıyordu. Bombardıman mürettebatı hatalı bir şekilde IFF'nin düşman ışıldak radarları operatörlerini şaşırttığını düşünüyorlar ve cihazlarını açık bırakıyorlardı. Dahası, Bombardıman Komutanlığı'nın bilim adamları, bilimsel olmayan bir yaklaşımla Jones'ın ileri sürdüğü fikirleri reddettiler ve işi IFF'nin bu amaçla kullanımdan çıkarılmasının "mürettebat üzerinde psikolojik etkileri" olabileceğini söylemeye kadar vardırdılar. Ancak 5 Ocak 1944 tarihinde Enigma'nın IFF cihazının düşman uçaklarına yol gösterici olduğunu reddedilemeyecek şekilde ortaya koymasından sonradır ki, Harris "IFF'nin buhurdanlık gibi korumasından medet uman aptalların" bu işten vazgeçmesi için emir yayınladı. Buna rağmen bazı mürettebat IFF'yi kullanmayı sürdürdü ve bunlardan sadece bir tanesi bile bütün bir bombardıman grubunun nereden aktığını göstermeye yeterliydi. Burada Doenitz'in elektronik konusundaki hataları ve karşılaştığı zorluklarla bir karşılaştırma yapılabilir.

H2s ve Monica (arkadan yaklaşan avcı uçaklarıyla ilgili uyarı yapan bir cihaz) da serbest Alman avcıları tarafından kullanılıyordu, çünkü bunlar çoğu halde gerekmediği zaman bile açık bırakılı-

yordu. H2S santimetrik radara karşı *U-boat*'lara santimetrik ASW karşısında yardımcı olması düşünülen aynı *Naxos* kullanılıyordu. Tüm bunlar sayesinde Almanlar *Wilde Sau*'yu *Zahme Sau* ile geliştirmeyi başardılar ve bombardıman uçaklarına Kuzey Denizi'nin açıklarında önleme yapmaya başladılar. Yeni elektronik cihazlar ve çok daha geliştirilmiş bir AI radar seti olan SN 2 sayesinde bombardıman uçaklarını sürekli olarak düşürmeye başladılar. 23/24 Kasım gecesinden başlayarak, çok az istisna dışında, kayıp oranı yüzde 5'i geçti ve 2/3 Aralık gecesi yüzde 8.7 gibi çok yüksek bir oranı buldu. Bombardıman Komutanlığı tarafından hücum edilen kentlerde sert ve hızlı sivil savunma tedbirleri alınarak moral veya disiplinde bir yıkım meydana gelmesi önlendi. Ordu ve SS kuvvetlerinden 50.000'e varan personel Berlin'e çekilerek yağmacılar ve teslimiyetçilere karşı sert tedbirler alındı. Teslimiyetçilerden bir kısmı beklendiği üzere tutuklandı ve mahkemesiz idam veya ağır çalışma cezası için Sachsenhausen kampına götürüldü. 1944 Mart'ında sona eren "muharebe" süresince Berlin'de ölü sayısı 10.000'in altında tutuldu; kalın beton sığınaklar ile halkın daha önce tahliyesi ve sanayi tesislerinin dağıtılması, bu sayının nispeten düşük kalmasında etkili oldu. Bununla birlikte Berlin akınlarına ek olarak birçok başka yerdeki bombardımanlara rağmen Alman sanayi üretimi Speer'in ilham verici yönetimi altında artmaya devam etti. Speer, Kammhuber'in halefi olan Schmidt ve Himmler'in SS'leri hep birlikte, Harris'in dahi rekabet edemeyeceği aman vermez bir kararlılıkla onun planlarını boşa çıkardılar.

Savaşta basit planlar en iyi sonucu verir. Doğası itibariyle, Bombardıman Komutanlığı'nın hava koşulları ve farklı araçlara sahip düşman savunması karşısındaki planları, mürettebat ve uçakların hata yapabilirlikleriyle birleşince, asla basit olamazdı. Bir hava filosunun bir araya getirilmesi, bilgilendirilmesi ve havalandırılması, aldatma tedbirleri ve şaşırtıcı uçuşların yapılması çok karmaşık bir planlama ve karargâh çalışması gerektiriyordu ki, bunların kusursuz olması mümkün değildi. Havalanma anından itibaren kazalar, mekanik arızalar ve değerlendirme hataları operasyonu tehlikeye atabilirdi ve bu tehditler düşmanın ileri çıkan önleme uçaklarının,

bombardıman uçaklarına onların üsleri yakınında yapacağı saldırının riskleriyle birlikte artış gösterirdi. Deniz üzerinde yapılan önlemeler de bunlarla birleşince mürettebatın kendilerini güvende hissedecekleri tek bir an bile yoktu. Bu operasyonlarda hayatta kalanlardan birisi olan William Anderson'un yazdığı gibi:

> "Berlin üzerindeki bu kış Muharebesi'nin hiçbir çekici yanı yoktu... Gidiş gelişler uzun, sıkıcı ve tehlikeliydi. Güzergâhın etrafında çoğu zaman avcıların alevlerini, çoğu zaman üçlü gruplar halinde görürdük ve makineli tüfekçiler sık sık bir uçağın alevler içerisinde düştüğünü haber verirdi. Sadece orada oturur ve sıranızın gelmesini beklerdiniz."

O sırada İngiltere'de ne o ne de herhangi bir başkası Almanların bir avcının bir Lancaster veya Halifax'ın altına girdiği zaman tespit edilmeden güvenle uçabildiğini, çünkü mürettebattan kimsenin oraya bakmadığını keşfettiğinin farkında değillerdi. Almanlar bir Messerschmitt 110 uçağı kokpitinin tavanına tam yukarı ve biraz öne nişan alacak şekilde ikili 20 mm top yerleştirip deneyler yaptılar. Bu fikre *schräge Musik* kod adı verildi (bu terim caz müziği anlamına gelmekle birlikte kelime anlamıyla eğimli veya yan yatan demektir).

Diğer yandan Alman savaş pilotları, bu muharebeyi kazanıyor olsalar da, çözmek zorunda oldukları bir dizi zor ve tehlikeli sorunla karşı karşıya bulunuyorlardı. Gündüz ve gece tehlikeli gökyüzünde savaşmaya çağrılmanın yarattığı gerginlik, uzun menzilli avcıların ortaya çıkıvermesiyle daha da karmaşıklaşmıştı. Eğer düşmanları, kendilerinden farklı olarak, bu tür makinelere öncelik vermiş olsalardı, bunlarla daha önce karşılaşmış olabilirlerdi. Fakat ne İngilizler ne de Amerikalılar 1938 öncesinde böyle bir gereksinimi tespit edebilmişlerdi, çünkü uzun menzilli bombardıman uçaklarının kendi başlarının çaresine bakabileceklerini düşünmüşlerdi. Şimdi İngilizlerin kendileri, mükemmel bir hafif bombardıman uçağı ile Oboe taşıyıcısı olan Mosquito'yu gece avcısı rolüne dönüştürme çabasına hız verme ihtiyacını duyuyorlar, korumasız bombardıman seli üzerine yapılan hücumları engelle-

mek üzere düşman gece avcılarına kilitlenebilecek şekilde donatmaya çalışıyorlardı. Burada ilginç bir ironi bulunmaktaydı. Savaş öncesinde hava kurmayları bu *de Havilland* girişiminin düşman avcılarından hızlı uçacak bir bombardıman uçağı olarak kabul edilmesine karşı çıkmışlar (*de Havilland*'ın normalde askeri uçak imalatında uzmanlaşmamış olmasının da bunda payı bulunmaktaydı) ve Mosquito'yu 1940 yılında uzun menzilli bir avcı uçağı olarak imal ederek kumar oynamışlardı. Aynı şekilde Amerikalılar da şimdi öne çıkmış olan P-38 ve P-47 avcılarına Uçan Kalelere refakat etmeleri için atılabilir yakıt tanklarıyla uzun mesafe kabiliyeti kazandırmak isterken kendilerini P-51 uçağına sahip olarak buluvermişlerdi. Bu, ABD'de RAF şartnamesine uygun olarak imal edilmiş ve İngiliz Merlin motoru takıldığı zaman dost ve düşman (sadece uzun menzil değil) her kategoride daha üstün bir makine olduğu ortaya çıkmış olan bir uçaktı.

Navigasyon ve hedeflemede yardımcı cihazların kullanılmaya başlanmasına rağmen, özellikle Oboe menzili ötesinde bulunan Berlin'e yapılan akınlarda, hedefe isabet hâlâ çok zor kaydediliyordu. Şayet 1943 Ekim ayında, geliştirilmiş bir "Oboe repeater" (tekrarlayıcı) sistemi "kazançsız" bulunarak reddedilmemiş olsaydı, bu engelle karşılaşılması önlenebilirdi. Son model H2S'nin henüz sadece birkaç örneği elde olduğu için, şehir içerisindeki hedefleme noktalarının açıkça tanımlanması mümkün olmuyor ve bu nedenle Pathfinder uçakları sabit bir istikamette belli bir süre uçarak yakın bir banliyö veya büyük bir gölün üzerine gelince işaretlerini bırakmak suretiyle ellerinden geleni yapıyorlardı. Bunun sonrasında Bombardıman Şefi Pathfinder'lar tarafından atılmış farklı renklerdeki aydınlatma fişeklerinin ışığına veya işaretlerin bulutlardaki yansımalarına bakarak, bunları yaklaşmakta olan ana kuvvet için nişan alma noktaları olarak kullanıyordu. Hata yapma olasılığı yüksekti. Deneyimli H2S operatörleri bile doğru nişan noktasını kaçırarak bombardımanın tamamen yanlış yere yönelmesine neden oluyorlardı. Çoğu zaman işaret fişekleri soluklaşıyor ve zamanında yenilenmiyor, bu durumda bombalar rastgele bırakılıyordu. Rüzgârın çoğu zaman yanlış değerlendirilen bir fak-

tör olduğu uzun bir uçuşun sonunda, zamanlama hayati öneme sahip olmakla birlikte tutturulması çok zordu. Bazen de oyalanan bir bombardıman şefi düşürülür ve yedeği onun yerini almakta yeterince hızlı davranmazsa, tüm bir bombardıman akınının kontrolü yitirilmekteydi. Bu işlerin düzgün gitmesi olasılıkların son derece düşük olduğu bir şans oyunu olup en küçük bir hata bile topyekûn başarısızlığa neden olmaktaydı. Bu koşullarda, Alman kontrolörleri aldatma tedbirleriyle etkili bir şekilde kandırılsa ve bombardıman uçakları rahatça hedefe ulaşmış olsa bile, bombaların Kuzey Denizi'ne veya Danimarka üzerine bırakılması ve Almanya üzerinde saçılması kaçınılmaz olmakta ve israfa yol açmaktaydı.

Mart sonunda Bombardıman Komutanlığı Berlin üzerindeki hücumlarda gönderilen uçakların yüzde 4.5'ine denk düşen 495 uçak yitirmişti. Aynı dönemde farklı kentlerin üzerine birçok büyük hücum gerçekleştirilmişti. Bunlar arasında gözü açılmış bir hava komutanlığının açık emirleri doğrultusunda, Harris'in "her derde deva satanlar" diye adlandırdığı kesime karşı şiddetli protestolarına rağmen Schweinfurt'daki rulman fabrikalarının hassas bombardımanı vardı. İngilizler 25 Şubat gecesi ayın 24'ünde Sekizinci Ordu Hava Kuvveti'nin başlattığı yangınlarla hedefe yönelmişti. Kasımdan marta kadar uzanan dönem boyunca Bombardıman Komutanlığı'nın yaptığı 28.903 çıkışın (sorti) bedeli 1.128 uçağın yitirilmesi ve 2.034 uçağın hasara uğramasıydı. Operasyonların bu aşamasında çok bilinen felaketler arasında 19/20 Şubat tarihinde Leipzig'de düşen 78 uçak ile 30/31 Mart tarihinde Nürnberg'e gönderilen 795 uçağın 78'inin düşürülmesi vardı. Nürnberg gerçekten de Harris'in en büyük hırslarının ölüm fermanı oldu. O, hatalı aldatma tedbirleri alarak, bulutsuz gökyüzü gösteren olumsuz hava tahminlerini reddederek ve (bu geç aşamada dahi) Alman avcı gücünün etkinliğini ve moralini olduğundan daha düşük tahmin tahmin ederek bu felakete büyük katkıda bulunmuştu. Ayrıca H2S radyasyonlarının izlenmesinin yarattığı tehlike ve 1944 Temmuz'una kadar hakkında bir ipucu bulunmayan *schräge Musik* konularında bilgisizdi. Bombardıman Komutanlığı'nın Berlin'e karşı kayıplarına Sekizinci Ordu Hava Kuvveti'nin mart ayındaki

beş hücumda yitirdiği 140 uçak da eklenmelidir. Bunlar genellikle sayıları 800'e ulaşan uzun menzilli avcı refakatinde 600 ila 800 bombardıman uçağı ile yapılan akınlardı ve (H2S'in Amerikan versiyonu olan) H2X'e rağmen, hedef üzerine toplanan bombardımanı, sadece bulutlar arasında bir boşluğun bulunabildiği tek bir günde elde edebilmişti.

1 Nisan günü geldiği zaman Berlin yerle bir edilmemiş olup, Alman üretimi hâlâ yükselmekteydi. Ödenen bedel olan 640 Müttefik bombardıman uçağı Almanya'ya savaşın yitirilmesine mal olmamıştı ve bu rakam Harris'in başta koyduğu 400-500'ün ve savaştan sonra kabul ettiği 300'ün çok üzerindeydi. Almanya hâlâ bütün cephelerde var gücüyle savaşıyordu ve yenilmiş olan taraf Bombardıman Komutanlığı idi. Bu yenilgi Amerikalıların gün ışığında yaptıkları nokta operasyonlarının, Luftwaffe'ye karşı savaşın kazanılması için anahtar olduğunu göstermesiyle çakıştı. Gece yapılan alan bombardımanlarının artık geçerli olmayacağını anlayan İngiliz Hava Komutanlığı sonunda Harris'i hizaya getirmeye karar verdi. Harris, Doenitz gibi, teknik karşı tedbirler sayesinde boşa çıkmanın eşiğine gelmiş olan bir doktrin ve taktikleri sürdürmekte tek yanlı bir inat göstermişti. Bunu gene Doenitz gibi, düşmanın teknolojisinin çeşitliliği, kalitesi ve özellikleri konusundaki cehaleti nedeniyle yapmıştı. Doenitz'e benzeyen bir başka yönü de savaş öncesi bir düşünceye takılıp kalmasıydı ki, onun için bu, bir bombardıman taarruzunun bir avcı savunmasına her zaman baskın çıkacağı şeklindeki düşünceydi. Kendisinin şekillendirdiği ve 1938'de Avcı Komutanlığı'nı Bombardıman Komutanlığı'nın arkasında ikinci sıraya düşüren söz konusu yanlış politika 1940 yılında neredeyse İngiltere Muharebesi'nin kesin olarak yitirilmesine neden olacaktı. 1943 yılında düşman avcılarını muharebenin yanı sıra fabrikalarda ve hava alanlarında tahrip etmeyi ihmal ederek, verilen talimatları kibirle görmezden gelmekle kalmamış, hava üstünlüğünü sağlamak şeklinde ifade edilen hava savaşının temel bir prensibini terk etmişti. Şimdi ona düşüncesindeki hatayı gösterenler ve Luftwaffe liderlerini yeni hatalara zorlayanlar Amerikalılardı.

Mart ayında Amerikalıların Berlin üzerinde kabul edilebilir kayıplarla varlık gösterebilmesinin yolunu açan şey, General Hap Arnold'un ekim ayındaki Schweinfurt felaketinin derslerini dürüst bir şekilde kabul etme cesaretini göstermesiydi. 17 Ekim 1943 tarihinde, tam bir dürüstlük içerisinde Portal'a "modası geçmiş taktik kavramların derhal terk edilmesi, komutanlıkları arasında daha yakın işbirliği ve birleşik kaynakların daha etkili şekilde kullanılması" gereğine işaret eden bir mektup yazmıştı. Arnold'ın hedefi, 1944 yılında Fransa'nın büyük bir amfibik operasyonla işgali olan "Overlord" operasyonunu başlatmanın olmazsa olmaz ön koşulu olarak, Luftwaffe'nin imhası yoluyla hava üstünlüğünün ele geçirilmesiydi. Portal'ın buna karşı tepkisi, Hava Komutanlığı'ndaki kıdemli meslektaşlarının desteğini almadan Harris'e Berlin üzerinde serbesti tanımak ve böylece hava üstünlüğü için mücadeleyi terk ederek hava gücü prensiplerini ihlal etmekti. Bunu ispat edilmemiş bir teoriyi kullanarak bir kuvvet içerisindeki bir seksiyonun çıkarının İttifakın ve ulusal çıkarların üzerinde çıkarılması olarak görmek mümkündür. Ne olursa olsun (bu tür tartışmalı konular zaman zaman tekrar gündeme gelir), Amerikalılar, hakkında çok şey söylenmiş olan enerjileriyle, hava üstünlüğü için savaşmaya yoğunlaştılar. Formaliteleri toptan bir kenara bırakarak avcılarına havada bırakılabilen yakıt tankları takarak giriştikleri işe devam ettiler. Aynı zamanda, gün ışığında yapılan muharebelerde bombardıman mürettebatlarının güven duygusunu tekrar sağlamak için refakatçi avcı taktiklerini yeniden oluşturdular ve bu süreçte Portal'ın onları gece bombardımanına uyum sağlatma girişimlerine karşı direndiler. Almanya'nın çevresindeki Fransız hedeflerine yapılan yerel hücumlar, tecrübe kazanıldıkça ve düşman avcı kuvveti kayıplara uğradıkça, daha derin operasyonlara dönüştürüldü.

Refakatçilerle uçan bombardıman uçaklarına karşı Alman avcı taktikleri daima ihtiyatlı olmuştu. *U-boat* komutanlığı gibi, Korgeneral Adolf Galland tarafından yönlendirilen Luftwaffe Avcı Komutanlığı sadece düşman zayıfken hücuma geçmeyi tercih ediyordu ve ellerindeki modası geçmiş uçaklarla bile bunu övgüye değer bir ustalıkla yapıyorlar, çoğu zaman bombardıman filolarından uzakta

durarak onlara uzaktan havanla ateş ediyorlardı. Bu "Mutlu Günler" üstün düşman avcılarının yüksek irtifadan gelerek Almanya'daki eski moda uçaklara galebe çalmalarıyla sona erdi. İngilizlerin 1940 yılında İngiltere üzerinde karşılaştıklarına benzer bir sorunla karşı karşıya kalan Goering, pilotlarına Amerikan avcılarından kaçınarak bombardıman uçaklarına yoğunlaşmaları talimatını verdi. Bu Dowding'in 1940 yılında, sadece bombardıman uçaklarına ateş edilmesinin tercih konusu yapılmasına rağmen, hem avcılar, hem de bombardıman uçaklarına hücum edilmesi için ısrar ettiği dönemde dikkatle kaçınmış olduğu bir hata idi. Almanlar bu durumda Amerikan avcı pilotlarına kendi avcılarının peşine düşmek için serbesti tanımış oluyorlardı. Alman avcılarının morali düşerken, aralarından birisi şöyle diyordu: "Mümkün olan en emniyetli durum, Almanya üzerinde uçan bir Amerikan avcı pilotu olmaktı." Aynı zamanda, bombardıman uçakları düzenli olarak savunmayı aşmaya başladılar ve çoğu zaman önleme ile karşılaşmadılar. Uçak fabrikalarına karşı ve 1944 Şubat ayında Schweinfurt'a ve Mart ayında da Berlin'e karşı hassas bombardıman yapılan gündüz uçuşlarının etkili bir şekilde tekrar başlayabilmesinin nedeni buydu.

Birçok başka şeyin yanı sıra Luftwaffe'nin sorunlarının temelinde yatan unsur Goering ve Udet'in yeteneksizlikleri olup, buna ek olarak sayısal ve teknolojik geriliklerinden söz edebiliriz. Alman ulusunun, türn sorunlarının özünde yatan temeldeki zayıflıklarının yanı sıra, elektronik cihazların geliştirilmesi konusunda 1940 yılındaki moratoryumlarının bedeli (1942'den beri gösterdikleri müthiş gayretlere rağmen) ödenmeye başlanmıştı ki, 1940 yılında Luftwaffe'nin erişebileceği kadar yakınlaşmış olan üstün avcı uçaklarının üretilememesi de buna dahildi. 1939'da ortaya çıkmış olan jet uçağı, öncelik verilmiş olduğu taktirde ve Goering'in Hitler ve diğerlerinin bunun bir hızlı bombardıman uçağı olarak geliştirilmesi yönündeki isteklerini engellemiş olması halinde, 1943'ün üstün avcı uçağı olabilirdi. Sorun, bir bombardıman uçağı olarak işlevinin önemsiz olması veya (avcı ve bombardıman olarak) iki tipin operasyonel anlamda uyuşmaması değildi. Mosquito gibi çokrollü iki motorlu uçaklar kendilerini ispatlamıştı. Goering'in

hatası tartışmanın kesin bir sonuca ulaşıp bunu kabul ettirmeden sürüp gitmesine izin vermesi ve herhangi bir jet tipinin geliştirilmesini defalarca geciktirmiş olmasıydı. Böylece en iyi jet projesi 1944 yılına kadar operasyonel hale gelmedi.

Kararsızlığın cezası Alman uçak endüstrisinin giderek tahrip edilmesi (bazı kaynaklar sadece 20 Şubat ile 1 Nisan arasında 1.000 uçaklık bir üretim kaybı olduğuna değinmektedir) ve hava muharebelerinde de (Amerikalıların şişirilmiş iddialarına rağmen) kendilerince kabul edildiği şekilde ayda 300 ile 400 uçak yitirilmesiydi. Gerçekten de bu rakamların SIGINT yoluyla elde edilmesi, Amerikalıların mart ayında uçak fabrikaları üzerinde yoğunlaşan hücumlardan vazgeçip Luftwaffe'ye Berlin üzerinde avcı muharebeleri için meydan okumalarına yol açtı. Bu çok iyi sonuçlar getiren bir stratejiydi, çünkü Almanlar düello davetini görmezden gelemezlerdi. Avcı kayıpları yüzde 10-15 gibi yüksek rakamlara çıktı ve bunlar arasında Goering'in, uçaklarının çok düşük kalan performanslarıyla gündüz muharebelerinin ortasına atmakta ısrar ettiği, çok iyi yetişmiş ve yerlerine yenileri konamayacak olan gece avcıları da bulunmaktaydı. Ve Galland yüksek irtifa avcılarının geliştirilmesini hızlandırarak Amerikan avcılarıyla kendi irtifalarında kapışmak istediğinde onu engelleyen, diğer muhafazakârlarla birlikte Goering idi. Fakat Goering'i eleştirenlerden bir tanesinin vaktiyle değinmiş olduğu gibi, "onun düşünce seviyesi hiçbir zaman bir filo komutanının ötesine geçememişti."

Bombardıman Komutanlığı, mükemmel şekilde yönetilen ve Harris'in beceriksiz gayretlerini gölgede bırakan muzaffer Amerikan taarruzudan bazı yararlar elde etti. Nisan ayında Luftwaffe cesaretini yitirerek orta Almanya üzerinde bile muharebe kabul etmemeye başladı ve gece bombacıları çevredeki hedeflere daha güvenli bir şekilde erişmeye başladılar. Overlord hazırlıkları çerçevesinde Fransa'da inşa halinde olan güdümlü mermi atış rampalarına hücum ettiler, karada yapılan tahrip operasyonları için destek sağladılar ve gün ışığında harekat serbestisi kazanarak vuruş hassasiyetleri artu ve hedefler üzerinde yoğunlaşabilmeye başladılar. Harris'in yenilgisi üst makamların onu Overlord'un yürütülmesi

sırasında Müttefik Yüksek Komutanlığı'nın denetimine alma ve gerçek bir birleşik bombardıman taarruzunu ileriye götürme yolundaki tedbirlerini kolaylaştırdı. Bu durum aslında bir nimet sayılırdı, çünkü onun tek başına yürüttüğü operasyonlara son verdi ve gereksiz insan kaybını da önledi. Her dört motorlu bombardıman uçağının düşerken yedi veya sekiz yüksek nitelikli askeri de beraberinde götürdüğü, bunların sadece çok küçük bir yüzdesinin ölümden kaçabildiği ve hasarlı olarak dönen uçaklarda da belli sayıda ölü bulunduğu bazen unutulmaktadır. Belki de hepsinden önemlisi Harris'in iğneleyici sözleriyle "her derde deva satanlar" kazandılar ve haklı oldukları da anlaşıldı. Bu tarihten itibaren genellikle kritik düşman sanayi ve iktisadi sistemleri konusunda istihbarata dayanarak uzmanlar tarafından belirlenen hayati hedefler üzerinde yapılan taarruzlara önem verilecekti. Böylece bağımsız bir hava gücü peşindeki Harris ve Portal'ın bombardıman çabası operasyon gereksinimlerine göre tereddüt içinde bir hedeften diğerine atlamak yerine, hassas hedeflere karşı koordineli bir plan çerçevesinde yönlendirilecekti. Düşmanın ulaştırma sistemleri ve petrol üretimi Alman harp kudretine yönelik sürekli bir tahrip programının bir

KRİTİK HATALAR

- ❒ **Harris'in bombardımanın Alman morali üzerindeki etkisini hatalı değerlendirmesi ve teknik olarak yetersiz bir kuvvetle ve iddialarını destekleyecek yeterli kanıt olmadan tek yanlı bir şekilde kendisini Berlin'in tahribine adaması.**
- ❒ **Almanların gün ışığında yapılan müttefik bombardımanını yenilgiye uğratmak için (pekâlâ bu kapasiteye sahipken) jet avcı uçağını geliştirmeye öncelik vermeyerek geç kalmaları.**
- ❒ **Müttefik hava komutanlarının hücumlarını düşman ulaştırma sistemleri üzerinde yoğunlaştırma konusunda direniş göstermeleri.**

sonraki kurbanları oldular. Düşmanın beyin ve sinirlerine yapılan hücum, her ne kadar tamamen fuzuli olmasa da, strateji içerisinde ancak ikincil bir öneme sahipti.

Bennet'in ilk kez 1937 yılında dile getirdiği "her tip hedefi mümkün olan en az kayıpla tahrip etme" isteği sonunda yerine getirilmiş oldu. Yapılabilecek olan konusunda değinilmeye değer bir örnek ise deniz ve su yollarının bombardıman uçakları tarafından mayınlanmasıdır ki, bu resmi tarihlerde sıradan bombardımanlardan çok daha az yer almış, fakat bombardımana göre çok daha fazla gemi batırmış ve ulaştırma sistemlerini de Müttefik uçaklarının düşman hava sahasına neredeyse hiç direnişle karşılaşmadan girdiği savaşın son aylarına kadar süren bombardımandan çok daha fazla engellemiştir. Bombardıman Taarruzu ile ilgili İngiliz Resmi Tarihi'nde hiçbir şekilde yer almayan özgül bir örnek vermek gerekirse, 1944 yılının Nisan ile Eylül ayları arasında Tuna Nehri'nde seyrüseferin engellenmesinden söz edilebilir.

İtalya'da Foggia'da üslenen Liberator ve Wellington bombardıman uçakları Alpler'i geçerek Tuna'ya deniz mayınları döşemeye başladılar. Sadece nisan ve mayıs aylarında 152 sortide nehrin 531 mayın döşendi ve bunlar SIGINT tarafından tespit edildiği şekilde nehrin derhal trafiğe kapanmasına yol açtı. Tuna Romanya petrol sahalarının tüm ürününü tek başına taşıyordu ve bu sahaların eylül ayında Ruslar tarafından ele geçirilmesine kadar olan dönemde petrol nakliyatı zaten çok ağır yük altında olan demiryollarına kaydırılmak zorunda kalınarak Almanya'nın ithalatı fiilen yarı yarıya azaltılmış oldu. Her türde malzeme sevkiyatından yoksun kalınması, geleneksel olarak su yoluyla yapılan dökme yüke dayanmakta olan ekonominin geniş kesimlerine zarar verdi. Sadece mayıs ayının ortalarında Rus cephesi için hazırlanmış olan 10.000 ton cephane olduğu yerde kaldı. Nehri yeniden trafiğe açmak için umutsuz çabalar, ne kadar büyük olduğu öngörülememiş olan bir görev için tarama ekipmanı eksikliği yüzünden gerçekleştirilemedi ve durumu düzeltme girişimleri Amerikan bombardıman uçaklarının liman tesislerine yaptıkları hücumlarla engellendi. SIGINT tarafından Alman karşı tedbirleriyle ve nehrin belli kesimlerinin

ara sıra tekrar trafiğe açılmasıyla ilgili olarak elde edilen bilgiler ışığında, ablukayı sonuna kadar sürdürmek için RAF'ın, yaratılmış olan boşlukları tekrar kapatması gerekmekteydi.

Haziran sonuna kadar 170 teknenin batırılmasının yanında lojistik sistemlere verdiği çok büyük zarar bir yana, bu uzatılmış operasyonun en ilginç yanı, son derece düşük bir maliyetle gerçekleştirilmiş olmasıydı. Düşmanın nehir boyunca uçaksavar savunması tesis etmek için büyük gayretlerine ve başka yerlerde çok gerekli olan malzeme ve insan gücünün kaydırılmasına rağmen sadece on bir uçak kaybedilmişti. Churchill Portal'a şu notu gönderdi: "İyi bir iş üzerindesin." Şaşırtıcı olan şey bunun Almanya'nın bütün iç sularında denenmemiş olmasıydı. Bu şekilde sağlanacak güç tasarrufu sıkı savunulan hedef odaklarına yapılan son derece pahalı bombardıman taarruzlarının bazı unsurlarıyla mukayese edildiğinde oransal olarak çok daha büyük bir etki sağlayabilirdi. Harris'e göre mayın döşeme uygun maliyetli bir faaliyet olduğundan ve bunun acemi mürettebatları operasyon koşullarına alıştırmak için yararlı, bu nedenle de bombardıman taarruzunu engelleyici bir iş olmadığını düşündüğü için, nispi etkisi özellikle yüksekti.

Fakat Churchill'in "iyi bir iş"i sürpriz keşfi, hem Amerikan hem de İngiliz Hava Kuvvetleri'nin düşman ulaşım sistemi üzerine yoğunlaşma konusundaki sonu gelmez isteksizliğine işaret etmekteydi. Lord Zuckerman'ın "RUSI Journal"da işaret ettiği gibi, "Ulaştırma sistemleri, muhtemel hedef sistemlerinin tümünü etkileyen ortak paydadır." 1944 yılının daha sonraki aylarında, Müttefik ordular Normandiya'dan Alman sınırına doğru ilerlerken görüleceği ve ele geçen belgelerde Overlord'un hazırlanışı ve tatbikatı sırasında hava kuvvetleri tarafından yaratılan ulaştırma boşluklarının sanayi ve askeri teşebbüsler üzerindeki etkisi konusundaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi, kanıtlar herkesin görebileceği kadar açık olacaktı. Harris ve Eaker kendi tercihleri olan hedeflere hücum edip, ironik şekilde savaşı 1944 Noel'inden önce sona erdirmeye çalışan sahra ordularının hatalarını artıracak bir perişanlık yarattıkça, bu onların neredeyse sonuna kadar kabul etmeyi reddettiği bir yıkım olacaktı.

XIII

Arnhem'de Kumar
Hava İndirme Taarruzu, 1944

Sonradan uydurulduğuna kuşku duyulamayacak olan bir hikâyeye göre, Arnhem'deki yenilgiden sonra ayaklarını sürüyerek geri dönmekte olan bir paraşütçü, kuşatılmış olan 1. Hava İndirme Tümeni'ne erişmeye çalışan Dragoon Muhafızları'nın 4. Alay / 7. Tabur'una ait bir tank ile karşılaşır. Üzgün ve yorgun paraşütçü "Nerelerdeydiniz?" diye sorar. "Dinle arkadaşım" diye yanıt verir aynı derecede kederli tank komutanı, "biz lanet olası pazar gününden beri değil, D-Day'den beri buradayız." Bunun iki elit birlik arasındaki karşılıklı hınçlanmayı simgelediği düşünülebilirse de, gerçekte bu, savaşı birkaç ay kısaltmak için yapılan umutsuz ve görünüşte zahmete değer bir operasyonun başarısızlığından duyulan büyük hayal kırıklığının bir ifadesiydi. Bu aynı zamanda Dragoon'ların Normandiya'da 6 Haziran 1944 gününden beri öncülük ettiği bir dizi Müttefik zaferinin dramatik bir sonu olarak da görülebilirdi.

Müttefiklerin 1944 yılında Fransa'yı istila kararı, 1940 seferinde İngiliz-Fransız İttifakı tarafından yapılan ve Almanların batı Av-

rupa'yı istila etmelerine yol açan bir seri hatanın sonucuydu. Aynı şekilde, dört yıl sonra Almanların niçin yenilginin eşiğinde durdukları da, Fransa'nın düşmesini takiben fırsat ortaya çıkmışken Hitler'in İngiltere'yi istila konusundaki isteksizliği idi. Çoğu komuta hatasının düşmanın işine yaraması gibi, kendi hatalarından çabuk ve doğru dersler alan bir savaşçının bundan ciddi şekilde yararlandığı da görülür. Örneğin, Normandiya çıkarması (Kuzey Afrika, Avrupa ve Pasifik'te yapılan hemen her büyük Müttefik çıkarması gibi) ilk aşamalardaki büyük başarısını 1942 Ağustos'unda Dieppe'deki çok pahalıya mal olan kötü yenilgiden öğrenilen derslere borçluydu. Burada büyük bir Müttefik akıncı gücü limanı savunanlar tarafından ezilmişti. Bundan sonra hiçbir Müttefik amfibik taarruz gücü yeterli kıyı keşfi, savunmayı bombardıman eden hava ve deniz güçlerinin yakından ve birleşik kontrolü ve çıkarma tekneleri kıyıya yanaşırken askerlere yakın destek sağlamak üzere zırhlı araç indirecek vasıtalar olmadan, tahkim edilmiş mevzilerde bekleyen bir güce karşı gönderilmeyecekti.

Müttefikleri uzlaştırmak gibi karmaşık bir işle uğraşmak zorunda kalmamakla birlikte, Almanlar yine de savunmalarının tatbikatında kendi aralarında en üst düzeyde süren anlaşmazlıklar nedeniyle Müttefik başarısına katkıda bulundular. Batı cephesi başkomutanı olan Mareşal von Rundstedt istilayı kıyıda karşılama konusunda bir umut olmadığı kanısındaydı. Bu nedenle çıkarma gerçekleştikten sonra düşman girmelerine karşı büyük zırhlı birliklerle karşı hücuma geçmeyi teklif etti. Emrindeki B Ordular Grubu Komutanı Mareşal Rommel bunun tam tersini savunuyordu. Zaten yenilgiye uğramış bir Luftwaffe'nin, hava sahasına hâkim Müttefik hava kuvvetlerinin yığınağı tamamlanmadan önce zırhlı birlikleri paramparça etmesini önleyemeyeceğini düşünüyordu. Hitler aracılık yaptı ve bir uzlaşma sağlayarak Rommel'e yakında tutulan bazı zırhlı birliklerin yardımıyla çıkarmayı kıyıda yenmesini söylerken, von Rundstedt'e, düşman kıyı hattında durdurulmadığı takdirde esas darbeyi vurması için içinde acemi askerlerin de bulunduğu karma bir merkezi ihtiyatı elinde bulundurma izni verdi. Çıkarma gerçekleştirildiği zaman kıyıda durdurulamadı,

fakat Almanların hızlı ve güçlü karşı harekâtı sonucunda Müttefikler içeri doğru fazla ilerleyemediler. Bunun sonucunda giderek artan Müttefik hücumlarının yarattığı zorlamaya karşı Almanlar Normandiya'ya doğru sürekli olarak ihtiyat kuvvetleri gönderdiler ve olay bir yıpratma muharebesine dönüştü. Hava hücumlarıyla mahvolan demiryolu ve karayolu ulaşım hatları üzerinde personel, ekipman ve malzeme stokları naklinde büyük engellerle karşılaşan Almanlar, deniz yoluyla köprübaşına yaptığı nakliyat sadece eldeki gemi tonajı ve hava koşullarının açık plajlarda yük indirme üzerindeki olumsuz etkisiyle sınırlanmış olan bir hasım karşısında hızla sıkışmaya başladılar.

Normandiya'da İngiliz-Amerikan ordularının yakın koordinasyonu Müttefik Yüksek Komutanı General Dwight Eisenhower'ın aklıseliminin zaferine işaret ediyordu. Eisenhower her şeyin paylaşılması konusunda ısrar ediyor, kendi başına iş yapmayı öne çıkaran milliyetçi eğilimleri bastırıyor ve Normandiya Muharebesi boyunca genel komutayı elinde tutan General Montgomery'yi sonuna kadar destekliyordu. Burada bazı geri adımlar olacaktı ama temmuz sonunda köprübaşından çıkışın, burada kapanıp kalmış olan gücü serbest bırakması ve ağustos ayında da yenilen Almanları Fransa içinden Almanya'ya doğru kovalaması, birleştirilmiş bir komuta ve ortak amaca inancın ürünüydü. Müttefikler arasındaki uyumu yüzeyde hafifçe dalgalandıran ciddi meseleler esas itibariyle sadece bazı RAF subayları tarafından gündeme getiriliyordu. Eisenhower'in yardımcısı Hava Mareşali Sir Arthur Tedder, Montgomery'nin aleyhine entrika çevirenler arasındaydı, çünkü 21. Ordular Grubu Komutanı'nı aşırı temkinli buluyor, köprübaşını avcılar için hava alanları kuracak kadar genişletmekte çok yavaş kaldığı ve erken bir çıkış için fırsatları kaçırdığı gerekçesiyle suçluyordu. Ve Hava Mareşali Harris bombardıman uçaklarının istilayı desteklemek için ulaşım merkezlerine, karadaki düşman direniş merkezlerine ve İngiltere'yi tehdit eden V-1 füze üslerine gönderilmesi için verilen emirlere hâlâ içerliyor, bu hücumları hava gücünün savaşı tek başına kazanma işinden ziyankâr bir sapma olarak görüyordu. Fakat bu kuvvet içi didişmelerin Eisenhower ya

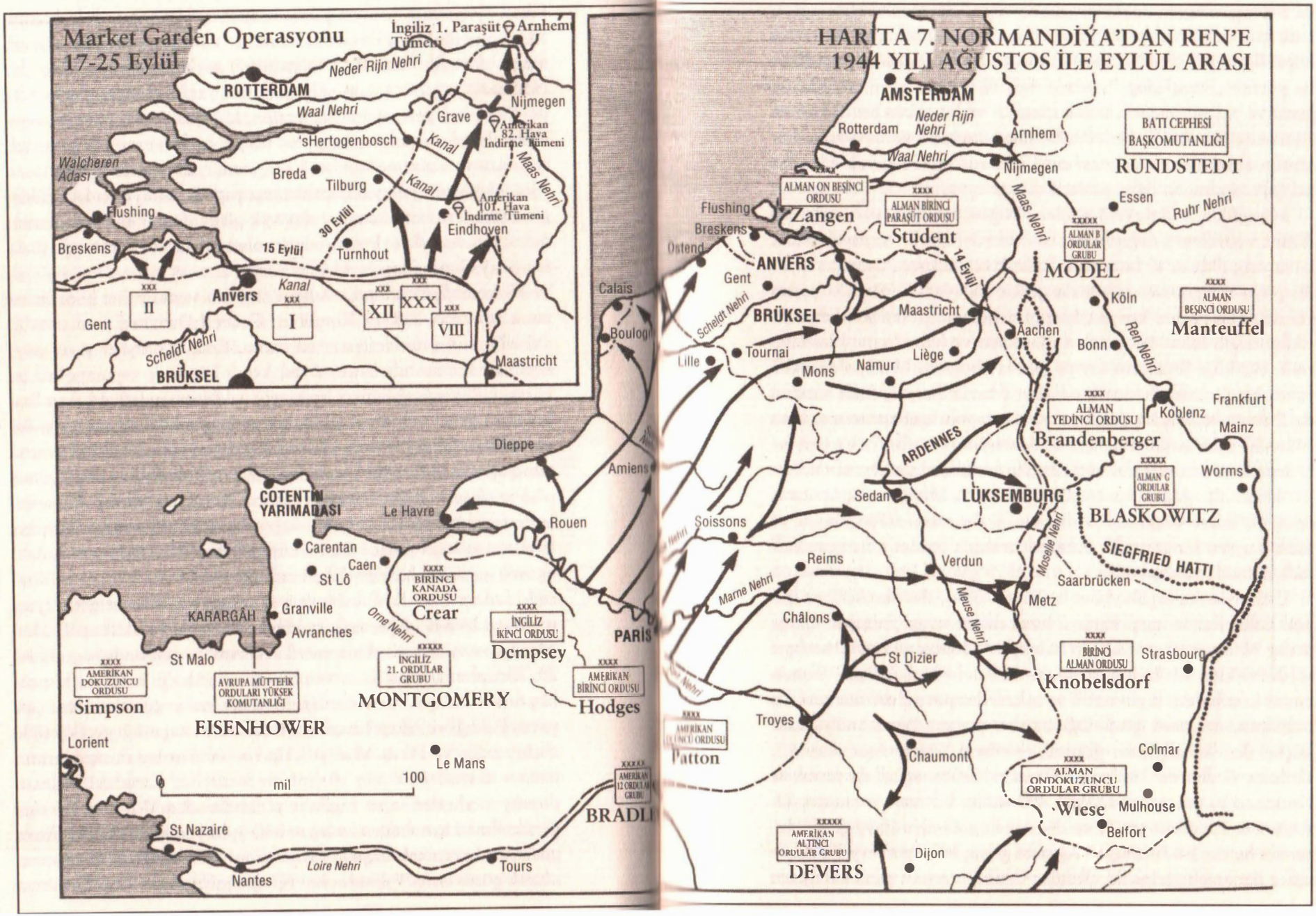
Market Garden Operasyonu
17-25 Eylül
İngiliz 1. Paraşüt Tümeni
Arnhem
Neder Rijn Nehri
ROTTERDAM
Nijmegen
Waal Nehri
Grave
Amerikan 82. Hava İndirme Tümeni
'sHertogenbosch
Kanal
Walcheren Adası
Breda
Tilburg
Kanal
Maas Nehri
Amerikan 101. Hava İndirme Tümeni
Eindhoven
Flushing
30 Eylül
Breskens
15 Eylül
Turnhout
Anvers
Kanal
II
I
XII
XXX
VIII
Gent
Scheldt Nehri
BRÜKSEL
Maastricht
Calais
Boulogne
Dieppe
Amiens
COTENTİN YARIMADASI
Le Havre
Rouen
Carentan
Caen
St Lô
BİRİNCİ KANADA ORDUSU
Crear
KARARGÂH
Granville
Avranches
Orne Nehri
İNGİLİZ İKİNCİ ORDUSU
Dempsey
PARİS
St Malo
İNGİLİZ 21. ORDULAR GRUBU
AMERİKAN DOKUZUNCU ORDUSU
Simpson
AVRUPA MÜTTEFİK ORDULARI YÜKSEK KOMUTANLIĞI
EISENHOWER
MONTGOMERY
AMERİKAN BİRİNCİ ORDUSU
Hodges
Lorient
Le Mans
mil
100
St Nazaire
Loire Nehri
Nantes
Tours
BRADL
HARİTA 7. NORMANDİYA'DAN REN'E
1944 YILI AĞUSTOS İLE EYLÜL ARASI
AMSTERDAM
Rotterdam
Neder Rijn Nehri
Arnhem
BATI CEPHESİ BAŞKOMUTANLIĞI
RUNDSTEDT
Waal Nehri
Nijmegen
ALMAN ON BEŞİNCİ ORDUSU
Zangen
ALMAN BİRİNCİ PARAŞÜT ORDUSU
Student
Maas Nehri
Essen
Ruhr Nehri
Flushing
Breskens
Ostend
ANVERS
14 Eylül
ALMAN B ORDULAR GRUBU
MODEL
Gent
Köln
ALMAN BEŞİNCİ ORDUSU
Manteuffel
Scheldt Nehri
BRÜKSEL
Maastricht
Aachen
Bonn
Ren Nehri
Lille
Tournai
Mons
Namur
Liège
ALMAN YEDİNCİ ORDUSU
Koblenz
Frankfurt
Mainz
Brandenberger
ARDENNES
Worms
ALMAN G ORDULAR GRUBU
Sedan
LÜKSEMBURG
BLASKOWITZ
Soissons
Moselle Nehri
SIEGFRIED HATTI
Reims
Verdun
Saarbrücken
Marne Nehri
Metz
Meuse Nehri
Châlons
BİRİNCİ ALMAN ORDUSU
Strasbourg
St Dizier
Knobelsdorf
Troyes
AMERİKAN ÜÇÜNCÜ ORDUSU
Patton
Chaumont
Colmar
ALMAN ONDOKUZUNCU ORDULAR GRUBU
Wiese
Mulhouse
Belfort
AMERİKAN ALTINCI ORDULAR GRUBU
DEVERS
Dijon

da Montgomery'yi düşmanı karada topyekûn mağlubiyete uğratmak olan temel amacından saptırmasına izin verilmiyordu. Ancak köprübaşından çıkıldıktan sonradır ki, altta yatan milliyetçi fikirler yüzeye çıkmış olup, bunların büyük kısmı Alman çöküşünün genel ve yaygın olmasının sonuçlarıydı ve bu çöküş bir ölçüde de Alman savunmasına Hitler tarafından vurulan ve neredeyse her santim arazinin savunulması emri şeklinde esnekliği yok eden bir kelepçe tarafından daha şiddetli hale geliyordu.

Müttefiklerin hareketli güçleri, köprübaşından fırlar fırlamaz düşman gerilerine doğru uzun ve derin ilerlemeler yapacak alana kavuşmuş oldular ve bu süreçte lojistik ve ulaştırma sistemleri aynı tempoyu tutturamayarak hızla geride kaldılar. Cephedeki petrol yokluğunun nedeni kıyıya çıkarılıp depolanmış olan stokların eksikliği değil, fakat bir yandan ulaştırma ve haberleşme hizmetlerinin eksikliği (bunların kıyıya çıkma programı Avrupa'da daha yavaş bir ilerleme beklentisine göre düzenlenmişti), diğer yandan da Fransız ve Belçika demiryolu ve karayolu bağlantılarının hem Müttefik bombardımanı, hem de Almanların bunları tahrip etmesi nedeniyle yıkıma uğramasıydı. Bu durum ulaştırma işlerinin ne kadar kritik olduğunu göstermekteydi. Her bir kilometrelik ilerleme, öncü birliklere ulaştırılan levazımın azalmasına neden oluyor ve hızla değişen bir stratejik durum içerisinde bunlarla iletişim kurmak daha da zorlaşıyordu.

Üstleriyle, karargâhıyla ve astlarıyla ilişki, Eisenhower'ı en büyük ikilemleriyle karşı karşıya bırakan bir konu olmuştu. Çatışmalar Normandiya'da sıkışıp kalmış ve Montgomery muharebeyi sürdürmekten tek başına sorumlu durumdayken, Yüksek Komutan'ın Londra'da, diplomatik ve askeri iletişim ağının merkezinde bulunması ve gerek görüldüğü zaman ara sıra Normandiya'daki küçük ileri karargâhına gitmesi yeterliydi. Fakat Amerikan 12. Ordular Grubu ile 21. İngiliz Ordular Grubu açılıp da cephe ile Normandiya arasında yaklaşık 400 millik bir mesafe olunca, Eisenhower kendisini temas ve denetiminin elinden kaydığı bir durumda buldu. Bu durum, 17 Ağustos günü, Montgomery Bradley'e açılıp ilerlemek yerine iki Ordular Grubu'nun yan yana kalmasını

ve idari kaynakları tek havuza toplanmış 40 tümenlik bir falanks bloku şeklinde kuzeye doğru ilerlemelerini teklif ettiği zaman bir dönüm noktasına geldi. Bu falanksın solu büyük Anvers limanına yönelmiş olarak Pas de Calais'ye yaslanacak, sağ kanadı ise Ardennes'de bulunacak ve mihveri hayati Ruhr sanayi kompleksi ve Kuzey Almanya ovasını hedef alacaktı. Bu Bradley'nin onayını takiben "dar cephe politikası" diye bilinen ve uzlaşmayla alınan bir karardı – her ne kadar önerilen cephe genişliği pek dar değilse de. Fakat Eisenhower'ın aklında olan şey bu değildi.

Hiç kuşku yok ki, 1 Eylül tarihinde Eisenhower'ı işleri bizzat ele almaya ve operasyonları İleri Karargâhı'nın yerleştiği yarıkalıcı ikametgâhtan yönetmeye iten unsur, astları arasındaki bu danışıklı ortaklıktı. Karargâhın yerleştiği Granville, Cotentin Yarımadası'nın güneybatı köşesinde, Eisenhower'ın Muhabere Şefi Tuğgeneral L. M. Harris'in ifade etmiş olduğu gibi, "deniz kıyısında çok hoş bir tatil yeri olup, Jullouville ile birlikte savaştan hiç zarar görmemişti... Fakat, muhabere olanakları açısından kötü bir yer olmakla birlikte, itirazlarımız kabul görmedi, çünkü diğer konularda daha tercihe değer bulunmaktaydı" ki bu diğer konuların konfor anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Bu karargâh sadece cepheden mümkün olan en uzak mesafede bulunmakla kalmıyordu. Fransa'nın geri kalan bölgeleri ve Belçika ile uzun mesafeli iletişim de çökmüştü. İleri Karargâh ile Londra'daki Ana Karargâh ve İleri Karargâh ile sahadaki Ordular Grubu Komutanlıkları ve Ordular arasındaki gidip gelen trafik hacmi 1 Eylül'den önce Belçika'daki cephe 400 mil (640 km) uzakta iken bile zaten kapasitesini aşmış olan kısıtlı muhabere olanaklarını o denli zorladı ki, en yüksek öncelikli mesajlar bile varacakları yere 24 saatte ulaşıyor ve bazen bu süre daha da uzun oluyordu. Ve doğal olarak hava yoluyla kişisel görüşme yapmak hiçbir şekilde güvenilir değildi. Yüksek Komutan'ın uçağı herhangi bir başka neden kadar, mekanik arıza veya olumsuz hava koşulları yüzünden de gecikebiliyordu.

Eğer cephe sabit olsaydı bu tür engeller çok büyük sorun olmayabilirdi. Fakat her şeyin hareket halinde olduğu ve ilerlemenin giderek hız kazandığı bir ortamda bunlar tehlikeli ve kabul

edilemez hususlardı. Bunlar herkesin bildiği ve üzerinde anlaşmış olduğu bir planda hayati ve gerilimli bir karar noktasında yanlış anlamalara neden oluyor, bu da birleşik olarak ve güç tasarrufuyla yapılması gereken bir operasyonda tereddütlere ve hesap hatalarına yol açıyordu. Eisenhower geniş bir cephede (geniş cephe politikası) ilerlemeyi öngören bir plan hazırlamıştı. Fakat bütün ordular grubu komutanları bu plana henüz vâkıf olmamışlardı. Bradley ilk başta Montgomery'nin dar cephe önerisine mutabık olmuşken ancak ayın 19'unda bundan haberdar oldu. Eisenhower'ın 21. Ordular Grubu'nu kuzeye göndermek, fakat 12. Ordular Grubu'nu ikiye bölerek, bu gruba bağlı ve Ardennes'in kuzeyinde bulunan Korgeneral Courtney Hodges komutasındaki Birinci Ordu'yu güneyden ilerlemekte olan Amerikan Yedinci Ordusu ile bağlantı kurmaya sevk etmek şeklindeki planı belli bir haklılık payına sahipti. Düzensizlik tohumlarını eken husus, bu kararın alınmasındaki ve ast birliklere gönderilmesindeki gecikmeydi. Eisenhower bunu 23 Ağustos'a kadar Montgomery ile tartışmadı ki, bu tarihte Bradley dar cephe politikasından desteğini çekme konusunda ikna edilmişti. Ve Montgomery, lojistik bir krizin yaklaşmakta olduğu konusunda görüş birliğine varılan bir toplantıda, Eisenhower'ı dar cephe politikasına ikna etmeyi başaramadı.

Aradan bir hafta geçmeden lojistik kriz büyük bir sorun haline geldi. 25 Ağustos tarihinde her iki Ordular Grubu da Sen Nehri'nin ötesindeki köprübaşlarından görülmemiş bir hızla fırlayarak yayılan bir sel gibi ilerlediler. 4 Eylül günü Amerikan Üçüncü Ordusu Metz yakınlarında, Amerikan Birinci Ordusu Liege'e yakın bir yerde, General Dempsey'nin İngiliz İkinci Ordusu Anvers'i ele geçirmiş ve General Crerar'ın Birinci Kanada Ordusu'nu Manş Kanalı limanlarını kuşatmış ve Anvers limanının yaklaşım yollarını temizlemek üzere Scheldt Nehri ağzına yaklaşmış durumdaydı. Yeni ve öngörülen her şeyin ötesinde bir durum oluşmuştu. Anvers'in dokları sağlam bir şekilde ele geçirilmiş olması son derece önemliydi, çünkü Scheldt Nehri'nin ağzındaki yaklaşım yolları düşmandan temizlendiği takdirde bu liman hızla çökmekte olan lojistik sisteminin kısa sürede düzelebilmesi için olanak sunuyor-

du. Ne var ki kıdemli ordu komutanlarından hiç birisi bunu açıkça astlarına ifade etmediler. Eisenhower'ın 4 Eylül tarihli direktifi Anvers limanının "emniyete alınmasını" istemekle birlikte, kullanımı hakkında bir vurguda bulunmuyordu. Gözlerini Ren Nehri'nin öte yakasına dikmiş olan Montgomery, ikmal durumu daha şimdiden bozulmuş olmakla birlikte bu limana çok az önem verdi. Bunların sonucunda, 3 Eylül'de Amiral Ramsay'dan 80 millik (130 km.) bir suyolunun temizlenmesinin acilliği ve zorluğuna değinen bir eylem talebine rağmen, İngiliz İkinci Ordusu veya Kanada Birinci Ordusu aracılığıyla ast birliklere Anvers'in yaklaşım yollarının temizlenmesi için hiçbir özel emir verilmedi. Bunun da sonucu olarak Montgomery ilk başta Anvers doklarının ötesine geçmedi ve kuzeyde Albert Kanalı üzerindeki köprülerin emniyete alınmaması ve akabinde Alman takviyelerinin gelmesi nedeniyle, ilk başta bir iki günde alınabilecek olan yaklaşım yolları düşman tarafından uzun süre savunulabildi. Böylece limanın açılması 28 Kasım'a kadar ertelendi ve ancak bir dizi zorlu muharebe sayesinde gerçekleştirilebildi. Bu sırada Kanada Birinci Ordusu hepsi ağır derecede tahrip olmuş Kanal limanlarının ele geçirilmesine yoğunlaşırken, bu sırada İkinci Ordu Ren'i geçmeye hazırlanacak şekilde ilerleme eksenini sağ kanada doğru kaydırmaya başladı.

Doğal olarak lojistik alternatiflerden bir tanesi nakliye uçaklarının kullanılmasıydı ve Bradley ile diğerlerinin kanısına göre bu uçaklar sadece bu amaç için ayrılmalıydı. Fakat bunlar önemli ölçüde el altında tutuldular, çünkü Müttefik Yüksek Komutanlığı'nın gözünde, bunların esas görevi Birinci Müttefik Hava İndirme Ordusu'nu muharebeye taşımaktı. Bu Ordu 2 Ağustos tarihinde Korgeneral Lewis Brereton komutasında kurulmuştu. Kadrosunu oluşturan XVIII Hava İndirme Kolordusu (Tümgeneral Matthew Ridgeway) muharebe deneyimi olan 82. ve 101. Hava İndirme Tümenlerinden, 1. İngiliz Hava İndirme Kolordusu (Korgeneral F. A. M. Browning) ise deneyimli 1. Hava İndirme Tümeni ile tecrübesiz 52. (Havadan Taşınabilir) Tümen'den oluşmaktaydı. Amerikan resmi tarihçisi Charles Macdonald'ın ifade ettiği şekilde, bu ordu SHAEF'ın (Müttefik Yüksek Komutanlığı) ceplerini yakarak delikler

açıyordu. 6 Haziran ile 5 Eylül arasında 1. Hava İndirme Tümeni en az 14 farklı operasyon hazırlamış ve bunların son dakikada iptal edildiğine şahit olmuştu. Bunlardan on ikincisi ("Linnet" operasyonu) 1. Hava İndirme Tümeni ile birlikte tüm diğer Müttefik hava indirme tümenleri ile 1. Polonya Paraşütçü Tugayı'nı içermekteydi. On üçüncüsü ("Linnet II") Aachen ile Maastrich arasındaki boşluğun kapatılmasını amaçlayan bir plan olup, Bradley tarafından reddedilmişti. On dördüncüsü ("Infatuate" Operasyonu) ise Scheldt ağzının ele geçirilerek Anvers'e yaklaşım yollarının temizlenmesini hızlandırmayı amaçlıyordu. Ancak "Infatuate" 5 Eylül'de, kısmen Anvers'in ayın 4'ünde düşmesinin bu ihtiyacı ortadan kaldırmış gibi görünmesi nedeniyle, fakat esas olarak indirme bölgelerinin uygun olmaması (bunlar gerçekten zordu) ve tüm havacılarda olan, avcıların ve uçaksavarların yavaş uçan nakliye uçaklarını mahvedeceği şeklindeki korku nedeniyle iptal edildi.

Son derece büyük bir emek ve masrafla meydana getirilmiş olan ve kara muharebelerindeki tayin edici rollerini göstermek için sponsorları tarafından o kadar azimle desteklenen hava indirme birliklerini muharebede kullanmak için son bir çırpınış içerisinde "Comet" operasyonu planlandı. 10 Eylül'de günün ilk ışıklarıyla Maas Nehri üzeindeki Grave'de, Waal Nehri üzerindeki Nijmegen'de ve Neder Rijn Nehri üzerindeki Arnhem'de bulunan köprüler 1. Hava İndirme Tümeni ve 1. Polonya Paraşüt Tugayı tarafından ele geçirilerek, İkinci Ordu'nun zırhlı birlikleriyle birleşilmesi ve Ren üzerinde bir köprübaşının tutularak Ruhr'un tehdit edilmesi için öncülük yapacaklardı. Bu harekâtın başarı şansı oldukça yüksekti, çünkü istihbarat doğru bilgilere dayanarak düşmanın kötü durumda olduğunu ve baskın tarzındaki bu tür bir darbeye karşı hazır olmadıklarını göstermişti. Gerçekten de birkaç gün önce bu çok kolay bir iş olabilirdi. Fakat ayın 10'unda saat 0200'da askerler uçaklara binerken harekât aniden iptal edildi. Bu kritik noktada iptalin askerlerin morali üzerindeki etkisi tahmin edilebilir.

"Comet"in yerine Müttefik planlarının Eisenhower ve Montgomery'nin elinde yavaş ve beceriksizce değişime uğramasının ürünü olan "Market" operasyonu konuldu. Eisenhower 2 Eylül'de

uçağı Granville yakınlarında plaja mecburi iniş yapınca dizini burkmuş ve iki gün boyunca yatakta kalması görüşmeleri daha da engellemişti. Muharebeyle temasını kesmiş olarak ve geniş cephe stratejisine sıkıca sarılarak, Eisenhower 4 Eylül akşamı Anvers'in düşmesinden hemen sonra Montgomery tarafından gönderilen mesajda telkin edilen hususlarla uğraşacak halde değildi. Zaferle morali yükselmiş ve ayın birinde mareşalliğe terfi ettirilmiş olan Montgomery Berlin'e doğru tek bir güçlü darbeden söz ediyordu. Bu darbe eldeki tüm nakliye olanaklarının kullanılmasını gerektiriyor, bu nedenle gücü kuzeyde yoğunlaştırmak için Patton'ın güneyde giriştiği ilerlemenin durdurulması anlamına geliyordu. Montgomery kuzey cephesinde derhal yapılacak bir ilerlemenin tayin edici olabileceği görüşündeydi, fakat zamanın hayati öneme sahip olduğu ve uzlaşmaya gitmenin sadece savaşı uzatacağı konularında ısrarlıydı. Anlaşmazlığı garanti eden bir husus da ayın 4'ünde Eisenhower ile Montgomery arasındaki haberleşmede iki önemli mesajın dört günde alıcılara ulaşması ve daha da kafa karıştırıcı bir şekilde Eisenhower'ın mesajının ikinci bölümünün ilk bölümden bir gün önce karşı tarafa ulaşmış olmasıydı.

Eğer bu öneriyi yapan Montgomery'den başka herhangi bir kişi olsaydı Amerikalı komutanlar bunu istekle kabul ederlerdi. Ne var ki Eisenhower, Bradley ve Patton birkaç kez patavatsızca kendilerini sinirlendirmiş olan bu sivri dilli İngiliz mareşaline içerlemişlerdi. Onun zorbaca tavırlarını kabul etmeleri olanaksız olduğu gibi, zafer hırsı da kendi arzularıyla rekabet halindeydi. Bradley, Eisenhower'ın onayı ile ayın 5'inde Patton'a Ren'e doğru ilerlemeyi sürdürmesini söyledi ve o da kıymetli ikmal malzemesini bol miktarda tüketerek yoluna devam etti. Dar ve geniş cephe stratejileri arasındaki anlaşmazlığın hızla bir karara bağlanması yerine, bir dizi görüşme yapılırken Montgomery Dempsey'e, istihbarat yoluyla edinilen Ruhr'un neredeyse savunmasız olduğu bilgisine dayanarak "Comet" Operasyonu için ısrarını sürdürmesi talimatını verdi.

Anvers'den Albert Kanalı üzerindeki Hasselt'e kadar uzanan 50 mil (80 km) uzunluğundaki cephe sadece niteliksiz bir kale tümeni

tarafından tutuluyor ve dağınık durumdaki Alman birlikleri yavaş yavaş Almanya'nın kuzey kapısının zayıf savunmasına katılmak üzere buraya akıyordu. Bunlar arasında "Comet" için seçilmiş araziyi işgal ederek, burada Aachen'e yaklaşan Müttefik birliklerine yandan hücum etmek üzere toparlanmakta ve yeniden donatılmakta olan 9. ve 10. SS Zırhlı Tümenleri'nin kalıntıları bulunuyordu. General Student'ın Birinci Paraşüt Ordusu'nun komutasındaki bu kuvvetler her geçen günle birlikte muhtelif Paraşüt Alayı birliklerinin gelmesi sayesinde güç kazanıyor ve bu birlikler gelir gelmez Beeringen'de Albert Kanalı üzerindeki İngiliz köprübaşına yapılan beyhude karşı-taarruzlarda kullanılıyordu. Bunun sonucunda 10 Eylül'e kadar güçlerinde ciddi bir azalma oldu. Bununla birlikte bu Alman savunmasının başarısı "Comet" üzerinde kesinlikle bir etki yaptı, çünkü, şimdi artık ayın 9'unda Beeringen'de bulunan İngiliz kuvvetlerinin, Hollanda'ya inmeleri halinde 1. Paraşütçü Tümeni ile birleşmelerinin garantisi yoktu.

Gerçekten de, ayın 9'unda Dempsey düşman yığınağının artması ve Beeringen'deki direnişle ilgili istihbarat raporlarına dayanarak "Comet" ile birlikte kuzeye doğru yapılan harekâtın durdurulmasını uygun bulmuştu. Bunun yerine Amerikan Birinci Ordusu'nun doğu yönünde hareketine uyum göstererek, hava indirme harekâtıyla buna destek vermek istedi. Bu destek savaş öncesi Siegfried Hattı'nın en zayıf olduğu ve henüz çok az askerle tutulduğu kuzey kolunun bulunduğu Roermond ve Wesel yönünde gerçekleştirilecekti. Fakat İkinci Ordu'nun ilerleme eksenini kaydırma kararı daha şimdiden bir ölçüde Montgomery'nin elinden alınmıştı. Londra'dan gelen bir mesaj ayın 8'inde büyük bir V-2 füzesinin Londra'ya düştüğünü ve bunun muhtemelen batı Hollanda'da bulunan Lahey kenti yakınlarından atıldığını bildiriyor; ve Montgomery tarafından fırlatma rampalarının ikmal hatlarını kesmek üzere kuzeye yapılacak bir hareketin yerinde olacağına işaret ediliyordu. Bu mesajın arkasında, daha önce istihbarat tarafından V-2'lerin olduğundan çok daha büyük bir tahrip gücüne sahip olduğu şeklinde yanlış bilgiyle yanlış yönlendirilmiş olan Churchill bulunmaktaydı. 18 Temmuz'da R. V. Jones bunlardan bin tanesi-

nin veya daha fazlasının kullanıma hazır olabileceğini söylediği zaman şiddetle tepki göstermişti. Fransa'daki zaferin sonrasında bu füzelerin sel gibi İngiltere'ye yağması ve V-1'lerin yerini almasının halkın morali üzerinde orantısız bir etki yaratmasından korkuyordu. Aynı anda, Hava Kuvvet komutanları Montgomery'ye Hollanda köprüleri uçaksavar bataryalarıyla çok iyi korunmuşken, Ren'dekilerin (Wesel dahil) iki kat daha sağlam olduğunu, çünkü bunların Almanya'nın başlıca sanayi bölgelerini koruyan topçu kuşağının içinde yer aldığı uyarısını yapıyorlardı. Bu nedenle kuzeye doğru bir ilerleme yapılmalıydı, ama ancak Eisenhower buna rıza gösterdiği ve yeterli lojistik destek sağladığı taktirde.

Dizi alçıda olan Eisenhower ayın 10'unda Montgomery ile görüşmek üzere Brüksel'e uçtu ve genellikle güvenilir bir gazeteci ve tarihçi olan Chester Wilmot'a göre, Montgomery Eisenhower'a stratejisinin yanlışlığını sergilerken özellikle diplomatik olmayan bir üslup kullanarak, Eisenhower'ın açık ve etkili bir serzenişte bulunmasına neden oldu. Toplantının yazılı bir kaydının olmamasına rağmen orada bulunan Tedder tarafından Portal'a yazılan bir mektubun ve katılımcılar arasında daha sonra gönderilen bazı mesajların ışığında açıkça anlaşılıyor ki, "Market" için tüm Birinci Hava İndirme Ordusu'nu kullanmak üzere Eisenhower'ın iznini aldığı zaman, Montgomery kuzeye yapılacak ilerleme için öncelik sağladığına ve güneyde Patton'ın durdurulacağına inanmıştı. Gerçekte, Eisenhower'ın geniş cephe stratejisini terk etme niyeti hiç yoktu ve Montgomery'nin kurmay başkanı Tümgeneral de Guingand gibi, kendisinin haklı olduğuna inanıyordu. Montgomery'nin iddia ettiği gibi bundan savaşı sona erdirecek bir sonuç çıkması pek mümkün görünmemekle birlikte, Eisenhower Montgomery'ye çok önemli (ve kuzeydeki ana çabanın çerçevesi içinde) olduğuna inandığı bir projenin ileriye götürülmesi için geçici ek destek veriyordu.

O eylül ayında Müttefiklerin yenilmesine neden olan şey dar veya geniş cephe stratejilerinin iyi veya kötü olması değildi, çünkü her iki stratejiyi savunanlar veya karşı çıkan görüşler oldukça dengelenmiş olup, geniş cephe tarafı biraz daha ağır basıyordu. "Comet/Market" operasyonunun kabulü ve başlatılmasındaki temel

hata hazırlık sırasında ziyan edilen zaman olup, bu gecikmelerin vebali, net bir şekilde, çok uzak mesafeden ve yetersiz bir haberleşme sistemiyle uzaktan komuta etmeye çabalayan Eisenhower'e ait sayılmalıdır. İsraf edilen zaman sadece düşmana savunmasını takviye fırsatı vermekle kalmadı, aynı zamanda Birinci Hava İndirme Ordusu'nun durumu inceleyerek planlarını geliştirmesine zaman bırakmadı. Gecikme ayrıca düşman direnişinin üstesinden gelmek için gereken kuvvetin iki katından daha fazlasına çıkarılmasını gerekli kıldı ki, komutanların edindiği bazı bilgilere göre düşman kuvvetleri köprüleri ve Siegfried Hattı'nın açık kalan yanını korumak üzere burada toplanmaya başlamıştı. "Comet"de üç köprünün her biri için tek bir tugay yeterli görülmüş ve İkinci Ordu'nun birleşme girişiminde çok az direniş gösterilmesi beklenilmişti. Şimdi ise "Market" Operasyonu için her köprüye birer tümen tahsis edilmiş, ayrıca XXX. Kolordu ile birleşmek üzere eklenen "Garden" adlı operasyonla birlikte Arnhem'in kuzeyindeki operasyonun başarısı için havadan indirilen bir başka tümene daha gerek duyulmuştu. Ayrıca "Comet"in birliklerini tek seferde indirme bölgelerine taşımaya yeterli bir hava nakliye kapasitesi varken, şimdi yetersizlik baş göstermiş, takviye gönderme gereksinimi ulaşımın üç güne yayılan üç taşıma uçuşuyla yapılmasını zorunlu kılmıştı ve bu da hava koşullarının izin vermesine bağlıydı.

Havanın merhametsizliği hava indirme operasyonları için kara operasyonlarına göre daima daha fazla risk içerir. Buna karşı, düşman direnişi daima oldukça doğru bir şekilde tahmin edilebilir ve "Market" söz konusu olduğu zaman hava kuvvetleri komutanlarının köprülerdeki uçaksavar savunmasıyla ilgili korkuları her şeyin önündeydi. Hem ordu, hem de hava kuvvetleri düşman gece avcılarından korunmak ve geçmişteki bütün gece inişlerinde meydana gelen dağınıklık ve kargaşanın tekrarlanmaması için gün ışığında inilmesi gerektiği hususunda anlaşıyorlardı. Ancak "Comet" operasyonunda havacılar, baskın yapan birliklerin köprülerin havaya uçurulmasını önlemelerine izin verecek şekilde, şafakla birlikte köprülerin yakınlarına yapılacak bir indirmeye razı iken, "Market" operasyonunun köprülerden birkaç mile varan uzaklıkta ve

avcı korumasında ve tam gün ışığında yapılması konusunda ısrar ediyorlardı. Aynı zamanda her mürettebatın D-Day olan 17 Eylül'de, tek bir gün içerisinde maksimum güç yığmak ve ikmal sağlamak üzere İngiltere'den ikişer uçuş yapmalarını talep ediyorlardı. Bunun nedeni sadece hava koşulları konusundaki korku değil, aynı zamanda düşmanın beklenenden daha kuvvetli çıkması halinde onların üstesinden rahatça gelebilecek bir kuvveti indirmekti. Gündüz vakti giderek köprülerden uzakta yere inme kararı, Birinci Hava İndirme Ordusu'nun komutanı olan General Brereton'a aitti. Brereton bir havacı olarak onların sorunlarına karşı yakınlık duymaktaydı. Esas olarak, operasyonun gün ışığında yapılması konusunda muhtemelen haklıydı. Arıcak askerlerin köprüleri planörle yapacakları gece baskınlarıyla ele geçirmekten vazgeçmelerine razı olması övgüye layık değildir, çünkü onların ilk ışıkla birlikte yerde olmaları, yerel uçaksavar topçularının dengesini bozacak ve büyük olasılıkla köprülerin havaya uçurulmasını önleyecekti. Bu hayati bir öneme sahipti. Eğer ana köprüler uçurulacak olursa tüm operasyon tehlike altında kalacak, Nijmegen ve Arnhem'deki kuvvetlerin "Garden" ile irtibatları kesilecekti. Ne yazık ki, İngiliz Hava İndirme Kolordu'sunun komutanı olan General Browning'in "Linnet II"nin bazı hususlarını tartışırken yardımcılık görevinden derhal azat edilme tehdidiyle karşılaştığı zaman keşfettiği gibi Brereton, astlarının protestolarına tahammül edecek bir adam değildi.

Olaylara bir de Alman tarafından bakarsak, şunu söylemek gerekir ki, Market Garden gibi bir tehdidin geldiğini önceden gördüklerini ileri süren bazı Alman subaylarının hayal gücüne dayanan bazı senaryolar sunmalarına ve savaş sonrasında planın Hollandalı bir hain tarafından ifşa edildiğine dair tamamen desteksiz bir iddiaya rağmen, Almanlar tamamen baskına uğramışlardı. O anda dikkatleri Amerikalıların Saar ve Aachen'e yaklaşan kolları üzerinde yoğunlaşmıştı. Ve muhtemelen, o günlerde her iki tarafta da yaygınlaşmış olan Montgomery'nin aşırı ihtiyatlı bir komutan olduğu ve taarruz operasyonlarındaki o hayati öneme sahip cesaret kıvılcımından yoksun bulunduğu şeklindeki ortak görüşle delalete düşmüşlerdi. "Market Garden" bunun antitezi olup, mare-

şalin bunu bir kumar olarak gören bazı meslektaşlarının yanı sıra, Amerikalıları bile şaşkına çevirmişti.

Hava indirme tümenlerinin karşılaştıkları riske gelince, bunlar arasında 101. Tümen en rahat durumda görünüyordu, çünkü, İngiliz gücünün ilerleme yönünde, "Garden Operasyonu"nun çıkış hattına en yakın yere indi. Bu birliğin indirme bölgesi, diğer iki hava indirme birliğinin bölgeleri gibi düz araziydi, ama drenaj sistemleri ve su yolları ile kesilmiş olup zengin bir bitki örtüsüne sahipti. Cenahları Meuse Escaut Kanalı üzerindeki İngiliz köprübaşını Eindhoven ile birleştiren yegâne ana yol boyunca uzanıyordu. Bu yol kuzeye doğru Grave ve 82. Amerikan Hava İndirme Tümeni'nin iniş bölgesi olan Nijmegen'den geçip Arnhem'e ulaşıyordu. Hollanda'ya giren bu yolun cenahlardan savunulması son derece zor ve hücum edilmesi de kolay olduğu için, savaş öncesinde yapılmış olan bir Hollanda kurmay etüdü, Müttefik plancılarının da farkında oldukları gibi, burasının savunulmasını uygulanabilir bulmamışlardı. 101. Hava İndirme Tümeni, küçük köprüler dahil olmak üzere ana yolu emniyete alacak ve "Garden"ın öncü gücü olarak ilerleyen 1. İngiliz Zırhlı Tümeni'nin geçmesi için açık tutacaklardı.

Diğer iki tümenle karşılaştırıldığında, her ne kadar uçakları özellikle yer ateşi nedeniyle en yüksek kayba uğradıysa da, 17 Eylül'de indirilen Hava İndirme Ordusu'nun birçok diğer unsuru gibi 101. Tümen istenilen bölgelere doğru ve iyi toplanmış bir şekilde indi. Bununla birlikte 101. Tümen hızla yola hâkim oldu ve şayet paraşüt taburlarından ikisi Zon'daki bir köprüye yürümek için iki saat yitirip de bunun gözlerinin önünde havaya uçurulmasına şahit olmasalardı, bütün köprüleri ele geçirmiş olacaktı. Bu tipik bir hata, ilk başarının yarattığı aşırı güven sonrasında oluşan yorgunluğun sonucuydu. Buna rağmen harekâta katılan 4.676 uçaktan sadece 75'inin yitirildiği bir günde (ki karamsar bir yüzde 30'luk kayıp tahminine rağmen sadece yüzde 2.8'lik bir kayıp idi) bu kısa zamanda telafi edilen küçük bir aksilikti. Hava indirmesi sırasında Müttefikler açısından yegâne ciddi kayıp operasyon emrinin eksiksiz bir kopyasını taşıyan bir planörün düşürülmesi olup, bunlar

iki saat içerisinde General Student'in önüne konmuştu. Bu belgeler köprülerin savunması için bilmesi gereken her şeyi anlatmış oldu. Bazı yazılı bilgilerin muharebeye taşınması gerekir, ama bu belgenin bulundurulması güvenlikle ilgili basiretin ötesine geçmiş gibi görünmektedir.

Bu sırada 82. Hava İndirme Tümeni de olağanüstü iyi bir şekilde muharebe alanına girmiş, takımlarından birisi Grave köprüsüne sadece 700 metre uzağa inerek garnizonun tahrip kalıplarını patlatmasını önlemişti. Her halükârda Almanlara bu yönde bir emir gelmemişti, çünkü, buradaki kolordu komutanı General Hans Reinhard etrafta olmadığı gibi, tamamen beklenmedik bu duruma vakıf da değildi. Baskın faktöründen dolayı Alman komuta zincirinde oluşan benzer kopukluklar bazı başka daha küçük köprülerin de tahribini önlemişti. Ne var ki Waal üzerinde, Nijmegen'deki büyük köprü sağlam olarak Almanların elinde kalmıştı ve bunun hemen ele geçirilmesindeki başarısızlığın nedeni, o gün tümenin üç alayından sadece ikisini taşıyabilen hava ulaşımındaki yetersizlikti. Bunun sonucunda ani bir hücum olanağı kalmadığı gibi, köprünün ele geçirilmesi için ciddi bir gayrete de girişilmedi, çünkü 82. Tümen komutanı Tümgeneral James Gavin (Korgeneral Browning'in tam onayı ile) Nijmegen'in güneydoğusundaki yüksek araziyi ele geçirip tutmayı çok daha önemli görmekteydi. Çünkü, her ikisi de, doğudaki Reichswald'dan çıkarak hücum edecek bir düşmana karşı Grave ve Nijmegen köprülerinin savunulamayacağını takdir etmişlerdi. Nihayet hücum edildiği zaman köprünün gözlerinin önünde havaya uçurulması olasılığı ise sadece bir savaş riski olarak kabul edilmeliydi ve bu bir miktar gecikmeyle de olsa, karşı tarafa ayak basıldıktan sonra nehir üzerinde bir köprü kurulmasıyla telafi edilebilirdi.

Bununla birlikte, Albay Roy Lindquist'in 508. Paraşüt Alayı'ndan Yarbay Shields Warren'ın taburuna, Gavin tarafından, atlayıştan hemen sonra (ki bu mümkündü) ani bir darbeyle köprüyü ele geçirme görevi verilmişti. Köprü sadece on sekiz niteliksiz asker tarafından savunuluyordu. Direniş bölük pörçüktü ve küçük köprülerin bir veya ikisinin uçurulmasıyla sonuçlandı, ama büyük

köprü sağlamdı, çünkü Almanlar bunun kendilerine gerekli olduğunu düşünerek elde tutmak istiyorlardı. Alman B Ordular Grubu Komutanı Mareşal Walter Model akşamın erken saatlerinde Müttefik hedefleri konusunda bilgi sahibi olunca, 9. SS. Panzer (Zırhlı) Tümeni'ne Nijmegen köprüsünü ele geçirme emri verdi ve kısa bir süre sonra 10. SS. Panzer de buna katılma emri aldı. Fakat Almanlar Arnhem'deki indirme nedeniyle engellenmişlerdi ve 9. SS Panzer'in çok az birliği oradaki köprünün kuzey ucu İngiliz paraşütçüleri tarafından ele geçirilmeden önce karşıya geçmeyi başarmışlardı.

Anlaşılamayan bir nedenle 508. Paraşüt Alayı'nın muharebe sonrasındaki ilk raporları ABD Ordu'sunun dosyalarından kaybolmuştur. Bununla birlikte, yüksek yetenekli bir resmi tarihçi olan Charles MacDonald'ın savaştan sonra olayları birleştirmesiyle ortaya çıkmış olan tablo, Warren'in taburuna verilen köprüyü ani bir darbeyle ele geçirme göreviyle ilgili öncelik konusunda General Gavin ile Albay Lindquist arasında anlaşmazlık olduğunu göstermektedir. Gavin taburun "atlayıştan sonra hiç gecikmeden" harekete geçmesini söylemişti. Lindquist, alayın diğer önemli hedeflerini ele geçirmeden hiçbir taburun köprüye gitmemesi gerektiğini düşünmüştü ve birden fazla önemli hedef bulunuyordu. Bunun sonucunda Lindquist Warren'e bazı ara hedefleri ele geçirmesini ve ancak bundan sonra Nijmegen'e gitmek üzere hazırlanması talimatını verdi. Bu nedenle, Warren ancak atlayıştan beş saat sonra, 18.30'da bir devriye kolunun köprüye doğru gitmesini emretti. Fakat bu devriye kolunun radyosu arızalandı ve ertesi güne kadar sesi duyulmadı.

Birkaç dakika sonra Gavin durumu tam olarak kavradı ve Lindquist aracılığıyla Warren'ın taburunun ilerlemesini emretti. Warren buna uyarak A ve B bölüklerini bir Hollandalı rehber ile ileri gönderdi. Ne var ki sadece Yüzbaşı Jonathan Adams'ın A Bölüğü köprünün güneyindeki randevu noktasına erişti, çünkü B Bölüğü yolda yönünü şaşırdı. Hoşgörülü bir bakış, yabancı ve düşman bir arazide hava kararırken bunun kolaylıkla mümkün olabileceğini öne sürer. Bununla birlikte A Bölüğü tek bir makineli tüfek ateşi

onları mevzilenmeye sevk ettiği zaman köprünün güney ucunun çok yakınlarına gelmişlerdi. Paraşütçüler karanlıkta hücum etmeye hazırlanırken 9. Panzer Tümeni'nin öncü unsurları geç olmakla birlikte bu noktaya intikal ederek derhal çok şiddetli bir çatışmaya daldılar. A Bölüğü üstün bir güç tarafından durduruldu ve takviye istedi, fakat bunlar geldiği zaman çok geç olmuş, zırhlı birlik desteği olmadan, sağlamlaştırılmış bir savunmayı aşmak olanaksız hale gelmişti.

Gavin ve Lindquist'in daha sonra yapacakları eylemlerden önce indirme bölgesini sağlama alma konusundaki mantıklı endişeleri tümenin üst kademeleri arasında kesin olmayan emirlerle talimat verilmesine, kişisel iletişimde kopukluklara ve bunlar da ani hücumu yapacak grubun hayati ve dramatik görevlerini yerine getirmesinde gereksiz gecikmelere yol açmıştı. Halbuki bu köprü Amerikalıların pekâlâ ele geçirebilecekleri bir hedefti. Fakat bu başarısızlığa yol açan belirsizliğin temelinde korkularının esiri olan ve elindeki her şeyi bir kumar olarak görülen bu işe yatırmaktan kaçınan Brereton'un büyük isteksizliği yatmaktadır. Adams'ın kazandığını sandığı büyük ödül, köprünün Müttefikler için elde tutulabileceği ümidinin yeşermesine neden oldu. Bir Hollandalı'nın verdiği bilgilerle hareket ederek, patlayıcıları kontrol eden sistemin bulunduğu söylenen bir postane binasına ulaştı. Muharebe ederek içeri giren Adams ve adamları bu işe yaradığı düşünülebilecek olan bazı ekipmanı tahrip ettiler, fakat etraflarında düşman faaliyeti arttığı zaman, bu baskı Lindquist'i sonunda Warren'ın taburunu geri çekmeye zorladı.

Benzer nedenlerle, İngiliz 1. Hava İndirme Tümeni kendisini güneydeki Amerikalı meslektaşlarından çok daha kötü bir durumun içinde buldu. Arnhem'de Neder Rijn üzerindeki demiryolu köprüsüne veya büyük köprünün güney ucuna planörle ani bir hücuma girişmesi engellenen Tümgeneral Robert Urquart, bir hava indirme operasyonunun komutanı olarak çıktığı bu ilk görevde nehrin kuzeyine inecek olan 4. Paraşüt Tugayı'ndan ayın 18'ine, nehrin güneyine inecek 1. Polonya Paraşüt Tugayı'ndan da 19'una kadar mahrum bırakıldı. Dahası, Brereton'un köprülerin yakın-

larına inilmemesi konusundaki ısrarına uymak için, atlama bölgeleri karayolu köprüsünün altı mil (9.6 km) uzağında olmak zorundaydı. Bu, zırhlı jiplere sahip olan tümenin 1. Keşif Takımı'nın oluşturduğu ani hücum grubu için gerçekleştirilmesi olanaksız bir görev haline gelmişti. Aynı durum, bırakın "Market"ın nihai başarısının bağlı olduğu görevi gerçekleştirmek, kendi kurtuluşları için meskün mahallerde uzun ve tehlikeli yollardan geçmesi gereken 1. Paraşüt Tugayı açısından da geçerliydi. Korunma için sadece hafif topları ve tanksavar silahları olan piyade, karşısında çok dezavantajlı durumda kaldıkları zırhlı birliklere sahip bir savunma sisteminin içerisine yönlendiriliyorlardı.

General Browning ve Urquart Arnhem'de yardım almadan dört gün dayanabileceklerini düşünüyorlardı, fakat aynı zamanda Korgeneral Brian Horrocks'un XXX. Kolordusu'nun top ve zırhlı araçları iki gün içinde kendilerine ulaşamadığı taktirde "Market Garden"ın şansının çok az olduğunu da biliyorlardı. Brereton'un hedef üzerindeki uçaksavar ateşinden ne kadar gereksiz yere korktuğunun bir ölçütü olarak, Arnhem'de tek bir uçağın bile uçaksavar ateşiyle yitirilmediğini belirtelim. Ve ani hücum grubunun, köprünün güney ucuna indikleri takdirde bunu ne kadar kolay ele geçirebileceklerinin ölçütü olarak da, sadece, 25 kişilik garnizonun altı mil uzağa atlayan paraşütçüleri görünce dahi derhal kaçtıklarını ve saat 1945'e kadar köprünün tek nezaretçisinin von Kuijk adında bir Hollandalı zabıta olduğuna değinmek yeterlidir. Ancak 1. Keşif Takımı pusuya düşürülmüş ve o öğleden sonra köprüye ulaşması engellenmişti. Ve Tuğgeneral Gerald Lathbury'nin 1. Paraşüt Tugayı'nın öncü gücü olan, son derece deneyimli Yarbay J. D. Frost komutasındaki 2. Taburu saat 20.30'da köprüye ulaştı, ama Almanlar daha önce kuzey ucuna erişmişlerdi ve nehrin biraz aşağısındaki demiryolu köprüsünü de aynı taburun hücum bölüğünün yüzüne karşı havaya uçurmuşlardı.

Bu durumda, Arnhem'deki hava indirmesinin köprüye daha yakın bir yere yapılarak bu sayede zaman kazanılması halinde "neler olabileceği" üzerinde fikir yürütmek uygunsuz olmayacaktır. Eğer bir bölük köprünün kuzey ucuna bir saat önce gelmiş olsay-

dı, Frost'un güney ucu ele geçirmek üzere karşıya yolladığı takım pekâlâ hedefine ulaşmış olacaktı. İki saat daha önce olsaydı, çok muhtemeldir ki Adams'ın Nijmegen köprüsünü ele geçirme girişimini engelleyen 9. SS Tümeni'ninden gelen bölük görev yerine intikal etmek üzere Arnhem'de nehri geçemeyecekti. Bu durumda Meuse Escaut Kanalı'ndan başlayarak açılan dar yol neredeyse tek parça halinde kalacak ve yegâne kesiklikler havaya uçurulan birkaç küçük nokta ile 82. Tümen'in güney ucunu İngiliz Muhafız Zırhlı Tümeni'nin öncü kuvvetinden ayıran altı millik boşluk olacaktı.

Fakat İngiliz Muhafız Zırhlı Tümeni ile yancısı olan piyade tümeni tam da savaştan önce yapılan Hollanda etüdünde öngörülmüş olan sorunla* karşı karşıya kaldı. Dalgalar halinde gelen roket yüklü uçakların üstün ateş gücüne ve yoğun topçu ateşine rağmen, az sayıda Alman birliğinin yürüyüş sıralarını durdurup ilerlemeyi engellemesi basit bir işti. Gece indiği zaman Muhafızlar sadece altı mil ilerlemişti ve yüksek nitelikli Alman paraşütçüleri ile SS birliklerinin direnişinin kırılması son derece zordu. Horrocks'un ilk günkü hedefi olan Eindhoven hâlâ beş mil (8 km) uzaktaydı. Ve burada geceyi geçirmek için en özel koşullar hariç her zaman uyguladıkları usul olan yanaşık savunma düzenine geçtiler.

Arnhem sonrasında eğer Muhafızlar yerine 11. Zırhlı Tümen kullanılsaydı durulmayacağı ve Eindhoven'in o gece düşeceği ve Nijmegen ile Arnhem'e yapılan hücumun çok daha hızlı olacağı ve bağlantının kurularak başarının tacıyla ödüllenmiş olacağı şeklinde görüşler dolaştı. Bu görüş, büyük ölçüde, 30/31 Ağustos gecesi 11. Zırhlı Tümen tarafından karanlıkta Amiens'e doğru yapılan 40 millik (64 km) ilerlemeye dayandırılmıştı. Fakat Eindhoven'in güneyindeki durum Belçika'da daha önce meydana gelen durumdan çok daha farklıydı. Düşman daha iyi savaşıyordu, arazi açık değildi, parçalara bölünmüştü ve sadece tek bir iyi yol bulunuyordu. Bu nedenle bir gece harekâtı büyük bir kargaşaya, belki de düşman pususundan değil ama, yerleri bilinmeyen Amerikalılar ile felakete neden olacak bir karşılaşmaya neden olabilirdi. Bununla

---

* Dar yolun yanlardan gelen taarruzlara karşı savunulamaması. Ç.n.

birlikte Muhafız Zırhlı Tümeni'nin şafak vaktine kadar beklerken piyadesinden oluşturulacak devriyelerin niçin yaya olarak ilerlemeye çalışmadıkları da merak konusudur, çünkü aradaki mesafe fazla olmadığı gibi, cephede çok güçlü bir düşman varlığına işaret eden bir belirti de bulunmuyordu. Fakat hiç kimse, hatta harekâtın temposunu sürdürmek için özel bir gayret gösterdiği bilinen General Horrocks dahi dinamik bir baskı uygulamadı. Bunun yerine istirahat ve ikmal için rutin prosedürler uygulanarak, düşmanın ilerideki ağaçlık arazide savunmasını yeniden hazırlamasına izin verildi. Belki de piyade durdurulurdu, ama muhtemelen düşmanı zorlar ve ayın 18'inde zırhlı birliklerin cepheyi yarıp geçmesini kolaylaştırırlardı. Ayrıca, şunu hatırlatmakta yarar var ki, Motorlu Süvari birliğinden tüm bir zırhlı otomobil müfrezesi ilk başta kendi başına düşman hatlarını yararak Amerikalılar ile birleşmiş, karşılarındaki düşman silahlarını terk ederek kaçmıştı.

XXX. Kolordu'nun israf ettiği 24 saat ile merhametsiz hava koşulları "Market Garden"ın başarısızlığını belirleyerek 1. Hava İndirme Tümeni'nin kaderini belirledi ve Montgomery'nin savaşı birkaç ay kısaltmak için takdire değer kumarının yitirilmesine neden oldu. Muhafızlar Grave'de 82. Tümen ile ancak ayın 19'unda saat 08.20'de temas kurdular ve paraşütçüler ile muhafızların harika hücumlar ile Waal üzerindeki geçitleri ele geçirmeleri için 36 saat daha geçti. Buradaki büyük karayolu köprüsü Müttefiklerin eline sağlam bir şekilde geçti, çünkü Model bunun Almanların kullanımı için korunmasında ısrar etmişti. Köprünün sağlam kalmasını sağlayan şey tahrip mekanizması olduğu iddia edilen sistemin imhası değil, fakat Model ile kurmay başkanı tarafından verilen muğlak talimatlar idi ki, buna göre köprü ancak düşman tehdidi çok yaklaşınca havaya uçurulacaktı ve köprü garnizonunun komutanına bu kararı verme konusunda yetki tanınmaktaydı. Model havaya uçurma emrini köprü hücumla alındıktan ve tahrip kalıpları etkisizleştirildikten dört saat sonra verdi ki, bu sırada en azından iki saattir garnizon ile bütün temas kesilmişti.

Hava koşullarına gelince, İngiltere'de ayın 18'inde şafaktan önce tekrar ters gitmeye başladı ve yoğun sis Birinci Hava İndir-

me Ordusu'na gönderilecek ikinci dalga takviye ve malzemelerin yola çıkmasını geciktirdi. Bunlar beş saat sonra geldikleri zaman bu kez yolda daha ağır kayıplara uğramışlardı ve koridorun iki yanındaki ve şimdi Arnhem'de sıkıca kuşatılmış olan 1. Hava İndirme Tümeni etrafındaki Alman baskısı arttıkça taarruzun hızı da kesilmişti. Komuta ve haberleşme sorunları daha acil hale geldi ve inisiyatifin yitirilmesine neden oldu. 101. Tümen ile XXX. Kolordu arasında planlanmış olan birleşme de, İngiliz muhabere timini taşıyan bir planörün hedefine ulaşmaması nedeniyle zarar gördü ve böylece dış dünya ile ilişkisi tamamen kesilmiş olan 1. Hava İndirme Tümeni ile yararlı bir röle bağlantısı olanağı da yitirildi. Gavin 18'inde Browning'e bir an önce Nijmegen'deki köprüye hücum etmesi gerektiğini söyleyince, Kolordu Komutanı tereddüt etti, çünkü XXX. Kolordu görünürde yoktu ve tümenin çepeçevre savunmasını güçlendirmeye yoğunlaşmak daha basiretli bir davranış gibi göründü. Bunun yerine Muhafız Zırhlı Tümeni'nde tank komutanı olan Çavuş Paddy McCory'nin şiarını benimsemesi daha iyi olurdu: "Kuşkuda olduğunda, fırla git." Öyle görünüyor ki, Browning pısırıklık nedeniyle ve arazi ile düşman tehdidi konusunda operasyon öncesi değerlendirmelere bağlı kalmak suretiyle, tüm operasyonun başarı şanslarını ortadan kaldırmıştı.

Düşman baskısı, iletişim kesilmeleri ve komuta sisteminin çökmesi sonunda 1. Hava İndirme Tümeni'ndeki inisiyatif kullanmak isteyenleri mecalsiz bıraktı. Sadece güçlü savunma mevzilerini tutmaktan başka bir şey yapmaları gerekmeyen Almanlar karşısında art arda yığıldılar. 1. Paraşüt Tugayı'nın geri kalan kısmının köprüde mevzilenmiş olan Frost'a savaşarak ulaşmalarının imkânsız olduğu görülünce, sonunda Oosterbeek'de tamamen çepeçevre savunma amaçlı bir mevzi tutuldu ki, burası atlama bölgelerinden uzak bir banliyö olması nedeniyle yeniden ikmali son derece zorlaştırmış ve yoğun düşman ateşi karşısında yaklaşan uçakların çabası da gelişigüzel hale gelmişti. Düşman tarafından bağlantısı kesilen ve radyosu tahrip olan tümen komutanı Urquart'ın yokluğunda 1. Hava İndirme Tugayı komutanı Tuğgeneral P. H. W. Hicks komutayı ele almış ve köprüyü aşmaya teşebbüs etmişti. Tuğgeneral J.

W. Hackett kaçınılmaz nedenlerle gecikerek, 4. Paraşüt Tugayı ile birlikte ayın 18'inde öğleden sonra gelince, yaşları ve kıdemleri arasındaki denksizlik nedeniyle Hicks ile arasında gerginlik yaşandı. Hırslı liderler arasında böyle şeyler önem taşır! Hicks Hackett'den daha yaşlı ama daha kıdemsizdi. Hicks tarafından yeniden gözden geçirilmiş bir plan dayatılırken iki adam arasındaki toplantıya şahit olan Lewis Golden "iki kıdemli subayın yeni gelen tugayın en iyi nasıl kullanılabileceği konusundaki çok farklı düşüncelerini ifade ediş tarzlarını duyduğu zamanki" utancını hatırlamaktadır. Bu durum görüş ayrılıklarını mantıklı bir şekilde çözmelerini engellemedi ve Urquhart ertesi gün kendi tarafına kaçtığı zaman tümeni bu koşullar altında mümkün olduğu kadar iyi durumda buldu.

Birinci Hava İndirme Tümeni'nin esas dahili sıkıntıları büyük ölçüde radyo iletişimindeki kopukluklar nedeniyle meydana gelmişti. Kullanımda olan radyo setlerinden hiç birisinin bir hava indirmesinin şokuna dayanacak kadar sağlam olmadığı uzun zaman önce anlaşılmıştı. Dahası, piyade ve zırhlı birliklere dağıtılan cihazlar arasında sadece 19 numaralı set gündüz koşullarında 5 milden daha uzak bir menzile sahipti ve bu mesafe de geceleri statik karışıklık nedeniyle sıklıkla azalmaktaydı. Bu teknik eksiklikler, kötü bir haberleşme planı, çatışmalar sırasında cihazların yitirilmesi, yakınlardaki düşmanın sürekli karışıklık yaratması ve aşırı kalabalık frekanslarda çalışan dost telsizlerin varlığı gibi nedenlerle artmaktaydı. Zor durumda kalan muhabereciler temas kurmak için umutsuz çareler geliştirmeye uğraşıyor, ama bunlar çok nadiren işe yarıyordu. Sonuçta ortaya sağlam temele oturmayan bir komuta ve kontrol ağı çıkıyor ve aksayan koordinasyon son derece azalmış olan muharebe ve yönetim kaynaklarının daha da fazla israfına yol açıyordu.

Hava indirmeye ait radyo setlerinin güvenilmezliği çoğu zaman eleştirilmiştir, ama bu bütün İngiliz piyade muhaberatında çok eskilere dayanan bir yetersizliğin yansımasıydı. Savaştan önce uygun radyo cihazlarına sahip olmak için çırpınan zırhlı ve topçu birliklerinin aksine, piyadenin bu konudaki ataleti ve ilgisizliği ciddi şekilde dezavantajlı bir durumda kalmalarına neden olmuştu.

KRİTİK HATALAR

- ❒ Alman stratejik konuşlanmasında uzlaşamama ve bunu takiben Fransa'nın savunulmasında hareketli kuvvetlerin hatalı kullanımı.
- ❒ Normandiya'dan çıkıldıktan sonra SHAEF komutanlığının ve kontrol ağının yetersizliği.
- ❒ Montgomery'nin Anvers limanının denizden yaklaşım yollarını temizleme konusuna öncelik vermemesi.
- ❒ Eisenhower ve Brereton'un Birinci Hava İndirme Ordusu'nun kullanımı konusundaki yaklaşımları.
- ❒ Ordu ve kolordu komutanlarının hayati öneme sahip köprülerin her ne pahasına olursa olsun ele geçirilmesi konusunda Montgomery'nin amaç ve aciliyet duygusunu birliklerine aktarmayı başaramamaları.
- ❒ Geçmişte radyo cihazlarının geliştirilmesinde yapılan hatalar nedeniyle Müttefik Hava İndirme birlikleri için sahada yeterli radyo iletişimi sağlanamaması.

Bu konunun "çok zor" olduğu ön kabulüyle meseleye yaklaşan piyade liderleri, gereksinimlerini olduğundan daha küçük göstermişler, komutanlarının radyo kullanımı için daha yüksek standartlara ulaşmasında ısrar etmemişler ve bu nedenlerle envanterlerinde verilen kötü ekipman nedeniyle hantallık içinde kalmalarına izin vermişlerdi. Birinci Dünya Savaşı'nın hantal metotlarına takılıp kalmışlar, kaliteli portatif setlerin taktik kontrol için ne büyük bir avantaj olduğunu anlamamışlardı.

Arnhem'de daha iyi iletişimin durumu değiştirmesi mümkündü. Örneğin Urquart ve komutasından gelen ve hassas taktik istihbarat sağlayarak acil yardım talep eden bir dizi mesaj Browning ve Horrocks'u taarruz konusunda daha aktif olmaya, Brereton'u da çok geç olmadan havadan yapılacak çabayı yoğunlaştırmaya sevk edebilirdi. Gerçekten de, kötü hava koşullarının devamı nedeniyle

Polonya Tugayı gerekenden iki gün sonra 21 Eylül'de yoğun düşman ateşi karşısında köprünün güneyine atladığı zaman iş işten çoktan geçmiş ve İngilizlerle kuzey kıyısındaki Heveadorp'da sıkı bir şekilde temas kurmak için sadece iki saat geç kalınmıştı. Ve her ne kadar XXX. Kolordu'nun zırhlı ve piyade birlikleri sonunda Nijmegen'den ilerlemeye başlamışlarsa da, bu ilerleme zor bir arazide sıkı bir düşman direnişi karşısında yapılıyor ve birliklerin idari kuyruğunun tek bir ikmal yoluna yapılan Alman hücumlarıyla ikide bir darbe alması hücumun takatını kesiyordu.

22 Eylül'e gelindiğinde "Market Garden"ın başarısı için 1. Hava İndirme Tümeni'ni ayakta tutmanın hiçbir olanağı kalmamıştı. Ümit edilebilecek olan en iyi şey malzemeleri ve özellikle de cephaneleri giderek azalan mümkün olduğu kadar çok sayıda askeri içine hapsedildikleri tuzaktan kurtarmaktı. Ancak, yetersiz radyo iletişimi nedeniyle, yorgun paraşütçüler cesur pilotların ateş yağmuru arasından uçarak yüklerini düşmanın eline atmalarını seyrettiler, çünkü, havacıları doğru indirme bölgelerine yönlendirmek olanaksızdı. Benzer şekilde, hava hücumlarını ve topçu ateşini her yandan gelen düşmanın üzerine yönlendirmek için ortaya çıkan fırsatlar da kaçırıldı, çünkü hem topçular, hem de havacılarla konuşmak olanaksızdı. Uzun menzilli radyo iletişimi olanakları sağlanmadan uzun menzilli bir hava indirme operasyonuna girişilmesi, "Market"ın başarısızlığındaki önemli bir nedendi.

Hiç kuşkusuz ki, öfke dolu sözleri bu bölümün başında yer alan paraşütçü ve tank komutanının şikâyet edeceği şeyler bulunmaktaydı. Hata onlarda değildi. Onlar ve ast komutanları ellerindeki her şeyi ortaya koyarak Montgomery'nin haklı gerekçeleri olan kumarına yatırmışlardı. Ne yazık ki, masadaki rütbeli oyuncuların çoğu oyunun gerçekleştirilebilirliğinden emin olmadıkları gibi, bu riskli girişime psikolojik olarak adapte olmamışlardı. Hataların hepsi kıdemli komutanların tümü tarafından paylaşılmıştı ki bunların başında ABD'nin gelecekteki başkanı bulunuyordu. Bununla birlikte, benim görüşüme göre, en büyük hata tümen komutanlarının Nijmegen'de güvenlik için doğal endişelerine rağmen onları derhal köprüye doğru hücuma geçirmeyen ve Eindhoven'ın

güneyinde standart prosedürlerin uygulanmasına izin veren iki kolordu komutanına aittir. Bu, hafızamda yer alan ve söz konusu operasyonda yer alan kişilerden birisinden, General Horrocks'dan duymuş olduğum bir mütalaa ile desteklenmektedir. General, muharebede bir komutanın ana, belki de tek görevinin operasyonun hedefinden sapmamasını amansız bir şekilde takip etmek olduğunu söylemişti. Ne o, ne de Browning bunu "Market Garden"ın kritik dakikalarında etkili şekilde yerine getirebildiler.

XIV

Yenilmezlik Kuruntuları 1942 Pasifik Seferi

Pearl Harbor'daki yarı başarılı kumardan beş ay sonra Amiral Yamamoto, şerefini kurtarmak için giriştiği savaşta, ülkesinin ayakta kalmasını sağlayacak tam bir deniz zaferi için hâlâ planlar yapmaktaydı. 1941 yılının Aralık ayında Malezya açıklarında (avcı şemsiyesi olmadan operasyona gönderilmelerinin sonucunda) iki İngiliz savaş gemisinin batırılması, Filipinler'in, Hollanda Doğu Hindistanı'nın ve Burma'nın işgali; Müttefik donanma gücünün Cava Denizi ve Hint Okyanusu'nda ezici bir yenilgiye uğratılması ve yeni Japon imparatorluğunun (orjinal savaş planında öngörüldüğü şekilde) dış savunma çemberinin oluşturulması Donanma Komutanı'nın gözünde hiçbir garanti sağlamıyordu. 1942 ilkbaharında Amerikan uçak gemisi gücü hâlâ ortalarda dolanıyor; batıda ve Rusya'daki savaş Almanya'nın lehine gelişmiyordu ve ABD Pasifik filosu ile nihai karşılaşmanın yapılması gerekiyordu. Aynı zamanda Japon ordusu dış savunma çemberini sağlamlaştırmak için yayılma peşindeydi.

Birbiri ardına yürürlüğe konulacak iki büyük operasyonun planlanıyor olması, Japonların aşırı güven sınırlarına varan yüksek morallerinin göstergesi olup, bu, Batı Avrupa'nın fethinden sonra Almanları Rusya'yı istilaya etmeye iten duruma benziyordu. Ne var ki, 1941 yılında batıdaki durumun aksine, doğudaki durum "avcı" için o kadar elverişli değildi. Ele geçirilen petrol sahalarından henüz önemli miktarda ürün elde edilememişti. Bu kadar büyük bir imparatorluğa sahip olunması şimdi çok büyük miktarda petrol sarfiyatı gerektiriyordu ve karşılarındaki yenilmemiş hasım 18 Nisan'da Tokyo'yu bombardıman etme cüretini göstermişti. Bu uçak gemilerinden kaldırılan oldukça etkisiz bir bombardımandı ama güney savunma çemberinin genişletilmesini öngören vahim MO planının yapılmasına neden olmuştu. Japonların bilmedikleri şey, ortaya çıkarıp da (Almanların Enigma'sına benzeyen ama aynısı olmayan) Tip 97 makinesiyle şifreledikleri ve radyo mesajlarıyla gönderdikleri her operasyon planının Amerikan Magic ve Ultra örgütlenmesi tarafından (Bombe bilgisayarlarının yardımıyla) okunuyor olmasıydı. Bu Japonların açısından büyük bir güvenlik ihmaline dayanıyordu, çünkü Tip 97 ile gönderdikleri mesajları, şifreleri eşzamanlı olarak Amerikalılar tarafından zaten çözülmüş olan benzer Tip 91A ile tekrar gönderiyorlardı. Dahası, her ne kadar Japon savaş gemileri, uçakları ve çok etkili uzun menzilli torpilleri, mükemmel eğitimli subay ve erleri başlangıçta Amerikalılar ve İngilizler karşısında açık ve oldukça beklenmedik bir üstünlük sağladıysa da (bunlar Doğululara karşı geleneksel saygısızlıkları içerisinde, savaştan önce Japon teknolojisini ve yeteneğini görmezden gelmeye veya küçük görmeye çok eğilimliydiler), modern muharebenin son derece hayati bir cihazı olan radardan yoksundular. Avrupa ve Amerika'daki gizlilik perdelerinin arasından ancak bölük pörçük bilgiler sızmış olup, müttefikleri Almanya'dan hiçbir yardım gelmemişti. Japonya'nın kendi bilim adamları ve teknoloji uzmanlarının giriştiği araştırmalar, temel alanlar olan tespit ve mesafe bulma konusunda çok az ürün vermişti. Modern standartlara göre Japonlar yarı kör olup, eski model optik cihazlara ve geceleri de aydınlatma fişekleri ve ışıldaklara dayanmaktaydı.

Yeni Gine'deki Port Moresby'nin ele geçirilmesini hedefleyen Plan MO (kuzeydeki) Aleut Adaları'na yapılacak bir hücum olan Plan AL ile Midway üzerinden Orta Pasifik'te yapılacak bir ilerleme olan Plan MI'nin kaynaklarının ciddi bir bölümünün (güneye) çekilmesini gerektirmekteydi. Yamamoto Plan MI'ye en büyük önemi vermekteydi, çünkü bunun hedefi Amerikan Pasifik filosunu muharebeye çekmekti ve MO'nun böyle bir amacı yokmuş gibi gösteriliyordu. Yamamoto'nun MO için yaptığı planlama hataları, aşırı güven ve yetersiz istihbarattan kaynaklanıyordu. Amerikan uçak gemisi gücünün Tokyo'ya yapılan hücumdan dönmekte olduğu ve herhangi bir bölümünün Güneybatı Pasifik'te olabileceğine dair herhangi bir işaret olmadan, onların kuzeyde bir yerlerde olduğu inancı içerisinde Port Moresby istila filosunu desteklemek üzere sadece iki ağır ve bir hafif uçak gemisi tahsis etti. Şayet Hawaii'deki Amerikan Pasifik filosu komutanı Amiral Chester Nimitz'in önünde, 24 Nisan günü için MO ile ilgili açık kanıtlar olduğunu ve onun çıkarmanın 10 Mayıs günü gerçekleşeceğine dair göstergelere sahip bulunduğunu bilse, bunu yapmazdı. Bu şekilde, Nimitz'in Japonlar için bir hoş geldin hazırlamak ve bu amaçla Görev Gücü 17'yi (Amiral Frank Fletcher) Mercan Denizi'nin doğusunda toplamak için yeterli zamanı oldu. Fletcher şayet buradaki varlığını gizlemeyi başarsaydı üç Japon uçak gemisine baskın tarzında bir darbe indirebilir ve bu manevrayla çok verimli sonuçlar alabilirdi. Fakat istihbaratın meyveleri kullanıcısının bunların güvenilirliği hakkındaki inancının ölçütüdür ve Mercan Denizi'nde (kitapta değinilen başka yerlerde olduğu gibi) Amerikalı kullanıcılar yardımcı harekât veya aldatma operasyonları tarafından dikkatlerinin dağıtılmasına eğilimliydiler.

Muharebenin özeti, taktik hataların bir kataloğundan ibarettir. Bunlardan ilki, Amiral William Halsey'nin iki uçak gemisinin Tokyo akınından dönüp Hawaii'ye ikmal yapmalarının gecikmesi ve dolayısıyla Mercan Denizi'ndeki harekâtta yer alamamalarıdır. Keza Amerikan uçak gemilerinin Rabaul'da bulunan Amiral Inouye'ye vaktinden önce varlıklarını açık etmeleri, *Yorktown*'ın uçaklarının Tulagi adasındaki küçük bir çıkarmaya karşı kullanılmaları

ve daha sonra her iki tarafın da birbirlerinin yerini tespit ederek ilk darbeyi indirmek için körü körüne aramaya girişmeleri de bu hatalar zincirinin devamıdır. Amiral Takagi'nin iki büyük uçak gemisinde bulunan daha çok sayıda uçak yerine, bilinmeyen bir nedenle zırhlılarında ve kruvazörlerinde taşınan deniz uçaklarının sadece çok azını kullanmaya karar vermesi; ve Nimitz'in (muharebe sahasında kendi sektörünü koruyacak yeterli avcı uçağına sahip olmayan) General Douglas MacArthur'un operasyon bölgesine keşif uçağı göndermekten kategorik olarak men edilmesi, temas kurulduğu zaman bunun bir seri baskın ve aceleyle alınmış hatalı karar olarak hatırlanmasının nedenleridir. Muharebenin sıcaklığı içerisinde komutanlarının bakışından (görsel veya radar) uzak olan bireylerin hatalarının korkunç yansımaları oldu. 7 Mayıs günü bir Japon pilotu, bir Amerikan tankeri ile refakatçisi olan destroyeri bir uçak gemisi ile bir kruvazör olarak bildirince, bu iki hedefi yok eden ancak Inouye ve Takagi'yi bir an için düşmanın ana gücünü tespit ettiklerine inandıran ve dolayısıyla korkmadan MO'ya devam etmelerine yol açan bir seri hücum yapıldı. Benzer şekilde, bir Amerikalı pilotun iki düşman kruvazörü ile iki destroyer olarak gönderdiği mesaj hatalı olarak iki uçak gemisi ile dört ağır kruvazör olarak deşifre edilince, Japon hafif uçak gemisi *Shoho* açık havada Fletcher'in birleşik uçak gemisi vurucu gücünün tam hücumuna uğrayarak battı. Bu sırada Takagi en sonunda yeri tespit edilmiş olan iki Amerikan uçak gemisine karşı vurucu gücünü göndermekte tereddüt etti ve günün daha sonraki saatlerinde yorgun pilotlar kötü hava koşullarında hedefe gönderildi. Pilotlar hedefi bulamazken avcılarla karşılaştılar ve yakıtları azalınca çoğu güneş batarken denize inerek kayıplarını artırdı. Bu yenilgide şansın da rolü vardı, ama Takagi'nin beceriksizliği görmezden gelinemez.

Ayın 8'inde iki ağır uçak gemisi gücü nihayet karşı karşıya geldiği zaman, sonuç en basit şekilde Japon havacılarının eğitim, komuta ve kontrol usullerinin üstünlüğünü vurguluyordu. Amerikalı havacılar bombalarıyla uçak gemisi *Shokaku*'ya ağır hasar verdirmeye muvaffak oldularsa da, hücumlarını koordine ederken zaman yitirdiler ve böylece Japonların avcılarını havalandırmaları

mümkün olduğu gibi, Amerikalılar menzil dışından saldırdıkları için torpil isabeti kaydetmeyi başaramadılar. Fakat Japonlar takım çalışmasını mükemmelliğe ulaştırmış bir ekip olarak sonunda uçak gemisi *Lexington*'ı batıran ve *Yorktown*'ı kötü şekilde hasara uğratan bomba ve torpil isabetleri kaydettiler. Böylece batırılan uçak gemileri itibariyle avantaj giderek Japonların tarafına kaydı ve şayet Rabaul'da bulunan Inouye, düşman uçak gemilerinin her ikisinin de battığı şeklindeki hatalı bilgiye inandığı halde MO'yu ertelememiş ve Takagi, ağır uçak kaybına rağmen geri kalan az sayıdaki uçağını *Zuikaku*'dan kaldırıp *Yorktown*'ın işini bitirmekten kaçınmamış olsaydı, bu Japonlar için tam bir zafer olacaktı. Yamamoto'nun Inouye ve Takagi'ye gönderdiği operasyona devam ve düşmanın türn güçlerinin imhası yolundaki emirleri, uygulanamayacak kadar geç geldi. Amiral Togo'nun Tsuşima'daki kararlı örneği yerine, Nagumo'nun Pearl Harbor'daki gönülsüz ruh hali hâkim oldu. Böylece Yamamoto'nun MI planı büyük çapta tamir gerektiren *Shokaku* ve uçak ile pilot kaybından dolayı beş hafta etkisiz kalan *Zuikaku*'dan yoksun kaldı.

MO'nun uygulanması sırasında yapılan hataların büyük bölümü, savaşanların çoğu zaman birbirlerinden yüzlerce değilse de, onlarca mil uzakta olduğu, emsali daha önce görülmemiş bir muharebe tarzının taktikleri ve teknikleri konusundaki deneyimsizlikten kaynaklanıyordu. Her ne kadar Japonların durumdan tam olarak yararlanmaları havacılarının Mercan Denizi'nde iki Amerikan uçak gemisini batırdıklarını iddia eden Japon havacılarının temel hatası nedeniyle azalacaksa da, amiraller ve filo komutanları ellerindeki ekipmanı daha iyi kullanmanın yollarını ancak uygulama sayesinde öğreneceklerdi. Bu durumda, Midway'e karşı MI operasyonunu Filo'nun yedi zırhlısını desteklemek üzere (altı yerine) dört ağır ve iki hafif uçak gemisiyle yapılacaktı. Bu durum Amerikalıların zırhlıya sahip olmadıkları ve ellerinde her ikisinin de (iyi bir nedene dayanmadan) Güney Pasifik'te olduğuna inanılan sadece iki uçak gemisi kaldığı şeklindeki "belli" istihbarata göre sayısal açıdan yeterli bir güvenlik sağlıyor gibiydi. Japonlar her nedense Halsey'nin Hawaii'ye döndüğünü veya hasara uğramış olan York-

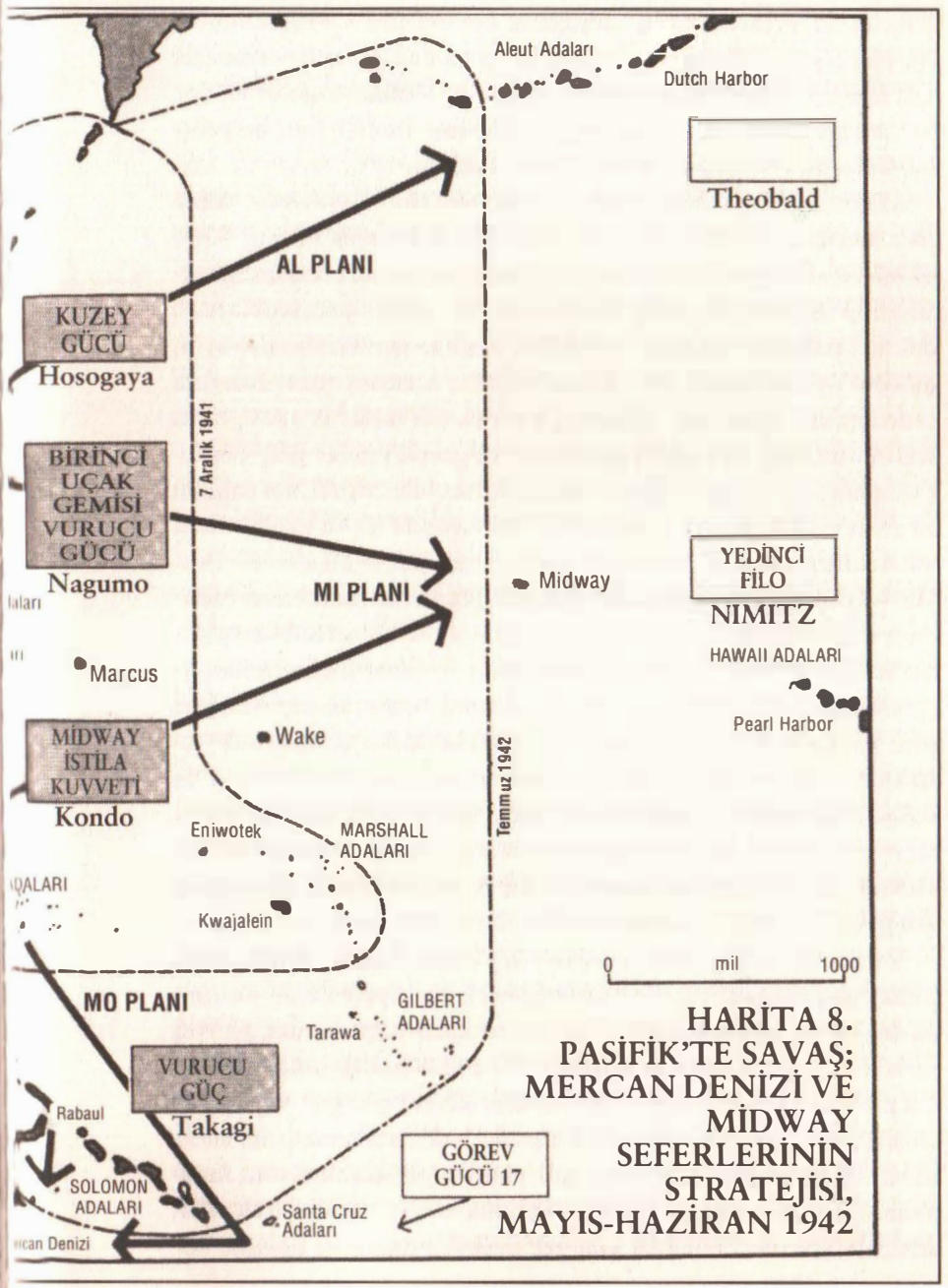

HARİTA 8. PASİFİK'TE SAVAŞ; MERCAN DENİZİ VE MİDWAY SEFERLERİNİN STRATEJİSİ, MAYIS-HAZİRAN 1942

town'ın da buraya kaçmış olduğunu, bu geminin 1.400 bahriyelinin müthiş gayreti sayesinde üç gün içerisinde alelacele tamiratla muharebeye hazır hale getirilebileceğini hiç akıllarına getirmediler. Ne devriye gezen denizaltıları, ne de Hawaii'deki ajanları bu gelişmeleri tespit edip Japon komutanlara bildirdi.

Mayıs sonunda MI ve AL operasyonlarını uygulamak üzere dört ana grup halinde denize açılan Japon Birleşik Filosu, 1941 yılının Aralık ayında darbelerini indirmiş olan o ince keskinliğe artık sahip değildi. Altı aydır aralıksız devam eden operasyonlardan sonra, denizciler istirahat ve yeniden eğitime gereksinim duyuyor, gemiler ve makineler ise bakıma muhtaç bulunuyordu. Komuta kademesinin tepesinde, küstahlığa varan tehlikeli bir aşırı güven ortamında, sağlıksız görüş ayrılıkları ve gruplaşmalar gelişiyordu. Yamamoto en yakın çalışma arkadaşlarını bile MI-AL'nin sağlam bir plan olduğu ve uygulanabilirliği konusunda hiçbir şekilde ikna edememişti. Bazıları Amerikan uçak gemisi gücü imha edilse bile, Midway'in ele geçirilmesinin sonunda Japon kaynaklarının burasının savunulması için aşırı yayılacağını ve dolayısıyla bunun yararlardan çok zarar getireceğini söylüyordu. Ve Amerikalıların savaşçı ruhunun zayıf olduğunu düşünen Amiral Nagumo, söylendiğine göre planın eksiklerini komutanın yüzüne karşı açıkça ifade etmekten kaçınıyordu, çünkü Yamamoto'nun onu Pearl Harbor'da üçüncü dalgayı göndermekten kaçındığı için suçlamakta olduğunu biliyordu. "Eğer bu kez Midway'e karşı çıkarsam kesinlikle bir korkak olarak damgalanacaktım, bu nedenle sırf ona göstermek için gidip Midway'de ölmeyi tercih ederim."

Vurucu hava gücündeki önemli kişilerden bazıları hasta olup, gerekli gayreti tam olarak gösterebilecek veya uçabilecek durumda değillerdi. Kritik anlarda Yamamoto karın ağrılarından şikâyet edecek ve sonunda bunun kurtlardan kaynaklandığı anlaşılacaktı. Gerginlikle birlikte gelen fiziki zayıflık zihin açıklığını ve kanaat oluşturmayı zayıflatmaktaydı. Düşman hakkında inandırıcı istihbarat sağlanmadan çok karmaşık planlar oluşturulmuştu. Amerikan uçak gemilerinin gerçek konumunu tespit edebilecek olan denizaltılar mevkilerine 24 saat geç intikal etmişler ve böylece Ni-

mitz'in yegane kozu olan üç uçak gemisi, planları SIGINT tarafından tamamen ortaya çıkarılmış olan düşmanla kesin bir randevu için Hawaii'den açılırken onları görememişlerdi. Yamamoto gerçekten de güvenli olmayan bir şekilde kumar oynuyordu, ancak eğer Amerikan uçak gemisi gücüne karşı tayin edici bir zaferin, baştaki açgözlülüğü nedeniyle ulusunun aksi halde kaçınılmaz hale gelecek felaketini önleme ihtimali olduğu düşünülürse, bunun belli bir mantıktan yoksun olduğu söylenemezdi. Çünkü eğer Amerikan uçak gemisi gücü yok edilirse, bu darbeden sağlanacak kazançların sınırı olmayacaktı. Avustralasya'dan Hawaii'ye ve Amerika'nın Batı Kıyısı'na kadar Müttefiklere ait her donanma tesisi akıncı güçlerinin vuruşuna açık kalacaktı.

Dikkatsiz planlama, kötü kurmay çalışması ve alt kademelerde olağanüstü orana varan hatalar Japonların başını bütünüyle belaya soktu. Mükemmel bir istihbarata sahip olan Amerikan yüksek komutanlığı ise az sayıda önemli hata yaptı. Pearl Harbor'a uzun menzilli deniz uçağıyla yapılacak keşfin iptal edildiği Nagumo'ya bildirilmemişti. Böylece sonuna kadar güvenlik içerisinde olduğunu sandığı bir budalalık cennetinde hareket etti, ancak güvenliği Yamamoto'nun hatalı planı nedeniyle tehlike altına girmişti. Komutan, güçleri konuşlandırması ve harekât alanlarına tahsis şekliyle, Nagumo'nun vurucu gücünü desteksiz olarak ileri çıkarmıştı. Birleşik filoyu Nagumo'dan ayıran 350 millik (560 km) mesafede uçak gemilerine, iki zırhlıya ve üç adet refakatçi kruvazöre kısa sürede hiçbir destek verilemezdi. Dahası, Nagumo'yu 4 Haziran'da Midway'i dövme göreviyle öncü rolüne çıkartarak, Yamamoto AL'ye tahsis ettiği iki hafif uçak gemisi ile MI destek gücünde tuttuğu üçüncü bir uçak gemisi nedeniyle onu maksimum hava desteğinden yoksun bıraktı.

Ancak her şeyi batıran temel ve tümüyle gerekçesiz varsayım, Amerikan uçak gemisi gücünün orada olmayacağı düşüncesiydi. İlk başta var olan bir çelişki çıkmaza girmişti. Şayet Amerikan uçak gemileri başka yerdeyse, o çok istenen "tayin edici muharebe" nerede ve ne zaman gerçekleşecekti? Bu bir tarafa, Nagumo, bir yandan Midway'e karşı bir darbe için güçlerini toparlarken,

diğer yandan da yanlış varsayımlardan dolayı, ileride bulunan üç kruvazörünün çok az sayıda deniz uçağı ile dikkatsiz ve baştan savma bir arama keşfi yapmasını emretti. O anda sadece kendi kuvvetinin Midway'de üslenmiş uçak ve denizaltılar tarafından tespit edilmiş olduğunun farkındaydı. Kısa süre içerisinde, kendi bombardıman uçaklarıyla avcılarının Midway savunucularının hakkından geleceğini, onlar muazzam tahribata neden olurken uçak gemilerinin savunmasının da Midway'den kalkan bombardıman uçaklarını imha edeceğini varsaydı. Bununla birlikte saat 07.00'de, (Midway'in) uçaksavar ateşinden aşırı etkilenmiş olan bombardıman kuvveti komutanı Teğmen Tomonaga Joichi, ikinci bir akının gerekli olacağını radyo ile bildirdi.

Bunu izleyen 30 dakika içerisinde Nagumo'nun uçak gemilerinin, Pasifik'teki savaşın ve Japon ulusunun kaderi, tesadüfler ile Japon yeteneksizliğinin garip bir karışımıyla belirlenmiş oldu. Nagumo son derece deneyimli, ama yüksek ateşli bir hastalıkla boğuşan Hava Subayı Komutan Genda Minoru ile ikinci akının artıları ve eksileri üzerinde düşünüp taşınadursun, aynı anda Amiraller Fletcher ve Spruance, Nagumo'nun uçak gemilerine karşı avcılar, pike bombardıman uçakları ve torpil uçaklarından oluşan bir vurucu gücü havalandırmaya hazırlanıyorlardı. Hedeflerinin mevkii keşifle hassas bir şekilde tespit edilmişti. Şayet Midway'i bombardıman eden filo daha az deneyimli Tomonaga yerine, deneyimli Komutan Fuchida Mitsuo'nun komutası altında olsaydı, o ikinci bir akına gerek duymayabilirdi. Fakat Midway'den gelen hava saldırısı 07.10'da devam ederken, Pearl Harbor'daki kararsızlığı akıllarından çıkaramayan Genda ve Nagumo ikinci bir akını reddedebilecek halde değillerdi. Bunun anlamı güvertede sıralanmış olan uçakların hangara alınarak torpillerinin sökülmesi ve genel maksatlı bombalar yüklenmesiydi ki, zaman alıcı bu işlem 07.15'te başladı. Keşif uçaklarından düşman yüzey kuvvetleri hakkında hiçbir bilgi gelmemiş olduğu için bu oldukça güvenli bir karar sayılırdı. Ancak, son emri on beş dakika daha geç vermiş olsaydı, her şey değişebilirdi. "Emir, karşı-emir kargaşa getirir" şeklindeki düstur olayların gelişimine hâkim oldu ve daha kötüsü de gelecekti.

Deniz uçaklarıyla yapılacak en alt düzeyde keşif, kötü hava koşulları ve bir uçakta çıkan motor arızası nedeniyle daha da azalmıştı. Sonuçları açısından daha da önemli olan bir gelişme ise *Tone* kruvazörünün uçaklarının bir katapult arızası nedeniyle 30 dakika geç kalkmasıydı ve bunlara tahsis edilmiş olan arama bölgesi, Amerikan uçak gemilerinin bulunduğu yöne bakıyordu. İşler o şekilde gelişti ki, *Tone*'nin 4 numaralı keşif uçağı pilotu Amari Hiroshi rotasını doğru hesaplasaydı Amerikan gemilerini göremeyecek ve Nagumo, başına geleceklerden habersiz olarak yaptığı işe devam ederek, belki de bir sonraki ölümcül hatayı yapmaktan kurtulacaktı. Çünkü, 07.28'de telsizini açarak "10 gemi, muhtemelen düşman ... mesafe 240 mil (384 km)" şeklinde rapor ettiğinde ve 07.45'de bunu teyit ettiği, ama uçak gemilerinden hâlâ söz etmediği zaman, Nagomo doğru bir şekilde uçak gemilerinin de bunlar arasında olduğunu tahmin ederek tekrar fikrini değiştirdi. "Bombaları sökün ve tekrar torpilleri yükleyin" emri artık yorulmuş olan uçak ve cephane ekiplerini karmaşanın içine iterek hangarların bombalarla dolu halde kalmasına neden oldu, çünkü bunları aşağıda, cephaneliklerin güvenliğine göndermek için zaman yoktu. Fakat 08.20'de *Tone* 4 nihayet bir uçak gemisine benzer gemi gördüğünü rapor ettiği zaman, her şey yerinde görünüyordu. Bunu doğrulamak niçin bir saat almıştı, bilinmiyor.

Midway'e ilk akını yapmış olan filo 20 dakika sonra yakıtı azalmış, hasarlı ve iniş gereksinimi içerisinde dönmüş olacaktı. Nagumo aniden bir ikilem içerisinde kaldı. Önceliği dönen uçaklara mı, yoksa uçak gemilerini vurmak üzere havalanacak olanlara mı verecekti. Önce gelen uçakları indirmeye ve bunları en kısa sürede Midway'a karşı ikinci bir akın için hazırlamaya karar verdi. Bu, uçak gemilerine hücum edecek torpil uçaklarının bir saat gecikmesi anlamına geliyordu ama, düşman uçak gemilerine karşı ilk vuruşu yapma prensibinin terki anlamına gelse bile, bu ona kabul edilebilir bir risk gibi geldi. Torpil uçakları güverteye çıkartılmadan ikinci akın grubu hangara indirilince, hem güverte, hem de hangarlarda kaos yeniden zirveye çıktı. Bununla birlikte, Amerikan torpil uçakları geldiği zaman

kalkışa çok yaklaşmışlardı ve sadece 10 dakikalık bir süre kalmıştı. Amerikalılar için ideal taktikler avcılar tarafından korunan pike bombardıman ve torpil uçaklarının aynı anda hücum etmesiydi, ama bu, yolundan çıkarak felaketle sonuçlandı. Avcılar ve pike bombardıman uçakları buluşmayı başaramadılar ve iletişim kopukluğu ile filo liderlerinin inisiyatif eksikliği nedeniyle avcılar 20.000 *feet*'te daireler çizerken torpil uçakları muhteşem bir yalnızlık içerisinde hücuma geçtiler ve tek bir isabet bile kaydedemeden paramparça edildiler. Elde edebildikleri tek şey Japonların kendi uçak gemisi kuvvetini havalandırmalarını geciktirmek oldu, çünkü uçak gemilerinin kaçınma manevrası yapması gerekmişti. En azından Japonların savunma düzenini bozdular ve hava savunma kontrolörünün dikkatini dağıttılar; böylece, muharebe deniz seviyesinde devam ederken avcıların ve uçaksavar topçularının yüksek irtifa hava sahasını ihmal etmelerine neden oldular. Ne var ki bu yeterli oldu. Genel düzensizlik ve kargaşalık içerisinde Amerikan pike bombardıman uçakları şans eseri hedeflerini buldular ve neredeyse hiçbir savunmayla karşılaşmadan hedeflerine daldılar.

Pasifik'te donanma dengesinin bozulması ve Japonya'nın savaşı kaybetmesi için sadece dokuz bomba isabeti yeterli oldu. Japon uçak gemilerinin dördünün de öldürücü bir ateş cehennemi içerisinde kalmalarının nedeni bombardımanın zamanlaması olup, bunlar zırhsız uçuş güvertelerinin altında ve üstünde uçaklar, etrafa dağılmış bomba ve torpiller ve açık yakıt borularından oluşan bir karmaşanın ortasına isabet etmişti. Yamamoto için yegâne teselli *Hiryu* uçak gemisinden kalkan uçakların ayın 4'ünde *Yorktown*'ı yaralamalarıydı. *Hiryu* art arda gelen Amerikan hava hücumları nedeniyle ayın 5'inde batmış, ve ayın 7'sinde de *I 168* denizaltısı *Yorktown*'ın işini bitirmişti. Bunun ötesinde, karargâhında, Midway'a karşı hücumun zırhlılarla sürdürülerek şerefin kurtarılmasını savunan subaylara karşı da kararlı olmaktan başka yapacağı bir şey yoktu. "Bütün donanma taktikleri içerisinde, toplarla bir adaya ateş etmek en aptalca olanıdır" diyerek toplantıyı dağıtmıştı. Hava şemsiyesinden yoksun olan gemilerinin düşman

KRİTİK HATALAR

- ❒ **Japon planlarının hantallığa yol açan karmaşıklığı.**
- ❒ **Japonların karargâh çalışması, keşif ve istihbarat konusundaki yetersizlikleri.**
- ❒ **Yamamoto'nun güçlerini yoğunlaştırmaktaki başarısızlığı ve Nagumo'nun bunları bir kriz içerisinde kullanırken esneklik gösterememesi.**

hava saldırıları karşısında çaresiz kalacağının bilincindeydi. Hatalar çoğu zaman saçma görünür ve Yamamoto'nun yaptığı bu hata da istisna değildi. Zırhlılar ve daha küçük gemiler tarafından yapılan bombardımanın, çıkarmalar için uçak bombardımanından çok daha etkili ve hassas bir *sürekli* ateş desteği sağladığı birçok kez ortaya çıkmıştı. Yenilginin özünde Yamamoto'nun güçlerini dağıtarak yaptığı temel hata bulunmaktaydı. Eğer birleşik filoyu toplu halde tutsa, Nagumo'nun yaşadığı ikilem yüzünden kıvranmasına gerek kalmayacak, Midway'i vurmak ile düşman uçak gemilerine saldırırken kendi gemilerini korumak gibi birbirleriyle çelişen iki istek arasında parçalanmayacaktı. Uçak gemilerinden kalkan uçakların şemsiyesi altındaki zırhlılar çıkarmayı desteklemek için yoğunlaşırken, bombardıman uçakları da düşman uçak gemilerini arayabilecekti. Kimi zaman ileri sürüldüğü gibi, iş Yamamoto'nun kumarbaz şansının bitmekte olmasıyla ilgili değildi. Temel doktrini yanlıştı ve bu doktrinin hatalı bir planı dikte etmesine göz yummuştu.

Yamamoto ve Nagumo'nun Midway'de elde edecekleri zafer Müttefikler için en az bir yıl daha hayatı cehenneme çevirecekti. Öte yandan, uçak gemilerinin kaybı ile Mercan Denizi'ndeki kayıpların bir araya gelmesi ise Japonları inisiyatifsiz bıraktı ve uluslarının güvenliğini temelden sarsmış oldu. Güçlü uçak gemisi kuvvetinden ve onlardan çok daha değerli ve yerleri doldurulamayacak olan hava ekiplerinden yoksun kalınca, imparatorluk dış

savunma çemberinin yenilmez bir merkezi ihtiyat tarafından savunulma olanağı kalmadı. Daha kötüsü, düşman büyük bir cesaret ve atılım gücü kazandı. Müttefikler hücuma geçme konusunda büyük bir hevesle, Tokyo yolunda kendilerini tekrar Filipinler'e ulaştıracak bir adım olarak gördükleri Guadalcanal adasını ele geçirmek için ağustos ayında karşı taarruza geçtiler. Bu, riskleri itibariyle o kadar deneysel bir iş olarak görülüyordu ki, Müttefik tarafında bazı kişiler buna "Operation Shoestring" (Ayakkabı Bağı Operasyonu) adını verdiler.

Hiçbir kuşkuya mahal yoktur ki, şans faktörünün rastlantılı gelgitleri için büyük bir pay bırakılsa bile, Japonya için Midway savaşını yitirenler Nagumo ile Genda idi. Onların karşı-emirleri, kuşkulu avantajlar uğruna uçak gemilerine karşı vurucu güçlerini havalandırmamalarına yol açmıştı, halbuki, bu, her durumda kesin öncelik verilmesi gereken bir işti. Zihin esnekliği göstermeyerek, düşmanın güçlü ama vurulabilir uçak gemileri yerine, batırılması mümkün olmayan bir adaya aşırı önem vermişti. Adeta, uçak gemileri hakkındaki doğal çekinceleri kendisine yol gösterici olmuştu. Bir zırhlı muharebe gemileri filosu komutanı olarak, benzer şekilde onları muharebede ana bataryalarını kullanmaktan men etmesi hiç de olası değildi. Durum oydu ki, Midway bekleyebilir ve koşullar olgunlaşınca yine de kolayca ele geçirilmesi mümkün olabilirdi ve bu arada Nagumo'nun uçak gemilerinden biri veya ikisi batsa veya hasar görse de, düşman uçak gemileri mutlaka batırılmalıydı. İmha tehdidiyle karşılaşabilmesinin tek yolu kendi hamlesini ertelemekten geçiyordu. Bu nedenle mümkün olan yegâne yanlış yolu seçti.

XV

İntihar Dürtüleri
Leyte Körfezi Muharebesi

Japonların neredeyse acı sonlarına erişinceye kadar sürekli olarak yaptıkları bir hata, Amerikalıların muharebe cesaretlerini değerlendirememekti. Yamamoto gibi hayal gücü geniş bir komutan bile, Batılılara ilişkin sahip olduğu dolaysız bilgilere ve onlarla ilişkilerine karşın bu tuzağa düşmeye ve cezayı ödemeye eğilimliydi. Amerikan ordusu ile ilk kez 1942 Kasım'ında karşı karşıya geldiği zaman onlara çamur atmayı seçen Almanlar gibi, Japon ordusunun Amerikalılara karşı 1941'de Filipinler'de karşılaştığı zaman duyduğu küçümseme, düşmanları Japon donanmasını cesur bir kararlılıkla paramparça ettikten sonra dahi, bir nebze olsun azalmamıştı. Amerikan askerleri ve deniz piyadeleri 7 Ağustos'ta Tulagi ve Guadalcanal'a çıktığı zaman, ordu komutanlığı sadece, (20 yıldan uzun bir süredir bu tür bir savaş için hazırlanmakta olan) düşmanın elit deniz piyade amfibik gücü hakkında bilgisiz olmanın yanı sıra, bu gücü hâkir görerek ilerleyen aylarda bu davetsiz misafirleri sürüp atmak için birçok kez yetersiz güç gönderdiler.

Japonlar sınırlı deniz, hava ve kara kuvvetlerini, kaynakları neredeyse sınırsız olan bir düşmana karşı ağır darbelerin indirildiği ve zafer ümidi olmayan bir karşılaşmaya çıkarınca, sonuç uzatılmış bir yıpratma savaşı oldu.

Japonlar, Guadalcanal'da bulunan ordularını ikmal etmek için verdikleri muharebelerde, her ne kadar Amerikan gemi ve uçaklarına ağır kayıplar verdirmeyi başarmışlarsa da, sayısal ve teknolojik üstünlük karşısında yenilgiye uğradılar. Öyle bir nokta geldi ki, her iki tarafın elinde de hizmet görecek bir uçak gemisi kalmadı ve sahne zırhlılar, kruvazörler, destroyerler ve karada üslenmiş uçaklara kaldı. Deneyimli Japonlar burada birçok kez, özellikle de gece muharebelerinde Amerikalıları yendiler, ama sonuçta her iki tarafın da öngörmemiş olduğu iki önemli gelişme tarafından durduruldular. Bunlardan birincisi, Amerikan gemilerinde bulunan her boşluğa yerleştirilmiş otomatik silahlardan açılan, neredeyse geçilmez bir uçaksavar ateşi barajıydı. Bu sadece geleneksel alçak irtifa hücumlarına karşı emniyetli bir kalkan görevi görmekle kalmadı, Japonların hem donanma, hem de ordu havacılığının en iyi yetişmiş personelinin hayatını yitirmesine neden oldu ve öyle bir an geldi ki, bir uçağın görevini yerine getirse bile, çok muhtemelen kaçıp kurtulmayı başaramayacağı anlaşıldı. Bu da tecrübeli pilotların hemen hemen kaçınılmaz olan ölümlerinin boşa gitmemesinin garantisi olarak uçaklarıyla doğrudan hedefe doğru uçtukları intihar görevlerinin benimsenmesine yol açtı. İkincisi de bir tespit ve hedef menzili bulma vasıtası olarak radarın değerinin ortaya çıkartılması oldu. Amerikan zırhlısı *Washington,* Japon zırhlısı *Kirishima*'yı karanlıkta 8.400 yarda mesafede buldu ve sekiz dakika içerisinde 75 atışta dokuz isabetle mahvetti. Bu, radar geliştirme konusunda hâlâ yıllarca geride kalmış olan Japonlar için bir felaketti.

Garnizonu desteklemeye muktedir olmadıkları için Japonların Guadalcanal'da zorlandıkları çekilme, ilk baştan beri var olan güç dengesizliğiyle yüzleşmeyi başaramamalarının kaçınılmaz sonucuydu. Stratejik inisiyatifi ellerinden kaptırınca ve onları itip kakan, giderek ağır basan ve daha da önemlisi daha iyi yönetilen ve eğitilen bir düşman karşısında Japon komutanlar, Amerikalılardan

çok daha yüksek oranda hataya düşmeye başladılar. Doğal olarak her iki taraf da hata yaptı ve her ikisi de dünyanın en büyük okyanusunun devasa mesafelerini aşarak yapılan bir savaşta beklenebileceği şekilde iletişim kopukluklarından, yanlış anlamalardan ve anlaşmazlıklardan dolayı sıkıntı çektiler. Buna ek olarak her komuta kademesinde yapılan alelade yeteneksizlik gösterilerinin, ezici çoğunluğu en ufak bir askeri eğitime veya temele sahip olmayan ve çok kısa bir süre önce sivil hayattan gelmiş olan kuvvetler içerisinde ortaya çıkması kaçınılmazdı. Fakat savaşın daha üst düzeyde yönetimi söz konusu olduğunda, Japonlar çok daha kötü durumdaydı çünkü iki büyük hatadan kurtulamadılar: Düşman gücünün kronik olarak olduğundan zayıf değerlendirilmesi ve teknolojinin bazı kritik konularındaki cehaletlerinin yol açtığı hatalar.

En temel şekilde ifade edilirse, Japon seçkinlerinde yerleşmiş olan ve onları kurnaz bir baskınla teknik olarak üstün bir güçle savaşa iten üstünlük inançları, aynı zamanda onları düşmanın kendilerini yenebilecek kapasitede olduğu düşüncesine veya bu yoldaki delillere karşı zihinlerini (ve bazen de gözlerini) kapatmaya yönlendiriyordu. Geceleri gemilerin batırılması için radar kullanılması giderek öne çıkacak olan bu dengesizliğinin erken ve şok edici örneklerinden birisiydi. Bundan çok daha etkileyici olan bir husus ise, kendisine yetecek bütün unsurları içeren uzun menzilli amfibik kuvvetlerin, Japonların adalarda üslenmiş hatlar üzerine dizilmiş bulunan savunmalarını hızla delip geçmesiydi. Bu amfibik güçler imparatorluğun kalbine doğru ilerlerken kilit noktaları ele geçiriyor; diğer güçlü noktaların yanından geçip gidiyor ve bunları etkisiz bırakıyorlardı. Bu by-pass taktikleri kara savaşlarında sık görülmekle birlikte, derinlik ve kapsam itibariyle Japonlar tarafından öngörülmemiş olan bir deniz savaşı tekniğiydi, çünkü bunu elde edebilecek bir sanayi kapasitesine sahip değillerdi ve bu nedenle düşmanın gelecekteki niyetleri konusundaki tahminleri arasından çıkarmışlardı. Kendileri, Amerikan fabrikalarının bir sel gibi üretim hatlarından çıkardığı karmaşık çıkarma araçları veya lojistik destek ekipmanlarından asla o kadar çok üretemezlerdi. Ve derin amfibik girişleri ve adadan adaya zıplama politikasını görmüş olsalardı

dahi, hayati uçak gemisi güçleri ziyan olduktan sonra buna karşı çıkmakta zorlanırlardı; ve Midway olmasa dahi, bunların harcanması kaçınılmazdı. Japonların entelektüel alandaki yanılgılarının sorumluluğu ancak bazı durumlarda bireylere aitti. Bunun kökleri, hırs ve yayılmacılığın taleplerini karşılamak üzere daha iyi ve şerefli bir çağrı olarak tüm bir kastı silaha sarılacak şekilde koşullandıran ve eğiten bir sosyal ve askeri sistemde yatmaktaydı. Ama onlar zor yolu öğrenirlerken, şeref peşinde koşmak, en cesurları bile yüzüstü bırakma alışkanlığını beraberinde getiriyordu.

Japon şeref ilkesinin yüceltilmesi sadece yüksek maliyetli olmakla kalmıyor, anormallikler ve tutarsızlıklar da barındırıyordu. Örneğin, düşürülmeleri halinde kullanılmak üzere, uçak mürettebatına değeri inkâr edilemeyecek olan uzmanlıklarını (ve hayatlarını) korumaları için paraşüt temin ediliyor, ancak bir gemi batarken kaptanın da onunla birlikte dibe gitmesi şeklinde bir fikir öne çıkmış bulunuyordu. Bu, kaptanın tahrip olmuş bir gemiden ayrılan son kişi olması şeklindeki eski bir İngiliz geleneğinden kopya edilmişti ki, kısmen de gemi kurtarma kanunun bazı maddelerine dayanıyor, ayrıca mürettebatın ve komuta kademesinin kurtarılması için mümkün olan her şeyin yapılması gerekliliğinden kaynaklanıyordu. *Bushido* tarafından çarpıtılmış olan bu geleneğin bir sonucu olarak, donanmadaki yüksek komutanların çok büyük bir yüzdesi –yüzde 90'a varan rakamlardan söz edilmektedir– yitirilmiş olup, böylece donanma 20 yıl veya daha uzun hizmetlerinin değeri ölçülemeyecek olan personelini yitiriyordu. Gerçekten de kökleri geçmiş yüzyıla ait samuray geleneğinde bulunan teslimin şerefsizlik olduğu şeklindeki düşünce modern ortamda tümüyle uygunsuz ve son derece ziyankâr olup, hiçbir endüstriyel ulus en iyi beyinlerini ve teknoloji uzmanlarını yitirmeyi kaldıramazdı. Bu, en basit ifadeyle, ulusun, modası geçmiş bir sistemin elinde intihara koşmasının kestirme yoluydu. Dahası, Japonların teslim konusunda getirmiş oldukları yasaklama, sadece kısmen Müttefiklerin Koşulsuz Teslim Politikası tarafından daha katı halde uygulanmış olup, aksi halde ileride ülkesine yararlı hizmetler yapabilecek olan binlerce Japonu, ümitsiz durumlarda ölüme mahkûm etti.

Bu tür hataların hiçbirisi, hayatlarını değecek bir proje için feda etmeye hazır olmakla birlikte, iş insan hayatının harcanmasına gelince, ekonomik davranmak üzere politik, ekonomik ve insani Batı felsefelerine bağlı olan Amerikalılar ve Müttefikleri tarafından yapılmadı. Kaynağı ister ihmal, ister emir olsun, ciddi kayıpların ve sorunların olduğu her yerde, her ne pahasına olursa olsun hatalı yöntemlerle ısrar etme eğilimi genellikle bastırılmıştı. Örneğin, Tümamiral Kelly Turner'ın amfibik kuvvetlerinin 1943 Kasım'ında Tarawa ve Makin'de uğradıkları çok sayıdaki aksilikleri ve kayıpları ele alalım. Makin'de, hidrografik tehlikeler daha önce yakın keşifle incelenmemiş olduğu için çıkarma vasıtaları kıyıdan kabul edilemez bir mesafede karaya oturdular. Turner bu çıkarmayı "Tüm savaş boyunca plaj alanları konusunda en kötü değerlendirmemdi, Sualtı Tahrip Timlerinin (UDT-Underwater Demolition Team) geliştirilmesi için bu kadar ısrarlı olmamın nedeni budur" ifadesiyle anlatmıştır. Makin'deki düşmanın, daha sonra karaya çıkan 5.000 deniz piyadesinin 980'inin hayatını yitirdiği Tarawa'da olduğu kadar sıkı bir direniş göstermemesi tam bir şans olmuştu. Doğal olarak Tarawa'daki katliamın, hava keşfiyle plajların keşfinin asgari şekilde yapılmış olmasının dışında başka nedenleri de bulunuyordu. Bunların arasında bilinen ters akıntıların yetersiz tahmini, çıkarma araçlarının performansındaki sınırlamalar için yeterli pay bırakılmaması, ve çıkarma saatinin (H-hour) yaklaşma hızına göre yanlış hesaplanması gibi hepsi de kargaşalık ve kayba neden olan nedenler vardı. Bu tersliklere ek olarak savunmayı etkisizleştirmek için donanma destek ateşinin etkisi konusunda aşırı iyimserlik ile çıkarma hava desteğinin kötü planlanması ve kötü uygulanması da aşırı zayiat faturasına katkıda bulunmuştu. Bununla birlikte, eğer on dört ay önce Dieppe'de öğrenilmiş olan dersler Pasifik'te incelenmiş ve uygulanmış olsaydı, hataların çoğu önlenebilirdi, çünkü, Dieppe raporu zaman içerisinde yaygın şekilde dağıtıma sokulmuş ve birçok başka açıdan dikkate alınarak uygulamalara yansımıştı. Nüve halindeki UDT (SAT) timleriyle ilgili olarak da, şayet Turner İngiltere'de COPPS (Combined Operations Pilot Parties-Birleşik Operasyonlar Öncü Ekipleri) ve ABD'de Kıyı Öncüleri

(Beach Jumpers) olarak bilinecek ekiplerle ilgili çalışmalar hakkında bilgilendirilmiş olsaydı, daha az sorunu olacaktı. Fakat zaman ve mekân, haberleşmeye zarar verme eğiliminde olan unsurlardır ve karargâhlar bilgi fazlalığı içerisinde hayati olan bilgileri seçip almakta hatasız değillerdir. Ve komutanların en iyisi dahi, üzerine verilmiş olan yük nedeniyle, her şeyi görüp anlayamaz – ve Turner gerçekten de çok iyi ve öngörülü bir komutandı.

Makin ve Tarawa'nın ele geçirilmesini izleyen on ay içerisinde, Müttefik kıskacı bir yandan Marshall Adaları ve Mariana grubu, diğer yandan da Solomon Adaları ve Yeni Gine istikametinden Filipinler üzerinde kapanmaya başladı. Mariana Adaları'nın ele geçirilmesinden sonra Japonya üzerine uzun menzilli bombardıman akınları yapılabilir hale gelmişti. Yine aynı dönemde Amerikan denizaltıları Japonya'nın ablukasını büyük bir petrol sıkıntısına yol açacak derecede sıkmışlardı. Japon liderlerin önlemek için savaşa gittikleri petrol sıkıntısı şimdi son haddine varmıştı. Modern denizaltısavar tedbirleri geliştirmeyi ihmal ettikleri için bu önemli ölçüde onların kendi hatalarıydı. Büyük filo operasyonlarına yönelik bir yaklaşım içerisinde, sonunda bir konvoy sistemi oluşturup destroyerlerdeki mayın dökme ve temizleme cihazlarının yerine yeterli sayıda su bombası fırlatıcısı yerleştirmeye başladıkları zaman, 1943 yılının ortalarına gelinmişti. Bununla birlikte tespit cihazları ve teknikleri Müttefiklerin Atlantik'te ve başka yerlerde uygulamaya koyduklarından çok daha geriydi. Keza Japonlar, çoğu zaman yüzeyde çalışmayı tercih eden Amerikan denizaltılarının çok sevdikleri gece hücumlarını radar vasıtasıyla yönlendirdiklerinin de ilk başta farkına varmadılar. Teknik ve teknolojide bu derece büyük kusurlar Japon ekonomisinin felç olmasına yol açtı. Bu ülkenin savaş sırasında yitirdiği 8.5 milyon ton tutarında ticari geminin yüzde 57'si ve 686 savaş gemisinin 201'i Müttefik denizaltıları tarafından batırıldı. Bunun neticesinde hayati öneme sahip stoklarının lojistik dağılımı dengesizleşti. Örneğin, 1944 Eylül'ünde Singapur'da yeterli petrol vardı, ama cephane sıkıntısı yaşanıyordu. Japonya'da ise durum bunun tam tersiydi. Bu durumun sonucunda, Birleşik Filo stratejik olarak arzu edildiği gibi Japonya'da değil, Singapur'da üslenmek zorunda kaldı.

Muhtemeldir ki, Japonya'nın bütün başarısızlıkları içerisinde en ciddi sonuçlar yaratan unsur, düşmanın şifre ve kodlarını ele geçirmekte olmasıydı. Bu durum bütün planlarını ve operasyonlarını düşmana açık hale getiriyordu ve bu arada Yamamoto'nun son uçuşunun planını da ifşa ederek bu görev için hassas bir şekilde konumlandırılmış olan Amerikan avcı uçakları tarafından düşürülmesini sağladı. Çöküşe yaklaşan Japonların savaşı en iyi koşullarda sona erdirmeye çalışmaları gerekiyordu. Ama askeri şeref yasası buna izin vermiyordu. 1944 Haziran'ında, Amerikan gemilerinden kalkan uçaklar Filipinler Denizi'nde dolaşır ve Mariana Adaları'na çıkarma yapılırken, Donanma Komutanı Amiral Toyoda Soemu Birleşik Filo tarafından gerçekleştirilecek büyük bir harekât için planlama çalışması başlattı. Bu, "SHO" (zafer anlamına geliyor) adı altında, tayin edici olduğu söylenen savunma muharebelerinin sonuncusu olacaktı. Japon istihbaratı Müttefiklerin darbeyi nerede indireceklerinden tamamen bihaber oldukları için bu operasyon her üç ihtimalden birine karşı koyacak şekilde planlanmak zorundaydı – ki bu son dakikada acelecilik ve bir dizi hataya zorlanmak için güçlü bir formüldü.

SHO'nun kaderi tamamen hava gücüne dayanmakta olup, bu 1942 yılından beri Japonya'nın elinden kayıp gitmişti. Bunun nedeni sadece sayısal azlıkları değil, fakat giderek düşman uçakları tarafından devre dışı bırakılanların yerine hizmete yeni nesil uçaklar sokmaktaki başarısızlığı idi. Japon hava sanayi yakasını bırakmayan bir sorunlar karmaşası içerisinde bunalmış olup, bu durum 1941 yılından sonra, geliştirilmekte olan son modellerin büyük sayıda üretimini engelleyen malzeme yoklukları nedeniyle şiddetlenmişti. Sorunları bombardıman uçaklarının sorunlarıyla çakışan ve onlarınkine benzeyen avcı uçakları da, birçok model için araştırmalara girişmekle birlikte, güç ünitesi ve silahlarının gövde tasarımındaki gelişmelerle uyumlu olmasını sağlamayı ikmal eden bir politikadan ve tedarik örgütlenmesinden zarar görmekteydi. Böylece, devre dışı bırakılan uçaklar hizmette kalmaya devam etti. 1943 yılının hava savaşlarında, pilotları 1941'in mükemmel pilotlarıyla karşılaştırıldığında ancak birer çırak sayılabilecek olan

Japon avcı uçakları hedef tahtası oldular, ancak bazen ima edildiğinden daha iyi oldukları da ifade edilmelidir.

Japon pilotlarının kendi davalarını zayıflatıcı davranışları sadece uçuş ve muharebede geri duruma düşmeleriyle ilgili değildi. Onlar aynı zamanda başarılarını fazlasıyla abarttılar; bu tutum propaganda amacıyla kullanıldığı takdirde moralleri yükseltme açısından savunulabilirdi (ki bunu yaptılar), fakat karargâhlar tarafından olduğu gibi kabul edildiğinde ve komutanlar tarafından planlama verisi olarak alındığında tümden mahvedici bir etkisi oldu. Amiral William Halsey'nin Üçüncü Filo'sunun 10 ile 16 Ekim 1944 tarihleri arasında Formoza açıklarında 11 uçak gemisi, 2 zırhlı, 3 kruvazör ve bir destroyer kaybettiği ve ayrıca 8 başka uçak gemisi ile 2 kruvazörün hasara uğratıldığı yolundaki haberler (ki gerçekte sadece bir uçak gemisi hasar görmüş ve iki kruvazör hizmet dışında kalmıştı) Japonların yaklaşan SHO operasyonuna hak ettiğinden çok daha büyük bir iyimserlikle bakmasına neden olmuştu.

Orta Filipinler'deki Leyte adasına yapılan Amerikan çıkarması 20 Ekim'de başladı. Bu çıkarma Koramiral Thomas Kinkaid komutasındaki Yedinci Filo'ya ait 6 eski zırhlı, 18 hafif uçak gemisi ve 8 kruvazör tarafından destekleniyordu. Doğu yönünde koruma Halsey'nin Üçüncü Filo'suna ait 12 zırhlı, 9 ağır ve 8 hafif uçak gemisi tarafından sağlanıyordu. Bu harekât SHO operasyonu için tetiğe basılmasına neden oldu. Daha önce, olasılıklara göre yapılmış olan planın ötesinde, ayın 18'inde alarm emrini verdikten sonra, Amiral Toyoda'nın hedefe yaklaşmakta olan 5 ayrı gemi grubuna yardım için yapabileceği çok şey bulunmuyordu. Bazıları Japonya'dan geliyordu, ama çoğu Singapur ve Brunei'den yola çıkmış olup, kara konuşlu uçaklar Filipinler'de mümkün olan yegâne hava şemsiyesini sağlamak üzere güneye taşınmıştı. Hâlâ alınacak bazı tedbirler vardı ve işte bu süreç, daha önce radyo ile gönderilmiş olan emirlerle birlikte, Nimitz'e gelişmekte olan durum konusunda yeterli uyarı sağladı. SIGINT sayesinde, Nimitz bu mesajları neredeyse Japon amiralleri ile aynı zamanda okuyordu ve bunlardan öğrendiğine göre Koramiral Kurita'nın Singapur'dan takviye edilen A ve

B kuvvetleri 22 Ekim'de Brunei'den hareket ederek San Bernardino Boğazı'ndan geçecek ve indirme bölgesini güneyden vuracaktı. Bu sırada Koramiral Nishimura Shoji'nin C kuvveti, Japonya'dan (!) gelecek olan Koramiral Shima Kiyohide'nin filosundaki unsurlarla takviye edilmiş olarak A Kuvveti'nin rotası üzerinden Surigao Boğazı'nı geçerek Kinkaid'i kıskaca alacaktı. Yine aynı sırada Koramiral Ozawa Jisaburo'nun Hareketli Vurucu Gücü Japonya'dan denize açılacak, bir zamanların muhteşem uçak gemisi filosundan geriye kalmış olan ve sadece 108 uçağı bulunan bir ağır ve üç hafif uçak gemisini yanına alacaktı. Bu grup ana düşman kuvveti olarak gördüğü bu filoyu imha için büyük bir hırs içindeki Halsey'yi Kurita ve Nishimura'dan uzaklaştırma umudu içerisinde yem görevi yapacaktı. Tüm bunlar cereyan ederken Filipinler'deki birleşik Donanma ve Kara Havacılığı komutanı Koramiral Fukudome Shigeru'ya Kurita ve Nishimura'ya çıkarma plajlarına doğru atılırlarken koruma sağlamaya mutlak öncelik vermesi ve Halsey ile ağır bir çatışmadan kaçınmaya çalışması emredilmişti.

Japon amirallerinin muharebeye yaklaşımı ancak kaderci olarak nitelenebilir. Bu ancak adı itibariyle tayin edici bir muharebe olup, "ilahi görev"lerine değindiği zaman Toyoda tarafından yaratılmış olan dramatik atmosfer içerisinde yerine getirilmişti. Belirtilen hedef sönük ve maddeci olup, bunun yerine getirileceğine dair çok az gerçek inanç içerisinde, ancak savaşılmadan terk edilmesinin kabulü imkânsız ahlaki ve askeri sonuçlar yaratacak olan toprakların savunmasında Donanma'nın şerefinin korunmasından başka bir amaca hizmet etmiyordu. Kurita ve Nishimura'nın Toyoda'dan aldıkları talimat "Amerikan nakliye gemilerini vurun, çıkarmayı durdurun ve batırabildiğiniz kadar gemi batırın" şeklinde olup, kuzeyde tamamen savunmasız olan Ozawa'ya ne olacağı veya Halsey iki boğazı da savunmaya karar verirse ne yapılacağı konusuna en ufak bir önem verilmemişti. Güney kuvvetlerinin birleşmesinin mucizeye kaldığı karmaşık bir plan olmasının yanı sıra, Halsey'nin de sahte hedef peşinde koşması ihtimalinin uzaklığı bir yana (SIGINT sayesinde Ozawa'nın kuvvetinin onu çekmek için gönderilen bir yem olduğunu çok iyi bildiği anlaşılınca tümden

olasılık dışıydı) bu, Japonlar tarafından hazırlanmış olan en kötü plandı. Plan, o günlerde bile, her iki tarafta bilgi sahibi olan herkes tarafından anlaşılmış gibiydi. Amerikalılar muharebeye yüksek bir güven duygusuyla yaklaşmakta olup, Japonların savaşmak için ileri çıkmalarına şaşırıyorlardı. Bu sırada, düşmanın kendilerini durdurmak için ne yapacağından habersiz olan Japonlar kendilerini muharebeye törensel intiharın eşiğindeki bir samuray gibi hazırladılar ve aralarındaki kuşkucular Kurita'nın seyir öncesi mesajıyla saflara katıldılar: "Çoğunuzun bu göreve şiddetle karşı olduğunuzu biliyorum. Fakat savaş, herhangi birinizin bilebileceğinden çok daha kritik bir duruma gelmiş bulunuyor. Ulusumuz mahva giderken filonun sağlam kalmasına izin vermek utanç değil midir? ... Hedefi Leyte Körfezi'ne savaşarak girmek olan bu nihai görevi kabule hazırım."

İlahi esinlere ek olarak, Japonlara iyi şans gerekmekteydi ve ironik olarak bu şans onlara istenmeyen bir şekilde geldi. 18 Ekim gecesi, Shima'nın grubunun Japonya'dan ayrılmasından üç gün sonra ve Ozawa'nın yola çıkmasından iki gün önce, Japon İç Denizi'nin çıkışlarını gözleyen Amerikan denizaltı filosunun komutanı T. L. Wogan, Pasifik Bölgesi Denizaltı Kuvvetleri Komutanı Koramiral C. A. Lockwood'a bir mesaj göndererek İç Deniz'e sadece hızlı gemiler girdiği için muharebe olasılığı bulunmadığını bildirdi. Acaba şimdi çok daha cazip bir iş olan ticaret gemilerini batırma görevine geri dönebilir miydi? Lockwood buna izin verdi. Bu Amerikalılar açısından garip bir ihmaldi. SIGINT Nimitz'e Ozawa'nın yaklaşan hareketini haber verdiğine göre, örtme kuvvetinin zamanından önce çekilmesine nasıl izin verdi? Ya da, sadece Nimitz ve seçilmiş birkaç kişinin Magic ve Ultra'nın çalışması hakkında bilgilendirildiği gözönüne alınırsa (ki bunların hiçbirisinin düşmanın eline düşebilecekleri bir yere gitmelerine izin verilmiyordu), görevleri ellerindeki hayati bilgileri Lockwood gibi seçilmiş subaylara aktarmak olan Özel Birim'deki subayların bunu niçin yapmadıkları, ya da şayet aktarmışlarsa, Lockwood'un gemi avcılığını Nimitz tarafından emredilen hayati keşfin önüne geçirdiğini nasıl izah etmeli? Nedeni ne olursa olsun, Ozawa'nın ayın 20'sinde görülmeden

denize açılmış olması kendi isteklerine aykırıydı. Esas yem olarak düşman tarafından *görülmek* ve rapor edilmek istiyordu. Fakat bu, Amerikalıların çözdükleri şifreleri ele alma ve bunlardan yararlanma konusunda sergiledikleri anormalliklerin sonraki birkaç gün içerisinde Leyte Körfezi Muharebesi'nde kritik bir etki yaratmasının tek örneği değildi.

Yaklaşırken kendisini gizleme yolunda daha şanssız olan Kurita olup, ayın 23'ünde, saat 01.16'da Brunei'den denize açılmasından sadece on yedi saat sonra Palawan adasının güneyinde (*Dace* ile birlikte seyreden) Amerikan denizaltısı *Darter*'ın radarı tarafından tespit edildi. Bu Nimitz, Kinkaid ve Halsey'ye, "I" (Inteligence / İstihbarat) tarafından o kadar güvenle yapılan tahminlerin doğrulanmasıyla birlikte, düşmanın yaklaşmasıyla ilgili olarak aldıkları ilk müspet istihbaratı sağladı. Fakat *Darter* ve *Dace*'in komutanları için bu karşılaşmanın en kazançlı tarafı Japonların uyguladıkları, tehlikeye olağanüstü derecede açık seyir düzeniydi. Japon gemilerinin mürettebatında denizaltı tehlikesine karşı abartılmış bir korku bulunmasına rağmen, başından beri denizaltı savar tedbirlerde son derce gevşek davranılmasını anlamak daha da zor hale gelmektedir. Amerikalılar 9.000 yardalık bir cephe üzerinde kruvazörlerin öncülüğünde ve iki yanlarında destroyerlerin seyrettiği zırhlılardan oluşan iki seyir kolu gözlemlediler (bunlar arasında sancak kolunda bulunan 64.000 tonluk muazzam *Yamato* ve *Musashi* de bulunmaktaydı), ama ilerde bekleyen denizaltılara karşı tek bir refakat destroyeri yoktu. Bunun sonucunda, tam şafak sökerken Darter, 980 yarda mesafeden sancaktaki kolda bulunan iki kruvazörü torpillemeyi başardı. Bunların birincisi Kurita'nın sancak gemisi olan *Atago* idi. Bu gemi on sekiz dakika sonra battı ve Kurita ile karargâhını denizde bıraktı. Birkaç dakika sonra *Dace* de sancaktaki kolda bir kruvazörü avlamayı başardı.

Kurita orta yaşın sonlarındaydı ve deng hummasından muzdaripti. Alevler içinde kalmış bir gemiden suya atlamak, denizde yüzmek, bir destroyer tarafından kurtarılmak ve hızla, daha tam kurumadan yeni sorunlarla boğuşmak zorunda kaldığı *Yamato*'ya aktarılmak, en azından moral bozucuydu. Kuşku yok ki bundan

sonraki performansı, kruvazör gücünün yüzde 25'ini yitirdiği bu trajik açılışla ilgili olarak değerlendirilmelidir. Kalan son itidali de, ayın 24'ü sabahı boyunca Sibuyan Denizi'nde büyük hava muharebeleri cereyan ederken ve *Yamato*'ya iki bomba isabet ederken azalmış olmalıdır. Bombalardan birisi *Yamato*'nun 2.000 ton su alarak geçici olarak yan yatmasına neden olmuştu. Ancak o sabah Kurita'nın en büyük hayal kırıklığı Halsey'nin uçak gemilerinden kalkan bombardıman uçağı dalgalarını önleyemese de, en azından rahatsız etmesi beklenen Fukudome'nin avcı uçaklarının yokluğuydu.

Seçkin bir denizci olan Fukudome, 1941 yılında Yamamoto'nun kurmay başkanı olarak Pearl Harbor'ı hararetle desteklemiş ve bunu takiben de denizde en iyi hava savunmasının düşman uçak gemilerine saldırmak olduğu inancını muhafaza etmişti. Bundan sonra yapılan her büyük çatışma onun düşüncesinde bunu ispat etmişti. Havacılarının bir süre önce Formoza açıklarında Halsey'nin bütün gemilerinden daha fazla gemi batırdıkları yolundaki iddiaları yarı yarıya iskonto etmiş dahi olsa, kara konuşlu uçakların uçak gemilerinden havalananlardan daha üstün olduğu fikrini değiştirmemişti. Bu nedenle Toyoda Halsey'nin uçak gemilerine doğrudan hücum etmeden önce Kurita'nın A ve B merkez kuvvetlerine hava koruması sağlanmasına öncelik verilmesini emredince, bu onun deneyimlerine ve içgüdülerine aykırıydı. Daha küçük bir kuvveti hava muharebelerinde eritip yok etmek yerine, elindeki sadece 200 uçaklık filoyla düşmanı kaynağında yok etme inancını hayata geçirdi. Böylece Toyoda'nın emirlerini ve Kurita'nın avcı şemsiyesi için yakarışlarını görmezden geldi ve akılsızca Amerikan uçak gemilerinin peşine düştü. Bu akılsız bir karardı, çünkü radarla uyarı almış ve avcılarını havalandırmış olan ve uçaksavarları da öldürücü bir ateş sağanağı yağdıran bir düşmana karşı giden uçakların, karadan kontrol edilen ve kendi filosunun uçaksavar perdesiyle birlikte çalışan, önceden uyarılmış avcı uçaklarından çok daha ağır kayıplara uğrayacağı oldukça açıktır. Fakat intihar ritüeliyle birleşmiş inatçılık tekrar Japonların seçenekleri arasına sokuldu. Fukudome düşmanın sadece bir

hafif uçak gemisini batırdı ve bu gayreti birkaç saat içerisinde ona neredeyse elindeki gücün tümüne mal oldu.

Japon avcılarının önlemesinden kurtulmuş olarak çok az engelle karşılaşan yüzlerce Amerikan uçağı hedeflerinin üzerinde yoğun uçaksavar ateşinden başka bir şeyle karşılaşmadılar ve aralarından sadece 18 tanesi düşürüldü. Fakat (batırılamaz şekilde tasarlanmış olan) muhteşem *Musashi*'yi batırıp, aralarında *Yamato*'nun da bulunduğu iki zırhlı ile iki kruvazör ve iki destroyeri hasara uğrattılar. Aynı zamanda Kurita'yı geri dönmeye zorladılar, ancak Kurita bir saat on beş dakika sonra, başka hava hücumu olmayınca tekrar San Bernardino Boğazı'na giden rotasına döndü. Rotasına dönmesinin, başka nedenlerin yanı sıra, kendisine o kadar çok zarar veren pilotların Japon pilotları gibi başarılarını abartma eğilimiyle de alakası vardı. Kuzeyden tam yol gelmekte olan Ozawa'nın filosunun tespit edilmesiyle ilgili gözlem raporu ile aynı sırada, saat 15.40'da, Halsey'ye havacılarının iddiaları sunuldu ve ertesi günkü raporuna vardığı sonucu şöyle yazdı: "Kurita'nın gücü Sibuyan Denizi'nde o kadar ağır hırpalanmıştı ki, artık Surigao Boğazı ile çıkarma plajlarını koruyan Yedinci Filo için ciddi bir tehdit sayılamazdı. Ayrıca, güneyde Nishimura'nın C kuvvetinin ayın 24'ünde erken saatlerde tespit edildiğini ve yapılan hücumlarla ilgili sonuçların belirsiz olduğunu da biliyordu. Bu nedenle, bazı haklı gerekçelerle, bunun Yedinci Filo'nun başa çıkabileceği bir sorun olduğu sonucuna vardı. Ne var ki, Nishimura'nın kararlılıkla Surigao Boğazı'na doğru ilerlediğini, Kurita'ya artan direnişle ilgili kaygılarını radyo ile ilettiğini ve Kurita'nın da emirlerine sadık kalarak ve asla Halsey'nin varsaydığı şekilde güçten düşmeden tekrar doğuya, San Bernardino Boğazı'na dönmek üzere olduğunu bilmeyecekti.

Halsey el yordamıyla ilerleyen düşmanlarından çok daha iyi bilgilendirilmişti. Ayın 24'ünde yaklaşık olarak saat 20.00'de tüm Üçüncü Filo'yu kuzeydeki Ozawa'ya karşı gönderme yolundaki hayati önem taşıyan kararını aldığı zaman, hiç kuşku yok ki, Ultra'ya sahip olan Özel Birim aracılığıyla Ozawa Kuvveti'nin kendisini San Bernardino Boğazı'ndan uzağa çekmek ve burasını korumasız bırakmak için bir yem olduğunu biliyordu. Ve bu ka-

rarını boğazlardaki seyir fenerlerinin açıkça Kurita için yakıldığı belli olduğu halde almıştı. Doğal olarak Halsey Ozawa'yı görmezden gelemezdi. Fakat emri altındaki muazzam güçle ve SHO planını tam olarak bilerek, gücünü bölmekten korkmaması, kendisi Ozawa'nın bir ağır ve üç hafif uçak gemisini ve onlara refakat eden hibrid* gemileri kovalarken boğazları korumak için güçlü unsurlar bırakması gerekirdi. Gerçekten de Üçüncü Filo'nun muharebe grubu komutanlığına atanma bekleyen Koramiral Willis Lee, Halsey'nin dört uçak gemisi grubu arasında bulunan altı zırhlıyı ayırıp emrine vermesi halinde (ki saat 15.12'de bunu zaten ima etmişti) gerekirse hava şemsiyesi olmadığı halde boğazlarda kuvvet bulundurmayı teklif etti. Çok zeki ve serinkanlı bir komutan olan Lee, Fukudome'nin gücünü tükettiğini sezmiş ve Halsey'nin erişebildiği SIGINT olmadan da Ozawa Kuvveti'nin bir yem olduğu sonucuna vararak bunları Halsey'ye bildirmiş, onun karargâhı da mesajı aldıklarını teyit etmekle birlikte herhangi bir görüş veya plan değişikliğinden söz etmemişlerdi.

Olaydan sonra Halsey tarafından ortaya atılan mazeretlerden oluşan sis perdesine rağmen, geriye kalan silinmez intiba, başka yerde ne olursa olsun onun heybetli bir güç gösterisiyle Ozawa'yı imha etmek için deli gibi istekli olduğu şeklindedir. Karargâhının davranışı, her ne kadar onlar da Lee gibi özel SIGINT'e aşina değillerse de, bu görüşü destekler niteliktedir. Görev gücü 38.2'ye komuta etmekte olan Tümamiral Gerald Bogan sesli radyo ile boğazlardaki seyir fenerleriyle ilgili bilgiyi alıp almadıklarını sorunca "Evet evet, bu bilgi bizde var" diye terslenmişti. Bu onun düşündüğü resmi protestoların ertelenmesine neden oldu. Keza Lee de radyo ile Kurita'nın savaş gücünü koruduğu ve doğuya ilerlediği yolundaki görüşlerini tekrarlayınca bir sonuç elde edemedi. Çok açıktır ki, önceki zaferleri ona filoda ve kamuoyunda şöhret sağlayan Halsey, havacıları tarafından iyice hırpalanmış ve belki de savaşmayacak olduğuna inandırılan yıpranmış bir hedef için orada durup beklemektense, toplanmak için olgunlaşmış olduğunu bil-

* Hem uçak gemisi hem de zırhlı olarak tasarlanan ama her iki görevi de tam olarak yerine getiremeyen bir tasarım. Ç.n.

diği bir hedefi dramatik bir biçimde ezmeye kararlıydı. Karargâhı da bir ölçüde bu izlenime katkıda bulundu. Fakat Halsey bir kez kararını verdikten sonra daha fazla tartışmaya tahammül edemeyen çok güçlü bir karaktere sahipti – ki bu doğal olarak büyük komutanların çoğuna has bir şeydir. Buradaki ironi şudur ki, örneğin elindeki uçak gemilerinin dörtte birini zırhlılarıyla birlikte San Bernardino Boğazı'nı izlemeye bırakıp, geri kalanını Ozawa ile karşılaşmak üzere kuzeye gönderse, her iki görevi de çıkarmayı tehlikeye atmadan güvenle yerine getirebilecekti. Fakat Halsey şanı öylesine rastgele başkalarıyla paylaşabilecek bir tip değildi ve sonunda o günün ironisi şuydu ki, düşünmeden hareket etmekle birleşen bencillik onu sadece giriştiği işin meyvelerini toplamaktan yoksun kılmakla kalmayacak, ayrıca kariyerinin zirvesinde olduğunu gösterecek beratı süsleyecek olan iki zırhlı hattan ve ayrıca uçak gemileri arasında yapılacak bir savaştan da yoksun kılacaktı.

Şayet Halsey'nin bencilliği kendi komutasını tehlikeye atmakla kalsaydı, daha sonra üzerinde kalacak olan yergiler biraz hafifletilebilirdi. Günahının devasa büyüklüğü Leyte'deki tüm Müttefik operasyonunu riske atış biçimiyle birlikte daha da artmaktadır ki, çok sayıda hayat kaybı ve zaferin eşiğine gelmiş bir operasyonu belki de aylarca geriye atma olasılığı ortaya çıkmıştı. Bunun nedeni eylemini Nimitz veya Kinkaid'e bildirme gereği duymamasıdır ve bu nedenle tüm sorumluluğu ve suçu üstlenmelidir. Halsey'nin kendi filosundaki Görev Gücü komutanlarını kuzeye yönlendiren mesajları "bilgi için" Nimitz'e gönderilmişti, ama bunları ancak Üçüncü Filo'nun muhaberesini dinlemeye aldığı için duyan Kinkaid'e bildirilmemişti. Kinkaid doğal olarak bu süre boyunca kuzeyindeki San Bernardino Boğazı'nı Halsey'nin koruyacağını varsaymış, ama işi garantiye almak için normal bir tedbir olarak kendi hava keşfini yaptırmıştı. Bu şekilde, Halsey'nin saat 15.12'deki mesajını alıp da (uçak gemisi görev güçlerinden çekilen zırhlılar ve diğer ağır birliklerden, Koramiral Lee komutasında yeni Görev Gücü 34'ün oluşturulmasından söz eden) muharebe planını okuyunca, Görev Gücü 34'ün gerçekten kurulduğunu ve Halsey'nin o anda gerçekten niyetlendiği gibi, bunun San Bernardi-

no Boğazı'nda Kurita'ya karşı kullanılacağını varsaydı. Bu izlenim altında Kinkaid mantıklı bir şekilde (tek bir kez bile kontrol etmeden) Halsey'nin saat 20.12'de Uçak Gemisi Görev Kuvvetleri'ni kuzeye göndermek için uygulama emrinin Görev Gücü 34'ü kapsamadığını, yani Lee ve zırhlıların boğazları korumak için geride bırakıldığını varsaydı. Gerçekte Görev Gücü 34 oluşturulmamıştı. Buna ayrılması düşünülen birimler uçak gemisi görev güçlerinde kaldılar ve dolayısıyla onlar da kuzeye yöneldi. Nimitz'in bu mesajlardan tam olarak aynı sonuçları çıkardığı da kaydedilmelidir ve ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki Nimitz, Surigao Boğazı'na doğru yönelen Nishimura'nın C Kuvveti'nin karşılanmasını ayrıntılı olarak planlarken Kinkaid kadar dikkati dağılmış değildi.

Belki de Kinkaid karargâhında işlerin ters gittiğini, bir pislik veya en azından bir yanlış anlaşma olduğunu derhal sezenler kadar şüpheci olmamakla saflık gösteriyordu. Muhtemelen Halsey'ye derhal, ya da kesinlikle ayın 25'inde saat 04.12'den önce, Görev Gücü 34'ün var olup olmadığını ve San Bernardino Boğazı'nı koruyup korumadığını sorması gerekirdi. Fakat Halsey'nin hayati öneme sahip boğazları korumasız bırakma niyeti konusunda ona doğrudan bilgi vermesinin bırakın görev gereği, en azından nezaket icabı olduğunu düşünmesinden dolayı suçlanmamalıdır.

Hem onun hem de Nimitz'in Halsey'nin boğazı gözetlemek ve gelen herhangi bir şeyi rapor etmek için tek bir devriye botu bile bırakmamış olmasını nefretle karşılamak için her türlü gerekçeleri bulunmaktaydı. Belki de Halsey komutanını ve kardeş amiralleri yanlış yola sevk etmek istememişti, ama kuşku yok ki tutarlılığını ve profesyonel yeterliliğini kuşkuya açık hale getirmişti. Belki de karargâhının performansını denetlemesi gerekirdi. Hiç kuşkusuz, özensiz karargâh çalışması durumu felaketin eşiğine kadar getiren bir dizi hatalı varsayıma ve muğlak emirler verilmesine katkıda bulunmuştu. Burada Üçüncü Filo hataların ortak kaynağı veya merkezi olmuştu ve bunlar için Halsey'nin Kurmay Başkanı Tümamiral R. B. Carney'nin mutlaka sorumlu tutulması gerekir. Burada belki de amirallerin 1916 Jutland Muharebesi'nde yaptıkları hatalarla ilgili olan, ancak komutanlıkla ilgili çok sayıda duruma

uygulanabilecek olan Arthur Marder'den şu alıntıyı tekrarlamanın yeri gelmiş bulunuyor: "...büyük savaşın gerilimleri içerisinde kader çoğu zaman insanlardan daha güçlüdür, hatta en iyiyi yapan insandan dahi daha kuvvetlidir: Bir girişim, bundan sorumlu olan subayın kınanmasını gerektirecek bir hal olmadan da başarısız olabilir ve bu bir felakete de dönüşebilir."

Böylece, Üçüncü ve Yedinci Filolar birbirinden uzaklaşırken, Kurita ve Nishimura'nın kuvvetleri Leyte Körfezi'nde birleşmek üzere ilerliyordu. Körfezin güneyi Kinkaid tarafından kuvvetli bir şekilde tutuluyordu, ancak kuzeyi Halsey tarafından terk edilmiş durumda olup, korumasız çıkarma nakliye gemileri büyük bir tehlike ile karşı karşıya bırakılmış bulunuyordu. Bununla birlikte, Nishimura'nın ziyafete katılma şansı başından beri azdı. 24'ü sabahı Kinkaid'in yaptırdığı keşifte tespit edilmiş olup, Kinkaid'in Tümamiral Jesse Oldendorf'un komutası altında bir tuzak hazırlaması için yeterli zaman vardı. Oldendorf'un kuvveti altı zırhlı, dört ağır kruvazör (biri Avustralya donanmasından) ve dört hafif kruvazörden oluşuyordu ve ayrıca biri Avustralya'ya ait olan 28 destroyer ve çok sayıda torpil hücumbotu (PT) bulunuyordu. Nishimura'yı bu dar sulara gönderen plan, Oldendorf karşısında başarılı bir manevra yapmasına asla olanak tanımıyordu. Kurita planlanan zamandan geriye kalıp da Kinkaid'in savunmasında güçlerin bölünmesine yol açacak bir faktör olması olanak dışına çıkınca, Nishimura'nın kaderi belirlenmiş oldu. Toyoda'nın ayın 24'ünde saat 19.00'da verdiği samuray benzeri "tüm kuvvetler hücum için ileri atılın" emri mucibince kaderini kabul etti ve Shima'yı beklemeden dümdüz saldırarak, şansına ve Japonların kendi kendilerini inandırdıkları karanlıkta savaşçılık üstünlüğünün gemilerini koruyacağına güvendi. Burada Nishimura'nın düşmanın dalgalar halinde gelen PT botları, destroyerler, kruvazörler ve zırhlılarla imha edilişinin ayrıntılı bir anlatımına girmeye gerek yoktur. İlerleyen gemilerini tek tek ateş altına aldılar ve sonunda toplam yedi büyük gemi arasından sadece tek bir hafif kruvazör kurtulabildi. Keza, Shima'nın 40 mil (64 km) arkadan gelen ve oldukça hafif kayba uğrayan gücünün Nishimura'nın imhası üzerine geri çekilmesinden de söz etmek gerekmez. Nishimura torpil sürüleri

ve uzaktan radarla aman vermeden ateş eden zırhlıların arasında felakete giderken karmanın kaderciliği içerisindeydi. Örneğin bir destroyer hücumunu gördükten sonra klasik "... yönüne dönün" manevrasına girişmek yerine rotasında devam ettiği ve bir süre sonra destroyerlerini yaklaşan torpillerin yoluna çıkaracak şekilde bir manevraya giriştiği söylenebilir. Gerçekten de burada ortaya konulan şey yatıştırılması mümkün olmayan bir askeri ruh ile sayısal zayıflık ve devre dışı kalmaktan kaynaklanan moral aşınması arasında etkisiz kılan bir çatışmanın sergilenmesidir.

Bununla birlikte Nishimura'nın fedakârlığı Kurita'ya San Bernardino Boğazı'ndan tümüyle serbest ve fark edilmeyen bir geçiş sağlamıştı. Tesadüf eseri, 24/25 gecesi Kinkaid tarafından Kurita'nın rotası üzerinde arama yapmak için gönderilen bir deniz uçağı gidiş yolunda onu mümkün olan en küçük bir aralıkla kaçırdı ve dönüş yolunda da tekrar göremedi. Nishimura'nın saat 03.19'da *Yamashiro* zırhlısının ateş cehennemi içerisinde Surigao Boğazı'nın dibine inmesinden üç saat önce, Kurito *Yamato*'nun güvertesinde San Bernardino Boğazı'nın doğusundaki sakin sulara çıkmış bulunuyordu. Hedefi 300 mil uzaktaki tamamen savunmasız çıkarma bölgeleriydi. Şans eseri, yolunun üzerinde refakat gemileriyle birlikte Tümamiral Thomas Sprague komutasındaki on sekiz hafif uçak gemisi bulunuyordu. Bu filoya genel refakatçilik görevleri verilmiş olup, özellikleri dünyanın en güçlü zırhlı muharebe gemisini içeren bir filoyu durdurmaya hiç de uygun değildi. En başta, ellerinde pike bombardıman uçağı yoktu.

Halsey Kinkaid'in saat 04.12'de San Bernardino Boğazı'nın ağzında Üçüncü Filo'nun durumunu soran mesajını 06.48'e kadar almadı ve yanıtı da Samar adasında söylediklerini anlamsız kılacak bir dizi dramatik olay yaşanıncaya kadar Kinkaid'e ulaşmadı. Bunun nedeni saat 06.46'da Tümamiral Clifton Sprague'ın Taffy 3 adı verilen grubundan bir refakat uçak gemisinin kuzey batıda hiç beklenmeyen bir temas tespit etmesiydi. Bir dakika sonra bir denizaltı önleme devriyesindeki Asteğmen Hans Jensen düşman gemilerinin varlığını teyit etti. Bunların Halsey'nin filosuna ait olduğunu varsayan Sprague'ın ilk tepkisi buna inanmamaktı.

Hemen hemen aynı anda bir Japon gözcüsü 28.800 yarda mesafede düşman gemilerinin direklerini gördüğünü bildirdi ve Kurita kısa sürede avucunda bir düşman kuvveti olduğunu anladı. Ancak ne tipte ve hangi filoya ait gemiler? Kurmay Başkanı Tümamiral Koyonagi bunların zırhlı muharebe gemileri olduğunu düşündü. Fakat oldukça kısa sürede Kurita destroyerlerle birlikte beş ila yedi uçak gemisi olduğu kanısına vardı ki, gerçekten de altı uçak gemisi ve üç destroyer bulunuyordu. Şansına inanmakta zorluk çekerek peşlerine düştü.

Sprague da kısa sürede düşmanın gücüyle ilgili doğru bilgi edinmişti. Birkaç tane 5 inçlik (127 mm) topu olan Taffy 3 grubunun dört Japon zırhlısındaki çok sayıda 14, 16 ve 18 inçlik (350 ila 450 mm'lik) topa karşı korkunç derecede az bir şansı bulunuyordu. Tek yapabildiği uçaklarını havalandırmak ve kaçmaktı. Bunu yaparken umutsuzca Kinkaid'den yardım istiyor ve Halsey'ye ağzına geleni söylüyordu. Bir saat içerisinde 18 uçak gemisindeki 500 uçağın tümü havalanmış olup (hiçbirisi pike bombardıman uçağı değildi) torpil hücumlarıyla varlıklarını hissettirdiler. Düşmanı yavaşlatmak için son derece cesur hücumlarla hafif bombalardan, sualtı bombalarına kadar her şeyi düşmana atarak etkilerini artırdılar. Fakat Halsey'ye yapılan çağrılar boşa gitti, çünkü o 300 mil uzakta, ufkun hemen ötesinde bulunan Ozawa'nın Kuzey Kuvveti'ni kovalıyordu. Bu arada, Nishimura'ya karşı kazandığı zaferin hemen ertesinde Oldendorf'un zırhlılarından istenen yardım da çekinceyle karşılandı. Oldendorf'un Kurmay Başkanı Albay R. W. Bates, geride kalarak amiralinin seçtiği sırada hücum etmeyi tercih etti. Her halükârda 60 milden daha uzak mesafedeydi ve büyük bir muharebe meydana geldiği takdirde ağır toplarında, ateş kısıtlamasına neden olabilecek hafif (ve abartılan) bir cephane sıkıntısının farkındaydı. Bu arada Kinkaid Surigao Boğazı'nın içerisinde bulunan Shima'yı hesaba katmak zorundaydı ve bu nedenle saat 08.50'ye kadar Oldendorf'u Leyte Körfezi'ni korumak ve hızla kaçan Taffy gruplarını desteklemek üzere kuzeye göndermeyi reddetti.

Halsey'nin yokluğuna şaşıran ve avucunda bu kadar iştah açan bir av bulan Kurita; hâlâ batırılışının, kaçış manevralarının, bom-

balanışının ve hummanın etkisinde olup (ve bu arada Halsey'nin etrafta olmadığından hiç de emin olmadan) kendisini subayları arasında ihtiyatlı düşünen tek kişi olarak buldu. Kuşkular, karamsarlık ve kararsızlık yakasını bırakmıyordu. Dün, düşman uçakları gemilerine karşı istedikleri gibi hücum etmişlerdi. Bugün aynısını yapamazlar mıydı? Gerçekten de gözlem raporu tam da hava tehdidine karşı tedbir olarak seyir düzenini ve rotayı değiştirme emri vermekte olduğu sırada, saat 06.52'de gelmişti ki, bu sırada yeniden tertiplenme tamam değildi. Bundan sonra saat 07.03'de "Genel Hücum" ile sonuçlanan bir dizi çelişkili emir verdi. Bunlar rahatsız durumdaki bir adamın gösterdiği sürpriz tepkileriydi. Koyonagi'nin sözleriyle ifade edilecek olursa, "Düzen ve koordinasyona hiçbir önem verilmedi." Her geminin kaptanı aşağı yukarı istediği gibi hareket etti. Düzenli muharebe hatları dağılmaya başladı. Atış kontrolü düzensiz hale geldi. Giderek artan düşman hava hücumları ve çok ustaca yapılan Amerikan çekilmesi karşısında takip karmakarışık oldu. Japonlar, sık sık suni duman ve can sıkıcı sağanaklarla perdelenen muharebe alanında Kurita'nın zihin durumunun kontrol etmekte aciz kaldığı bir düzensizliğe düştüler. Japon kaptanlara uçak gemilerini batırma görevinde yoğunlaşmaları için fazla izin verilmedi. Tekrar ve tekrar kaçınma manevrası yapmaya mecbur kaldılar. Radarı olmayan Japon topçusu sis ve duman içerisinde iyi ateş edemiyordu ve sonunda düşmanın bir hafif uçak gemisi ile üç destroyerini batırmayı başardılar ve diğer bazı gemileri de tahrip ettiler, ama oluşan kargaşa içerisinde kendi ağır kruvazörlerinden üçü battı, birisi ağır yara aldı ve ayrıca bir zırhlı da hasara uğradı.

Saat 09.11'de, Taffy gruplarına öldürücü darbeyi indirmekte başarısız kalmanın sıkıntısı içerisinde olan Kurita, dağılmış gemilerine iyi kötü bir düzen vermek için geçici bir ara verdi. Esas hedefi olan Leyte Körfezi'ne dümen kırmadan önce durumunu tam olarak görmek için kuzeye döndü. En verimli avlar orada onu bekliyor ve hâlâ iki saat mesafede olan Oldendorf'un muharebe gemilerinin koruması dışında bulunuyorlardı. Bunu izleyen iki saat boyunca kararsız bir şekilde dolaşıp durdu. Nishimura'nın alevler

arasında kül olması ve Shima'nın çekildiği haberleriyle morali bozulmuş; Taffy gruplarını kovalayan kruvazörlerinden gelecek çok önemli haberleri alamamış, Taffy'lerin azami hızını hatalı olarak on iki mil fazla, yani 30 mil olarak tahmin etmişti. Düşmanla ilgili çelişkili ve teyit edilmemiş istihbarat raporları aklını daha da karıştırmaktaydı. Oldukça ciddi bir rapor Halsey'nin sadece 113 mil uzakta olduğunu ileri sürmekteydi ki, o anda gerçekte 300 mil uzakta Ozawa ile muharebeye girmekteydi. Ayrıca bazıları bozuk ve hatalı olmakla birlikte, Kinkaid'in birimlerin Leyte Körfezi'ne gitmesini emreden şifresiz mesajları daha da ikna ediciydi. Bu anda Kurita'nın imparatora sadakat öngören samuray ruhu Toyoda'nın emri, profesyonelliğin gereklilikleri ve *bushido*'nun talepleriyle çelişkiye girdi. Bir kişinin şeref ve nihai ruhani zafer için kendi hayatını feda etmesi geleneklere uygun ve yapmaya değer bir davranış olmakla beraber, modern zamanlarda tüm bir filoyu (Japonya'nın elinde kalan bundan ibaretti) İmparator için bir şey elde etme şansı olmadan yitirmek profesyonel anlayışa aykırıydı. Saat 11.00 sıralarında karar vermeye çalışırken ve Samar açıklarında dolaşıp dururken durum gözünde öyle bir şekil almaya başladı ki, Leyte Körfezi'ndaki korumasız nakliye gemilerinin mutlaka Surigao'dan getirilen zırhlıların arkasına sığınmış olmaları gerektiğini düşündü. Saat 12.36'da pes etti ve hatalı bir rapora dayanarak kuzeyde bulunduğu bildirilen Amerikan kuvvetini bulup zayiat verdirmek için imkânsız bir umudun peşinde San Bernardino Boğazı'na ve güvenli bir yöne doğru dümen kırdı.

Halsey'ye gelince, önce, ayın 24'ü öğleden sonrasında hava keşfi sayesinde Ozawa'nın kuvvetini bulmuş ve daha önce anlatıldığı şekilde, o akşam muharebe peşinde yola çıkmıştı. Karşılıklı kuvvetler arasında temas aralıklarla meydana geldi, fakat ayın 25'inde saat 04.30'da Halsey düşmanın konumundan yeterince emin olunca zırhlılardan oluşan Görev Gücü 34'ün kurulması için emir verdi. Lee komutasındaki bu kuvvetin uçak gemilerinin harekâtına öncülük yapmasını amaçladı ve öngördüğü şey uçak gemileri arasındaki klasik bir muharebe sonrasında geride kalan her şeyin zırhlı muharebe gemileri arasındaki bir çatışma ile sona

erdirilmesiydi. Bunun tek taraflı bir karşılaşma olacağı açıktı, çünkü Ozawa'nın hava mürettebatı acemilerden oluşuyordu ve Japonya'da gemiden indirilenlerin çoğu da Fukudome'ye katılmak üzere Filipinler'e gönderilmişti. Amerikalıların ilk hava akını 08.00'de yapıldı ve bunu izleyen on saat içerisinde birçok kez tekrarlanarak Japonların dört uçak gemisinin hepsi batırıldı. Bu, burada söz edilmesi gerekmeyen bir katliam idi. Ne var ki Halsey'nin avını mıhlamış olmaktan duyduğu keyif, Kurita'nın Samar açıklarında ortaya çıktığı haberiyle (yayında 90 dakikaya varan bir gecikme olmuştu), hücumunun başladığı sırada dahi bozulmuştu ve bunun yanı sıra Kinkaid'den acil yardım isteyen bir dizi mesaj ara vermeden gelmekteydi. Halsey'nin bir uçak gemisi görev grubunu Kurita'ya karşı göndermeye karar vermesi 28 dakika aldı, ancak bu grubun birkaç yüz mil doğuda yakıt ikmali yaptığını ve bu nedenle saat 12.00'ye kadar Kurita'ya yetişemeyeceğini biliyordu. Birkaç saat içerisinde Ozawa'ya yetişeceğini bildiği için de Lee'nin zırhlılarını yanında tuttu. Bu şekilde bütün iyi topçu subaylarının ana bataryalarla düşmana ateş etme arzusunu tatmin edecekti.

Saat 10.00'da Pasifik Donanma Başkomutanı Nimitz'den Lee'nin Görev Gücü 34'ünün nerede olduğunu sormaktan daha fazlasını içeren bir mesaj geldi ve Halsey (ilginçtir!) bunu performansını aşağılayan bir kınama olarak algıladı. Nimitz, Lee'nin gönderilmesini emretmedi, fakat Yedinci Filo'dan gelmekte olan tüm diğer alarm mesajlarıyla birlikte ele alınınca, müdahalesi zorlayıcı görünmekteydi. Halsey, Lee'nin altı zırhlısının ateşiyle iki zırhlı/uçak gemisine (*Ise* ve *Hyuga*) indirmiş olduğu darbenin zirvesini oluşturacak bir düelloda yenerek Ozawa'yı kesin olarak imha etme keyfiyeti ile, Yedinci Filo ve karadaki ordunun başına gelebilecek bir felaket sonucunda üzerine kalacak utanç arasında bir tercih yapmak zorunda kaldı. Buna rağmen sonunda yumuşaması bir saat aldı ve saat 10.55'de Lee'ye dönmesi için emir verdi. Fakat bu sırada söz konusu eylem de ancak bir jestten ibaret kalmıştı, çünkü Lee maksimum hızı olan 28 deniz mili yerine ancak 20 mille seyir yapıyordu ve iki saat boyunca on iki deniz mili hızla destroyerlerine yakıt ikmali yaparak seyretti. Savaştan sonra Halsey, Mori-

son'a, Leyte Körfezi Muharebesi sırasında pişman olduğu tek şeyin Lee'yi göndermek olduğunu söyledi. *Ise* ve *Hyuga*'nın ikisi de kaçtı. Bu onun için neredeyse büyük bir üzüntü oldu. O zaman dahi Ozawa'nın yem rolünde olduğunu bildiğini ve şayet Görev Gücü 34 San Bernardino Boğazı yakınlarında tutulmuş olsaydı o derece yürekten istediği zırhlı muharebesinin kendisine –veya daha doğrusu Lee'ye– ait olacağını unutmuş gibiydi (veya bunu gizliyordu). Dahası, Morison'ın işaret ettiği gibi, şayet Halsey Lee'yi Kurita'nın varlığı kendisine bildirildiği anda derhal gönderse ve Görev Gücü 34 destroyerlere yakıt ikmali yapmadan tam hızla yol alsaydı, altı modern zırhlı 25/26 gecesi ricat halindeki Kurita'yı yakalayabilir ve zaten zayıf düşmüş olan Japon kuvvetinin imhasını tamamlayabilirdi. Son tahlilde, Halsey'nin itibarının, kötü tasarlanmış bir amaca sıkı sıkıya yapışması nedeniyle zedelenmesi ironik bir durumdur. Nimitz'in Halsey'nin bu inatçılığını hiçbir zaman mazur görmediğini de ifade etmek gerekir.

Leyte Körfezi'ndeki Amerikan kayıpları mucizevi ölçüde hafifti ve bu, sayısal ve teknolojik üstünlüğün akılcı bir şekilde kullanılmasıyla sağlandı. Kurita hedefinde ısrar edip, Leyte Körfezi'nin altını üstüne bile getirmiş olsaydı, Üçüncü ve Yedinci Filolar tarafından birkaç saat içerisinde hesabının görüleceği kesindi. Fakat boş yere yitirilen hayatlar için yas tutan bir ulus bunun için Halsey'yi affetmeyecekti. Yine aynı şekilde Japon ulusunun da Toyoda'nın yaptıkları için memnunluk duymayacağı ortada idi ve astları arasında özel eleştiriye hedef olarak işaret edilenler arasında, Fukudome gibi hatalı planlarıyla çok az bir kazanç için bir muazzam hayat ve malzeme kaybına neden olanlar bulunuyordu. Üzerindeki duygusal ve politik baskılar bir yana, Toyoda'nın konsepti ve planı başından beri zaaf içerisinde olup, temelde düşmanın gücünü ve dağılımını görmezden geldiği için yenilgiye mahkûm bulunuyordu. Öte yandan, Fukudome'nin başarısızlığı bir başka türden olup, bu tipik olarak Japonlara mahsus bir çelişkili inanışlar, sadakatler ve teknik idraksizlik karışımı içerisinde bir araya toplanmıştı. Çünkü, daha önceki konseptlerini altüst eden karşıt bir teknolojiyle karşı karşıya kaldığında Doenitz'e oldukça benzer bir şekilde, değişen

durumu anlayıp ayak uydurmada ve yeni silahlar ile yöntemleri kabul etmekte ölümcül derecede yavaş kalıyordu.

Fukudome ayın 24'ünde havacılarını Halsey'nin uçak gemilerine karşı bir ölüm uçuşuna gönderince ve bunu yaparak Kurita'yı istediği yerel hava korumasından mahrum bırakınca, pilotlarını, düşmana buna değecek bir zarar veremeden intihara zorladığını anlamış olmalıydı. Ancak elinde, geçmiş deneylerin gösterdiği gibi, uçak gemilerini batıran veya en azından uzun sürelerle hizmet dışında bırakan bir başka intihar silahı bulunuyordu. Ve bunu kullanmaktan kaçındı.

RAF, daha 1931 yılında Japon havacılarının intihar taktikleri uygulayabileceğini öngörmüştü ve 1941'den beri bunun uygulandığı bazı rastgele olaylar meydana gelmişti. Hedefe doğru uçan bir uçağın normal bomba veya torpil bırakılmasına göre bir avantajı vardır: Nişan almada hatayı ortadan kaldırır. 1944 Haziran'ında, Japon uçaklarının Mariana Adaları ve Filipin Denizi'nde katliama uğramalarını takiben, yüzbaşı Jyo Eiichio düşman uçak gemilerine dalacak özel hücum birliklerinin kurulmasını önerdi. Bu, Fukudome tarafından Kurita'yı Sibuyan Denizi'nde destekleme görevi verildiği zaman, Koramiral Onishi Takijiro tarafından isteksizce kabul edildi, ama danışıldığı zaman pilotlar tarafından büyük bir heves ve heyecanla karşılandı. Eğer bir kişi mutlaka ölecekse bunun düşmana karşı somut sonuçlar getiren ölümcül bir darbe sonucunda gerçekleşecek olmasının anlaşılması *bushido* ruhunu canlandırdı. Hazırlık ve eğitim birkaç saat içerisinde tamamlanabilir ve "SHO" için hazır olabilirdi. Fakat, düşman uçak gemilerine yapılacak saldırının yerel hava önlemesinden daha iyi bir savunma olduğu konusunda Fukudome ile fikir birliği içerisinde olan Onishi (adını 1580 yılında Çinlilere ait bir istila filosunu mahveden bir tayfuna atfen "İlahi Rüzgar" anlamındaki) Kamikaze birliklerinin kurulması konusunda Fukudome'nin ilk başta gösterdiği uygulamaya ilişkin ve ahlaki çekingenliği yenemedi. Bunun sonucunda Halsey'nin uçak gemilerine karşı sahneye çıkmalarına fırsat verilmedi. Fukudome'nin konvansiyonel taktikler üzerinde ısrarı, yukarıda söz edilen, felaket getiren sonuçları doğurdu.

Bu gelişmelerin sonucunda 21 Ekim'e kadar sadece küçük bir kamikaze gücü kullanıldı, bunlar ufak operasyonlara tahsis edildi ve uçaklarının düşmanın hava alanlarını taradığı hücumlarda tahrip olması ya da kötü hava veya hedeflerini bulamama gibi nedenlerle art arda başarısız kaldılar. Bu nedenle, ayın 25'inde Taffy uçak gemilerini bulup vurdukları zaman sadece 24 saat geç kalmışlardı. Darbeleri Amerikalıların Kurita'nın hücumu karşısındaki utanç verici sıkıntılarıyla çakıştı. Dört saat içerisinde birkaç kamikaze Yedinci Filo'ya Kurita'nın bütün çabasından daha fazla hasar verdi. Bir uçak gemisini batırıp dört tanesini de hasara uğrattılar. Ertesi gün bunun kanıtları kendisine sunulan Fukudome fikrini değiştirdi ve büyük ölçekli kamikaze operasyonlarına girişilmesini emretti ve bunlar hemen Japon cephaneliğinde gemilere karşı en etkili silah haline geldi. Uçak ve insan olarak çok daha az bir maliyetle, 21 Aralık tarihine kadar yedi uçak gemisini vurup hasara uğratmışlar ve ayrıca yedi gemi batırıp, 23 gemiyi de yaralamışlardı ve arkası gelecekti. Düşünün ki, şayet 24 Ekim'de Fukudome'nin 100 uçağı kamikaze olup, diğer 100 tanesi de Kurita'yı savunsaydı, acaba sonuç ne olurdu? Halsey'nin uçak gemilerinin çoğunun, zırhsız tahta uçak güverteleriyle hizmet dışında kalması olasılık dışı değildi ve nitekim bunu izleyen aylarda bazıları bu akıbete uğradı. Bu durumda Kurita, San Bernardino Boğazı'ndan zamanında ve çok daha iyi bir durumda çıkar ve Nishimura da Surigao Boğazı'nda şaşırmış bir Kinkaid karşısında daha eşit bir şansa sahip olurdu. Bu durumda Halsey muhtemelen Ozawa'yı işe yaramaz gemileriyle baş başa bırakır ve Samar açıklarında ağırlıkla zırhlılara dayanan bir muharebeye girmek zorunda kalırdı. Şayet hem *Musashi*, hem de *Yamato* buraya tam savaş gücüyle gelmiş olsalardı sonucun ne olduğunu kestirmek zordur.

Fukudome oldukça sık görülebilen türde bir komuta hatası yaparak filonun ve binlerce Japonun hayatının yitirilmesine yardımcı olmuştu. Kendini samuray inancına adamış tipteki kişilerden onlar için doğal ve tabii olanı istemekten ürkmekle kalmamış, yapılabilirliği konusunda kesin kanıt olmadığı için yeni ve devrimci bir konsepti uygularken duraklamıştı. Her zaman tartışma konusu

KRİTİK HATALAR

- ❒ **Japonların radar geliştirme konusundaki başarısızlıkları.**
- ❒ ***Bushido*'nun başarısızlık durumunda kendini yok etme konusundaki ısrarı sonucunda Japonların iyi liderlerini ve düşünürlerini boş yere kurban etmeleri.**
- ❒ **Fukudome'nin muharebe filosunun yerel savunması yerine düşman uçak gemilerine hücuma öncelik vermesi.**
- ❒ **Halsey'nin eldeki istihbaratı reddederek şan ve söhret peşinde koşması ve bunun sonucunda amfibik kuvvetlerin Kurita'nın hücumuna karşı savunmasız kalması.**
- ❒ **Kurita'nın aşırı heyecan ve telaşa kapılarak Halsey'nin düşüncesizliğinden yararlanma fırsatını kaçırması.**

olan bir husus, yeni ve pahalı bir silah sisteminin uygulanmadan önce, zaten sıkıntısı çekilen insan ve malzeme israfından korkulduğu için kapsamlı bir inceleme gerektirdiğidir. Japonların Filipinler'deki umutsuz durumu çerçevesinde, hem deneyimler hem de istatistikler tarafından yok olmaya mahkûm oldukları açıkça gösterilmiş olan miadı dolmuş uçakların harcanmasında tasarrufa gitmenin fazla gerekçesi olamazdı. Ne var ki Fukudome'nin elini tutan şey, sadece eski ve modern arasındaki hizipleşmenin bir başka örneği değil; en basit haliyle cengâverin statüsü ve yenilmezliği üzerine kurulan, yüzyıllar öncesine ait bir felsefenin radikal bir şekilde yeniden incelenmesine acı içerisinde yönelen bir zihnin, son kerteye varan ümitsizliği ve karışıklığıydı.

XVI

Hatalarının Toplamı

Hem tarihçi hem de yorumcular, bazen, komutanların geçmişte yaptıkları hataları ve ihmalleri incelemek suretiyle askeri örgütlenmeler ve yöntemlerin geliştirilmesine katkıda bulunduklarını iddia ederler. Gerçekten de tarih incelemeleri askerlik sanatı için daima son derece önemli olmuştur. Yine fazla kuşkuya yer olmayan bir başka konu da İkinci Dünya Savaşı'nda yüksek komuta makamlarını üstlenmiş olan kişilerin (sadece yirmi yıl önce meydana gelmiş olan) Birinci Dünya Savaşı'nda olup bitenler ve o zamandan beri yazılıp çizilenler üzerinde düşünmüş olmalarıdır. Bu, onların savaşta meydana gelmiş olan devrimci değişiklikleri mutlaka algılamış oldukları anlamına gelmez. Gerçekte, çoğu zaman değişime karşı gösterdikleri direncin kökleri sadakatte ve 1914-18 döneminin amirallerinin ve generallerinin son derece yetersiz –hatta ihmalkâr– olduklarını ima etmekten fazlasını ifade eden eleştirilerin içerdiği, sağduyu dışına çıkan iddialarına yönelik tepkide yatıyordu. Bununla birlikte 1939'da savaşa gidenler daha önce olup bitenler konusunda ciddi bir rahatsızlık duyuyorlar ve geçmişin hatalarını tekrarlamaktan kaçınma konusunda son derece büyük

bir endişe taşıyorlardı. Askerlerin ve denizcilerin 1918'in derslerine karşı kulaklarını toptan tıkadıklarını (sadece "gerçek askerliğe" dönmek isteyenler vs.) ileri süren üstatların ifadelerine rağmen, anlamsız katliamları önlemek için ciddi resmi gayretlerin varlığına dair yeterli delil bulunmaktadır. Haklarında "arslanları katliama gönderen eşekler" olarak hüküm verilmiş olan komutanlara yönlendirilen suçlama seli, aynı zamanda, kamuoyunda bütün askerlik mesleği mensuplarının kötü eğitimli, hayal gücünden yoksun ve duyarsız ahmaklar olduğu şeklinde bir imaj oluşturdu. Bu sözde uzmanlardan daha kötüsünü yapamayacakları ima edilen ilham sahibi sivillerin bunlardan hariç tutulması gerektiği ifade edilmekteydi. 1939'da savaşçılar, kaçınılmaz olarak, kötü kullanılacaklarına dair mide bulandırıcı bir duyguyla muharebeye gittiler – ve bu durum savaş boyunca performansları üzerinde hem yararlı hem de zararlı bir etkide bulundu.

Askeri beceriksizlikle ilgili 1939 öncesi yaygın kanı, tabiatıyla, aynı zamanda kendi yetersizlikleri için günah keçisi arayan politikacıların veya gazetecilik yaparak geçimlerini kazanan (J. F. C. Fuller ve B. H. Liddell Hart gibi) askeri eleştirmen ve kâhinlerin reform yapılmasını zorlama girişimlerinin de bir ürünüydü. Keza savaşın zayiatı ve dehşeti karşısında nefretlerini dile getiren şair ve yazarlar ile savaşı ebediyen yasaklamak isteyen pasifistlerin de bunda payı vardı. Siyaset uzmanları çoğu zaman kişisel çıkar ve ihtirasları nedeniyle taraflıydı ve tam olarak bilgilendirilmemiş olup, bu, çok nadiren onlara resmi arşivlere giriş izni verilmemesinden kaynaklanmaktaydı. Büyük bir sıklıkla, komutanların günahları hassaslık ve objektifliğe önem verilmeden hiddet içerisinde sunulmaktaydı. Örneğin, kendilerini telefonun ucunda tecrit etmiş olan komutanlara, ciddi bir haklılık payı olan hakaretler yağdırılıyordu, ama aynı zamanda telefon başından ayrılmanın komutayı olanaksız kıldığı, çünkü bu esnek olmayan yöntemin yerine geçebilecek bir başka yöntemin bulunmadığı da açıkça ifade edilmiyordu. Savaştan sonra, vazgeçilemeyecek bir hareketlilik unsuru olarak duygusal ve akıl dışı bir tutumla atı savunmaya devam eden komutanlar, mantıklı bir şekilde, hayran oldukları bu hayvanı etkisiz ve dehşete düşmüş

şekilde katledilmeye sürükleyecek olan bu ikiyüzlü ısrar nedeniyle kınandılar. Fakat mekanizasyonla ilgili politik, teknik ve ekonomik sorunlar teknik konularda zayıf veya bunlardan habersiz olan görüş sahipleri (örneğin Liddell Hart) tarafından ikinci plana atılmakla kalmamış, fakat bu sorunlar gerçekte, modernizasyonu geciktirmekten suçlu bulunanları daha fazla kötülemek için de olduğundan daha önemsiz gösterilmiştir. 1920'lerde modernizasyon konusunda ilerleme sağlayan birçoklarının gayretlerinin hakkı, yakın tarihin tarafsızlıktan uzak bir şekilde kaleme alınması nedeniyle, hâlâ bazı durumlarda teslim edilmemiş durumdadır.

1920'ler ve 1930'larla ilgili çağdaş askeri yorumlar, çoğu zaman, üst düzeyde komutan ve politikacıların kendilerini, son savaşın olaylarının ve felaketlerinin önlenmesi mümkün çok büyük askeri beceriksizliklerin eseri olduğuna inandırdıkları şeklinde izlenimler yaymışlardı. Bunlar bir oran duygusundan yoksun gibiydiler ve hata yapma eğiliminin, bütün tarih boyunca olduğu gibi, komutanın mevcut durumla başa çıkma kapasitesine ters orantılı olduğunu ve büyük bir ihtimalle, onun, üzerinde kontrol sahibi olmadığı selefleri tarafından yaşanan güne aktarılmış olan izlenim ve kararların yan ürünleriyle boğuştuğunu görmezden geliyorlardı. Yeni teknolojiye ve tekniklere inanır gibi yapan yorumcular kaçınılmaz olarak bunun anlamını yanlış kavramışlardı. 1914 yılında, bir dizi savaşta ortaya çıkan eğilimlerle, özellikle de 1904 yılında Rusya ile Japonya arasındaki büyük çatışmanın dersleri tarafından fiilen gösterilmiş olmakla birlikte, hiç kimsenin hızlı teknolojik değişimlerin birikmiş etkilerinin muharebe üzerindeki tesirini hayal edememiş olması, herkesin işine gelen bir şekilde gözden kaçırılmaktadır. Bununla birlikte güncel gelişmelerin sistematik olarak incelenmesi ve bunlardan anlaşılır ve mantıklı sonuçlar çıkarılmasındaki başarısızlık, askeri kastın eleştirisinden çok, okullar ve kolejlerdeki eğitim sisteminin zayıflığını açığa çıkaran ve hükümetler ile toplumlar tarafından göz yumulan bir hususa işaret etmektedir. Çoğu zaman kendi kendilerini eğitmiş mucit ve sanayicilerden oluşan çok küçük bir azınlık tarafından başlatılan ilerlemeler, yöneten entelektüel çoğunluğun kavrayışını aşmıştı.

1939'dan kısa bir süre önce komuta makamlarını üzerlerine almış olan yaşlı subayların dar bir eğitim sisteminin mezunları olduğunu görmüştük ki bunun bir örneği mekanizasyon ve radyo iletişiminin yol açtığı hızlandırılmış tempoyu yanlış hesaplamaları ve özel araçlardaki, yani tanklardaki zırh korumasının etkilerini anlamamalarıdır. Her ikisi de ellerine geçen fırsatlardan yararlanmayı tam olarak başaramayan Gamelin veya von Rundstedt acemi olmadıkları gibi, generallik niteliklerinden yoksun da değillerdi. Kariyerlerinin zirvesine gelirken yoğun uygulamalardan geçmişler, doğuştan gelen yeteneklerinin varlığını göstermişler ve rakipleriyle uzun ve şiddetli bir yarışmanın ardından buraya erişmişlerdi. Birbirleri ile eşit birer rakip idiler. Fakat her ikisi de kendilerini yetiştirmiş olan sistemin esiriydi. Her ikisi de teknik konuları bilen ve her meslekte sadece bir avuç kişiye nasip olan o deha pırıltısına sahip olan Guderian çapındaki komutanlar tarafından yenildiler veya geride bırakıldılar. Tenis terimleri kullanırsak, Guderian inisiyatifi ele geçirerek rakiplerini hataya zorladı. Olumsuz özellikler kişilerin hataya zorlanmasına izin verme eğilimi yaratırken, olumlu özellikler sadece rakibin çöküş sürecini hızlandırır. Bu başarı veya yenilgide çoğu zaman şans faktörüyle bağlantılandırılan bir eğilimdir.

Livy'nin işaret etmiş olduğu gibi, bir general için şansın önemi vardır. Helmut von Moltke ise uzun vadede şansın sadece daha etkin olan tarafa döndüğünü düşünmüştür. Fakat etkin olma özelliği, örneğin, hava durumunu birkaç saatten daha uzun bir zaman için tahmin etmeye yetmez ve görmüş olduğumuz gibi, hava durumu çoğu zaman seferlerin ve muharebelerin sonucunu tayin etmiştir. Şans faktörünün savaşın özünde var olduğu inkâr edilemez ve bunun etkileri sadece bunu kabul eden ve astlarına şanslarını akıllı bir şekilde kullanmak üzere en yüksek özgürlüğü tanıyarak bunu kontrol etmek için mümkün olan bütün tedbirleri alan komutanlar tarafından azaltılabilir. Bu kitapta değinilen bazı hataların kökünde, aşırı merkeziyetçi bir yönetim anlayışına sahip olan komutanların –Doenitz, Auchinleck ve tabii ki bu konuda en kötü şöhrete sahip olan Stalin ve Hitler– kişisel olarak en büyük hata-

ları yapmaya son derece eğilimli oldukları yatmaktadır. Ve astları, bunun sonucu olarak çok sık bir şekilde, özellikle düşünmek için yeterli süreleri olmamışsa akılcı olmayan şekilde hareket etmişlerdir ve astın bulunduğu yer muharebenin ileri ucuna daha yakınsa bu eğilim daha açık görülmüştür.

Muharebenin sıcaklığı içerisinde, daha alt düzeydeki liderlerin ve komutanların çoğunluğunun, hızla gelişmekte olan sorunları serinkanlı bir şekilde ele almaları için yeterli zaman çok nadiren bulunur. Her ne kadar yakın muharebe öncesinde, anlık olarak gelişecek bazı beklenmedik olayları düşünmek ve bunlar için az da olsa öngörüde bulunmak mümkünse de, bir ölüm kalım mücadelesinde, tepkiler içgüdüsel olma eğilimindedir. Etraflı düşünme lüksü genellikle sadece karışıklıktan uzakta bulunan komutanlara tanınan bir olanaktır. Ve açıkça ifade etmiş olduğumuz gibi, en yüksek seviyedeki komutanlar arasında en sakin ve olayların akışına kapılmayanları bile –Gamelin, von Rundstedt, Wavell, Montgomery, Harris, King ve Yamamoto– hataya düştüler, çünkü bazen yanlış bilgilendirme, verilerin yanlış değerlendirilmesi ya da yanlış ve önyargılı bir sanıya inatla yapışmak gibi nedenlerle beklemedikleri durumlarla karşılaştılar. Düşünme süresinin azlığı hataların en yaygın nedeni olabilir, ama yeterli süre mükemmelliğin garantisi değildir. Ve hatanın temel bir nedeni düşünen kişinin, iyi anlaşılmamış ve kötü bir şekilde sunulan bilgi yığınıyla karşı karşıya bırakılması sonucunda kafasının karışmasıdır. Bu illa da kişinin işinin ehli olmadığı anlamına gelmez, ancak her komutanın sorumluluğu kendisine getirilen bilgilerin iyi hazırlanmış olmasını sağlamaktır. İster insana ait, ister mekanik olsun, her beynin bir kapasitesi vardır. Bu kitapta anlatılan birçok durumda komutanların yetersiz bilgi nedeniyle yenilgiye uğradıkları açık olmakla birlikte, çok daha fazla sayıda komutan olaylara tarafsız bakamayan bireyler veya etkili olmayan sistemlerden akıp gelen çok büyük miktarda çelişkili, bilgi seli altında kalarak zorluk çekmişlerdir. Benzer şekilde, birçok yenilgi de, düşmana çok miktarda çelişkili, ancak inandırıcı tehdit bilgileri aktarılarak, onun eylemsizlik içinde bırakılması sonucunda ortaya çıkmıştır. Mihver komutanlığının

"Torch" Harekâtı öncesinde paralize edilmesi de bu durumun en mükemmel örneklerinden birisidir.

Moltke'nin ima etmiş olduğu gibi, daha yüksek yeterlilik ve daha iyi yönetim, uzun vadede şansın yol açacağı hatalara karşı panzehirdir. Tekdüze kontrol yordamları içerisinde tüm rütbelerde üstün eğitim verilmesi ve bunun, görevleri anonim olarak ve sıkıntı vermeden komutanlarına hizmet etmek olan, uzun süre birlikte çalışmış karargâh ekipleri tarafından harekete geçirilmesi esastır. Ne var ki tüm savaşçı faaliyetler kişilik bozuklukları ve çatışmalarının, korkunun, ani ve fark edilemeyen psikolojik veya fizyolojik çöküşlerin ya da insanlarla makineleri etkinlikten düşüren kontrol edilemeyen çevre değişikliklerinin insafına tabidir. Hatalar insan faaliyetlerinin özünde vardır ve savaşın gerilimleri ile belirsizlikleri altında ortaya çıkmaları veya şiddetlenmeleri çok daha muhtemeldir. Kendilerini adamış olan, *bushido* inancına sahip Japonlar bile bunu keşfettiler. Ancak, hemen herkes ani olarak, acil veya sürekli bir çaresi bulunmayan insanlık dışı, teknolojik bir tehditle karşı karşıya bırakıldığı zaman çöküntü dengesizliğine uğramaya açıktır. İkinci Dünya Savaşı'nın tarihi boyunca, birincisinden dahi daha büyük oranda, gelişen teknolojinin komutanların düşünceleri ve tepkileri üzerindeki zayıflatıcı etkisini hesaba katmak gerekir. Bunların, zihinleri teknolojik konulara fazlasıyla açık olan küçük grup içerisinde olup olmamaları bu hususta önemli değildir. Her ikisi de teknik konuların farkında olan, ancak teknik ilerlemeler karşısında duraklayan veya defolu ve yetersiz tedbirlerle kendilerini oyalayan Doenitz ve Harris'e şahit olmalıyız. Öyle görülüyor ki, zihinlerinin dumura uğramaya başladığı o belli yaşta ve zihin çabalarının büyük bölümünün operasyonel komutanlık, liderlik, diplomasi ve politikayla ilgili fonksiyonlar üzerinde yoğunlaşmak zorunda kaldığı bir gerginlik anında, yeni fikirlerin olağanüstü büyük hacmi, zihinlerinin alabileceği miktarı daha fazlasına olanak vermeyen bir doygunluğa ulaştırmış gibi görünmektedir. Gerçekten de karargâhları üzerinde olağanüstü derecede hâkimiyet kurmuş olan Doenitz ve Harris'in teknolojik konularla uğraşmakta, bunu uzmanlara bırakılacak bir konu olarak gören Gamelin, von

Rundstedt, Auchinleck ve Montgomery gibi kişilerden daha başarılı olmadıkları görülmektedir. Ayrıca, ağır sorumlulukların yarattığı baskıyı bükülmeden taşıyamayan ve onları üst komutanlık görevlerine taşıyan hırslarının çöküşüne şahit olunan kişilere, örneğin 1940 yılının Müttefik komutanlarına, Rommel'e, Nagumo'ya ve Kurita'ya da gözlerimizi kapatamayız. Keza Halsey'yi Leyte Körfezi'nde tehlikeli ve düşüncesiz dürtülere sevk eden aşırı hırsın zorlamalarını da görmezden gelemeyiz.

Bu kitapta söz edilen hatalar (ve edilmeyen sayısız hata) için ortak bir payda var ise, bu, komutanların bir yandan günlük işlerini yapar ve politik efendileriyle birlikte daha yüksek fonksiyonları yerine getirmeye çalışırken, gerekli zaman içerisinde bilimsel ve teknolojik yeniliklere uyum sağlamadaki kalıcı yeteneksizlikleridir. Churchill'in ilk başta Auchinleck'i seçmesi ve daha sonra kriz anında ona yaslanması, bunun sonucunda Ritchie'nin ordu komutanlığına seçilmesi ve bunun da kolordu, tümen ve tugay kademelerinden geçerek en basit askerde bile güven aşınmasına neden olması, ne kadar kötü sonuçlara yol açmış bir hatadır. Ve Churchill'in Montgomery'yi (Alman roket tehdidinin bastırılması için) Arnhem üzerinden geçerek kumar oynamaya ikna etmekteki etkisi ve onun da Brereton, Browning, Gavin ve Horrocks'u "Market Garden"ın hedefinin elde edilmesi için gerekli olağanüstü riskleri almaya ikna edememesi ne kadar yıpratıcı olmuştur. Bununla birlikte bu komutanların hepsi aynı zamanda birleşik teknik ve taktik ikilemlerin çözülmesindeki zorlukların da etkisi altında bulunuyorlardı.

Bu noktada hiç utanmadan, tarihin kritik bir anında ve onu yanlış yönlendiren istihbarata ve kaynaklarının azlığına rağmen Britanya Muharebesi'ni kazanmayı başaran Sir Hugh Dowding'in düşüncelerine döneceğim. Bu gerçekten teknik bir muharebe olup, aynı zamanda bir moral muharebesiydi ve sonuç stratejik akıl, taktik beceriklilik ve teknik yaklaşım ile onun inancına göre Tanrı tarafından belirlenmişti. Bir keresinde, silahlı kuvvetlerde Britanya'nın (ki fikirleri aynı şekilde her yere uygulanabilir) en iyi beyinlerinin düşünme yeteneğini niçin yitirdiğini sormuştu. Vardığı sonuç, bu

sürecin ferdiyetçilerin baskı altına alındığı ve "iyi yurttaşın" seri üretimine geçilen okulda başlamış olabileceği yolundaydı. Dahası, "Eğer küçük rütbeli bir subay yüksek rütbeli bir subayın düşünmüş olabileceği, düşünmüş olması gereken ve düşünmemiş olduğu bir öneri getirirse, bunun ima edeceği şey... Israrına göre birkaç kez ezildikten sonra, rütbesiz subayın istenmeyen öneriler getirmekten vazgeçeceği şeklindedir..." "Kıdemli subaylar niçin bu kadar aptal oluyorlar" başlığı altında, aralarında kendi aptallıklarının bulunduğu bazı örnekler de vererek, yüksek rütbeli subayların geçerli bilimsel deneylere karşı direndikleri, bunları yanlış yönlendirdikleri, yanlış anladıkları veya reddettikleri olaylardan söz eder. Daha sonra, R. V. Jones ve onun türünden kişilerin karşılaştıkları engellemelerin farkında olarak, seçkin bilim adamları ve istatistikçileri kuvvet komutanlıkları hiyerarşisi içerisinde işbirliğine davet eder. Bombardıman komutanlığının (kendi avcı komutanlığının aksine) bilimsel araştırmalara karşı direnişi ve hem donanma hem de ordunun uygulamalı, kontrollü deneyler ve yön-eylem araştırmalarına dayanmak yerine, sezgisel tahminlere daha fazla önem vermesi de bu örnekler arasındadır. Benzer eğilimleri hem Britanya'nın müttefikleri, hem de düşmanlarına ait kuvvet komutanlıkları içerisinde görmek onu şaşırtmazdı ve haklı da çıkardı.

Ne var ki, eğer genç pilotları zafer peşinde kendisine mantıksız gelen durumlara sürüklenmiş olsaydı, Dowding müthiş bir hiddete kapılırdı ki, Churchill'in ve bazı astlarının akılcı olmayan önerileriyle karşılaştığı zaman bunu defalarca göstermiştir. Bunun nedeni onun, örneğin Auchinleck ve Guderian gibi, makamını yitirme pahasına da olsa kararından şaşmamasını sağlayan o vicdan gücünü içinde taşımasıydı.

Bu bizi, bunun, politik rollerini başkomutanlıkla birleştiren askeri komutanların veya devlet başkanlarının üzerindeki etkisini ele almaya sevk eder. Her ne kadar homurdansalar da, aklı başında askerler, denizciler ve havacılar arasında nihai karar yetkisinin politik yönetimde olduğunu inkâr eden pek çıkmaz. Bununla birlikte, profesyonel görüşleri, savaş sanatından tamamen bihaber olan liderler tarafından felaketli sonuçlar yaratacak şekilde gözar-

dı edilirse veya politik endişelerle saptırılmış olan askeri kararlarının sonuçları konusundaki uyarıları görmezden gelinirse, homurdanmaları haklı bir zemin bulur. Aynı zamanda, politik efendiler tavsiyelerine uyulmadığı takdirde dahi bağlılıklarından kuşku duyulmayacak ve istemedikleri emirlere uyacak komutanlarının gözü pek ve açık tavsiyelerini alma hakkına sahiptir. Her şey bir denge meselesidir ve bu denge ilgili bireylerin yeterliliklerine ve karşılıklı sağduyuya ve az çok da tartışmaya dayanır.

Müttefikler Başkan Roosevelt'in ABD Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı olarak oldukça iyi bir stratejik aydınlanma sağlanmasında Amiral King'in yeterli hizmetlerinden ve General Marshall'ın çok üstün hizmetlerinden yararlanmasından dolayı şanslı addedilebilirler. Aynı şekilde Churchill sayesinde Britanya Genelkurmay Başkanı General Brooke'dan istifade ettiler. Yine benzer şekilde, bütün zorbalığına ve savaştan önce kıdemli subayları habis bir şekilde görevden almasına rağmen Başkan Stalin ve Rus halkı, ordunun başında Stalin'in en kötü aşırılıklarını engelleyecek ve kellesini kaybetmeden ulusu zafere götürebilecek olan Jukov çapında bir generale sahip olduğu için son derece şanslıydı.

Diğer yandan, Mihver kuvvetleri başlarında, yöntemlerinin tabiatı itibariyle akılcı tartışmalara ve karar süreçlerine dayanan dengeli stratejilere yeterli önemi vermeyen diktatörler olduğu için, o derece şanslı değillerdi. Her ne kadar 1930'larda Hitler'i iktidara taşımak için komplo kuran Alman amiralleri ve generallerine fazla sempati duyulamazsa da, onları yapmaya zorladığı askeri hataların son tahlilde kendi zorbalığından kaynaklandığı hesaba katılmalıdır. Bunun sonucunda kendisi ya önünde diz çökmekle ya da görevlerini ve bazen de hayatlarını yitirme zorlamasıyla karşı karşıya kalan profesyonellerin sağlıklı önerilerinden yoksun kalmıştır. Benzer şekilde, Japon halkı da onları idealist nedenlerle mantıklı görünebilecek, fakat askeri açıdan ümitsizce yanlış hesaplara dayanan bir savaşa sürükleyen feodal diktatörlük altında korkunç acılar çekti.

Sinikler bizim tarihten ders almadığımızı ileri sürerler ki bunda bir ölçüde haklılık payı vardır. Sorun şudur ki, tarihi özenle in-

celemiş olan, kariyerlerinin zirvesindeki kişiler bile beklenmedik bir durumun kargaşası içerisinde dersleri unutur veya kendilerini tarihte bir örneği görülmemiş koşulların pençesinde buluverirler. Bazı demokratik ülkelerde görülen daha liberal savaş sonrası ortamlarda, Dowding'in üzerinde görüş belirttiği ve kitapta da değinilen akılcı komuta ve kontrol üzerindeki sınırlamaların ortadan kalkmakta olması muhtemeldir. Kesinlikte ortada çok fazla bilgi bulunmaktadır. Diğer taraftan, etrafta gizlilik içerisinde varlığını sürdüren çok fazla diktatör bulunmaktadır; hem bilim ve teknoloji alanındaki gelişme, gelecekte benzer kararların alınmasında hata yapılmamasını garanti edemeyecek kadar büyük ve hızlıdır. Ancak, politik ve askeri liderlerini, düşüncenin sınırlanması yoluyla son gelişmelerden, örgütlenmelerden ve yöntemlerden uzak tutan ulusların başına gelecek felaketlere eyvahlar olsun! Bu yol yanlış hesapların üzerine yığılan hatalarla, İkinci Dünya Savaşı'nın aşırılıklarını bile gölgede bırakacak olan, dehşeti hayal edilemeyecek sonuçlara yol açacaktır.

Bibliyografya

Bu kitabı yazarken çeşitli ülkelerin bir dizi resmi tarihinden yararlandım. Can alıcı önem taşıdığını düşündüğüm eserleri aşağıda sıraladım.

AGAWA, H. *The reluctant admiral: Yamamoto and the Imperial Navy*. Kodansha ve New York, 1979.

AIR MINISTRY. *The rise and fall of the German Air Force*. HMSO, 1947. Arms and Armour Press, Londra ve Fleet Publishers, Ontario, 1983.

ANON. *Naval staff history: defeat of the enemy attack on shipping, 1939-1945*. Admiralty, Londra, 1957.

BARKER, A. J. *Midway*. Ballantine, New York ve Macdonald, Londra, 1971.

BEKKER, C. *The Luftwaffe war diaries*. Macdonald, Londra, 1966.

CONNELL, J. *Auchinleck*. Cassell, Londra, 1959.

DOWDING, H. *Twelve legions of angels*. Jarrolds, Londra, 1946.

DULL, P. A. *A battle history of the Imperial Japanese Navy, 1941-1945*. Naval Institute Press, Annapolis ve PSL, Londra, 1978.

FREEMAN, R. A. *The Mighty Eighth*. Macdonald, Londra, 1970.

GOLDEN, L. *Echoes from Arnhem*. William Kimber, Londra, 1984.

GOUTARD, H. *The battle of France*. Frederick Muller, Londra, 1958.

GUDERIAN, H. *Panzer leader*. Michael Joseph, Londra, 1952.

HARRIS, A. *Bomber offensive*. Collins, Londra, 1947.

HARRISON, T. *Living through the Blitz*. Collins, Londra, 1976.

HINSLEY, F. H. ve diğerleri. *British intelligence in the Second World War* (4 cilt). HMSO, Londra ve New York, 1979–.

HORNE, A. *To lose a battle*. Macmillan, Londra, 1969.

HOWARTH, D. *Morning glory: the story of the Imperial Japanese Navy*. Hamish Hamilton, Londra, 1983.

JONES, R. V. *Most secret war*. Hamish Hamilton, Londra, 1978.

LEWIN, R. *Ultra goes to war: the secret story*. Hutchinson, Londra ve New York, 1978.

——— *The Chief*. Hutchinson, Londra, 1980.

——— *The other Ultra.* Hutchinson, Londra, 1982.
MACKSEY, K. *Tank warfare.* Hart Davis, Londra. 1972.
——— *Guderian: Panzer general.* Macdonald, Londra, 1975.
——— *Kesselring.* Batsford, Londra, 1978.
——— *Rommel: battles and campaigns.* Arms and Armour Press, Londra ve New York, 1979.
——— *Invasion: the German invasion of England, July 1940.* Arms and Armour Press, Londra ve New York, 1980.
——— *Technology in War.* Arms and Armour Press, Londra ve New York, 1986.
MELLENTHIN, F. W. VON. *Panzer battles, 1939-1945.* Cassell, Londra, 1955.
MESSENGER, C. *Bomber Harris.* Arms and Armour Press, Londra, 1984.
PITT, B. (ed.). *Purnell's history of the Second World War* (8 cilt). BPPC, Londra ve New York, 1966.
SAWARD, W. *Bomber Harris.* Century, Londra, 1984.
SEATON, A. *The Russo-German war, 1941-45.* Barker, Londra, 1971.
PADFIELD, P. *Dönitz: the last Führer.* Gollancz, Londra, 1984.
ROHWER, J. *The critical convoy battles of March 1943.* Ian Allan, Shepperton, 1977.
ROSSLER, E. *The U-boat: the evolution and technical history of German submarines.* Arms and Armour Press, Londra ve Naval Institute Press, Annapolis, 1981.
WARLIMONT, W. *Inside Hitler's headquarters.* Weidenfeld & Nicholson, Londra, 1964.
WEBSTER, R. *The RAF in the bomber offensive against Germany.* PRO Air 41.
WILMOT, C. *The struggle for Europe.* Collins, Londra, 1952.

DİZİN

Aachen 228, 230, 233
ABD 4, 17, 48, 137, 139-41, 143, 156, 159, 161, 165, 169, 180-81, 184-85, 195-96, 198, 209, 244, 247, 265
ABD ordusu
  Birinci 226, 230
  Üçüncü 226
  Yedinci 226
  Kolordu
    XVIII. Hava İndirme 227
  Tümenler
    82. Hava İndirme 227, 234, 235
    101. Hava İndirme 227, 234
  Alaylar
    508. Paraşüt Alayı 235-36
ABD Ordu Hava Kuvvetleri 184
ABD Donanması 128, 142, 144
Adams, Jonathan 236-37, 239
Alam Halfa 120-21
Albert Kanalı 227, 229-30
Aleut Adaları 249
Alexander, H. 119
Alman Askeri İstihbaratı 23
Almanya 4, 9, 13, 15, 23, 46, 51-53, 78, 127, 139, 175, 177, 181, 183, 185, 189, 191, 195, 198-99, 201, 205, 210-11, 213-14, 225
Alman ordusu
  Ordular Grubu
    A 25, 38
    B 25, 34-35, 38, 220, 236
    Kuzey 68
    Merkez 69-71, 73-74
    Güney 68-69
  Ordular
    İkinci Zırhlı 65, 69
    Üçüncü Zırhlı 65
    Birinci Paraşüt 230
  Gruplar
    İkinci Zırhlı 65, 69
    Üçüncü Zırhlı 65
    Afrika Zırhlı Ordusu 101
  Kolordular
    XV. 31-32, 34-35
    XVI. 35
    XIX. 28, 32, 35
    XLI. 31, 33
    Afrika 86, 93-94, 106, 108, 117
    XI. Hava İndirme 55, 66, 68
  Tümenler
    1. Zırhlı 37
    2. Zırhlı 37
    5. Zırhlı 32
    7. Zırhlı 32, 35
    10. Zırhlı 37
    21. Zırhlı 91
    9. SS Zırhlı (Panzer) 230, 236-37
    10. SS Zırhlı (Panzer) 230, 236
Amari, H. 257
Andrew, Albay 57
Andrews, Adolphus 143
Anvers 44, 225-227, 243
Aphrodite (balon) 172
Ardennes 10, 24-25, 28, 158, 225-26
Arjantin 127
Arnavutluk 53
Arnhem 219, 228, 232-234, 236-239, 241, 243, 293
Arnold, H. H. 203-204, 212
Arras 32, 34-36
ASDIC 126
ASV 159
Atago 271
Auchinleck, Claude 92, 95, 97-100, 102, 106-108, 113-119, 123, 290, 293-94
Avusturya 24, 78
Avustralya 277

Balkanlar 56, 67, 86
"Barbarossa" Operasyonu 53
Bates, R. W. 279
"Battleaxe" operasyonu 90
Bayerlein, F. 106-107, 109
B Dienst 161, 170, 206
Beaufre, André 33

Beda Fomm Muharebesi 54, 83, 124
Beeringen 230
Belçika 23, 35-36, 50, 67, 197, 224-25, 239
Bennett, Donald 183
Berlin 9, 59, 78, 122, 181, 183-84, 194, 196, 198- 99, 203-205, 207-208, 210-215, 229
Berlin Muharebesi 205
Biarritz 36
Bingazi 54, 82, 86-87, 97-100
Bir Hakeym 105-106, 108-109, 114, 123
Birleşik Krallık 15, 161
Bismarck 141
Blitzkrieg 29
Bock, Fedor von 25, 34, 64-66, 70
Bogan, Gerald 274
Bogue, USS 164
Bombe cihazı 36, 159, 174
Boot, H. A. 159
Boulogne 9, 35, 37
Bradley, O. 224-229
Brauchitsch, E. Von 38, 70, 74
Bremen 194, 197-98
Brereton, Lewis 227, 233, 237-38, 243, 293
Briggs, Tümgeneral 113
Britanya
Britanya Muharebesi 8, 42, 45, 49, 53, 145, 293
Britanya ordusu
Ordular
İkinci 226-27,
Sekizinci 92, 96, 98-100, 106-107, 112, 114-116, 118-19, 122, 203, 210
Kolordular
Batı Çöl Kuvveti 92
XIII. 93-94, 99, 113, 117-18
XXX. 93-95, 97, 107-108, 112-13, 118, 232, 238, 240-41, 244
1. Hava İndirme 219-20, 228, 237, 240-41, 244
Tümenler
Muhafız Zırhlı 239-241
1. Zırhlı 37, 93, 98-99, 112
7. Zırhlı 95, 107-108, 113
11. Zırhlı 239
1. Hava İndirme 219, 227-28, 237, 240-41, 244
52. Havadan Taşınabilir 227
Tugaylar
2. Zırhlı 98, 108, 114
4. Zırhlı 107-108
22. Zırhlı 108, 114
150. Tugay 109, 113
1. Paraşüt 238, 241
4. Paraşüt 237, 242
1. Hava İndirme 241
Birlikler
4/7 Dragoon Muhafızları 219
2. Tabur 238
Browning, F. A. M. 227, 233, 237-38, 241, 243- 245, 293
Brunei 268, 271
Bryansk 73
Bulldog 136
Bulgaristan 54
Burma 78, 247
Butt, M. B. 190, 192

Calais 9, 35, 37, 225
Carney, R. B. 276
Cebelitarık 53, 131, 156, 161, 164
Cezayir 125, 155-157
Chauvineau, Narcisse 17
Cherbourg 44
Childer 44
Churchill, Winston 40, 83, 115-16, 184, 190, 197-98, 203-205, 217, 230, 293-295
"Comet" operasyonu 228-29, 232
Connel, John 107
Coventry 192
C38M makinesi 91
Crerar, H. D. 226
"Crusader" operasyonu 89-90, 97, 108
Crüwell, Ludwig 93-95
Cunningham, Alan 92, 94-97

Çekoslovakya 24, 190
Çin 180

Dace 271
Danimarka 183, 210
Darter 271
De Guingand 231
Dempsey, M. 226, 229-30
Dieppe 157, 220, 265
Dinant 31
Doenitz, Karl 125, 127-28, 130, 132-134, 136- 37, 140-41, 145-46, 155-56, 158, 160-61, 166- 67, 169-176, 195, 206, 211, 283, 290, 292

Donets Havzası 59
Douhet, G. 13
Dover Boğazı 44
Dowding, Hugh 42, 46, 146, 188-89, 213, 293-94, 296
Dunkerque 8-9, 35-40, 42, 44, 47, 55, 95

Eaker, Ira 196, 198, 217
Eindhoven 234, 239, 244,
Eisenhower, Dwight 221, 224-229, 231-32, 243
El Adem 115
El 'Akile 87
El Alameyn 105, 117, 156
Enigma 35, 52, 55, 65, 91, 134-136, 141, 144, 155, 156, 158-59, 165, 170, 174, 206, 248
Essen 183, 192, 194

Falke 171
Fellgiebel, General 170
Filipin Denizi 284
Filipinler 260-61, 266-269, 282, 286
Finlandiya 50, 127
Fleischer, F. 249-50, 256
Forbes, Charles 44
Formoza 268, 272
Franco, F. 53
Fransa 4, 8-9, 11, 13, 15, 18, 23-24, 28, 37, 39-43, 46, 50-51, 60-61, 65, 67, 81, 86-88, 93, 127, 135, 178-79, 195, 197, 212, 214, 219-221, 225, 231, 243
Fransız Çinhindi 179
Fransız ordusu 9, 12, 29, 33
  Ordular
    Birinci 31, 37
    İkinci 29
    Yedinci 32
    Dokuzuncu 31-32
  X. Kolordu 29-30
  Süvari Kolordusu 31, 35
  Tümenler
    DCR 21, 32-33
    DLM 32
    55. Tümen 10, 29-30
    71. Tümen 29
    3. Kuzey Afrika Tümeni 29
Fransız donanması 42

Freyberg, Bernard 56-57
Frost, J. D. 238-39, 241
Fuchida, M. 256
Fuchs, Werner 132
Fukudome, S. 269, 272, 274, 282-286
Fuller, J. F. C. 288

Galland, Adolf 212, 214
Gamelin, General 21, 290-91
Gaulle, General Charles de 33
Gavin, James 235-36, 241, 247, 293
Gazala 99, 105, 115, 123, 158
GEE 191-194, 196
Genda, M. 256, 260
Georges, General 33
Girit 55-57, 66, 102
GNAT 171
Godwin-Austen, A. R. 94, 99-100
Goebbels, Josef 86, 116, 121, 178, 199
Goering, Mareşal Hermann 16, 38-40, 43, 45-46, 55, 60-61, 66-67, 130-31, 137, 157, 191, 205, 213-14, 227
Golden, Lewis 242
Gott, H. E. 113, 115, 117-18, 121
Gransard, General 29
Granville 225, 229
Grave 228, 234-35, 240
Guadalcanal 260-262
Guderian, Heinz 17-20, 25, 28-30, 32-34, 64-66, 69-71, 73-74, 133, 290, 294
Guernica 189

Habeşistan 92
Hackett, J. W. 242
Halder, Franz 34, 38, 70-71
Halsey, William 249, 251, 268-69, 271-286, 293
Hamburg 93, 197, 199, 204-205
Hannut 31-32
Harris, Arthur 188, 190, 192-200, 203-207, 210, 212, 214-15, 217, 221, 225, 291-92
Harris, L. M. 225
Hawaii 180, 249, 251, 254-55
"Hercules" (Herkül) operasyonu 102
Hicks, P. H. W. 241-42
H2S 169, 192-93, 196, 200, 206-207, 209-211
Himmler, H. 207

Hindistan 78, 92, 179, 247
Hiryu 258
Hitler, Adolf 4, 7, 15-16, 19-20, 24-25, 28, 34-40, 43, 46-47, 49-50, 53-55, 58, 61, 66-72, 74-75, 77-78, 86, 101-102, 116, 120-21, 122-23, 127, 130-31, 133, 137, 139, 141, 156, 158, 167, 169, 173, 175, 178, 191, 205, 213, 220, 224, 290, 295
Hodges, Courtney 226
Hoenmanns 23
Hoeppner, Korgeneral 31
Hollanda 9, 23, 34, 50, 67, 74, 127, 169, 173, 230-31, 234, 239
Hollanda Doğu Hindistanı 179, 247
Holtzendorff, Henning von 139
Horrocks, Brian 238-240, 243, 245, 293
Hoth, H. 31-32, 65-66
Huntziger, Charles 29
HX 228 konvoyu 164-165
HX 229 konvoyu 165
HX 229 A konvoyu 164
Hyuga 282

IFF 206
"Infatuate" operasyonu 228
Inouye 249-251
Ise 282-83

İngiltere 8, 13, 24, 36-37, 40, 43-44, 46, 50, 53, 73, 88, 97, 120, 125, 127, 130, 141, 159, 175, 179, 185, 188, 197, 206, 208, 211, 213, 220-21, 233, 240, 265
İspanya 19, 45, 53, 127, 189
İspanya İç Savaşı 16, 18, 64,
İsveç 91, 183
İtalya 3, 13, 53, 78, 82, 177
İtalyan ordusu 54, 82
İzlanda 136, 140

Japonya 3, 74, 78, 127, 177, 179-181, 184, 248, 258, 260, 266-268, 270, 280-282, 289
Jellicoe, John 126, 129
Jensen, Hans 278
Jones, R. V. 188-89, 194, 206, 230
Jukov, General 73, 76, 295
Jyo, E. 284

Kafkaslar 77-78, 100, 115, 120
Kahire 72, 88, 92, 100, 115-16, 118-120, 123
Kamikaze 284-85
Kammhuber, Josef 191, 194-95, 198, 207
Kattara Çöküntüsü 117
Kazablanka 125, 155, 157, 184, 196, 203
Kazablanka Konferansı 184
Kearney, USS 140
Keller, General 29
Kennedy, Joseph 7, 47
Kesselring, Albert 141, 156, 192
Kızıl Hava Kuvvetleri 60
Kızıl Ordu 51-52, 61, 64, 68-69, 72-73, 77-78
Kiev 64
King, Ernest 4, 142-146, 170, 174, 284, 291, 295
Kinkaid, Thomas 268-69, 271, 275-279, 281-82, 285
Kirishima 262
Kleist, E. Von 33-37
Konoe 178
Konvoy sistemi 126, 128, 139, 142-43, 145, 147, 174, 266
Köln 194
Kraliyet Donanması 8, 13, 86, 142, 188
Krebs 135
Kurita 268-274, 276-282, 284-286, 293
Kuzey Afrika 29, 54, 82-83, 86, 102, 118, 155, 184, 220

Lahey 230
Lathbury, Gerald 238
Lauenberg 136
Lee, Willis 274-276, 281-283
Leeb, General von 68
Leigh projektörü 160
Lemp, J. 136
Leningrad 59, 64, 68, 71
Lewin, Ronald 56, 83
Lexington, USS 251
Leyte Körfezi Muharebesi 261, 271, 283
Liddell Hart, B. H. 288-89
Lindemann, Frederick 190
Lindquist, Roy 235-237
"Linnet" operasyonu 228
List, General Siegmund von 34
Lockwood, C. A. 270

Lofoten Adaları 135
Londra 7, 44, 46, 51, 71, 82-83, 100, 115, 181, 199, 205, 224
Luftwaffe 8, 19, 23, 25, 35-36, 38-39, 42-43, 45-46, 55, 57, 60-61, 66, 72, 83, 103, 109, 116, 130-31, 133-34, 157, 159, 161, 170, 185, 190, 195-197,199, 201, 205, 211-214, 220
Lumsden, Herbert 112

Maas Nehri 228
Macaristan 54
MacArthur, Douglas 250
Macdonald, Charles 227, 236
Magic 227, 236
Maginot Hattı 9, 13, 29
Makin 266
Maleme 57
Malezya 247
Malta 86, 101-102, 106, 116, 120-21, 123, 156
Mançurya 50
Manstein, E. Von 25
Manş Kanalı 21, 28, 35, 43, 226
Marder, Arthur 277
"Market Garden" operasyonu 233, 238, 244-45, 293
Mariana Adaları 266-67, 284
Martinez, General 170
Mechili 99
M-54 23
Mercan Denizi 145, 249, 251, 259
Mersa Matruh 82, 99, 117, 119, 124
Messervy, F. 99, 108, 113-115
Metox 146, 159-60, 169-171
Meuse Nehri 10, 25
Mısır 54, 78, 82, 87, 90-91, 95, 101, 115, 168
Midway 145, 181, 249, 251, 254-260, 264
Minsk 65, 68
Model, Walter 236, 240
Moltke, H. Von 11, 290, 292
Montcornet 34
Montgomery, B. 119, 122, 221, 224, 226-231, 233, 240, 243-44, 291, 293
Monthermé 31
Morison, Samuel 143, 283
Moskova 51-52, 59, 64-66, 68-74
Musashi 271, 273
Mussolini, Benito 53, 74, 81-82, 102, 116, 120, 122
München 136

Nagano, Osami 179
Nagumo, Chuichi 181, 251, 255-257, 259, 293
Naxos 169, 175, 207
Neder Rijn Nehri 228
Nijmegen 228, 233-236, 239, 241, 244
Nimitz, Chester 249-50, 268, 270-71, 275-76, 282-83
Nishimura, S. 269, 273, 276-280, 285
Normandiya 217, 219-221, 224, 243
Norrie, C. W. 93-94, 112-114, 118
Norveç 8-9, 24, 36, 50, 55, 67, 135, 141
Nürnberg 210

Oboe 192-93, 196, 208-209
O'Connor, Richard 82-83, 88, 124
OKH 24, 34-35, 37-38, 51, 69-70, 86, 90, 102
OKW 24-25, 35, 68, 70, 77, 102
Oldendorf, Jesse 277, 279-80
Onishi, Takijiro 284
ONS 169 konvoyu 164
ON 170 konvoyu 165
Oran 155-56
Ortadoğu 82-83, 90, 92, 116, 119
Ostend 35
"Overlord" operasyonu 212, 214
Ozawa 269, 273-275, 281

Paris 28, 35, 129
Pathfinder Force 195
"Paukenschlag" operasyonu 142
Pearl Harbor 137, 180, 247, 251, 254-256, 272
Peenemünde 200-201
Plan AL 249
Plan MO 249
"Pointblank" operasyonu 198, 203-204
Polonya 19-21, 24, 28-29, 36, 43, 50, 65, 67, 73, 228, 237, 244
Polonya Hava Kuvveti 19
Portal, Charles 190, 194-95, 197, 199, 205, 212, 215, 217, 231
Port Moresby 249
PQ 17 konvoyu 158
Prioux, General 31

radar 15, 42, 45, 57, 129, 133, 137, 140-41, 146, 159-60, 164, 167-169, 172, 174-75, 191-92, 194, 198-99, 207, 248, 250, 262-63, 266, 271- 72, 278, 280, 286
Raeder, Erich 36, 43, 126-27, 130, 132, 142, 158, 167
Ramsay, B. 227
Randall, J. T.159
Rastenburg 70
Rees, Pete 115
Reinberger 23
Reinhard, Hans
Reinhardt 31, 235
Ren Nehri 227
Reuben James, USS 140
Ridgeway, M. 227
Ritchie, Neil 96-97, 99-100, 107, 109, 112-13, 115, 121, 293
Roermond 230
Rohwer, Jürgen 161, 165
Rokossovski, K. K. 64
Roma 82, 122, 216
Romanya 54, 82, 216
Rommel, Erwin 54, 86-88, 90-97, 99-103, 105-109, 112-123, 131, 141, 156, 158, 220, 293
Roosevelt, F. D. R. 7, 143, 146, 184-85, 200, 295
Rouen 195
Royal Air Force 8
Ruhr 190-91, 197-199, 225, 228-29
Rundstedt, Gerd von 25, 28-29, 33-35, 37-39, 68, 95, 220, 290-91, 293
Rusya 4, 17, 47, 49-54, 56, 58-60, 65, 67, 70-73, 77-78, 86, 100-101, 103, 105, 121, 131, 141, 158, 184, 194, 197, 247-48, 289
Rus ordusu 59, 69, 73

Saint-Nazaire 157
Samar 278, 281-82, 285
San Bernardino Boğazı 269, 273, 275-76, 278, 281, 283, 285
Scheldt Nehri 226
Schlieffen, General von 11
Schräge Musik 208, 210
Schürer, Friedrich 132
Schweinfurt 201, 203, 210, 212-13
SC 121 konvoyu 164
SC 122 konvoyu 164, 166
Sedan 9, 10, 28-29, 32-33
Seeböhm, Alfred 119
Sen Nehri 226
Shokaku 250-51
SIGINT 83, 91, 96-98, 106, 113, 115-119, 127, 131, 144, 156-57, 161, 198-99, 214, 216, 255, 268-270, 274
Sibuyan Denizi 272-73, 284
Sicilya 82, 156, 178, 185
Sidi Razegh 93-96
Siegfried Hattı 230, 232
Singapur 266, 268
Sirenaika 82-83, 87, 90-91, 97, 119
Smolensk 65-69, 71
Solomon Adaları 181, 266
Speer, Albert 173, 199, 207
Sprague, Clifton 278-79
Spruance, R. 256
Stalin, Josef 50, 52, 61, 64, 68, 72, 76-79, 158, 197-98, 290, 295
Stalingrad 78
Stonne 33-34
Student, Kurt 55, 57, 66, 230, 235
Sudan 82
Surigao Boğazı 269, 273, 276, 278-79, 285
Suriye 79, 116
Suvorov, Viktor 52
Süveyş Kanalı 79, 86, 116

Takagi, Amiral 250-51
Tanklar
  ABD
    Grant 106-108
  Alman
    Mark III 32, 60, 89, 106
    Mark IV 32, 60, 89-90
  Fransız
    SOMUA 31
    Char B 31, 33
  İngiliz
    Hafif 15, 18, 20
    Crusader 89-90, 108
  İtalyan 82
  Rus
    T-34 73
    KV-1 73
Tarawa 165, 266

Tedder, A. 221, 231
"Theseus" Operasyonu 103
Thetis (şamandıra) 172
Thoma, R. Von 19, 268, 278
Tip 91A 248
Tip 97 248
Tirpitz 157
Tobruk 87- 88, 90-91, 93, 99, 101-103, 105, 115-16, 120, 123
Togo, Amiral 251
Tokyo 78, 181, 248-49, 260
Tone, USS 257
"Torch" Operasyonu 155-56, 174, 297
Toyoda, S. 267-269, 272, 277, 281, 283
Trablus 54, 82-83, 156
Trenchard, Lord 13
Tsuşima Muharebesi 180, 251
Tulagi 249, 261
Tuna Nehri 216
Turner, Kelly 265-66

U-boat'lar 140, 142, 158, 161, 165, 168-69, 174-176, 181, 192, 207
Udet, Ernst 61, 134, 191, 213
UGF konvoyu 164
Ukrayna 59, 68-69, 71
Ultra 248, 270, 273
Urquart, Robert 237-38, 241, 243
U 110 136

Versailles
Versailles Antlaşması 16
Volunteer, HMS 165
Vyazma 72

Waal Nehri 228
Walter, M. 236
Wanze 169
Warren, Shields 235-237
Washington 98, 146, 181, 262
Wavell, Arcbibald 57, 82-83, 86-87, 102, 158, 291
Wesel 230-31
Wever, Walther 16
Wichers, J. J. 173
Wilde Sau 199, 207
Wilhemshaven 134
Wilmot, Chester 231
Window 199
Wogan, T. L. 270

Yalu Nehri Muharebesi 180
Yamato 271-273, 278, 285
Yamamoto, Isoroku 178-180, 247, 249, 251, 254-55, 258-59, 261, 267, 272, 291
Yartsevo 65
Yelnya 65-66
Yeni Gine 249, 266
Yorktown 249, 251, 258
Yugoslavya 54
Yunanistan 53-55, 82-83, 87, 102

Zahme Sau 207
Zaunkönig 171-72
Zuckerman, Lord 217
Zuikaku 251